

ΝΑΥΑΡΧΟΣ Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Ὁδὸς Κάνιγγος 4*

Τηλ. 27-561

ΤΥΠΟΙΕ

“ΕΛΛΑΣ”, Α. Ε.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ

ὁδ. Μακεδονίας 10-14

Τηλ. 22-112

ΔΗΜ. ΔΑΜΠΙΚΗ

Βιβλιοθήκη
Γεωργίου Δ. Κωνσταντίνου - Κανίνας
Παραχώρησε δημοσίως
Εξ Αρχειοφύλακος Γαβριήλου
Αρχειοφύλαξ 28-7-1949

Ο

Κανίνας

ΝΑΥΑΡΧΟΣ

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ "ΠΑΤΡΙΔΟΣ",

ΑΘΗΝΑΙ

1935

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ίσως νὰ μὴ εἶναι τὸ δυσκολώτερον βιβλίον μία βιογραφία, ὑπὸ μίαν προϋπόθεσιν ὁμως : Ὅταν ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ὁμοιες γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο βιογραφίες ἢ ιστορικές μονογραφίες, ὥστε νὰ μετατρέπωνται εἰς « νέον ἔργον », μὲ ἀντιγραφές, διαγραφές, συμπληρώσεις καὶ μερικες μεταφυσικὲς ἀπόπειρες λουντ-βιχισμού. Αὐτοῦ τοῦ εἵδους ἡ βιογραφίες εἶναι πανευρωπαϊκῆς μόδας σήμερα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ὅταν τὰ ὑπάρχοντα — « ὑπάρχοντα » στὸ προκείμενον, τρόπος τοῦ λέγειν — στοιχεῖα δὲν ἔχουν ὄχι μόνον ἀποτελέσει προηγούμενον ὁμοιον ἔργον, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ οὔτε συγκεντρωμένα. Αὐτὸ — ἡ ἐξαφανιστικὴ διασπορὰ στοιχείων καὶ πληροφοριῶν — συμβαίνει μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη. Γιατί ; Ἀπλούστατα : Γιατὶ ὁ Π. Κουντουριώτης οὔτε ἐπολιτεύθη, οὔτε λόγους ἐξεφώνησε, οὔτε ἐπεδίωξε νὰ διδῇ δημοσιογραφικὰς συνεντεύξεις γαρνιρισμένας μάλιστα μὲ βιογραφικὴ περιαντολογία.

Τὸ βιογραφικὸ του λοκπὸν αὐτὸ βιβλίον μου ἀποτελεῖ μίαν, ὄχι τόσον λογοτεχνικὴν, ὅσο δημοσιογραφικὴν ἐργασία π ρ ω τ ὁ τ υ π η, ἀπὸ τὴν ὁποία φυσικά — ἀρχὴ εἶναι — λείπουν μερικὰ ἐπουσιώδη στοιχεῖα γιὰ τὴν πληροφορικὴν ἀριότητα. Ὑποῖς χρειάζεται τὸ ἔργον μερικὲς ἐξεζητημένες ἀνεκδοτολογικὲς διακοσμήσεις, μᾶλλον διασκεδαστικὰς. Δὲν χρειάζεται ὁμως τίποτε γιὰ νὰ εἶναι μία βιογραφικὴ ἱστορία μὲ

ὄργανικὸ εἶρμὸ στὰ γεγονότα, ἀμερόληπτη καί, καθὼς εἶναι ἀπλᾶ γραμμένη, εὐκολοδιάβαστη.

•Ο Παῦλος Κουντουριώτης— 80 ἐτῶν σήμερα—ἔχει δοῦσι πρὸς ἐκτείνεται σὲ χρονικὴ περίοδο 60 ἐτῶν καὶ πλέον. Ἡ βιογραφία του, τὴν ὁποίαν ἐφιλοπόνησα χωρὶς νὰ ἀγνοήσω τὰ ἐθνικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, ἀποτελεῖ ἔτσι καὶ μία ἱστορικὴ συμβολή — ἢ μονογραφία — ἐνδιαφέρουσα.

•Αἰξίζει λοιπὸν νὰ διαβασθῇ ἀπὸ ὅλους. Οἱ νεώτεροι θὰ μάθουν κάτι παραπάνω ἀπὸ ὅ,τι ξύρουν. Οἱ παλαιότεροι θὰ ἀναπολήσουν κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ τους. Οἱ μεταγενέστεροι—καὶ οἱ βιογράφοι οἱ αὐριανοί— θὰ ἔχουν ἔτοιμο ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔργον γιὰ ἓνα ἄλλο ἀρτιώτερο ἢ, ὅπως εἶπαμε παρὰπάνω, πρὸς «μοντέρνο.»

ΔΗΜ. ΛΑΜΠΙΚΗΣ

Ἀθῆναι 10—Ἰανουαρ. 1935

I

«Πλοῖα Στόλου,

Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ
βασιλέως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Δικαίου πλέω
μὲ ὁρμὴν ἀκατάσχετον, μὲ τὴν πεποίθησιν τῆς
Νίκης ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Γένους.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ»

«Ἀβέρωφ» 3 Δεκεμβρίου 1912.

Ἀρχὴ τῆς ἀτραγούδιστης ἀκόμῃ ἐθνικῆς ἐποποιΐας τῆς γενεᾶς μας. Μ' αὐτὰ τὰ γεμάτα πατριωτικὸ παλμὸ λακωνικὰ λόγια ἔγραψεν ὁ Παῦλος Κουντουριώτης στῆς 3 Δεκεμβρίου 1912 μόνος του, ἀλλὰ χωρὶς ὑποκειμενισμό, τὸ μεγάλο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας του μετουσιωμένης σὲ ἱστορία ἐθνικὴ. Τὰ παρακάτω εἶναι ἡ φυσικὴ συνέχεια τοῦ προηγουμένου. Τὰ παρὰ πίσω ; Τὰ παλαιότερα : Αὐτὰ εἶναι ὁ πρόλογος τῆς ρωμαντικῆς πατριωτικῆς ἱστορίας μὲ τοὺς συμβολικοὺς της θρύλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πιάνονται ἡ ρίζες τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου τῶν Κουντουριωτῶν μὲ τὰ κλαδιά του θαλερὰ, τριακόσια τόσα χρόνια τώρα.

*
* *

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1912 ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ μας καὶ μὲ δρᾶσιν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς καὶ μὲ ὄνομα ἱστορικὸν ὅσον καὶ ἄλλων συναδέλφων του. Ἐτσι πρέπει νὰ τὸ πιστέψουμε; Ἴσως ὁ βιογραφικὸς αὐτὸς

δογματισμός δὲν στέκει πολὺ καλά. Τὸ ὅτι ἓνας ἰδιοφυῆς πολιτικός καὶ μὲ ἱστορικὴ δρᾶσι Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος τὸν ἐδίαλεξε, αὐτόν, μέσα ἀπὸ ἴσους καὶ ἀνωτέρους του γιὰ Ἀρχηγὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Στόλου στὴν κρισιμώτερη στιγμή γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἂν δὲν ἦταν ὁ καλλίτερος ἦταν ὅμως ἀπὸ τότε ὁ καταλληλότερος. Τὸ νικηφόρον ἔργο του μετὰ τὸ 1912—1913 ποὺ ἐδικαίωσε τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς ἐλπίδες μᾶς κάνει νὰ πιστέψουμε ἀκόμη ὅτι ἦταν ὄχι ἀπλῶς ὁ καταλληλότερος, ἀλλὰ ὁ ἐνδεδειγμένος.

Μέσα σὲ εἰδικὰς λεπτομέρειες δὲν θὰ ἀναμιχθῶ. Δὲν εἶναι δημοσιογραφικὴ δουλειὰ αὐτό. Εἶναι γιὰ τοὺς εἰδικούς. Καὶ οἱ εἰδικοί πάλιν μόνον γι' αὐτά. Ὅχι γιὰ νὰ πολυπραγμονοῦν μελήτηματα ἐπουσιώδη γιὰ κάθε τρίτον—καὶ γιὰ τὸ σύνολο βέβαια. Θὰ προσπαθῶ νὰ δώσω μιὰ ἀπλόγραμμη εἰκόνα ἱστορίας, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἐγράφη τίποτε συστηματικὰ συνολικό. Ἄν ἡ ἱστορία αὐτὴ μέσα στῆς γενικὲς γραμμὲς τῆς ἔχει καὶ μερικὰ κενὰ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ συμπληρωθοῦν. Ἄν ὅμως ἔχη πολὺ ὀλίγα, ὅπως δὲν ἀρέσει σὲ πολλούς, ποὺ δίκαια θὰ τὴν ἤθελαν δική τους, αὐτὸ ἂς ἀποδοθῇ στὴν Τύχην, ἢ ὁποία δὲν τοὺς εὐνόησε νὰ ἔχουν μὲ τὸ μέρος των τὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεων ἐκείνων ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἀξιοδιήγητη ἱστορία.

*
* *

Λοιπόν, ἡ οἰκογένεια Κουντουριώτη, ὅπως ἀρχίσαμε νὰ λέμε εἶναι ἀπ' τῆς παλαιότερες Ἑλληνικῆς.

Οἱ ἀπώτεροι πρόγονοί της Ἑπειρωτικῆς (Σουλιώτικης) κατὰ γένους, εἶχαν ἔλθει στὴν Ἀνατολικὴ Πελοπόννησο κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ 16ου αἰῶνος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασαν καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν Ὑδρα.

Τι ἦταν ἡ Ὑδρα τότε; Ὅ,τι πάνω κάτω καὶ σήμερον. Νησι ἐλάχιστα παραγωγικὸ καὶ ὀλιγοκατοίκητο, ἀπὸ ναυτικούς τὸ πλεονέκον. Ὅπως ἦταν καὶ στὴν ἀρχαιότητα, καθὼς ἀναφέρει τουριστικά ὁ Πausanias. Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς λέει καὶ ποῦ ὑπήγετο διοικητικῶς παλαιότερα. Ὁπου ὑπάγεται καὶ σήμερον. «Παρὰ δὲ

Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

(Προσωπογραφία Δ. Κεκέτη)

Ἐρμιόνην νήσον παρέλαβον Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ καὶ αὐτὴν Τριζωνίοισι παρακατέθεντο» (1).

Μόνον τὸ ὄνομα ἀργότερα εἶχε πάρει μιὰ μικρὴ μεταβολή. Ἀπὸ Ὑδρέη τοῦ Ἡροδότου ἐλέγγοτο Σίντρα ἀπὸ τοὺς Βενετσιάνους καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια Νύδρα ἀπὸ τοὺς ντοπίους καὶ τοὺς γείτονές της. Ἀπὸ τὸ Νύδρα ἔγινε ὁ κάτοικος Νυδριώτης, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ σιγὰ-σιγὰ ἔγινε ἐπίθετο. Καὶ ὑπάρχει οἰκογένεια Νυδριώτη (2).

Ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θὰ ἔστειλεν ἴσως καὶ ἡ Ὑδρα ἀποίκους σὲ πολλὰ μακρυνὰ μέρη, ὅπως καὶ ἄλλες πόλεις καὶ ἄλλα νησιά τῆς Ἑλλάδος, τὸ συμπεραίνομεν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἀρκετὰ στοιχεῖα δὲν ἔχομε γιὰ νὰ ὑποστηρίξουμε μόνον ἀναλυτικά, ὅπως ὑπομνηστικά ἀναφέρω καὶ στὸ βιβλίον μου περὶ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ τῆς Νοτίου Ἰταλίας» ὅτι καὶ ὁ Ὑδροῦς. — Ὑδρουντούμ, — καὶ σήμερα Ὅραντο τῆς Ἰταλίας, εἶναι ἀποικία Ὑδραίων ἢ ὅτι καὶ ἡ Ὑρία (σήμερα Ὅρια) τῆς ἰδίας Ἰταλικῆς περιοχῆς ποὺ ἐκτίσθη ἀπὸ Κρητικούς μετὰ τὰ Τρωϊκά, εἶναι παραφθορὰ τῆς ἰδίας λέξεως (3).

Ἡ Ὑδρα, ἡ ἀνυδρη καὶ ἡ ἄγρονη σὲ προϊόντα τῆς γῆς, ἦταν πάντα παραγωγικὴ σὲ πατριῶτες καὶ θαλασσομάχους γιὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν καὶ ὠμορφες παραδόσεις, ὅχι ἄσχετες μὲ τὴν ἐθνικὴ μας ἱστορία.

Ἡ παραδόσεις αὐτές, ἄγραφες καὶ μὲ ἀπροσδιόριστες φυσικὰ χρονολογίες, σῶζονται σὰν θρύλοι μόνον, ἀνακατεμένες μέσα σὲ παλῆες διηγήσεις, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀκούσῃ ὁ καλοπροαίρετος

(1) III 58—60.

(2) Περὶ νήσου Ὑδρας ὑπάρχουν μερικὲς μελέτες στὶς ὁποῖες καὶ παραπέμπω ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ἴδουν περισσότερο ἀπὸ ὅσον εἶνε ἤδη χρήσιμα εἰς μίαν ἀπλὴν βιογραφικὴν ἱστορίαν. Μία σχετικὴ μελέτη τοῦ ὕδραίου λογίου Χαλιορῆ—I. Δραγάτση Ὑδρα Περιοδικὸν «Ἐβδομάς 1885 Ἰωάν. Θ. Παπαμανώλη νήσος Ὑδρα, ἡμέτερο ἀρθρο «ἐφημερ. Πατριδα» 10-12-34 διὰ τὰ «Ἀρχεῖα τῆς Ὑδρας». Λιγνοῦ-Κουλούρα.

(3) Δημ. Λαμπίκη «Ἑλληνισμὸς τῆς Νοτίου Ἰταλίας» Grecia Salentina ἐκδ. 1933.

λαογράφος ἐρευνητής καὶ ἐκεῖ στὸν τόπο καὶ σὲ κάποια γειτονικὴ παρὰ κάτω παραλία τῆς Πελοποννήσου.

* *

Ἕνας ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς σήμερα δρόμους τῆς Ὑδρας, ὁ μεγαλύτερος κάθετος πρὸς τὸν παραλιακό, καὶ μὲ μοντέρνες ὀνοματολογικὲς πινακίδες ἂν στολισθῇ, θὰ ἐξακολουθῇ νὰ λέγεται, ὅπως καὶ σήμερα, ὅπως καὶ στὰ παλὰ χρόνια **Ντρίμ Σοκάκι**. Ἔτσι τὸν λέγουν καὶ ἔτσι θὰ τὸν λέγουν. Ντρίμ Σοκάκι στὴν παλὰ παρεφθαρμένη πελασγικὴ διάλεκτο σημαίνει: Σοκάκι τῶν παλληκαράδων. Σ' αὐτὸ οἱ ἀντάμηδες τοῦ τόπου ἔκαναν τοὺς περιπάτους καὶ τῆς ἡρωϊκῆς τοὺς ἐπιδείξεις. Ἦταν νὰ εἰποῦμε, σὰν τὴν Ἀθηναϊκὴν παλὰ πλατεῖα... ἡρώων, τοῦ Ψυρῆ.

Γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι... θαμὼν αὐτοῦ τοῦ ὑδραϊκοῦ δρόμου ἔπρεπε νὰ ἀναμετρηθῇ στὴν παλληκαριὰ μὲ κάποιον — ἢ καὶ μὲ πολλοὺς — ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκοὺς τύπους του. Ὑστερα ἀπὸ τὸ βάπτισμα ο' αὐτὴ τὴν τιμητικὴ δοκιμασίαν εἶχε πασαπόρτι ἀπ' ἐκεῖ. Ἐκτὸς ἂν ἦταν ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς προύχοντας τοῦ τόπου.

Οἱ Ὑδραῖοι ποὺ ἦσαν, ὅπως εἶπαμε—θαλασσινοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶτες, ἦσαν καὶ φιλοτάξειδοι ἔμποροι. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ πρόγονοι τοῦ Κουντουριώτη.

Τὸ ἀρχικὸν ἐπὶθετο τῆς οἰκογενείας του ἦτο Ζέρβας. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος, κάποιος ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν—Χατζηγιῶργης ὁ Ζέρβας—ἔφυγε νέος ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ἐπῆγε καὶ ἔμεινε ἀρκετὰ χρόνια γιὰ ἐμπορικὰς δουλειὰς του εἰς τὰ Κούντουρα τῆς Μεγαρίδος. Σήμερα τὰ Κούντουρα ἔχουν σβύσει σχεδόν. Ἀπομένουν τώρα σὰν μικρὸς παλῆς συνοικισμὸς ἀπὸ κτηνοτρόφους καὶ πιδὸν πολὺ ἀπὸ ρετσινιάρηδες, δυτικὰ ἀπὸ τὴν θέσιν καὶ τὸ Χάνι Βιλλιαρί, ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ δρόμον ποὺ πηγαίνει: Μάντρα—Κρικκοῦκι—Θήβα. Τὸ μισολησμονημένον χωριὸν μὲ τὴν περιοχὴν του λέγεται σήμερα Παληοκούντουρα.

Ὅταν ὁ Ζέρβας ἐγύρισε ὕστερα ἀπὸ χρόνια στὴν Ὑδρα ἐφοροῖσε τὴν ἐνδυμασίαν ποὺ ἐσυνείθιζαν οἱ κάτοικοι τῶν Κουν-

τούρων και μ' αὐτήν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισί του στὸ Νερίμ Σοκάκι. Οἱ συμπατριῶτες του ποὺ τὸν εἶδαν μὲ αὐτὴ τὴν ἐνδυμασία δὲν τὸν ἐγνώρισαν ἀμέσως καὶ ρωτοῦσαν μεταξύ τους μὲ ἐκκληξί και μὲ κάποια καχυποψία.

—Βρὲ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Κ ο υ ν τ ο υ ρ ι ὡ τ η ς, πὺ μᾶς ἦλθε ἐδῶ πέρα ;

Ἀπὸ τότε ἐπεκράτησεν—ἀντὶ τοῦ Ζέρβας—τὸ ὄνομα Κ ο υ ν τ ο υ ρ ι ὡ τ η ς. Καὶ ἔμεινε γιὰ πάντα.

Μὲ τὸν καιρὸ ἡ οἰκογένεια τῶν Κουντουριώτηδων ἄρχιζε νὰ ἀποκτᾷ ἐκτὸς ἀπὸ ἐπιρροή στὸ Νερίμ Σοκάκι καὶ σπουδαία κοινωνικὴ θέσι γενικώτερα μὲ τὴν ἐργατικώτητα τῶν μελῶν της, μὲ τὸν πατριωτισμὸ της καὶ μὲ τῆς ἐπιτυχίης της στὸ ἐμπόριο καὶ στὴν ναυτιλία.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ συμπληρώσουμε τὴν ἱστορικὴ παράδοσι γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα τὸ ἐνδοξον αὐτὸ τῶν ὑδραίων πατριωτῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκούσουμε τὴ διήγησι γιὰ κάποιο κοινὸ θρύλο Ὑδραίων καὶ Σπετσιωτῶν στὴ παραλία τοῦ Λεωνιδίου—τῆς Κυνουρίας, ὅπου μιὰ φορὰ... Ἀλλ' αἰ; διηγηθοῦμε ὅτι ἀκούσαμεν ἀκριβῶς ἐκεῖ πέρα.

Τὰ παλαιὰ χρόνια στὴν παραλία τοῦ Λεωνιδίου ὅπου ἔχει τῆς ἐκβολῆς του ὁ χεῖμαρρος «Δαφνῶν» ⁽¹⁾ καὶ τακτικὰ πλημμυρίζει τὴν γύρω ἔκτασι ὑπῆρχε ἓνας Δράκοντας—Ὑδρα ⁽²⁾ ποὺ ἐρρήμαξε τὸν τόπο καὶ ἐπνιγε τοὺς ἀνθρώπους ὅταν ἐπῆγαιναν ἐκεῖ. Κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ στοιχειομένο ἐκεῖνο μέρος. Ὅποιοι ἐπῆγαινε θὰ ἔχανόταν. Οὔτε ἡ Παναγία ἡ

(1) Ὁ ὁποῖος λέγεται καὶ «Ρέων», ὄνομα ποὺ ἐπῆρε κατὰ παραφθορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως μὲ τὴν ἴδια ὀνομασία εὐρισκομένης στὴ θέσῃ τῶν πηγῶν του.

(2) Ἡ μυθικὴ παράδοσις μὲ τὴν Λεωναία Ὑδρα ποὺ συμβολίζει μᾶλλον νοσογόνα ἔλη ὅπου οἱ ἄνθρωποι δεκατίζονται ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες· ἔχει καὶ στὴν παραλία τοῦ Λεωνιδίου πᾶρει μορφὴ συμβολικῆς ὑποστάσεως.

ΕΛΩΝΑ⁽¹⁾, πού ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐλώδη ἔκταση ἐπῆρε τὸ ὄνομα, δὲν ἄφινε νὰ τῆς κτίσουν ἐκεῖ ἐκκλησίαι ⁽²⁾.

Ὁ τόπος ὑπέφερε πολύ, ὥσπου κάποτε δύο ἀντρεωμένοι νησιῶτες, ἓνας Ὑδραῖος Ζέρβας καὶ ἓνας Σπετσιώτης Λεωνίδας ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ σκότωσαν τὸν Δράκοντα καὶ ἔτσι ἐλευθέρωσαν τὸν τόπο. Τὸ σκελετὸ τοῦ ἀμφιβίου ἐκείνου τέρατος τὸν μετέφεραν—γιὰ ἀφιέρωμα—στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Νικολάου δύο ὥρες πρὸς τὰ νότια τοῦ Λεωνιδίου. Μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸν σκελετὸ τοῦ θηρίου εὐρίσκονται ἀκόμη ἐκεῖ. Δύο τρεῖς ἀπὸ τοὺς σπονδύλους τῆς ραχοκοκκαλιᾶς του τοὺς μεταχειρίζονται οἱ Καλόγεροι γιὰ καθίσματα. Εἶναι διαμέτρου 35—40 ἑκατοστῶν καὶ πύχους ἐπάνω κάτω 20 ὁ καθένας.

Κάποιος παλῆς ἀρχιεπίσκοπος τοῦ τόπου ἐκείνου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος «Ρέοντος τοῦ Πραστοῦ» ⁽³⁾ καθιέρωσε καὶ μία προσευ-

(¹) Προφανῶς λέξις παραγομένη ἀπὸ τὸ ἔλος (ἐλωνα=ἐλη). Ἡ Μονὴ τῆς Ἐλώνης, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθημεν κατὰ τὸ 1934, εἶναι κτισμένη εἰς μίαν σπηλαιώδη κοιλότητα, ἀνοικτὴν, ἀπότομον καὶ πολὺ δύσβατον βουνοῦ περὶ τὰ 14 χιλμ. Δ. τοῦ Λεωνιδίου καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀπὸ Λεωνιδίου εἰς Κοσμάν καὶ Παλαιοχωρὶ δρόμου, τοῦ παραπλεύρου τῆς—ἐνίοτε ξηρᾶς—χαραδρῶδους κοίτης τοῦ Λαφνῶνος. Εἶναι κτισμένη εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ ψηλὰ πρόβουνα τοῦ Πάρνωνος εἰς ὕψος 750 μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι μία εἰκὼν τῆς Παναγίας (λέγουν ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι ἔργον τοῦ Εἰκονογράφου ὁσίου Λουκά) εὐρέθη σ' ἓνα ἄκρον τοῦ ἔλους τοῦ Λαφνῶνος καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰς γειτονικὰς περιοχὰς ἐμαζεύθησαν καὶ ἀρχίζαν νὰ κτίζουν ἐκεῖ ἐκκλησίαν. Ἡ εἰκὼν ὁμῶς ἐχάθη ἀπὸ τὸ ἐλώδες αὐτὸ μέρος καί... ἐπῆγε στὸ βράχο ὅπου εὐρίσκεται σήμερα τὸ μοναστήρι—τὸ ὁποῖον, λοιπόν, ἐκτίσθη ἐκεῖ καθ' ὑπόδειξιν τῆς Θεοτόκου!

(²) Ἄς προστεθῇ ὅτι θὰ ἦταν καὶ ὁ φόβος ἀπ' τοὺς Πειρατὰς. Ἀλλ' ἂς μὴ ἐπιμείνωμε στὸ τελευταῖο αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ χαλάσουμε τὴν ἰλλουζιὸν τοῦ θρύλου.

(³) Ὁ Πραστὸς παραφθορὰ τῆς λέξεως προσετώς—τὸ μέρος ποῦ ἔμενε ὁ προσετώς τοῦ τόπου.—Μπορεῖ ἡ ετυμολογία αὐτὴ νὰ εἶναι τόσον σωστὴ ὅσον καὶ ἡ ἄλλη τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει εἰς τὴν περὶ Ἱερᾶς Μονῆς Ἐλώνης—μονογραφίαν του ὁ καθηγητῆς Γ. Ν. Δεληγιάννης, ὅτι δυνατόν νὰ προέρχεται ἡ ὀνομασία ἀπὸ παραφθορὰν τῆς λέξεως προάστειον. Ὁ Πραστὸς ἦτο ἄλλοτε ὅχι πολὺ παλαιά, κωμόπολις πού εὐποροῦσε. Πολλοὶ Πραστιώτες ἐλήγαίνον στὴν Κων(σταντι)νούπολιν καὶ σ' ἄλλα μέρη

χὴ ὑπὲρ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ τόπου Ὑδραίων καὶ Σπετσιωτῶν
 «Ἐτι καὶ ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς εἰρήνης, ὑγείας συγχω-
 ρήσεως καὶ διαφυλάξεως κυβερνήσεως καὶ κατευοδώσεως τῶν δού-
 λων τοῦ Θεοῦ πάντων τῶν καρaboκυραίων καὶ ναυτῶν Ὑδρας
 τε καὶ Σπέτσας».

Ἀπὸ τὸ Λεωνίδα ἐκείνον τὸν Σπετσιώτη ἐπῆρε τὸ ὄνομα
 ὁ τόπος ὅπου ἀργότερα ἐκτίσθη τὸ Λεωνίδιον. Με-
 ρικοὶ ἀρχαιολόγοι λέγουν ὅτι τὸ ὄνομα ἐδόθη γιατί ἀπ' ἐκεῖ
 ἐξεκίνησεν ὁ Λεωνίδας ὁ Σπαρτιάτης γιὰ νὰ πάῃ στὴς Θερμο-
 πύλας⁽¹⁾—πρᾶγμα ποὺ ἂν θέλωμε πιστεύωμε. Καὶ γιὰ τὸν Ὑ-
 δραῖο τὸ Ζέρβα;

Σ' αὐτὸν—ἀναφέρει ὁ τοπικὸς θρύλος—μιὰ μάγισσα εἶπε :

—Παλληκᾶρι μου τὸ σῶϊ τὸ δικό σου θὰ δοξαστῇ μιὰ μέρα.
 Ἐπειτ' ἀπὸ χρόνια πολλὰ ἔνα θαλασσινὸ παλληκᾶρι ἀπὸ τῆ γε-
 νηά σου θὰ πνίξῃ ἕναν ἄλλο Δράκο πολυκέφαλο ποὺ θάρχεται
 ἀπὸ τὴν Πόλη, τῇ φωληά του, γιὰ νὰ βγῇ ἀπ' τὸ στενὸ τῆς θά-
 λασσας ἐκεῖ πέρα καὶ νὰ κάμῃ κακὸ—μεγάλο κακὸ—στοὺς Χρι-
 στιανούς.

Ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ τοῦ Ζέρβα ἦταν, θέλουν νὰ εἰποῦν, ὁ
 Παῦλος Κουντουριώτης. Καὶ ὁ Δράκος τῆς Πόλης; Ἦταν ὁ
 Τουρκικὸς στόλος ποὺ ὁ Κουντουριώτης τὸν ἐτσάκισε ἔξω ἀπὸ
 τὰ Λαρδανέλλια.

Ἔτσι ἐξηγοῦν τὸ θρύλο τῶν παλαιῶν οἱ σημερινοὶ ἐρμη-
 νευταὶ του. Δὲν χάνουμε τίποτε ἂν τοὺς πιστέψουμε. Μήπως τὸ
 εὐαγγελικὸν παράγγελμα δὲν μᾶς λέγει «Πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα»;
 Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴ σχετικὴ τοπικὴ πίστι
 τοῦ λαοῦ ἐκάμαμε ἐκεῖ ἔρευνα δική μας.

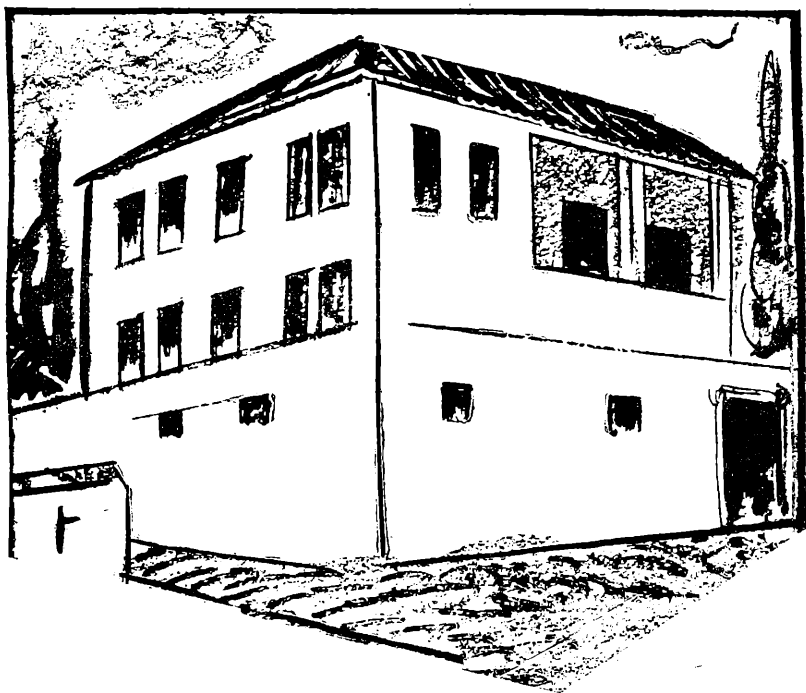
Γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Κουντουριωτῶν θὰ ἤμποροῦσαν
 νὰ γραφοῦν ὅσα καὶ γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21, τοῦ

καὶ ἐπλούτιζαν, καὶ μετὰ ἐγύριζαν καὶ ἄφηναν τὸ βιό τους στὸν τόπο
 τους. Ἀπ' αὐτὰ καὶ τὸ γνωστὸ ἀπειροκάλο δίστιχο τῆς τοπικῆς
 λαϊκῆς μούσης ἐκεῖ.

Ἡ Πόλη βγάζει τ' Ἀσπρα
 κι' ὁ Πραστὸς τὰ κάνει πᾶστρα.

(1) Ὅρα τὸ ἡμέτερον ἄρθρον εἰς ἐφημερίδα «Πατρίδα» 16-12-34.

ὁποίου τὴν πῖο σημαντικὴν ἐνίσχυσιν ἔδωσε μὲ πλοῖα καὶ μὲ χρήματα καὶ μὲ θαλασσομάχους ἢ πατρίς του ἢ Ὑδρα μαζί μὲ τὰ δύο ἄλλα ἐπίσης ἱστορικὰ νησιά, τῆς Σπέτσας καὶ τὰ Ψαρά. Τὰ τρία αὐτὰ νησιά πού ἐπανεστάτησαν κι' αὐτὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1821, ὑπέστησαν πολλὰς θυσίας καὶ σὲ αἷμα καὶ σὲ χρῆμα κατὰ τῆς πλέον σκληρῆς ἡμέρας τοῦ ἐθνικοῦ Ἀγῶνος. Ἡ χρηματικὴς θυσίαις τους ἔφθασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ 30 ἑκατομμύρια χρυσῆς

Τὸ παλὸν σπῆτι τοῦ ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ στὴν Ὑδρα.

δραχμῆς. Ἀπ' αὐτά, τὰ 18—20 ἑκατομμύρια τὰ ἐξόδεψεν ἡ Ὑδρα, καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος ὁ ἴδιος ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης καὶ ὁ ἀδελφός του Γεώργιος.

Πόσο μεγαλύτερη καὶ ἡθικώτερη ἀξία παίρνει ἡ χρηματικὴ αὐτὴ θυσία τῶν Κουντουριωτῶν, ἅμα σκεφθῇ κανεὶς ὅτι αὐτὰ ἔγειναν μόνον γιὰ χατῆρι τῆς πατριωτικῆς ἰδέας. Δὲν ἐδίδοντο τὰ

χρήματα ἀπὸ τοὺς πατριῶτες ἐκείνους μὲ ἀσφάλεια, ὥς δάνειο νὰ εἰποῦμε, κρατικὸ πού αὐτοῦ μὲ τραπεζικὸ ὑπολογισμὸ θὰ τοὺς ἔδιδε αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ κέρδος. Προσεφέροντο μόνον γιὰ τὸν ἀγῶνα μαζὺ μὲ τὴν αἰματοχυσίαν σὲ ἐποχὴ πού ἡ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐφαινόταν πούθεν ἀπὸ τὸν δριζόντα, πού ἴσως οἱ σκεπτικιστὰι δὲν τὴν ἤλπιζαν, πού στὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὰ μεσογειότερα τμήματα τῆς χώρας κυριαρχοῦσαν οἱ Τοῦρκοι οἱ ὅποιοι ἔκαναν ἐπιθέσεις καὶ ἀπὸ θαλάσσης στῆς παραλίες καὶ στὰ νησιά. Οἱ Κουντουριῶται μὲ τὸ παράδειγμά τους ἔδιδαν καὶ θάρρος στούς ἀπογοητευμένους.

*
* *

«Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου—γράφει ὁ Ἡρόδοτος τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος (¹)—δεινῶς κατεπλήγη σύμπασα ἡ Ἑλλάς. Γενικὴ πεποίθησις παρήχθη διὰ ἵνα συμπληρωθῇ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς δὲν ὑπελείπετο εἰς τὸν Ἰμβραῆμ εἰμὴ νὰ ἐπιπέσῃ πανστρατιᾷ κατὰ τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας. Τότε οἱ Σπετσιῶται ἐνόμισαν ἀπαραίτητον νὰ ἐγκαταλείψωσι χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τὴν φιλιότην αὐτῶν νῆσον, ἐπίπεδον οὖσαν καὶ εὐπρόσβλητον καὶ νὰ μετοικήσωσι πανοικί εἰς Ὑδραν μετὰ τῶν Ψαριανῶν, ἵνα συμπτύξωσιν εἰς ἓν ἀπάσας τὰς ναυτικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις.

Οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας προῖσταμένου τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτη ἅμα μαθόντες τὴν τοιαύτην τῶν προκρίτων Σπετσῶν πρόθεσιν, ἔγραψαν πρὸς αὐτοὺς τῇ 21 Ἀπριλίου τάδε :

»Τὰ ὅσα ζητήματα οἱ ἀπεσταλμένοι σας μᾶς ἐπρότειναν ἀπὸ μέρους σας καὶ τοῦ λαοῦ σας, ὅλα ἐνεκρίθησαν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὸν λαόν μας ὅλον, τὸν ὅποιον προσεκαλέσαμεν εἰς συνέλευσιν ἐνώπιον τῶν ἀπεσταλμένων σας, καὶ οὕτως οὕτοι εἶδαν-προσωπικῶς καὶ ἤκουσαν μὲ ποίαν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ προθυμίαν εἰλικρινῇ ὑπόσχεται, ὥς καὶ ἡμεῖς ὑποσχόμεθα, νὰ διατηρῇ μέχρι τέλους τὴν ἀναγκαιοτάτην εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν στενὴν ἔνωσιν καὶ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν.

(¹) Κ. Παπαρηγοπούλου τ. γ.

Θέλετε ἔχει λοιπὸν τὰ ἀναγκαῖα καταλύματα, ἦτοι κατοικίας εἰς τὸ Καμίνι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, καὶ χωρὶς νὰ πληρώσετε τὸ παραμικρὸν ἐνοίκιον ὅσον καιρὸν μένετε ἐδῶ. Ὅσαι διαφοραὶ ὑπάρχουν μεταξὺ συμπολιτῶν μας καὶ συμπολιτῶν σας, ἀληθμοῦνται καὶ νὰ μὴ ἀναφερθοῦν ὅσον καιρὸν συνδιατρίψωμεν.

Ταχύνετε λοιπόν, ἀδελφοί, τὸν πανοικὶ ἔρχομό σας διὰ νὰ γενῇ ὅσον τάχιον ἢ γενικὴ ἐκστρατεία καὶ αἱ φαιμελῖαι σας, ὅταν φθάσουν ἐδῶ, εὐρίσκουν ἔτοιμα καὶ εὐκαιρωμένα τὰ σπίτια τῶν Καμινίων, καὶ τὴν πλέον ἀδελφικὴν δεξιῶσιν εὐρίσκεται ἀπ' ὅλους μας».

Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἔγραψαν οἱ Ὑδραῖοι τὰ αὐτὰ εἰς τοὺς Ψαριανοὺς. Καὶ εἰ μὲν Ψαριανοὶ μετὰ τινας συνδιασκέψεις ἀπεκρίθησαν τῇ 18 Μαΐου, ὅτι ἡ μετάβασις τοῦ λαοῦ τῶν ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς οἵανδήποτε στιγμήν μὴν μάθουν παρ' αὐτῶν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι.

Οἱ Σπετσιῶται μετώκησαν τῷ ὄντι περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου καὶ ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου εἰς Ὑδραν καὶ ἔτυχαν αὐτόθι τῆς πανηγυρικωτάτης καὶ ἀδελφικωτάτης δεξιώσεως. Κοινὰ λοιπὸν ἦσαν τὰ πάντα μεταξὺ τῶν τριῶν νήσων ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐπειδὴ ἡ Ὑδρα, ἂν ὄχι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ὁμολογουμένως ὅμως κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, τὸν πλοῦτον τῶν προκρίτων καὶ τὸ μέγεθος τῆς καταβολῆς αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἰσοφάριζε μόνη πρὸς τὰς δύο ἄλλας νήσους ἡνωμένως ὁμοῦ, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀπεδόθη σιωπηρῶς προεδρεία τις ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς κοινῆς ἐνεργείας.

Πάλιν δὲ ἐπειδὴ ἐν Ὑδρᾷ ἐπρώτευεν ὁ τῶν Κουντουριωτῶν οἶκος ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Λάζαρος Κουντουριώτης ἀνωμολογήθη πάντοτε ὡς ὑπατος τῆς νήσου κυβερνήτης ὥστε τούτου ἔνεκεν ἔσχε προέχουσιν τινὰ τάξιν ἐν τῇ ὅλῃ διοικήσει τῶν κοινῶν ἐπιχειρήσεων τῆς νήσου, εἰ καὶ μὴ οὐδέποτε ἀνωμολογήθη ἐπισήμως τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ ἀξίωμα.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἔτων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ἐξαιρετικὰς ἀρετάς. Ἦταν πραγματικὸς μεγαλόψυχος στὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον του. Ὅχι μόνον συνεχώρησε τὸν φονέα τοῦ πατρὸς του ἀλλὰ καὶ εὐεργεσίας προσέφερεν εἰς αὐτὸν ὡς μόνην δὲ τιμωρίαν τοῦ

ἐπέβαλε τὸ νὰ μὴ παρουσιασθῇ ποτὲ ἐνώπιόν του. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς κρισιμωτέρας περιστάσεις οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ μέγα ἑτῆς ψυχῆς αὐτοῦ παράστημα.

Δι' ἀνεξαντλήτου εὐρείας λόγου συνδιαζομένης μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως ἦν ἐνέπνεεν ἡ δεδοκιμασμένη αὐτοῦ σύνεσις πλειστακίς ἐχαλιναγώγησε τὰ ἀφηνιάσαντα πλήθη καὶ ποτε φοβεράς ἐκραγείσης συμπλοκῆς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ τῆς ἐκ Πελοποννησίων καὶ Ρουμελιωτῶν συγκειμένης φρουρᾶς τῆς νήσου, παρελθὼν ἀτρόμητος ἐκ μέσου καὶ λαλήσας πρὸς μὲν τοὺς ναύτας Ἀλβανιστί, πρὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἑλληνιστί, περιήγαγεν αὐτοὺς αἰμοφύρτους ἔτι ὄντας, νὰ ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους. Καὶ περ ἐτερόφθαλμος ὢν, εἶχεν θαυμαστὴν ὀξυδέρκειαν περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Εἰς αὐτὸν ὀφείλει ἡ Ἑλλάς τὴν εἰς ναύαρχον προχώρησιν καὶ τὴν ἐπὶ ἑξ ὅλα ἔτη ἀδιάσειστον ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διατήρησιν τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη.

Εἶχε τὴν συνείδησίν του εἰς δύναται νὰ πράξῃ, σπανιώτατον προτέρημα παρ' ἡμῖν, οὔτινες νομίζομεν πάντες ὅτι πρὸς πάντας πεφύκαμεν. Εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι ἂν ἦτο ὁ ἀριστος τῶν ναυτικῶν πραγμάτων κυβερνήτης δὲν εἴπετο ἐκ τούτου, ὅτι ἦτο ἐξ ἴσου ἐπιτήδειος νὰ ἀναλάβῃ καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος τὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις δ' ἐπὶ τούτῳ παρακληθεὶς αἰέποτε ἀπεποιήθη, καὶ μόλις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον νὰ ἀναμικθῇ εἰς τὰς ἡπειρωτικὰς τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσεις, αὐτὸς ἐπιμόνως ἀποφυγὼν τοὺς σκοπέλους καθ' ὧν ἐκεῖνος προσέκρουσε. Μηδ' ὀνομάσῃ τις ἀρνητικὴν τὴν ἀρετὴν ταύτην, διότι δι' αὐτῆς δὲν ἔσωσε μόνον τὴν ἰδίαν ὑπόληψιν, ἔσωσε καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν διατηρήσας μέχρι τέλους τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος, ἐξ ἧς ἐξηρτάτο πρὸ πάντων ἡ τῆς πατρίδος τύχη καὶ ἦν ἥθελε διακινδυνεύσει, ἐὰν ἀναμιννύμενος εἰς ἀλλότρια ἀπέβαλλε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲν ἀπέβη συμφυῆς αὐτῷ ἢ ἐν τῇ τάξει ἐγκαρτέρησις, ὥστε οὐδέποτε ἐπελοθῇ νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ὑδρας οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οὔτε μετὰ. Κυβερνῆται καὶ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν καὶ ἔνυχον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης εὐλαβοῦς δεξιώσεως, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐνόμιζες ὅτι ἦτο εἷς τῶν βράχιων τῆς Ὑ-

δρας ὅστις καίτοι ἐμψυχωθείς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, δὲν ἠδυνήθη νὰ μετακινηθῇ χωρὶς νὰ ἐπαγάγη δεινὴν αὐτῆς ἀλλοίωσιν».

*
* *

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἦταν ἀπὸ τοὺς μεγαλειτέρους ἐφοπλιστὰς ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν πολέμων τοῦ Ναπολέοντος ποὺ εἶχεν ἀναστατωθῇ ἡ Εὐρώπη εὐρέθη ἰδιοκτητῆς 25 καραβιῶν μὲ τὰ ὁποῖα ἔκαμε ἐμπόρια καὶ μεταφορὲς ἀπὸ σιτηρὰ καὶ ὑλικά πολέμου. Τὰ κέρδη τοῦ Ἑλλήνος ἐκείνου ἐφοπλιστοῦ ἦσαν τεράστια, μυθικά. Τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ νομίσματα μετεφέροντο στὴν Ὑδρα μὲ τσουβάλια καὶ ζεμπίλια. Γιὰ χρηματοκιβώτια χρησιμοποιοῦσαν, αὐτὸς — καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι μικροεφοπλισταί, στέρνες στὰ ὑπόγεια τῶν σπητικῶν ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τότε νὰ κτίζωνται μεγάλα, μὲ τοίχους φρουριακοὺς, μὲ πολεμίστρες καὶ μὲ πύργους. Τὰ πλούτη του αὐτὰ ὁ Λ. Κουντουριώτης δὲν τὰ ἐλογάζριζε γιὰ πλούτη ἀτομικά — ὅπως θὰ ἔκανε ὁ κάθε ἔμπορος. Τὰ ἐθεωροῦσε περιουσία ἐθνική.

Τὸ σπῆτι τοῦ Λαζαρο. Κουντουριώτη στὴν Ὑδρα, ἔνα ἀπ' τὰ παλαιότερα καὶ ἱστορικώτερα, ὑπάρχει ἀκόμη. Εὐρίσκεται κατὰ τὴν Ἑνορία τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ διατηρεῖ στὸ ἐπάνω πάτωμα του καὶ στὸ ὑπόγειο ἀμετάβλητη τὴν συμπαθεῖ παλαιότητά του. Τὸ μεσαῖο μόνον πάτωμα εἶναι σήμερα ἐκμοντερνισμένο καὶ νοικιάζεται γιὰ κατοικία.

Ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐκεῖνης στέρνης δὲν ὑπάρχουν σήμερα παρὰ λίγα γκρεμίσματά τους μόνον. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Ὑδραίους φαντάζονται — ἐλπίζουν, καθὼς μοῦ ἔλεγαν — ὅτι κάτι... μπορεῖ νὰ βρεθῇ ἀκόμη ἂν γίνουν ἀνασκαφῆς ἐκεῖ μέσα στὰ σκοτεινὰ καὶ μουχλιασμένα ὑπόγεια τοῦ σπιτιοῦ.

*
* *

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λαζάρου Γεώργιος Κουντουριώτης ἦταν ἐπίσης ἐθνικὸ πρόσωπο, καὶ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας στὴν πατρίδα του κατὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἀργότερα. Διετέλεσε ἐκλεκτὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ καὶ Πρωθυπουργός. Ὁ Γεώργιος Κουν-

τουριώτης οὐ πολλὰς περιστάσεις κατὰ τὰ ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ἐδείχθη ἀποφασιστικώτερος καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν του καὶ προθυμώτερος οὐ ὑλικὰς θυσίας γιὰ τὸ ἔθνος. Ὅταν κάποτε ἡ κοινὴ περιουσία τῶν δύο ἀδελφῶν εἶχε σχεδὸν ἐξαντληθῇ μὲ τῆς ἀδιάκοπης ἐθνικῆς προσφορῆς καὶ ὁ Λάζαρος ἔγραψε στὸν ἀδελφόν του ὅτι δὲν τοὺς ἀπέμεναν πλέον παρὰ ἐλάχιστα χρήματα, ὁ Γεώργιος τοῦ ἀπαντοῦσε «διὰ τὴν εὐδόωσιν τοῦ Ἀγῶνος ἀπαιτοῦνται θυσίαι πολλαὶ καὶ ἐπομένως καὶ τὰ ἐλάχιστα μετρητὰ χρήματα, τὰ ἀπομένοντα ἔπρεπε καὶ αὐτὰ νὰ διατεθοῦν ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζόμενης πατρίδος...»

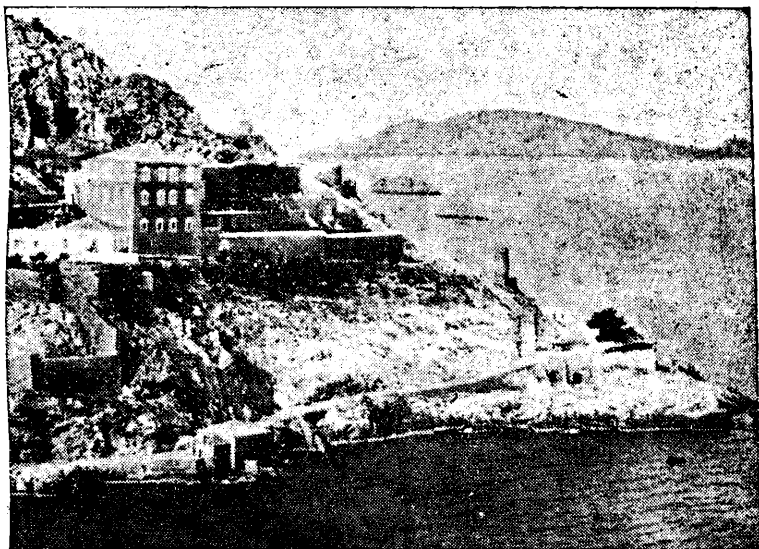
Στὴν σειρὰ τῆς ἀλληλογραφίας τῶν δύο ἀδελφῶν εὐρέθησαν καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Γεωργίου πρὸς τὸ Λάζαρο, στῆς ὁποῖες ἐκτίθενται γινῶμες καὶ ἀντιλήψεις του σχετικῆς μὲ τὸ μέλλον—τότε—πολίτευμα τῆς «ἀπελευθερουμένης Ἑλλάδος».

«...Οὕτε ὁ χαρακτὴρ τῶν Ἑλλήνων—ἔγραψεν—οὔτε αἱ περιστάσεις εἶναι κατάλληλοι διὰ Βασιλείαν. Τὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Ἀναγέννησίν της πρέπει νὰ εἶναι Δημοκρατικόν, προερχόμενον ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ ἐλπίζω καὶ εὐχομαι, ὅτι θὰ εἶναι τὸ καλλίτερον πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος»—ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶναι ὀχλοκρατικόν».

Ἡ εὐχὴ καὶ ἐλπίς τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου πατριώτου ἐπραγματοποιήθησαν ἕναν αἰῶνα ἀργότερα—ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς ἐδοκιμάσθη ἀπὸ τὰ διάφορα πολιτικὰ κόμματα—μὲ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἐγγονοῦ του—τοῦ Παύλου Κουντουριώτη—πρώτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Γιὰ τὴν ἐθνικὴ συμβολὴ τῶν Κουντουριωτῶν κατὰ τὰ ἔτη τοῦ Ἀγῶνος καὶ τὴ δρᾶσιν τοῦ ναυτικοῦ τῆς Ὑδρας καὶ τῶν ἄλλων ἡρωϊκῶν νήσων, ὑπάρχουν ἀφθονα σχετικὰ ἔγγραφα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ περισσότερα εὐρίσκονται στὴν πολύτιμη καὶ πολύτομη σειρὰ τοῦ «Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τῆς νήσου Ὑδρας» ποὺ ἐξεδόθη μὲ τὴν ὑλικὴ ἀρωγὴ τοῦ ὕδραίου ἐφοπλιστοῦ καὶ πολιτικοῦ Γκικιὰ Κουλούρα (ἐθνικοῦ χορηγοῦ ὥς πρὸς αὐτὰ) μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ἐπίσης ὕδραίου ἱατροῦ καὶ χρόνια Προέδρου τῆς Κοινότητος Ὑδρας Α. Λυγνοῦ—ἀλλὰ καὶ μὲ προστατευτικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ἰδίου τοῦ Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη.

Τὸ σπῆτι τοῦ Γεωργίου εἶναι τὸ γνωστό μας μεγαλοπρεπὲς οἶκημα πού δεσπόζει μὲ τὸν γραφικὸν ὄγκον του ἀπὸ δεξιὰ τοῦ λιμένος τῆς νήσου ὑψηλὸ βράχο, τριγυρισμένο ἀπὸ μικρὸν κῆπον, ὠχυρωμένον κι' αὐτὸν μὲ ψηλὴ μάνδρα. Τὸ ἐπεσκεύασε ὁ Ναύαρχος μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ ἀπὸ τότε περνᾷ ἐκεῖ τὰ καλοκαίρια του. Σὲ μιὰ ἰσοπεδωμένη πλαγίᾳ τοῦ βράχου,

Τὸ πατρογονικὸ σπῆτι τοῦ ΝΑΥΑΡΧΟΥ Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ
στὴν Ὑδρα.

πρὸς τὰ βορειοδυτικά, ἐπάνω ὑψηλὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἔχει γίνεи μιὰ μικρὴ πλατεία μ' ἓνα πεζοῦλι πρὸς τὰ ἔξω ὅπου ἔχουν τοποθετηθεῖ καὶ μερικὰ κανόνια τοῦ Μιαούλη—μὲ τὰ στόμια πρὸς τὴ θάλασσα, ὅπως καὶ τότε μιὰ φορὰ, διὰν ἡ Ὑδρα καὶ ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἐπολεμοῦσε γιὰ τὴν ἐλευθερίᾳ της. Ἐνῶ τὸ σπῆτι τοῦ Λαζάρου εἶναι τὸ λησμονημένο, σὰν θύμησι σκεπαμένη ἀπὸ ἄλλες ἐντυπώσεις, στὸ ἐσωτερικὸ ὕψωμα τῆς κεντρικῆς παληᾶς συνοι-

κίας τῆς Ὑδρας, τὸ σπῆτι τοῦ Γεωργίου εἶναι τόπος προσκυνή-
ματος γιὰ ὄσους μὲ τῇ δόξᾳ τῶν ἀπογόνων τιμ οὖν καὶ τῇ μνήμῃ
τῶν παλαιῶν.

* *

Υἱὸς τοῦ Γεωργίου ἦτο ὁ Θεόδωρος Κουντουριώτης. Ἐγεν-
νήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἀνετράφη στὴν Ὑδρα μὲ τῆς αὐστηρῆς οἰκο-
γενειακῆς του παραδόσεις. Ὅσο καὶ ἂν ἀπὸ χαρακτῆρος ἔρρεπε
στὴν ἥσυχν καὶ νοικοκυρσίαν ζωὴ τοῦ ἐμπόρου, ὅμως δὲν ἔμεινε
ξένος καὶ στὴ δημοσίᾳ δραῖσι, στὰ κοινά. Διετέλεσε Βουλευτῆς καὶ
μετὰ Πρόξενος. Ἀπέθανε μετὰ τὰ ἔτη τῆς Μεταπολιτεύσεως ὡς
Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴ Μάλτα ⁽¹⁾.

(1) Τέκνα τοῦ Θεοδώρου Κουντουριώτη ἦσαν : ὁ Γεώργιος, Ἄν-
δρέας, Ἰωάννης καὶ Παῦλος.

Ὁ Παύλος Κουντουριώτης, υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Κουντουριώτη ἐγεννήθη στὴν Ὑδρα τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1855. Σὲ μικρῇ ἡλικίᾳ ἔμεινε ὀρφανὸς καὶ ἐκηδεμονεύθη ἀπὸ τὸν ἐκ μητρὸς συγγενῇ του Νεγρεπόντη. Ὅταν ἦτο 10—11 ἐτῶν ἐπῆγε στὸν Πόρο ὅπου ἐγκατεστάθη ἡ οἰκογένεια του, καὶ ἐξηκολούθησε τὰ σχολικὰ του μαθήματα. Ἀπὸ τὰ παιδικὰ, καὶ πιὸ πολὺ τὰ ἐφηβικά του χρόνια—ὅπως ἀφηγοῦνται συνομιλικές του— ἦτο ζωηρὸς, ἰσχυρογνώμων καὶ τολμηρὸς.

Τὸ 1873 εἰσήχθη στὴ Ναυτικὴ Σχολὴ τῶν Δοκίμων, ὅπου διεκρίθη πάντοτε γιὰ τὸ θάρρος του. Γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν τῆς Ναυτικῆς ἐκείνης Σχολῆς ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τότε ἀκόμη ὅπως καὶ παλαιότερα. Ἐναν ἀπὸ τοὺς γυμναστάς του ἐκείνους, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδίδασκε βῆμα καὶ ὀπλασκία, στὴν Πειραϊκὴ Χερσόνησο τὸν ἐνθυμεῖται ἰδιαιτέρως — ὅπως ἀφηγεῖται καὶ τώρα ὁ Ναύαρχος. Ὁ γυμναστής του ἐκεῖνος ἦτο ὁ ὕστερα ἀπὸ χρόνια συναγωνιστὴς του Παν. Δαγκλῆς— κατὰ δύο χρόνια μεγαλύτερός του.

* *

Δὲν θὰ ἦταν ἐδῶ περιττὸ νὰ σημειώσουμε λίγα λόγια γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Σχολῆς τῶν Ναυτικῶν Δοκίμων. Εἶναι ἱστορία σχετικὴ μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πολεμικοῦ μας Ναυτικοῦ, κατὰ τὰ 99 χρόνια ποὺ συμπληρῶνονται σήμερα, ἀφ' οὗτου ἄρχισεν ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῇ.

Τὸ 1836 οἱ πρῶτοι μαθηταὶ ποὺ προωρίζοντο νὰ τὸ ναυ-
κὴ, εἰσέχθησαν στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων ἢ ὁποία
ἦτο στὴ Αἴγινα. Τὰ εἰδικὰ μαθήματα ἐδίδασκον ἀξιωματικοὶ τοῦ
Ναυτικοῦ.

Τὸ 1846 ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆ Σχολῆ τῶν Εὐελπίδων ἡ Ναυτικὴ
Σχολὴ καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργῇ στὴν Κορβέττα «Λ ο υ δ ο β ῖ -
κ ο ς», ἕως τὰ 1854 καὶ κατόπιν σὲ ἄλλα πλοῖα.

Κατὰ τὴν μεταπολίτευσι τοῦ 1862 ἡ Σχολὴ μετεφέρθη στὸν
ἀτμοδρόμονα «Ἑλλάς» (πρώην Ἀμαλία) καὶ μετωνομάσθη «Ναυ-
τικὸν Σπουδαστήριον». Ἀπὸ τὰ 1886 ἕως τὰ 1872 ἔγινε πάλιν
Σχολὴ ἢ Κορβέττα «Λ ο υ δ ο β ῖ κ ο ς» ἢ ὁποία ὅμως εἶχε ὄνο-
μασθῇ «Μεσολόγγιον». Ἀπὸ τὰ 1882 ἕως τὰ 1884 ὡς Σχολὴ
ὠρίσθη τὸ ἱστορικὸν πλοῖον τοῦ Τσαμαδοῦ «ΑΡΗΣ».

Τὸ 1884, ἐπὶ Κυβερνήσεως Χ. Τρικούπη— ὅτε ὁ
τῶν Ναυτικῶν ἦταν ὁ Ν. Γ. Τομπάζης καὶ προσωπάρχης το
ἰδίου Ὑπουργείου ὁ Ἡλ. Κανελλόπουλος — ἰδρύθη ἡ πρώτη,
πλέον ὀργανωμένη, Ναυτικὴ Σχολὴ κατὰ τὰ γαλλικὰ πρότυπα
στὸν Πειραιᾶ, στὴν οἰκίᾳ Φεράλδῃ πλησίον τοῦ Δημαρχείου.

Γιὰ τὴν ἐφηρμοσμένη ἐκπαίδευσι τῶν μαθητῶν στὰ ναυτικὰ
μαθήματα ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἀτμοδρόμων «Ἑλλάς». Τὸ 1905
ἰδρύθη ἀπὸ δωρεὰ τοῦ Βασάνη ἡ σημερινὴ Ναυτικὴ Σχολὴ Δο-
κίμων στὴν Πειραιϊκὴ Χερσόνησο.

* * *

Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἀφοῦ ἐτελείωσε τῆς σπουδῆς του
ὡς δόκιμος τὸ 1877 ἐξῆλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος ὡς σημαιοφόρος.
Τὸ 1881, ὕστερ' ἀπὸ εὐδόκιμη ὑπηρεσία ἔγινε ἀνθυποπλοίαρχος

Τὸ 1884 ἔγινε ὑποπλοίαρχος καὶ μ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ εὐρέθη
κατὰ τὴν ἀληθινὰ θυσελῶδη περίοδο τοῦ 1886, ὅταν ἔγινεν ἡ
ἱστορικὴ ἐκείνη ἐπιστράτευσις καὶ ἡ αἵματηρὸς συμπλοκὴ στὰ σύ-
νορα Θεσσαλίας-ἢ ὁποία μόλις πρὸ τεσσάρων ἔτῶν εἶχε προσαρ-
τισθῇ στὴν Ἑλλάδα.

‘Ο Π. Κουκτουριώτης στὸν ‘Αμβρακικό.

Τὸ 1886 εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔτος γεμᾶτο περιπέτειας, ἐν-
θουσιασμοῦ καὶ ἀπαγοητεύσεως. Ἡ Βουλγαρία — ἡγεμονία
ἡμικυρίαρχος ἀκόμη ποὺ τὴν ὑπεσιτήριζε φανερὰ καὶ κρυφὰ ἡ
Ρωσσία — ἔκανε τότε τὸ πρῶτο τολμηρὸ βῆμα γιὰ νὰ πραγματο-
ποιήσῃ τὰ κατακτητικὰ της ὄνειρα. Τῆς εἶχαν γεννηθῇ μὲ τὴν
Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. Δὲν τῆς ἔσβυσαν μὲ τὴν Συνθή-
κη τοῦ Βερολίνου ἡ ὁποία τῆς περιώριζε λιγάκι τὴς παράδοξες
βλέψεις της καὶ τοὺς ἔθνικούς της ὀπτισιασμούς.

Οἱ ἔθνικισταὶ τῆς Σόφιας ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐπιμένουν ὅτι
εἶχαν δικαιώματα καὶ στὴ Μακεδονία⁽¹⁾ καὶ στὴ Θράκη. Καὶ εἰρ-
γάζοντο μὲ κάθε μέσον — μὲ κάθε ἀθέμιτο μέσον — νὰ τὰ πραγ-
ματοποιήσουν: «Οὐκ εἶα αὐτοὺς καθεύδειν τὸ τῆς Ἑλλάδος τρό-
παιον» — τὸ ὅποῖον ἦτο ἡ ἀπάντησις τῆς Θεσσαλίας καὶ μικροῦ
μέρους τῆς Ἠπείρου σύμφωνα μὲ τὴν Συνθήκη τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως τοῦ 1881. Ἡ Συνθήκη αὕτη καθώριζε σὲ νέες βά-
σεις τὰ δικαιώματα ποὺ ἀπλῶς εἶχαν ἀναγνωρισθῇ στὰ 1878.

Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος στὰ 1881 ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος
Κουμουνδοῦρος ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους πολιτικούς τῆς
ἐποχῆς του. Πρέσβυς μας στὴ Κωνσταντινούπολι ἦταν ὁ θεῖος
τοῦ σημερινοῦ Ναυάρχου, ὁ Α. Γ. Κουκτουριώτης, ὁ
ὁποῖος ὑπέγραψε τὴν συνθήκη ἐκείνη ὥς ἀντιπρόσωπος τῆς
Ἑλλάδος.

(1) Ὅρα περὶ ἱστορίας τῆς Βουλγαρικῆς Προπαγάνδας ἄρθρον
Δημ. Λαμπίκη. «Ἡμερολόγιον Μεγαλ. Ἑλλάδος» Γ' Ἀρσίνη 1936.

* *

«...Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρου 18 τῆς συνομολογηθείσης τὴν 24 Μαΐου 1881 συμβάσεως μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν ὑπογραψασασῶν τὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου Δυνάμεων, αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Ὁθωμανῶν συμφωνήσαντες νὰ συνομολογήσωσι τὴν προᾶξιν, ἀναγράφουσαν κατὰ λέξιν τὴν εἰρημένην Σύμβασιν, διώρησαν πρὸς τοῦτο : Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων τὸν Κύριον Α. Γ. Κ ο υ ν τ ο υ ρ ι ὡ τ η ν, Ἐκτακτον αὐτοῦ ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ αὐτοκράτορι τῶν Ὁθωμανῶν. Καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Ὁθωμανῶν, τὸν Μαχμάδι Σεβέρ Πασᾶν, Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους του, οἵτινες, λοβόντες τὴν προσήκουσαν πληρεξουσιότητα συνεφώνησαν τὰ ἑξῆς :

* *

Κι' ἐδῶ δὲν εἶναι περιττὴ μία μικρὴ ἱστορικὴ παρέκβασις. Μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ θυμούμεθα πῶς καμμιὰ φορὰ ἀμολβονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους των μερικοὶ πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν ἀληθινὰς ὑπηρεσίας στὴν πατρίδα τους : Μὲ τὴν ἀγνωμοσύνη.

Λίγους μῆνες μετὰ τὴν «Προσάρτησι τῆς Θεσσαλίας» — τὴν 21 Δεκεμβρίου 1881 — ἡ Κυβέρνησις Κουμουνδούρου προεκήρυξεν ἔκλογάς γιὰ νὰ ἀντιπροσωπευθοῦν στὴ Βουλὴ καὶ ἡ «Νέες χῶρες».

Οἱ Βουλευταὶ ποὺ ἐξελέγησαν ἐκεῖ — οἱ πρῶτοι Θεσσαλοὶ Βουλευταὶ ἦσαν οἱ ἑξῆς :

Τρικάλων : Α. Χατζηπέτρος, Κ. Ραδινός, Ν. Στουρνάρας, Α. Χατζηγιάννης.

Καλαμπάκας : Γ. Σιβιτανίδης, Ι. Τσαχτοῖρης. Ν. Μάνταλος. Καρδίτσης : Σ. Καραϊσκάκης, Δ. Τερτίπης, Α. Βασσαρδάνης, Α. Κοκκοῤῥικός, Γ. Φραγκίδης, Τ. Ἀδαμόπουλος.

Λαρίσης : Κ. Ζαρμπάνης, Κ. Ἰσχόμαχος, Δερβῆς Βέης, Σερίφ Βέης.

Τυρνάβου : Ζ. Ζαφειριάδης, Παπαδόπουλος.

Ἀγυῖα: Γ. Μοσχοβάκης, Ν. Στεφανίδης.

Ἀλμυροῦ: Οἰκονομίδης, Ἀργυρόπουλος.

Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλλων: Ζήμπα, Πήλιος, Στεριάδης.

Βόλου: Ν. Γεωργιάδης, Ι. Καριάλης, Γεώργ. Φιλάρετος (δ γνωστὸς Δημοκράτης), Α. Φρόνιμος, Ν. Κουκουλῆς καὶ Ἱερ. Κασσοβέτης.

Καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸ ἐκπληκτικόν, ὅχι ὅμως καὶ σπάνιον στὰ κοινοβουλευτικὰ ἦθη! Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν Κουμουνδοῦρο, πὺν ἐμεγάλωσε τὴν Ἑλλάδα. Ἦθελαν—ἀπ' αὐτὸν μόνον!—μεγαλείτερη ἱκανοποίησι στῆς ἐθνικῆς μας διεκδικήσεις.

Ὅταν στῆς 18 Ἰανουαρίου 1882 ἔγινε ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, οἱ Θεσσαλοὶ ἐκεῖνοι Βουλευταὶ κατεψήφισαν τὸν ὑποψήφιο τοῦ Κουμουνδοῦρικοῦ κόμματος. Ὑποστήριζαν τὸν ὑποψήφιον τῆς Ἀντιπολιτεύσεως Σ. Βαλαωρίτην.

Ὁ Δημιουργὸς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1881 Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος ἀπεσύρθη ἔπειτα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ ἀπέθανε τὸ Φεβρουάριον τοῦ ἄλλου ἔτους 1883, ἀφίνοντας ἀνάμνησιν τῆς καλλίτερες σελίδες ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν—ἱστορίαν γεμάτην ἔργα καὶ πατριωτικὰς προσπάθειας—καὶ κληρονομίαν τῆς νέας ἐπαρχίας πὺν προσέφερερ στῇ χώρᾳ.

Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ λογαριάζεται κάπως ἡ Ἑλλὰς στῇ διεθνῇ κοινῇ γνώμῃ. Ἀπὸ τότε ἄναψε φανερὰ τὸ ἐναντίον μας μῖσος τοῦ Σλαβῖσμοῦ.

* * *

Τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1885 ἡ Βουλγαρία ἔκαμεν τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο πρᾶξικόπημα πὺν ἀπὸ τότε ἄναψε τὴ φυλετικὴ πυρκαϊὰ στῇ Βιλκανικῇ. Προσῆρτισε σιὰ ἐδάφη τῆς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν—τὴν καλλίτερην ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν τῆς Βορείου Θράκης. Τὸ πρᾶξικόπημα ἦτο κρυφὰ προετοιμασμένον καὶ ἔγινε σὰν αἰφνιδιαστικὰ ὅταν ἦλθε ἡ κατάλληλη στιγμή.

Ὁ Τοῦρκος Διοικητὴς τῆς ἔως τότε τουρκοκρατουμένης ἑλληνικῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐξεδιώχθη γρήγορα-γρήγορα

ἀπὸ τῆ θέσι του. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρος τοῦ Βίτεμπεργ ἐμπῆκε πανηγυρικὰ καὶ ἐπιδεικτικὰ στὴν πρωτεύουσαν τῆς ἑπαρχίας, τὴ Φιλιππούπολι. Τὸν συνώδευε τμήμα βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Καραβελώφ, μὲ ἐπιτελεῖον ἀπὸ πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς.

Ὅλα ἔγειναν μὲ τὴν κρυφὴ βοήθειαν τῆς «Ἀγίας Ρωσσίας», ἢ ὅποια τῶρα ἔκανε πῶς ἦταν δυσαρεστημένη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μόνον. Ὅχι ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας τὴν ὅποیان ὑπεστήριζε. Ἴσως νὰ ἦτο καὶ πραγματικὰ δυσαρεστημένη ἐναντίον του, γιατί δὲν ἐδεχόταν νὰ εἶναι τυφλὸ ὄργανο. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν εἶναι ὄργανό της ἔγινε θῦμα της.

Λίγον καιρὸ μετὰ οἱ Βούλγαροι μὲ τὴν ὑποκίνησι τῆς Ρωσσίας καὶ ἄλλων δυνάμεων φανερὰ τὸν ἐξεθρόνισαν. Ἀλλῃ ἐκδήλωσις εὐγνωμοσύνης αὐτῇ.

Ὁ Γερμανὸς πρίγκηψ Ἀλέξανδρος τοῦ Βάιτεμπεργ, ὅταν στὰ 1879 ὤρισθη μὲ τὴν ὑποστήριξι καὶ ὑπόδωξις τῆς Ρωσσίας «Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας» πρὶν δεχθῇ τὴν ἐκλογὴ αὐτῇ ἠθέλησε νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸ Βίσμαρκ.

—Τὶ λέτε ἐξοχώτατε; Νὰ δεχθῶ νὰ γείνω ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας. Τὸ Βουλγαρικὸ λαὸ ἴσως δὲν τὸν ξεύρετε ὅπως δὲν τὸν ξεύρω καὶ ἐγὼ πὺ καλοῦμαι νὰ γείνω ἡγεμὼν του. Ξεύρετε ὅμως καλὰ τὴν γενικὴ διπλωματικὴ κατάστασι. Λοιπὸν τί μὲ συμβουλεύετε νὰ κάμω; Νὰ δεχθῶ;

—Δεχθῆτε ὑψηλότητα. Θὰ σᾶς ἀφήσῃ ἀναμνήσεις. Τοῦ ἀπῆντησεν ὁ Βίσμαρκ μὲ ὕψος σοβαρὸ καὶ μυστηριῶδες.

Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἐκθρόνισι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγινε ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ὁ Φερδινάνδος τοῦ Σαῦ Κοβούργου, πατὴρ τοῦ σημερινοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας Βόριδος.

* * *

Τὸ Βουλγαρικὸν ἐκεῖνο πραξικόπημα, ἢ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀνεστάτως καὶ τὸν Κοινὴ Γνώμη καὶ τὴν

Κυβέρνησι τῆς Ἑλλάδος ⁽¹⁾. Ἐχάνετο ἔτσι ἄδικα—καὶ αἰφνιδία·
στικὰ μία ὥραία ἐπαρχία τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἣ ἐδίδετο
εὐκαιρία γιὰ νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἐλεύθερο Κράτος πρὸς τὰ βόρεια
τῆς Θεσσαλίας τὰ ἐθνικά μας δίκαια :

Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος τότε ἦταν ὁ Θεόδωρος Δελη-
γιάννης. Εἶχε συγκροτήσει Κυβέρνησι ὕστερ' ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῆς
7 Ἀπριλίου 1885, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταρρυθμίσει κατόπιν καὶ
τὴν ὁποίαν ὅταν ἐξεργάγησαν τὰ Ρωμυλιακὰ ἀποτελοῦσαν (ὡς ἐξῆς·

Θ. Δεληγιάννης Πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομι-
κῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Στ' Ἀντωνόπουλος Δικαιοσύνης.

Ν. Παπαμιχαλόπουλος τῶν Ἐσωτερικῶν.

Α. Κοντογούρης (ἀντὶ τοῦ Α. Ζυγομαλά πού εἶχε παραιτηθῇ)
Ἑκκλησιαστικῶν καὶ Παιδείας.

Α. Μαυρομιχάλης Στρατιωτικῶν.

Ι. Μπούμπουλης (ἀντὶ τοῦ Ρ. Ραμῶ πού εἶχε παραιτηθῇ)
Ναυτικῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ συμμαρτυρῇ τὴν
πατριωτικὴ αἰσθηματικὴ μέθη τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος ὁ ὁποῖος
ἐξητοῦσε ἐπιστράτευσι καὶ πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας. Πόλεμο
γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν μας—ἀπὸ τὴν
Κρήτη ὡς τὴν Πόλη.

—Ζήτω ὁ πόλεμος.

Ἀντιχοῦσε ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο τῆς Ἑλλάδος ὡς τὸ ἄλλο—μὲ
κέντρο πῶς θορυβῶδες πάντα τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, πού ἐγύρισε τότε ἀπὸ τὸ θερινό του
ταξεῖδι στὴν Εὐρώπη—ταξεῖδι ἀναψυχῆς—ἐγινε δεκτὸς ἀπὸ τὰ
πλήθη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς μὲ ζωηρὲς ζητωκραυγὰς
ὑπὲρ τοῦ πολέμου.

—Ζήτω ὁ πόλεμος, πάλι.

(1) Δημ. Δαμπίκη. «Σελίδες Διπλωματικῆς Ἱστορίας» (1915) Τόμ. Α'
σελ. 145—148.

Ἡ Βουλὴ συνῆλθε σ' ἑκτακτῇ συνεδρίᾳσι. Ἡ ἀντιπολίτευσις — Τρικουπῆς-Λομβάρδος — ἐδήλωσεν ὅτι παρέχει τὴν ὑποστήριξιν τῆς στῆν Κυβέρνησι.

Ὁ Δεληγιάννης λοιπὸν ἦτο πανίσχυρος. Θὰ ἦτο ὁ πολιτικὸς ποῦ θὰ ἐπραγματοποιοῖτο τὸ ὄνειρον τῆς Μεγάλης Ἰδέας; Ἐκήριξε τὴν ἐπιστράτευσι. Εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐδήμοκοποῦσε καὶ ἐκ φωνοῦσε φλογερούς λόγους πρὸς τὰ πλήθη τὰ ὁποῖα δὲν ἔκαναν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ συγκροτοῦν συλλαλητήρια καὶ διαδηλώσεις.

Στῆς πλατεῖες καὶ στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν — ἀπὸ μπαλκόνια, παράθυρα, τραπέζια καὶ καρέκλες καφενείων — ἀγόρευαν ἀδιάκοπα διάφοροι γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι ρήτορες, οἱ ὁποῖοι ἐκηρύσσοντο «ὑπὲρ τῆς ἀμέσου πολεμικῆς ἐνεργείας, κατὰ τῆς ὁμοῦρου Ἐπικρατείας».

Ἀπὸ τοὺς ὑπαιθροὺς ἐκείνους ρήτορας, τῆς ὥραιας ἀλήθειας ἐκείνης ἐποχῆς, ἦτο καὶ ὁ πρωτολανσάριστος σ' αὐτὰ — καὶ καλοθύμητος στοὺς παλαιότερους — εὐπατριδῆς Ἀναστάσιος Γεννάδιος, πολλὰς φορὰς ἀπὸ τότε ὑποψήφιος Δήμαρχος καὶ Βουλευτῆς καὶ ἄλλες τόσες παρουσιαζόμενος ὡς μαχητικὸς δημοσιογράφος ποῦ ὕστερα ἀπὸ μία δεκαετία ἐξέδωκε γιὰ ἓνα φεγγάρι τὴν ἐφημερίδα «Σωτηρία». Ὁ Γεννάδιος ἦτο ἀπὸ τοὺς παράγοντας τοῦ 1886.

Ὁ πολεμικὸς ἐκεῖνος συναγεμὸς καὶ ἡ μοιραῖες συγκρούσεις στὰ σύνορα, ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὴν κοινὴ θυμοσοφία ὠνομάσθη.

Εἰρηνοπόλεμος.

Ἔτσι μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸν ἐτραγούδησε καὶ ἡ μουσα τοῦ Σουρῆ μὲ τὸ «Ρωμιοὺ τοῦ» ποῦ καὶ αὐτὸς ἐπεστράτευσε χιλιάδες στίχους γιὰ τὴ σχετικὴ πατριωτικὴ βοήθεια.

τρέχω. . . τοῦ πολέμου ἔφθασεν ἡ ὥρα
κι' ἡ Πατρίς στὰ ὅπλα ἀπάλι μὲ καλεῖ
ἐσώρρουχα δὲν ἔχω καὶ τόσες μέρες τώρα
μου ἄλλαξαν τὴν πίστη εἰς τὴ μεταβολή.

Ὡς αὐτὴν τὴν ὥρᾳ ὄπλο δὲν ἐπῆρα
τις ἀμυγδαλάτες μ' ἄλλους κυνηγῶ
ἀλλὰ τέλος πάντων γιὰ καλὴ μου μοῖρα
γίνομαι ὀρδινάντσα σ' ἓνα λοχαγό.

* *

Δὲ λησμονεῖ ὁ ποιητὴς νὰ καλέσῃ στὰ ὄπλα καὶ τοὺς Κληρικοὺς.

* *

Παππάδες μὲ τὰ κατσαρά καὶ μὲ τὰ εὐχολόγια
μὲ τὰ μανίκια τὰ φαρδυὰ καὶ μὲ τὰ κομπολόγια
ἐτοιμασθῆτε πιά καὶ σεῖς νὰ βγάλετε τὰ ράσα
καὶ ὅλο στίφη ἄγρια νὰ κόψετε σὰν πράσσα
Ἀντὶ Δεσπότη γελαστὸ μὲ μίτρες στὸ κεφάλι
θὰ βλέπετε τὸν λοχαγὸν καὶ τὸν Μαυρομιχάλη⁽¹⁾

* *

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τὴν πρόσκλησι τῶν ἡλι-
κιῶν κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ — θαῦμα πράγματι — στὰ σύ-
νορα 85 000 στρατό. Ἀρχηγοὶ τοῦ Στρατοῦ αὐτοῦ ἦσαν ἐκλε-
κτοὶ ἀπ' ὅλα τὰ ὄπλα ἀξιωματικοί.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐφονεύθησαν στῆς συμπλοκῆς ποὺ ἔγιναν
σὲ διάφορα σημεῖα τῆς ὀρθοεικοῦς γραμμῆς.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Γ. Μπούμπουλης ἐργαζόταν μ'
ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ συμπλήρωσι τῶν ἐτοιμασιῶν τοῦ στόλου. Ὁ
ἴδιος μάλιστα εἶχε προτείνει νὰ περάσῃ ὁ στόλος μας ἀπὸ τὰ
Δαρδανέλλια καὶ νὰ κτυπήσῃ τὰ πολεμικὰ τῆς Τουρκίας στὴν
Πόλη. Ἀπὸ τότε στὸ ναυτικὸ μας ἐστηριζόνταν ἡ περισσότερες
ἐλπίδες.

(1) Διοικητὴν τοῦ 1ου Συντάγματος.

Ἡ Κρήτη, ἡ πατρίδα τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἦτο «ἐτοίμη — ὅπως λέγει ἔγκριτος ἱστορικὸς συγγραφεὺς τῆς περασμένης γενεᾶς ⁽¹⁾— νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα χάριν τῆς ἐνώσεώς της μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα» κατελήφθη καὶ αὕτη ἀπὸ πολεμικὸ ὄργανον. Ὅλα τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια ὄλων τῶν ὀργανώσεων τῆς μεγαλονήσου ἐξέδωκαν πληθὺς ψηφίσματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐκήρυσσαν τὴν «Ἐνωσι». Ἀντίγραφα τῶν ψηφισμάτων αὐτῶν ποὺ ἐστάλησαν στῆς Δυνάμεις ἐδόθησαν καὶ στὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος στὰ Χανιά, τὸ Ζυγομαλά.

Ἀπὸ τὰ σύνορα ἔφθαναν ἀδιάκοπα τηλεγραφήματα, σχετικὰ μὲ τῆς συμπλοκῆς τοῦ στρατοῦ μας μὲ τοὺς Τούρκους. Ἦσαν καὶ τηλεγραφήματα ποὺ ἀνέφεραν ἡρωϊκοὺς θανάτους ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν.

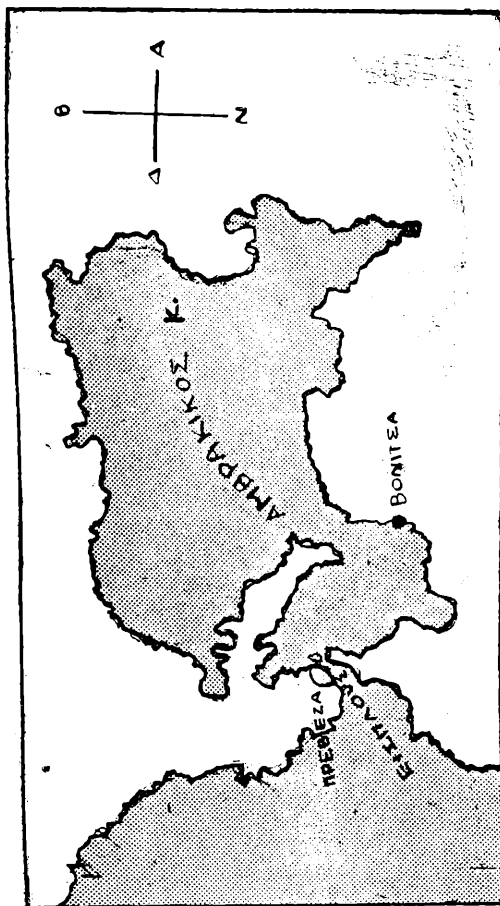
Τὸ Ναυτικόν :

Τὸ ναυτικὸ δὲν τὸ ἐχρησιμοποίησεν ἡ ρωμαντικὴ ἐκείνη Κυβέρνησις ὅπως ἔπρεπε. Στὰ 1886 ὑπῆρχαν στὸ ναυτικὸ πολλοὶ γενναῖοι καὶ μορφωμένοι ἀξιωματικοί, πολλοὶ ἀπόγονοι τῶν θαλασσομάχων τοῦ 1821. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του καὶ τῇ δρᾷσι του μὲ μία προσπάθεια ποὺ ξεχωρίζει στὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἦτο ἓνας μόλις 32 ἐτῶν ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο:

Παῦλος Κουντουριώτης

Εἶχε διαταχθῇ νὰ μπῇ μὲ δύο πολεμικὰ πλοῖα μέσα στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπον γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς Τούρκους. Τὸ ἔκαμε μὲ θάρρος καὶ μὲ ἱκανότητα ἐξαιρετικὴ καὶ ἐπέτυχε τὸ σκοπό. Ἐπέτυχε ὅ,τι ἦτο δυνατόν τὰ γίνῃ τότε. Καὶ μόνος αὐτός. Ἦταν ἀκόμη ἡ ἐποχὴ τῆς Μεγάλης Ἰδέας ὅπως εἶπα, τὴν ὁποίαν ὁ Π. Κουντουριώτης τὴν ἐξοῦσε ὅχι μὲ τὸ μεταφυσικὸ ρωμαντισμὸ μερικῶν ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του. Τὴν ἔπαιρνε ὡς πραγματικότητα. Πιὸ ἀτομικὰ μάλιστα, ὥς καθῆκον. Γι' αὐτὸ αἰσθανόταν ζωηρῇ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ ὅχι μὲ λό-

(1) Ὁρα Ἐπαμ. Κυριακίδης «Ἱστορία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ», Τόμ. 2.

για σὶν ἄλλους — μὲ καθόλου λόγια. Μὲ ἔργα. Καὶ τὴν ὥραία αὐτὴ προοπάθειά του τὴν συνέχισε σ' ὅλα τὰ χρόνια ποὺ ἐκτείνεται ἡ δραστηριότης του. Τὴν ἄρχισε ἀπὸ τότε καὶ τὴν ἐσυμπλήρωσε τώρα στὴς ἡμέρες τῆς δικῆς μας.

Ἡ εἰδήσεις στὴς ἐφημερίδες τοῦ 1886 δὲν εἶνε πλούσιες σὲ πληροφορίες;— ἃ; ποῦμε μόνον γιὰ τὴν δραστηριότητα τοῦ ναυτικοῦ μας. Ἀπὸ τῆς λίγης γραμμῆς ποὺ ἐγράφησαν ξεχωριστὲς φαίνονται ἐκεῖνες ποὺ ἀφοροῦσαν τὸν Παῦλο Κουντουριώτη.

«Κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν χθὲς τὴν πρωΐαν αἱ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποπλοιάρχου Παύλου Κουντουριώτου Κανονιοφόροι Α' καὶ Β' περιπολοῦσαι ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀκαρνανίας εἰσῆλθον διὰ τοῦ ἀβαθοῦς στενοῦ τῆς Πρεβέζης εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου τρομοκρατήσασαι διὰ τῆς ἐμφανίσεως των τὰς εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ κόλπου τούτου εὐρισκόμενα στρατιωτικὰ τουρκικὰ σώματα. Κατὰ τὸν εἰσπλουν αὐτῶν αἱ δύο Κανονιοφόροι ἐβλήθησαν ὑπὸ τῶν πυροβολείων Πρεβέζης καὶ μιᾶς τουρκικῆς φρεγάδας εὐρισκομένης πλησίον αὐτῶν. Χάρις εἰς τὴν γενναιότητα τοῦ Κυβερνήτου αὐτῶν καὶ τὴν δεξιότητά του αἱ δύο Κανονιοφόροι ἀπαντήσασαι εἰς τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰσῆλθον ἀβλοβεῖς εἰς τὸν κόλπον».

Ἡ εἰδησις εἶναι ξηρά. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἔχη φιλολογικὴ χροιά γιὰ νὰ συγκινήσῃ μὲ τὸ περιεχόμενό της.

31 Μαΐου 1886:

Διτάχθησαν αἱ εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον Κανονιοφόροι Α' καὶ Β' νὰ καταπλεύσουν εἰς Ναύσταθμον.

7 Ἰουνίου 1886:

Κατέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ ἐκ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου αἱ Κανονιοφόροι Α' καὶ Β' αἵτινες ἦσαν ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποπλοιάρχου «Παύλου Κουντουριώτη».

Σύμφωνα μὲ τὴν Συνθήκη «Περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος» ὃ Ἀμβρακικὸς κόλπος ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνοχύρωτος. Οἱ Τούρκοι ὅμως οἱ ὅποιοι πάντα μὲ πολλὴ δυστροπία συμμορφώνονται μὲ τῆς Συνθήκης χωρὶς πίεσις κατεσκευάσαν ἰσχυρὰ φρούρια σὲ ἀριστερὸ μέρος τοῦ κόλπου, τὰ ὅποια καθιστοῦσαν πολὺν

δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο τὸν εἰσπλουν στὸν Ἀμβρακικό.

Τὰ φρούρια αὐτὰ ὑπῆρχαν ὡς τὰ 1912.

Κατὰ τὰ 1878-82 ἔγινε μὲ δραστηριότητα πολεμικὴ ναυτικὴ προπαρασκευὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴν παρηγγέλθησαν ἡ Κανονιοφόρος Α΄, καὶ ἡ ἀτμοβάριδες «Υἷδα» καὶ «Σπέτσαι» — ποὺ μετωνομάσθησαν κατόπιν «Ἀκτιον» καὶ «Ἀμβρακία» — καὶ ἡ ὁποῖες ἦσαν κατασκευασμένες μὲ μικρὸ βύθισμα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ εἰσπλέουν στὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἀπὸ τὰ ἀβαθῆ τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης. Ἡ ἀτμοβάριδες αὐτὲς ἦσαν, νὰ ποῦμε τὰ πλωτὰ φρούρια τῆς Ἑλλάδος τότε γιὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπο, ὅπου ὑπῆρχε φόβος οἱ Τοῦρκοι νὰ μεταφέρουν στρατὸ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια.

Καὶ ἄλλες παραγγελίες εἶχαν γίνει ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἡ Ἑλλάς ἄοπλη κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὸ 1886 ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πλοῖα ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ ἀπὸ ἄλλα μικρὰ πολεμικὰ σκάφη.

Ἦσαν: ἡ Κανονιοφόρος Β΄ τὴνὸποϊαν τότε ἀγόρασε τὸ Κράτος, οἱ ἀτμοδρόμωνες «Ἀλφειὸς» «Πηνειὸς» «Ἀχελῷος⁽¹⁾» καὶ «Εὐρώτας» — οἱ ποταμοί, ὅπως τὰ ἔλεγαν — ποὺ εἶχαν κατασκευασθῇ στὴν Ἀγγλία τὸ 1884, ἡ ἀτμομημιολίς «Κίσσα» «Κίχλη» καὶ «Ἀηδών», τὰ τορπιλλοβόλα τὰ ὁποῖα ἐναυπηγήθησαν στὸ Στέτιν Γερμανίας τὰ 1885 — τὰ γνωστὰ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς 10, 11, 12, 13, 14, 15, καὶ 16, καὶ ἄλλα ἀκόμη.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτὰ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς ἔχουν ἐνδιαφέρουσιν ἱστορίαι. Τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ κατεστράφη εἰς τὸ 1900 ἀπὸ ἔκρηξιν τῶν λεβήτων του καὶ ἐφρονεύθη καὶ ὁ κυβερνήτης του ὑποπλοίαρχος Χρηστομάνος.

Τὸ 11 εἶναι τὸ ἱστορικὸ τορπιλλοβόλο τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Π. Κουντουριώτη, ὑδραίου ὑποπλοίαρχου Νικολ. Βότση ὁ ὁποῖος μὲ αὐτὸ κατώρθωσε τὴν νύκτα τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1912 νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸν Ὀχρυνὸν κόλπον καὶ νὰ τορπιλλίσῃ μέσα εἰς τὸ λιμάνι τῆς

(1) Ὁ Ἀχελῷος εἶναι τὸ μόνο ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα πλοῖα — τοὺς ποταμοὺς — ποὺ ὑπάρχει ἀκόμη σήμερον. Εἶναι ὁ «Ναυτίλος» ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τῆς ἐργασίας τῆς Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας.

Θεσσαλονίκης τὸ Τουρκικὸ καταδρομικὸ «Φαίχ Μπουλέν». Τὸ κατώθρωμα αὐτὸ τοῦ Βότση ἐπροκάλεσε τότε τὸν πανελλήνιον θάυμασμόν.

Τὸ 14 εἶναι τὸ τορπιλλοβόλον μὲ τὸ ὁποῖον ὁ τότε ὑποπλοίαρχος Π. Ι. Ἀργυρόπουλος—σήμερα ὑποναύαρχος ἐ.ἀ. καὶ πολιτευόμενός—ἐβύθισε τὴν τύκτα τῆς 8 Νοεμβρίου 1912 τὴν τουρκικὴν Κανονιοφόρο «Τραπεζοῦς» στὸ λιμένα Κυδωνιῶν (Μικρᾶς Ἀσίας.).

.*.*

Τὸ ναυτικὸ ἐκεῖνο τόλμημα τοῦ Παύλου Κουντουριώτη στὸν Ἀμβρακικὸ ὅσο καὶ ἀσήμαντο γιὰ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ, ἦταν μία ἀξιοπραχτὴ πράξις τοῦ ναυτικοῦ τῆς μικρᾶς τότε Ἑλλάδος—τῆς ὁποίας ὅμως τὸν ἐνθουσιασμό τὸν ἔσβυσεν ἡ ψυχρὴ ἐπέμβασις τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης.

•Ο Ἀποκλεισμός

Δὲν εἶδαν μὲ εὐχαρίστησιν ἡ «Προστάτιδες Δυνάμεις» τὴν ἑλληνικὴν ἐκεῖνη ἐξέγερσι, ὅστερ' ἀπὸ τὰ Ρωμυλιακά. Ἀντὶ νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τοὺς πατριωτικοὺς λόγους τοῦ Δεληγιάννη, ἔκαμαν ἀποκλεισμό μὲ τοὺς στόλους του σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ παράλια.

Ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἐκείνου ἦεν ὁ υἱὸς τῆς Βισυλίσσης τῆς Ἀγγλίας Βικτωρίας, Ἀ λ φ ρ έ δ ο ς τοῦ Ἑδιμβούργου. Ἦσαν ἐκεῖνος πρὸ οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὁθωνος τὸν εἶχαν ἐκλέξει βασιλέα τῆς Ἑλλάδος⁽¹⁾

⁽¹⁾ Ἡ πρώτη εἶδησις πού ἐξάφνισε τοὺς Ἕλληνας ἦταν ἡ παρακάτω.

Ἀγγλικὸς στόλος

Βεβαιοῦται ὁ διορισμός τοῦ Δουκὸς τοῦ Ἑδυμβούργου ὡς Διοικητοῦ τοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Λόρδου Χέϊ. Ὁ Δουξ θὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Μελίτην εὐθὺς ὡς ἐτοιμασθῇ. Πρὸ πολλοῦ ὁ Δουξ ἀνέμνε τὸν διορισμό τούτου ἀνυπομόνως. Ἡ Δούκισσα θὰ συνοδεύσῃ τὸν σύζυγόν της εἰς Μελίτην ὅπου θὰ κατοικήσῃ.

Δέν ἔγινε ὁμως βασιλεὺς μας, γιατί σύμφωνα μὲ τὸ «Πρωτόκολλον περὶ Εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος» πού συνετάχθη στὸ Λονδῖνον τὸ 1829 δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα.

Ἡ τρεῖς Προστατίδες Δυνάμεις, ἡ ὁποῖες ἔτυχε νὰ εὐνοήσουν τὴν Ἑλλάδα τότε πού διεξῆγε τοὺς ἀγῶνας γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία της ἠθέλησαν νὰ δείξουν ὅτι δὲν τὴν ὑποστηρίζουν μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν ἰδικὰ τοὺς πολιτικά καὶ αὐλικά συμφέροντα.

Γι' αὐτὸ ὥρισαν μὲ εἰδικὸ ἄρθρο (τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ 1829) ὅτι «ἡ Διοίκησις τῆς χώρας θὰ ἐνεπιστεύετο εἰς ἄρχοντα ἡγεμόνα χριστιανὸν κληρονομικὸν κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, ὅστις οὐδέποτε θὰ εἶναι ἐκ τῶν βασιλευουσῶν οἰκογενειῶν τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων. (Ἄλλα σχετικὰ εἰς: Δημ. Λαμπίκη «Σελίδες Διπλωματικῆς Ἱστορίας» σελ. 85-87).

Αὐτὸς ἦτο ὁ Στόλαρχος τοῦ Ἀποκλεισμοῦ.

Ἡ ἐφημερίδες ἔγραφαν γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὴ γύρω του κίνησι εἰδήσεις, ἄρθρα, βιογραφικὰ συμπτώματα, ἀναμνησιολογίαι παραινέσεις. Μόνον καμπάνες σὰν τῆς σημερινῆς τῆς μόδας δὲν ἦτο δυνατό νὰ γραφοῦν.

Ἡ Μοῦσα τοῦ Σουρεῖ ὑπεδέχθη καὶ τὸν Ἀλφρέδο μὲ τὴν ἀνάλογη ἀβρότητα.

«Ἀλφρέδε καλῶς ὥρισες
καὶ πάλιν ἔδω πέτρα
πού μιὰ φορὰ ἐζήτησες
καὶ σὺ νὰ βασιλέψης
σὰν στὰ καλὰ καθούμενα
σοῦ κάπνισε μιὰ μέρα

Εἶδες σὰν ἀρχαϊόφιλος
κι' αὐτὸν τὸν Παρθενῶνα

Τὶ ἐσήμαινεν αὐτὴ ἡ εἶδησις ;

Εὐκολοεξήγητο. Ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ὁ ἀποκλεισμός. Ἄλλον ἀνθρώπο πού νὰ ἔχῃ μῖσος πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀπορριφθέντα ὡς Βασιλέα της, Ἀλφρέδον δὲν εὗρισκαν. Τὸν ἔκαναν Ναύαρχον γιὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν Ἑλλάδα. Μιὰ φορὰ πού δὲν ἤλθε ὡς βασιλεὺς ἐρχόνταν ὡς ἐπιδρομεύς.

καὶ χάσκοντας ἐθαύμασες
τὴν κάθε του κολῶνα
Καὶ τώρα σῦρε ἀπ' ἐδῶ
νὰ πᾶς κατὰ Διαβόλου

κι, ἂν σηκωθοῦμε στ' ἄρματα
καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ
ἔσὺ ὡς ἀρχιναύαρχος
τοῦ ἠνωμένου στόλου
στῆς Σαλαμῖνος ἄραξε
καὶ πάλι στὰ νερά...

Πῶς μπορούσε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ δώσῃ ἀλλοιότικον τόνο
στὴν ὑποδοχὴ τοῦ φαιδρουῦ ἐκείνου... ξένου; Δέν ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν
Πυρπολικῶν, γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν ἀλλοιότικα.

Μ' αὐτὲς τῆς ἐθνικῆς σελίδος συνδέεται ἡ νεανικὴ δρᾶσις τοῦ
Π. Κουντουριώτη, ποὺ πρωτοκυβέρνησε καράβι σὲ δύσκολο καιρὸ.

* *

Ὁ Παῦλος Κουνταυριώτης ἐνυμφεύθη στὰ 1890 κόρη τοῦ
πλουσίου Χιώτη Πετρακοκκίνου— ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἔζησε νὰ τὸν
ἰδῇ στῆς δόξες του ἀργότερα. Αὐτὸς ὅμως δὲν εἶχε παύσει νὰ τὴν
ἐνθυμεῖται. Μιὰ τέτοια, στῆς ἔνδοξες ἡμέρες του ἐνθύμησι διη-
γῆται μὲ τὰ ἴδια τοῦ Ναυάρχου λόγια ὁ παλαιὸς ναυτικὸς καὶ ἐκ-
λεκτὸς συγγραφεὺς Παντελῆς Χόρν, ὁ ὁποῖος εἶχε γνωρίσει καλὰ
τὴν οἰκογένεια τοῦ Πύλου Κουντουριώτη. «Μιὰ μέρα βρησκό-
μουν στὴ γέφυρα τοῦ «Ἀβέρωφ» ἔξω ἀπὸ τὴν Τένεδο δίπλα στὸ
Ναύαρχο Κουντουριώτη, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη ναυμαχία
—στὰ 1912—ὅταν ἀδημονοῦσε γιατί ἐπὶ τέλους δὲν ἔβγαινε ὁ
ἐχθρικὸς στόλος ἀπὸ τὰ Δαρδανέλια. Εἴπαμε διάφορα, εἴπαμε ὅλα
τὰ παλὰ καὶ γιὰ μιὰ στιγμή τὸ εὐαίσθητο παλλικάρι θυμῆθηκε
τὴ χαμένη σύντροφον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ μοῦ εἶπε συγ-
κινήμενος :

«Ποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ κακομοίρα τώρα γιὰ νὰ τὰ εἰδῇ ὅλ'
αὐτά ;» (1)

(1) Περιοδικὸν «Ναυτικὴ Ἑλλάς» 1 Σεπτεμβρίου 1934.

Παιδιά ἀπήντησεν ὁ Παῦλος Κουντουριώτης τρία : τὴ Λουκία, τὴν ὥρα σύζυγον Ἀλεξ. Στεφάνου, Δέσποινα, σύζυγο τοῦ Ἑμ. Λαμπρινούδη καὶ τὸν Θεόδωρον, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 1897 καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ὥρα τελευταία τὴν Ἑφην Δ. Καλλέργη, κόρη τοῦ διπλωμάτου καὶ ὑπουργοῦ Δημ. Καλλέργη. Ὁ Θεόδωρος Κουντουριώτης—σήμερον πλοίαρχος—εἶναι ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ἀξιωματικοὺς τοῦ Πολ. Ναυτικοῦ, κληρονομήσας τὸ θάρρος καὶ ἄλλες ναυτικὰς ἀρετὰς τοῦ πατρὸς του.

* *

Ἐνα ἔτος μετὰ τὸν εἰρηνικό λεμο τοῦ 1886 ἡ Κυβέρνησι παρήγγειλε στὴ Γαλλία τὰ τρία θωρηκτά: «Ύδρα», «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά» τὰ ὁποῖα ὑπεδέχθη μ' ἐνθουσιασμό ὁ λαὸς ἅμα ἦλθαν στὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα. Μετὰ τὰ πλοῖα αὐτὰ ἐξασφαλίζετο ἡ κατὰ θάλασσαν ὑπεροπλία τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Τῆς Ὑδρας κυβερνήτης ἀργότερον ἐγένεν ὁ Παῦλος Κουντουριώτης.

IV

Τὸ 1897

«...Ἐάν ἄλλως εἶχον τὰ τοῦ πολέμου τούτου, ἐάν ἄλλοῖα ἦσαν τὰ πράγματα καὶ τὰ ἀποτελέσματα, δίκαιον θὰ ἦτο νὰ ἀπενέμετο ἐκάστω τῶν ἐργασθέντων καὶ μοχθησάντων ὁ ὀφειλόμενος ἐπαινος»

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρωθῇ δεκαετία ἀπὸ τῇ θυελλώδῃ ἐποχῇ τῶν Ρωμυλιακῶν καὶ νὰ πάλι νέα σύννεφα—βαρύτερα—στὸν πολιτικὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος. Πῶς θὰ ἀντιμετώπιζεν ἡ Ἑλλὰς τὴν καταιγίδα πού ὅλο καὶ ἐπλησίαζε; Ὁ στόλος ἦταν σὲ καλλίτερη, πολὺ καλλίτερη, κατάστασι ἀπὸ ἐκείνη τοῦ 1886. Εἵχαμε ἀποκτήσει καὶ νέα πλοῖα—τὰ τρία μεγάλα θωρηκτὰ—καὶ ἄλλα—καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχαν πεῖρα περισσότερη. Ἀρκεῖ νὰ ἤξευρεν—ἢ νὰ ἀπεφάσιζεν—ἡ Κυβέρνησις νὰ χρησιμοποίησῃ ὅπως θὰ ἔπρεπε τὸ στόλο.

Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ὅμως ἦτο σὲ χειρότερη κατάστασι. Μέσα στὴ δεκαετία πού εἶχε περάσῃ ἀπὸ τὰ 1886 οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοὶ μὲ δύο ἀσχολίες ἐπερνοῦσαν τὸν καιρὸ τους. Ἐκεῖνοι πού εἶχαν κοινωνικὰ μέσα καὶ γνωριμίες καὶ εὖνοιες ἐγυμνάζοντο στὸ χορὸ μέσα στὰ κοσμικὰ σαλόνια. Οἱ ἄλλοι ἔκαναν χρέη ἀστυνομικῶν. Τοὺς ἀπεσποῦσε τὸ ὕπουργεῖο ἀπὸ τὰ τάγματα καὶ τὰ

συντάγματα καὶ τοὺς διώριζε διοικητὸς σὲ κατάδιωκτικά ἀποσπάσματα ἐπὶ κεφαλῆς χωροφυλάκων. Ἐγίνοντο καὶ ἀστυνόμοι — ὅχι τουλάχιστον μὲ τὴ δρᾶσι ἐνὸς Μπαϊρακτάρη.

Μιά φορὰ—ἂν δὲν κάνω λάθος—ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἔγειναν κάποια στρατιωτικά γυμνάσια. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα ;

Γι' αὐτὰ μιλεῖ, φοβερὰ εὐγλωττα μιὰ ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἀπηύθυνεν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος στὸν Πρωθυπουργό. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῇ, ποὺ ἦταν συνάμα καὶ Διάγγελμα ἐδημοσιεύθη τὸ Νοέμβρη τοῦ 1896 στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἔλεγε,—χωρὶς ἐπιφυλάξεις καὶ χωρὶς πολλὰ κομπλιμέντα :

Κύριε Πρωθυπουργέ,

«Τὰ κατὰ τὸ ἔαρ τελεσθέντα γενικά γυμνάσια μονάδων στρατοῦ ἀπέδειξαν ἐπιβλλομένην τὴν ἀνάγκην τελέσεως τοιούτων διὰ μεγαλειτέρων ὁμάδων. Ἐπιθυμῶν δὲ ὅπως ἡ ἐκγύμνασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀποτελέσῃ τὸ θεμέλιον τῆς ὀργανώσεως αὐτοῦ καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του, κρίνω ἐπείγουσαν τὴν σύστασιν μονίμου στρατοπέδου, ἐνῷ ἀποχωρίζομενος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν ἔργων τῆς συνήθους ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπηρεσίας, θέλει ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν στρατιωτικῶν ἔργων καὶ μεγάλων γυμνασίων, ἀφοσιούμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν.

«Πρὸς τοῦτο θεωρῶ ἀπαραίτητον νὰ κληθῇ ἡ ἐφεδρεία ὑπὸ τὰς σημαίας πρὸς σχηματισμὸν δυνάμεως ἐκ δέκα μέχρι δώδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν, συμπληρωθῶσιν δὲ καὶ πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐφίππων σωμάτων.

«Ἐπ'ἀναγκας ἐπίσης θεωρῶ νὰ συστηθῇ ἐπιτροπὴ ἐξ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τοῦ διὰ τὸν στρατὸν καταλληλοτέρου ὅπλου, ἡ δὲ κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποδεκτοῦ γεννησομένου συστήματος.

Διὰ τῶν μέτρων τούτων καὶ τῶν πρὸς ταῦτα σχετιζομένων συμπληρωματικῶν πέποιθα ὅτι θέλει ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

Ἀπὸ ἐτῶν ἤδη κύριε Πρωθυπουργέ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀποσχολεῖται εἰς ποικίλας ὑπηρεσίας ἐξερχομέναις τοῦ αὐστηροῦ κύκλου τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἶναι δὲ καιρὸς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μόνην σύμφωνον τοῦ προορισμοῦ του ἀπασχόλησιν, τὴν σύντονον ἐκγύμνασιν αὐτοῦ καὶ τὸν κατὰ τὸ μέτρον τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ Κράτους καταρτισμὸν του.

Τὴν πραγμάτωσιν διακαοῦς πόθου μας περὶ τῆς Στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας θέλει ἐγκαινίσει ἡ σύστασις τοῦ μονίμου τούτου στρατοπέδου, ἣν ἐμπιστεύομαι εἰς τὴν Κυβέρνησίν μου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄

* * *

Μὲ αὐτὸν τὸ στρατὸ λοιπὸν θὰ ἀντιμετώπιζεν ἡ Ἑλλὰς τὴ θύελλα τοῦ 97.

Τὴν ἐποχὴ πού ἐδημοσιεύθη τὸ Διάγγελμα αὐτὸ τοῦ Βασιλέως, τὰ γεγονότα εἶχαν προλάβει κάθε προπαγανδαστικὴ ἐνέργεια.

Στὴν Κρήτη ἐγράφετο μὲ τὸ αἷμα τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς ὁ πρόλογος τοῦ ἐθνικοῦ δράματος. Ἦσαν ἡ σφαγὲς καὶ ἡ ἀγριότητες τῶν τούρκων πού εἶχαν δημιουργήσῃ στὰ 1896 τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασι. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ τῶν Κρητῶν εἶχαν προκαλέσει τὴν προσοχὴ καὶ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης. Τοῦ καθενὸς σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά του, τῆς συμπάθειας καὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς του.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 1897 οἱ Κρηῖτες ἐκήρυσσαν—θεωρικὰ μόνον ἀκόμη δυστυχῶς—τὴν Ἐνωσιν μὲ τὴ Μητέρα Ἑλλάδα.

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Νήσου—οἱ Ἕλληνες—ἐσημάτισαν μιὰ Ἐπιτροπὴ στὰ τέλη τοῦ 96 γιὰ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ὅλες τῆς περιφέρειες. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνῆλθε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1897 στὰ ὑψώματα τῶν Φριδιῶν καὶ ἐξέδωκε τὸ ἱστορικὸ ψήφισμα πού ἐκήρυσσε τὴν ἔνωσιν τῆς πατρίδος τους μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ψήφισμα ἔλεγε :

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Πατρίδος ψηφίζομεν τὸ ψήφισμα τόδε:

Ἀφοῦ ἀπεδείχθη ἐναργῶς ὅτι τὸ πέρυσι δοθὲν ὑπὸ τῆς Εὐ-
ρώπης πολίτευμα εἶναι ἀνεφάρμοστον, ἀποδεικνυμένου τούτου
ἐκ τῶν διαπραττομένων βανδαλισμῶν καὶ ὤμοτήτων, τῇ ἐνεργείᾳ
τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου διὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ
ἄχλου καὶ τοῦ τακτικοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ νέα
ἀπόπειρα πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος τούτου ἀποτέλεσμα
θὰ ἔχῃ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τῶν Χριστιανῶν κατοίκων,

Διὰ ταῦτα.

Κηρύσσομεν τὴν Ἐνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ Βασιλείου
τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος, ὥς τὸν μόνον διακαῆ καὶ ἀμετάβλητον
πόθον μας καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν ἀρωγὴν παντὸς τοῦ πεπολιτι-
σμένου κόσμου, θεωροῦντες ὥς κατηργημένην τὴν σύμπραξιν
ἡμῶν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ὄθωμανῶν Χαμητ τοῦ Β'.

Προσκαλοῦμεν δὲ τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γε-
ώργιον Α' νὰ παραλάβῃ τὴν νῆσον Κρήτην ὡς μέρος ἀναπόσπα-
στον τοῦ Ἑλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἐγένετο ἐν Χαλέπῳ τῆς Κρήτης τῇ 25 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους
1897, ἔτους Α' τῆς ἀπελευθερώσεως*.

* *

Ἀπὸ τότε ἄρχιζε νὰ φαίνεται κάτω ἀπὸ ψηφίσματα σὰν αὐτὸ
καὶ σὲ προκηρύξεις καὶ σὲ διαμαρτυρίας καὶ τὸ ὄνομα ἐνὸς νεω-
τάτου τότε Κρητικοῦ, πὺ ἀργότερα ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ὑ-
πῆρξε τὸ μεγαλειότερον Ἑλληνικὸ ὄνομα : **Ἑλευθέριος Κ. Βε-
νιζέλος.**

Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τότε ἦτο μαζὺ τους. Στὰς Ἀθήνας, στὴς ἐ-
παρχιακὰς πόλεις καὶ στὰ χωριά ἀκόμη ἐκυκλοφοροῦσαν καὶ ἐτοι-
χοκολλοῦντο μὲ ἀγάπη, μὲ εὐλάβεια, μὲ συγκίνησι, ἀπὸ τὸ λαὸ
μεγάλους χρωματιστὰς εἰκόνες—ὑπὸ τῆς τελειότερας λιθογραφίας
τῆς ἐποχῆς—ποὺ παρέσταναν μιὰ μορφὴ ὠραίαν, ἀλλὰ θλιμμέ-
νων γυναικῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη : Ἡ πρώτη ὀρθία μὲ
ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιὰ σιὴν ἄλλη ποὺ ἐσερόταν γονατιστὴ κοντὰ
τῆς καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν.

Ἄλλες ἀπ' αὐτὰς τῆς εἰκόνες εἶχαν τὴν ὀλιγόλογον ἐξηγητικὴν
λεξίναν :

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Η ΚΡΗΤΗ

“Άλλες, ἀντὶ γιὰ λεξάντα εἶχαν ρητὰ ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς ἢ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

ΙΝΑ ΤΙ ΜΕ ΕΓΚΑΤΕΛΙΠΕΣ

Στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε πατριώτη—δλων τῶν Ἑλλήνων—εἶχαν ἀνάψει αἰσθήματα βαθειᾶς συμπαθείας γιὰ τὴν ταλαίπωρὴ Μεγαλόνησο. Οἱ ἡρωικοὶ ἄγωνες τοῦ 1866, ἡ ὀλοκαύτως τοῦ Ἀρκαδίου, ἡ σφαγὴς τῶν Χανίων, τὰ γυναικόπαιδα τῶν Κρητῶν προσφύγων ποὺ κατέφθαναν ἀθρόα στὸν Πειραιᾶ, ἐξυπνοῦσαν σ’ ὅλους τὸ αἶσθημα τῆς ὑπερηφανείας γιὰτὶ ἦσαν Ἕλληνες καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἐκδικήσεως πρὸς τὸν προαιώνιον ἐχθρό.

Στὴν μνήμην τῶν πιὸ παλαιῶν ἤρχοντο οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ Γεωργίου Παράσχου ἀπὸ τὸ ἀξέχαστο ἐκεῖνο ποίημα του «Ἡ Κρήτη ἐγειρομένη».

Ἀπὸ φλόγες ἡ Κρήτη ζωσμένη
τὰ βαριά της τὰ σίδερα σπᾶ
καὶ σὰν πρῶτα χρυπίζεται, χτυπᾶ
Καὶ γοργὴ κατεβαίνει.

Μὲ μεγάλο θεόρατο δόρι
Ὅλη νιάτα πετᾶ καὶ ζωὴ
Καὶ σὲ τόση φωτιὰ καὶ βοή
τρέμουν δάση καὶ ὄρη.

Ὅπου ρίξῃ θολὴ τὴ ματιὰ της
Χίλια ὄπλα στῆς ράχης λαλοῦν .
Καὶ χιλιάδες πετοῦν ροβολοῦν
Τουρκομάχοι μπροστὰ της

Χτύπα, χτύπα, τῆς θάλασσας Σοῦλι
χτύπα, κόρη γλυκειὰ τοῦ γιαλοῦ!

Ἐδῶ ἄνδρες παλεύουν· ἄλλοῦ
Ζοῦν γυναῖκες ἢ δοῦλοι.

Ἀπ' ἐδῶ, σελινιῶνες, Λακιῶτες,
Ἀπ' ἐκεῖ στή φωτιά, Σφακιανοί,
Νὰ βοήξῃ παντοῦ μιὰ φωνή
Στῆς σπαθιές σας τῆς πρῶτες

Καὶ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἐλεγόταν σὰν πολεμικὸ -θούριο—
σὰν ὕμνος πρὸς τὴν πατρίδα.

Στῆς στήλες τῶν ἐφημερίδων δὲν εἶχε τῇ θέσει τῆς ἄλλῃ ὕλῃ
παρὰ μόνον εἰδήσεις, τηλεγραφήματα καὶ ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴν
Κρήτη καὶ τῆς πολεμικῆς ἐτοιμασίας. Ποιὸς θὰ ἐδιάβαζε ἐφημε-
ρίδα πού δὲν θὰ διερμήνευε τοὺς πτριωτικοὺς αὐτοὺς πολέμους ;

Πρωθυπουργὸς κατὰ τῆς πονηρῆς ἐκείνης ἡμέρας ἦταν—πάλι—
ὁ Θ. Δεληγιάννης. Ὁ ἴδιος τοῦ 1886. Ὁ μοιραῖος ἐκεῖνος κυ-
βερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἦταν βέβαια πατριώτης—καὶ μὲ ὄνομα
ἱστορικό. Ἦταν ὅμως, καὶ δημοκόπος. Δημοκόπος καὶ ἀπὸ ἰδιο-
συγκρασία καὶ ἀπὸ τῆς περιστάσεως, ἀπὸ τῆς ὁποῖας ἐπῆρε τὴν πο-
λιτικὴ ἀνατροπὴ του.

Στοὺς λόγους πού ἐκφωνοῦσε δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ παρουσιά-
ζεται ὅτι ἔχει ἀντίθετη γνώμη ἀπὸ τὴ γνώμη τοῦ λαοῦ—τοῦ
ὄχλου.

— Ζήτω... Ἐφώναζεν ὁ λαός.

— Ζήτω... Ἀπαντοῦσε κι' ὁ Δεληγιάννης.

— Πόλεμον ! Ἐφώναζον τὰ χαμίνια πού ἐμαζεύοντο ἄλλοτε
κάτω ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο κι' ἄλλοτε στὸ σπίτι του τῆς οδοῦ Γ'
Σεπτεμβρίου.

— Πόλεμον ! Ἐλεγε καὶ ὁ Πρωθυπουργός.

Μιὰ φορὰ τότε ὁ Δεληγιάννης ἐβγῆκε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸς
τὴν ὁδὸν Σταδίου παράθυρα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν
κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχον συγκεντρωθεῖ...πολεμοχαρεῖ πλήθη καὶ
εἶχαν καταλάβει ὅλα τὰ πεζοδρόμια καὶ τὰ δένδρα πού ἀπο-
τελοῦσαν τὴ «Δενδροστοιχίαν» τοῦ κεντρικοῦ αὐτοῦ δρόμου, γιὰ
νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ σχετικὸ λόγο.

Ἀφοῦ συνεχάρει τὰ πλήθη πού ἀλάλαζαν γιά τόν ἄκρατο πατριωτισμό τους ἄρχισε νά μιλῇ γιά τήν ἐπέκτασιν τῆς ἐπιστρατεύσεως.

—Καί ἄν ληφθῇ ἡ ἀνάγκη—ἔλεγε—νά καλέσωμεν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Πατρίδος *μίαν* εἰσέτι ἐφεδρικήν ἡλικίαν.

—Δύο Κύριε Πρόεδρε. Τὸν διακόπτει μὲ δυνατὴ φωνὴ ἓνας ξυπόλυτος λοῦστρος ἀνεβασμένος στὰ πιὸ ψηλὰ κλαδιὰ μιᾶς πιπεριάς τοῦ δρόμου.

—Δύο, Ἀγαπητὲ συμπολίτα. Μάλιστα. Ἀπαντᾷ στὴν ὥρα αὐτὴ κοινοβουλευτικὴ διακοπὴ ὁ Δεληγιάννης καὶ συνεχίζει τὸ λόγο τοῦ.

—...Λοιπὸν ἂν ληφθῇ ἀνάγκη νά καλέσωμεν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς πατρίδος *δύο* ἀκόμη ἐφεδρικὰς ἡλικίας, ὅπως εἶπεν ὁ ἀγαπητὸς συμπολίτης—καὶ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι τὸ λοῦστρο πού ἦταν ἐπάνω στὸ δέντρο.

—Τρεῖς Κύριε Πρόεδρε. Τὸν διακόπτει πάλιν ὁ λοῦστρος.

—Τρεῖς ἀγαπητὲ συμπολίτα. Ἀπαντᾷ ὁ Δεληγιάννης.

Καὶ ἐπειδὴ τὰ «φιλοπόλεμα» πλήθη ἐζητοῦσαν τὴν πρόσκλησιν ὅλο καὶ περισσοτέρων ἐφένδρων, ὅσπερ ἀπὸ ὀλίγες ἡμέρες ὁ Δεληγιάννης ἐκήρυσσε γενικὴν ἐπιστράτευσι !

Ἀλλὰ μετὰ τὴ συνηθισμένη τῆς ἐποχῆς δημοκοπία, ἄρχιζαν τὰ ἔργα. Ἔργα σοβαρά, μὲ κινδύνους καὶ μὲ εὐθύνες.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις πού τόσο ἔντονα ἐξεδήλωσε τὴν συμμετοχὴ της στὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ—καὶ μὲ πολλὴ μεγαλοστομία ἐπλειοδοτοῦσε σ' αὐτά, δὲν ἦταν δυνατό νά μὴ θελήσῃ νά ἐνδιαφερθῇ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ γιά τοὺς γεναίους Κρήτας, πού ἔχυναν τὸ αἷμα τους γιά τὴν ἐλευθερίαν.

Ὅταν ἔφθαναν στὰς Ἀθήνας ἡ εἰδήσεις γιά τῆς αἱματοχυσίας τῶν χριστιανῶν στὴν Κρήτη, κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἔμεινε πού νά μὴν ἐκδηλώσῃ μὲ ζωηρότητα τὴ συγκίνησι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του.

Ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν γράφει ὁ ἱστορικὸς τοῦ 97⁽¹⁾. ἀνῆλθον ἐσπευσμένως εἰς τὰ Ἀνάκτορα

(1) Ἀντωνίου Σπηλιωτοπούλου «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ Πολέμου 1897 τόμ. Α' σελ. 187.

καὶ μετὰ μακρὰν πρὸς τὸν βασιλέα συνδιάλεξιν ἀπεφασίσθη ἐν βῆμα ἐπὶ τὰ πρῶσω. Τὸ βῆμα τοῦτο ἦν ἀναγκαῖον, διότι ὅτε μετὰ μεσημβρίαν συνεδρίασεν ἡ Βουλὴ καὶ ἡ κυβερνήσις ὑπέστη σφοδρὰν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους ὅλων τῶν κορυφαίων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὁ δὲ Δ. Ράλλης ἐδήλου ἀπὸ τοῦ βήματος ἐν ἀπειλητικῇ στάσει ὅτι— ἐὰν ἡ Μοῖρα κατεδίκασε τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑποστῇ ἐκ νέου τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως Δεληγιάννη οἷαν ὑπέστη κατὰ τὸ παρελθόν, ἤθελε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇς, ὅπως ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν ἕτερον συντελεῖ παρὰ νὰ ζημιωτῇ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ἡ ἐπαναστατικὴ αὐτὴ δῆλωσις ἐξήγειρε θύελλαν εἰς τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ καὶ ἠνάγκασε τὸν Πρωθυπουργὸν ὅπως δηλώσῃ ἐν μέσῳ ἀτελευτήτων ζητωκραυγῶν ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως ὅτι πλοῖα τοῦ στόλου διετάχθησαν νὰ πλησιάσουν εἰς τὰ κρητικά ὕδατα».

Πρὶν κηρύξῃ τὸν πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν ἔστειλεν, ἐκτὸς ἀπὸ στρατὸ στῆ νῆσο καὶ μερικὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐκεῖ γιὰ τὴν προστασίαν τοῦ πληθυσμοῦ. Αὐτὸ ἦταν ἀξίωσις τῆς κοινῆς γνώμης. Μαζὶ μὲ τὰ πλοῖα ἐκεῖνα ἦταν καὶ ὁ «Ἀλφειὸς» μὲ κυβερνήτη τὸν **Παύλο Κουντουριώτη**.

* *

Ἐδῶ θὰ ἔπρεπε νὰ σημειώσουμε λίγα λόγια γιὰ τὸ Στόλον τοῦ 97. Ἐπειτα παίρνουμε μὲ τὴ σειρά τὸ ἱστορικὸ κεφάλαιον τὸ σχετικὸ μὲ ἐκεῖνον ποὺ βιογραφοῦμε. Ἐτσι δίδουμε στὸν ἀναγνώστη μὲ πῶς τακτοποιημένους γραμμὰς τὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἶχε διαιρεθῇ σὲ δύο Μοῖρες. Τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου. Στὸ προκείμενον μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος σχετίζεται μὲ τὸ θέμα τοῦ βιβλίου.

Τὸ στόλον τοῦ Αἰγαίου, τὸν ὁποῖον ἐκυβερνοῦσεν ὁ—στόλαρχος—πλοίαρχος Κ. Σαχτούρης τὸν ἀποτελοῦσαν : Ἡ «Ψδρα» ὑπὸ τὸν Ι. Βῶκο, τὰ «Ψαρά» ὑπὸ τὸν Κ. Χατζηκυριάκο, τὸ τορπιλλοβόλον «Κανάρης» ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Γεώργιο, τὸ δριτταγωγὸ «Μυκάλη» ὑπὸ τὸν Γ. Κουντουριώτη, τὸ τορπιλλοβόλον 11 ὑπὸ τὸν Ι. Βρατσάνο, τὸ τορπιλλ. 13 ὑπὸ τὸν Α. Βλαχόπουλο,

τὸ 14 ὑπὸ τὸν Π. Κανελλόπουλο. τὸ 16 ὑπὸ τὸν Ἑμμ Ἀντωνιάδη, τὰ πέντε νεώτερα τορπιλλοβόλα ὑπὸ τοὺς Α. Βρατσάνο, Κ. Σαράφη, Ι. Βουρέκα, Ι. Ραζικότσικα, καὶ Μ. Σαχτούρη, ὁ «Ἀχελῶς» ὑπὸ τὸν Ι. Δαμιανό, ὁ «Ἀλφειὸς» ὑπὸ τὸν Παῦλο Κουντουριώτη τὰ δύο ὀπλιταγωγὰ «Θράκη» ὑπὸ τὸν Γ. Θερμισιώτη καὶ «Ἰωνία» ὑπὸ τὸν Ι. Λωριόλη, «Ναύαρχος Κανάρης» ὑπὸ τὸν Ζῶτο καὶ 5—6 ἄλλα μάχιμα ἢ βοηθητικὰ πλοῖα.

Τὰ ἄλλα : «Σπέτσαι» τορπιλλοθέεις «Ναυτιλία» θωρακοβάριδες «Β. Γεώργιος», «Β. Ὀλγα», «Ἀκτιον», «Ἀμβρακία», «Μπουμπουλίνα» καὶ μερικά βοηθητικὰ, καθὼς καὶ ἐπίτακτα ἐμπορικὰ εἶχαν προορισθῇ γιὰ τὴν Μοῖρα τοῦ Ἰονίου ἢ ὅποια κέντρο εἶχε τὸν Ἀμβρακικὸ καὶ ὀρμητήριον τὴν Βόνιτσα.

Ναυτικὴ βάσις γιὰ τὸ στόλο τοῦ Αἰγαίου ἦταν ὁ ὄρμος τῶν Ὠ ρ ε ὦ ν στὸ βόρειον ἄκρο τῆς Εὐβοίας καὶ ἐμπρὸς στὸ στόμιον τοῦ Παγασητικοῦ. Ἦταν ὄρμος ἀσφαλῆς καὶ στὴν κατάλληλη θέσιν γιὰ νὰ τὸν ἔχουν ὀρμητήριον τὰ πλοῖα. Ἀπὸ τοὺς Ὠρεοὺς θὰ εἶχαν τὴν εὐχέρεια γιὰ δρᾶσι στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, στὸ Θερμαϊκόν.

Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἦταν τότε πλωτάρχης μὲ φήμην πάντα τολμηροῦ καὶ ψυχραίμου ἀξιωματικοῦ. Εἶχε τοποθετηθῇ κυβερνήτης στὸν Ἀτμοδρόμωνα «ΑΛΦΕΙΟ» ποὺ ἐπήγαινε στὴν Κρήτη μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα πλοῖα τοῦ στόλου. Ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν του ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐθεωροῦσε περιορισμένη. Ἐννοιοῦθε τῆς δυνάμεις του γιὰ κάτι περισσότερον εὐρύτερον, — τολμηρότερον — πρὸ παντὸς μὲ εὐρύτερη πρωτοβουλία. Τότε ἐγεννήθη καὶ ἓνα γενικώτερον ζήτημα μετὰξὺ δύο ὁμοιοβάθμων. Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης Κυβερνήτης τοῦ «Ἀλφειοῦ» καὶ ὁ Ἰωάννης Μιαούλης — πλωτάρχης καὶ αὐτὸς — κυβερνήτης τοῦ «Πηνειοῦ» ποὺ προωρρίζοντο νὰ δρᾶσουν στὰ Κρητικὰ ὕδατα, διεκδικοῦσαν ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὴν ἀρχηγίαν τῆς μοίρας τοῦ στόλου ποὺ θὰ ἐστέλλετο στὴν Κρήτη. Ὁ Μιαούλης ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀρίστους ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ, μ' αὐστηρὸν καὶ ἀκέραιον χαρακτήρα, καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι μοίραρχος — ἀλλ' ἂν δὲν ὑπῆρχε Παῦλος Κουντουριώτης.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τότε Νικόλαος Λεβίδης — ἀπὸ τοὺς πιὸ δημοφιλεῖς πολιτικοὺς τῆς Ἀττικῆς — εὐρῆκε μίαν λύσιν γιὰ

νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ καὶ νὰ μὴν εὐχαριστήσῃ κανέναν. Ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ποὺ θὰ ἐπῆγαινε στὴν Κρήτη, στὸν πλοίαρχο Ράϊνεκ.

Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἀξίωσε καὶ κάτι ἄλλο τότε ποὺ τοῦ τὸ ὑπηγόρευε τὸ θάρρος του καὶ ὁ πατριωτισμός του : Ἐζήτησε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν ἄδεια νὰ πάρῃ μερικὰ πλοῖα τῆς ἐκλογῆς του καὶ νὰ μπῇ μ' αὐτὰ στὰ Δαρδανέλλια καὶ νὰ βυθίσῃ τὸν Τουρκικὸ στόλο.

«Παραφρυσύνη» Εἶπαν οἱ ἐχθροὶ του. Τὸ ὑπουργεῖο φυσικὰ τοῦ ἀπέρριψε τὸ σχέδιό του.

«Ἀξιοθαύμαστη τόλμη. Μπράβο. Εἶπαν οἱ φίλοι του.

Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἐσιώπησε. Ἐξετέλεσε μὲ θάρρος καὶ πείρα καὶ αὐταπάρνησι τὴν ὑπηρεσίαν ποὺ τοῦ ἀντέστη.

Ἀλλὰ τὸ ὄνειρό του αὐτὸ δὲν τὸ ἔδειωξε ποτὲ ἀπὸ τῆ σκέψι του. Καὶ τὸ ἐπραγματοποίησε 15 χρόνια ἀργότερα.

Audaces Fortuna juvat

* *

Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ποὺ ἔφευγαν—τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1897— ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ τὴν Κρήτη τὰ ἀποχαιρετοῦσε μὲ συγκίνησι καὶ ἐνθουσιασμό ὁ κόσμος ποὺ ἐμαζευόταν ζητωκραυγάζοντας στὴ παραλία.

Ἔτσι ἄρχισε τὸ «97» ποὺ ἐτελείωσε πολὺ ἀλλοιωτικά.

Ἀπὸ τῆ δρᾶσι τοῦ Ναυτικοῦ μας μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ ἓνα ἰδιαιτέρο κεφάλαιο : Ἐκεῖνο ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου Κουντουριώτη. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ τὸ ἔγραψε καὶ μὲ τῇ δρᾶσι του καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἱστορικὸν ὁ ἴδιος. Ἡ σχετικὴ ἔκθεσίς του δὲν ἀφήνει ἔξω οὔτε ἀσήμαντες λεπτομέρειες.

Ἦ Ε Κ Θ Ε Σ Ε Ι Σ

Παύλου Θ Κουντουριώτη

Πλωτάρχου Β. Ν.

Κυβερνήτου τοῦ Ἀιμοδρόμωνος Ἀλφειοῦ

Ἀριθ. Πρωτ. 570

Ἐν Ὁρμῷ Σαλαμῖνος τῇ 26ῃ Σεπτεβρίου 1897.

**Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀιμοδρόμωνος Ἀλφειοῦ πεπραγμένων
κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ ἔτους 1897.**

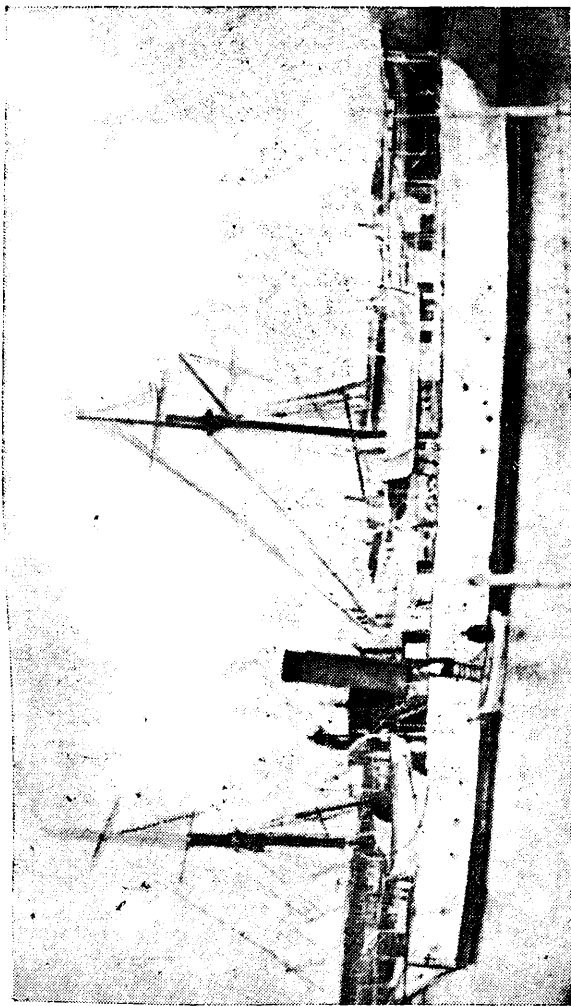
Πρὸς τὸ Σ. ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον.

Τμῆμα Προσωπικοῦ

Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 543 ἐ. ἔ. διαταγῇ τοῦ ὑποναυάρχου Ἀρχηγοῦ τῆς Ὑποναυαρχίας, ὑποβάλλομεν ὑμῖν ἐν περιληπτικῇ ἐκθέσει, ἀλλὰ μετ' ἀκριβείας πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἡμῶν πλοίου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἐχθροπραξιῶν μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς περὶ ἀνακωχῆς τοῦ πολέμου γενομένης συνθήκης. Ἐν τῇ ἐκθέσει ἡμῶν ταύτῃ περιελάβομεν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑφ' ἡμᾶς πλοίου κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ διαμονὴν αὐτοῦ φρονούντες ὅτι καὶ ταύτην τὴν ἐποχὴν δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν ἐν ταῖς ἐχθροπραξίαις αὐτοῦ καὶ ἐκτεῖθεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου. Πανθ' ὅσα ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀναγράφονται ἐκθέσει εἶναι πιστοτάτη τῶν γενομένων ἀναπαράστασις εἰλημμένη ἐκ τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλοίου αἱ δὲ ἐν ταύτῃ ἐκφερόμεναι κρίσεις ἡμῶν ἀμερόληπτος.

Ἀπόπλους γιὰ τὴν Κρήτη.

Τῇ 6 ω. 50 λ. τῆς 26ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἀπήραμεν τοῦ λιμένος Πειραιῶς συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1582 διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου, ἐποντίσαμεν δ' ἐν Χανίοις τὴν 12 ω 30 λ. π. μ. τῆς 27ης ἰδίου μηνός. Ἀμα τῇ ἡμέρᾳ ἀπεβιβάσαμεν τὰ

Ἀτμοδρόμων τύπου «Ἀλφειού», τοῦ πλοίου ποῦ ὁ ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ ἐκυβέρνησε κατὰ τῆς τρικυμίας τοῦ 1897.

διὰ τὸ ἄθωρηκτὸν «Υδρα» ἐκ Ναυστάθμου παραλειφθέντα ὑλικά πολέμου.

Περὶ τὴν 10ην π. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐξελθόντες εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων, πρῶτοι ἡμεῖς εὗρομεν οἰκογενεῖας τινας χριστιανῶν ὡς ἐφροντίσαμεν καὶ ἐπιβιάσαμεν ἐπὶ τῶν πλοίων. Τῇ 5 ὥρα π. μ. τῆς 28ης διαταχθέντες παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ ἀπήραμεν διὰ Ρέθυμνον ἔνθα ἐπαντίσαμεν τὴν 9 ὥρα 25' καὶ περὶ τὴν 10 ὥρα ἀφίκετο καὶ ἡ «Υδρα», τὴν εἰς Ρέθυμνον μετάβασιν μας ἐπρόκάλεισεν διάδοσις περὶ σφαγῶν τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν. Ἐν Ρεθύμνῳ τὰ πνεύματα τῶν τουρκοκρατικῶν ἦσαν πολὺ ἐξημμένα καὶ ὅσον περὶ τοὺς τριακοσίους ἐκ τούτων ἐπολιορκούντο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τὴν ἀναχώρησιν τῶν οἰκογενειῶν τῶν ὁποίων δὲν ἐπέτρεπον αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ Ρεθύμνου, φοβούμεναι τὸν ὑπὸ τοῦ στόλου βομβαρδισμόν αὐτῆς. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἐν Ρεθύμνῳ ἡμέτερος πρόξενος ἐπιχειρήσας νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν πόλιν μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἐπίσκεψιν του, ἠμποδίσθη παρὰ τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ τῆς πόλεως, ἐπαναλαβὼν δὲ τοῦτο καὶ διὰ ξένης λέμβου αὐτὴ ἠμποδίσθη· ἐδέησε δὲ τὴν ἐπιούσαν νὰ ἐπιβιβασθῇ αὐστριακῆς πολεμικῆς λέμβου καὶ νὰ ἐξεέλθῃ τῇ συνοδείᾳ καὶ ἐπεμβάσει τῶν ξένων Προξένων. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν οἱ Τούρκοι κατεκρήμνιζον τὰς οἰκίας ὑπηκόων Ἑλλήνων.

Τὴν 1 ὥ. 25 λ. μ. μ. τῆς 29ης ἀπήραμεν διὰ Χανιά ὅπως τεθῶμεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐκεῖ Γεν. Προξένου, ἐπατίσαμεν δὲ ἐν Χανίοις τὴν 6 ὥ. 30 λ. μ. μ. καὶ ἀπεστείλλαμεν λέμβον πρὸς τὸν Γεν. Πρόξενον ὅστις δι' ἐγγράφου πρῶτο-κολληθέντος ὑπ' ἀρ. 31 ἐξήτει πληροφορίας περὶ τοῦ ἐν Ρεθύμνῳ ἐπεισοδίου τοῦ ἡμετέρου Προξένου ὡς πάραυτα ἐδώκαμεν αὐτῷ. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ ἄνεμος κατέστη σφοδρός, ἐθραύσθη δὲ καὶ ὁ κατοχεὺς τῆς ῥ. ἀλύσου ἐκ τοῦ μεγάλου σάλου ἠναγκάσθημεν ἀπούραντες περὶ τὴν 12 ὥ. 30 λ. π. μ. τῆς 30ης νὰ ἀντιμεινῶμεν ἐν τῷ πελάγει καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπισιγέψαντες εἰς Χανιά τὴν 9 ὥ. 15 λ. π. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Παραλαβόντες ἐκ Χανίων τῆς Κρήτης τῇ διαταγῇ τοῦ ἡμετέρου Προξένου ἐπαναστατικὴν τινα ἐπιτροπὴν, ἀπήραμεν τὴν 7 ὥ. 30 λ. π. μ. τῆς 31ης καὶ προσεγγήσαντες περὶ τὴν 10 ὥρα π. μ. εἰς τὴν παρὰ τὸ στόμιον Σούδας θέσιν Πλάκα, ἀπεβι-

βάσαμεν αὐτὴν ἐκεῖ. ἔνθεν ἤθελε μεταβεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ὅπως κηρύξῃ τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν. Μεθ' ὃ διευθυνθέντες ἐπατίσαμεν εἰς Ρέθυμνον τὴν 12 ὥρα 10 λεπτά μ. μ.

Τὴν 1 ὥ. 05 λ. κατέπλευσεν καὶ ὁ ἀτμομονοδρόμων «Πηνειὸς» μετὰ τῆς «Πάρου» τὴν δὲ 2 ὥ. 25 λ. ἡ «Ἑρρα». Ἡ ἐπὶ τῶν πλοίων τούτων ἐπιβίβασις τῶν γυναικοπαίδων ἐπετράπη ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν Ρεθύμνου, τῶν χριστιανῶν ὑποσχεθέντων τῇ ἐπεμβάσει τῶν ξένων Προξένων τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν 300 τούρκων ὅπερ καὶ ἐγένετο αὐθημερόν.

Τὴν 6 ὥ. 15λ. κατέπλευσεν Ὀθωμανικὸν μεταγωγικὸν ἀτμόπλοιον πλῆρες στρατιωτῶν, τὸ ὅποιον ἀφοῦ ἀπεβίβασεν ἀριθμὸν τινα στρατιωτῶν καὶ ἐπὶ δύο φορηγίδων διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν τὴν 9ῶ. καὶ 40λ. τὴν 1ην Φεβρουαρίου παραλαβόντες ὅπλα καὶ Κρήτας ἐπαναστάτας ἀπήραμεν περὶ τὴν 4ην μ. μ. διὰ τὴν θέσιν Καστέλλι ἐνθα καὶ τοὺς ἀπεβίβάσαμεν· μεθ' ὃ ἀποπλεύσαντες ἐκεῖθεν ἐπατίσαμεν εἰς Χανιά τὴν 12 ὥ. 10λ. μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπήραμεν ἐκ Χανίων καὶ φθάσαντες παρὰ τὸ στόμιον Σούδας τὴν 2ῶ. 10 λ. μ. μ. μεταφέραμεν ἐπαναστάτας ἐκ Πλάκας εἰς παλαιὰν Σούδαν μέχρι τῆς 10ης μ. μ. ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ φρουρίου Ἰτζεδὶν καὶ τῶν ἐν Σούδα ἐλλιμενισμένων Τουρκικῶν πλοίων ὅποτε ἀναχθέντες πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου περιπολοῦμεν ἄνευ φανῶν πρὸς συνάντησιν τῶν μεταφερόντων τὸν Ἑλλήν. στρατὸν ἡμετέρων πλοίων ἅτινα ὁμῶς δὲν συνηντήσαμεν διότι παρὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γεν. Προξένου ἀντὶ νὰ διευθυνθῶσι εἰς Ἀκρωτήριον διηυθύνθησαν εἰς Κολυμπάρι (Γωνιά) ὅπου κατεπλεύσαμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ θωρηκτοῦ «Υδρας» τὴν 10 ὥ. 45λ. π. μ. τῆς 3ης Φεβρουαρίου.

* * *

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 4ης κατεπλεύσαμεν εἰς πλατανιά τεθέντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Βάσσου ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ἐπαυξάνοντος ἀνέμου καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος σάλου ἀνῆχθημεν εἰς τὸ πέλαγος καὶ μετὰ κοπιώδη ἀναμονὴν καθ' ἣν ἐθραύσθη ἡ ἄλυσσος τοῦ πηδαλίου τὴν 9 ὥ. 35 λ. π. μ. τῆς ἐπιούσης ἐπὶόντισαμεν εἰς παλαιὰν

Σούδαν παρὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὑπὸ τὸ Φρούριον Ἰτζεγδὴν ἦτο ἡγ-
κυροβολημένος Τουρκικὸς ἀτμομυνοδρόμων. Περὶ τὴν μεσημβρίαν
ἐλαττωθέντος τοῦ ἀνέμου ἀπεπλεύσαμεν διὰ Χανιά ὁπόθεν παρα-
λαβόντες ἔγγραφα τοῦ στρατοῦ κατεπλεύσαμεν εἰς Πλατανιά τὴν
7ην ἐσπερινήν. Καίτοι ὁ ἄνεμος εἶχε κοπύσει, ἡ θάλασσα ἦτο
ἀκόμη τεταραγμένη. Ἔδει ἐν τούτοις ἕνεκα τοῦ ἐπείγοντος τῶν
ἐγγράφων νὰ σταλῇ ἡ ἐπιτελὴς πρὸς παράδοσιν αὐτῶν ἥτις κατὰ
τὴν προσέγγισιν εἰς τὴν παραλίαν ἀνετράπη οὐδενὸς παθόντος σο-
βαρῶς. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἀκαταπαύστως παρηκολουθοῦ-
μεθα ὑπὸ Ἀγγλικῶν τορπιλλοφόρων, τὴν δὲ πρωτὴν τῆς ἐπιού-
σης 6ης, ὁ Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἐκόμισεν ἡμῖν Νότιον τοῦ ἀντι-
ναύαρχου χάρις ἀπαγορεύουσας αὐστηρῶς πᾶσαν ἀποβίβασιν
ἐφοδίων διὰ τὸν στρατόν. Ἐπιστρέψαντες εἰς πλατανιά τὴν 2 ὥ.
10 λ. π. μ. μετὰ τὴν συγκοινωνίαν Χανίων εὗρομεν ἐκεῖ τὸ θω-
ρηκτὸν «Camperdown» δύο Ἀγγλικά ἀντιτορπιλλικά καὶ τὰ
ἡμέτερα ἐμπορικά «Θεσσαλία» καὶ «Ἡρα» ὁ κυβερνήτης τοῦ
«Camperdown» ἀπηνύθυνεν ἡμῖν ἔγγραφον δι' οὗ παρε-
κάλει νὰ ἀποτρέψωμεν τοὺς πλοιάρχους τῶν ἡμετέρων ἐμπορ.
πλοίων νὰ ἀποβιβάσωσι πολεμοφόδια, συγχρόνως ὁμοῦς ὁ Συν-
ταγματάρχης Βάσσος μᾶς παρήγγειλε ὅτι ἔχει ἀπόλυτον ἐπείγου-
σαν ἀνάγκην τῶν ἐπὶ τῆς «Θεσσαλίας» πυρομαχικῶν τῶν λυομέ-
νων πυροβόλων ἕνεκεν τῆς πολιορκίας τῶν Βουκολιῶν, ἐφ' ὧ
καὶ διετάξαμεν τὰ μὲν σκάφη νὰ παραλαμβάνῃ ἐκ τῆς «Θεσσα-
λίας» τὰ πυρομαχικά καὶ νὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν ἑ. κλίμακα ἡμῶν
ἡ δὲ ἐπιτελὴς παραλαμβάνουσα ταῦτα μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς δ. πλευ-
ρᾶς νὰ τὰ ἀποβιβάξῃ ἐν ὧ ταυτοχρόνως διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀγγλι-
κοῦ θωρηκτοῦ ἐπισκέψεώς μας διεσκεδάζομεν τὴν προσοχὴν τοῦ
κυβερνήτου αὐτοῦ· οὕτω κατορθώσαμεν νὰ ἀποβιβάσωμεν περὶ
τὰ 18 κιβώτια πυρομαχικῶν τῶν λυομένων πυροβόλων τὴν μεσημ-
βρίαν τῆς 7ης καταπλεύσαμεν εἰς Χανια παραλαβόντες στύπον ἐκ
τοῦ «Ναυάρχου Μιαούλη» τοῦ τῆς ρ. ἀγκύρας θραυσθέντος κατὰ
τὴν ἐκ Πλατανιάς ἀναχώρησιν τὴν δὲ 2 ὥ. 50 λ. ἀπεπλεύσαμεν
πρὸς ἐπισκευήν, ὑδρευσιν καὶ ἀνθράκωσιν διὰ Μῆλον.

Στὸ «Ἀκρωτήρι».

Μετὰ διήμερον ἐν Μήλῳ διαμονὴν ἐπανεπλεύσαμεν εἰς Χανιά τὴν πρωτὴν τῆς 9ης Φεβρουαρίου, τὸ ἀπόγευμα τῆς ὁποίας ἔλαβε χώρα ὁ περίφημος ἐκεῖνος βομβαρδισμὸς τοῦ ἐν Ἀκρωτηρίῳ Προφήτη Ἡλίου ὑπὸ τῶν στόλων τῶν Μ. Δυνάμεων περὶ τοῦ ὁποίου περιττὸν θεωροῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν τι. Ἀπὸ τῆς 10ης Φεβρουαρίου μέχρι τῆς 22ας ἰδίου ἐξηκολουθοῦμεν τὴν μετὰ Πλατανιάς—Ἀλμυροῦ καὶ ἄλλων μερῶν συγκοινωνίαν ἀποβιβάζοντες τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια μεταφέροντες ἐπαναστάτας καὶ αἰχμαλώτους πάντοτε μετὰ αὐστηρᾶς προφυλάξεως ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν πλοίων ἐνεργουμένης τακτικῆς ἐποπτείας. Ἐν τῷ μετὰξὺ ἦτοι τὴν 16ην τοῦ μηνὸς μετέβημεν ἀπ᾽ ἔτι εἰς τὴν Μῆλον πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῆς μηχανῆς καὶ καθαρισμὸν τῶν κυλίνδρων καὶ λεβήτων, τὰ κενὰ διαστήματα τῶν ὁποίων εἶχαν φραχθῇ ἐκ τοῦ ἀναβρασμοῦ ἕνεκα τοῦ μεγάλου σά-
λου ἀπορροφηθέντος ὕδατος.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν ταύτην ὁ καιρὸς ἦν τρικυμιώδης καὶ ἄνεμος Β. ἠνιάκαζον ἡμᾶς νὰ ἀπαίρωμεν καὶ διανυκτερεύωμεν ἐν τῷ πελάγει τοῦ ἀγκυροβολείου Χανίων ὄντος ἐντελῶς εἰς τὴν διάρκεισιν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμμάτων μόνον δὲ μὲ ἄνεμον Μ. ἠδυνάμεθα νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὸν ἐν Ἀκρωτήρι καὶ παρὰ τὰ Χανιά ὄρμον Ταρσανᾶ. Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 23ης ἀνεκοινώθη ἡμῶν ἐν Ἀλμυρῷ παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ ὑπουργικὴ διαταγὴ δι' ἧς παραγγελλώμεθα νὰ παραμείνωμεν ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὕδασι ἀκόμη καὶ ἂν οἱ Ναύαρχοι νῶν στόλων τῶν Μ. Δυνάμεων παρήγγε-
λον ἡμᾶς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν κόλπον Χανίων· μετὰ τοῦτο ἀπάραντες τὸ μεσονύκτιον ἀπαντήσαμεν εἰς Χανιά περὶ τὴν 3 π.μ. τῆς 24ης ὁπότε διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 72 κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφή-
μοτος ἡμῶν ἐξηγήσαμεν σαφεστέρως καὶ ὠρισμένως διαταγὰς αἷς καὶ ἐλάβομεν διὰ τηλεγραφικῆς διαταγῆς τοῦ ὑποργείου δηλούσης ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν κόλπον Χανίων κατ' οὐδέ-
να ὅμως λόγον καὶ τὰ Κρητικὰ ὕδατα ἀντιτάσσοντες ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῶν τηλεβόλων μας τὴν δικαίαν βίαν κατὰ τῆς ἀδίκου

βίας. Ἡ διαταγὴ αὕτη κοινοποιηθεῖσα τοῖς ἀξιωματικοῖς καὶ τῷ πληρώματι ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς ἀποδεκτὴ.

*
* *

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης οἱ Ναύαρχοι ἀπηγόρευσαν ἡμῖν πᾶσαν μετὰ τῆς ξηρᾶς καὶ οἰουδήποτε ἐμπορικοῦ πλοίου συγκοινωνίαν, εἰς οὐδένα δὲ ἐπέτρεπον νὰ ἐπιβῇ τῶν πλοίων ἡμῶν, καταστήσαντες οὕτω οὐχὶ μόνον πᾶσαν ἐνέργειαν ἡμῶν ἀλυσιτελῇ ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν διαμονὴν μας προβληματικὴν. Ἐπέτρεπον δὲ μόνον ἅπαξ τῆς ἡμέρας τὴν ἔξοδον ἀξιωματικοῦ εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων χάριν ὑπηρεσίας, πάντοτε ὁμως τῇ συνοδείᾳ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ τῶν διεθνῶν ἀγημάτων.

Τὰ ὑπηρεσιακὰ τηλεγραφήματα καὶ ἔγγραφα ἡμῶν ἐντελῶς ἀπηγορεύθησαν, μόνον δὲ ἡ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία καὶ γαλλιστὶ γεγραμμένα τηλεγραφήματα τῇ προηγουμένῃ αὐτῶν ἐξελέγξει ὑπὸ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ τῶν Διεθνῶν ἀγημάτων Commandante Ammoretti ἐπετρέπετο νὰ ἀποσταλῶσιν.

Περὶ τὴν 3ην ὥραν τῆς πρωτῆς τῆς 25ης Φεβρουαρίου ἤρχισεν νὰ ἀνταλλάσσωνται πυροβολισμοὶ μεταξὺ τῶν παρὰ τὸν Προφῆτην Ἑλλήαν Χριστιανῶν καὶ Τούρκων οὔτινες βραδύτερον κατέληξαν εἰς ἀληθῆ μάχην. Περὶ τὴν 8ην ὥραν τὰ ξένα πολεμικὰ πλοῖα μεθορμίσαντα ἠγκυροβόλησαν πλησίον μας καὶ ἐτάχθησαν ὡς πρὸς μάχην, ἀξιωματικὸς ἐκ μέρους τοῦ Κυβερνήτου τοῦ Ἀγγλικοῦ «Barfillur» ἐζήτησεν τὴν μεσολάβησιν ἡμῶν πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἐν Ἀκρωτηρίῳ μάχης ἐπιπροσθέας ὅπως ἀναλάβωμεν νὰ πείσωμεν τοὺς Κρητας νὰ ἐγκαταλείψωσιν τὰς νέας θέσεις, αἷς οὗτοι εἶχον καταλάβει (διότι τῆς ἀρχικῆς ἀποστάσεως τῶν ἀντιμαχομένων οὗσης 400 μ. οἱ Κρητες εἶχον προχωρήσει κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου) ἐπὶ ἀπειλῇ νέου βομβαρδισμοῦ. Κατόπιν συνενόησεως μετὰ τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Πηνειοῦ» ὡς ἀρχαιοτέρου, ἀπεστάλη πρὸς τὸν Κυβερνήτην τοῦ Ἀγγλικοῦ ὁ ὑφ' ἡμᾶς ἀξιωματικὸς κ. Μαλλικόπουλος κομίζων ἔγγραφον διαμαρτυρήσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς ἀδίκου συμπεριφορᾶς τῶν Ναυάρχων με ἐντολὴν ὅπως καὶ ἐκ μέρους ἡμῶν διαμαρτυρήθῃ ὅτι οὕτω προσγίνεται ἀδίκια τοῖς Κρηταῖς.

τῶν τούρκων πάντοτε ἀρχομένων χειρῶν ἀδίκων τέλος κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν ὁ Ἄγγλος Κυβερνήτης ἠρκέσθη εἰς τὴν ἐπαναφορὰν μόνον τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς θέσιν, πεισθεὶς ὅτι δὲν δύναται οἱ χριστιανοὶ νὰ ὑποχωρήσουν ἄνευ βεβαίου κινδύνου καὶ ὅτι οἱ Τοῦρκοι πρῶτοι ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν ἐφ' ᾧ καὶ ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν ὅτι τὸ ἐσπέρας θὰ μετέβαινεν ὁ Τοῦρκος Στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς πόλεως Χανίων ἐν συνοδείᾳ Ἀγγλοῦ ἀξιωματικοῦ εἰς τοὺς Τούρκους ἐπαναστάτας ὅπως ἀπειλήσῃ αὐτοὺς διὰ βαμβαρδισμοῦ ἐν περιπτώσει νέας ἐπιθέσεως καὶ οὕτω προσελήφθη νέος βομβαρδισμός.

Ἐνεκα τοῦ στενοῦ ἀποκλεισμοῦ οὐδεμίαν εἶδσιν εἶχομεν περὶ τῆς τροπῆς τῶν πραγμάτων ὁπότε τὸ μεσονύκτιον ὁ Ἀρχισυντάκτης τοῦ Daily Télégraph u. Dellon κατῳρῆσεν δι' ἄδράς πληρωμῆς νὰ ἀποστείλῃ ἡμῖν ἐπιστολὴν συγχαίρων ἡμᾶς καὶ ἀγγέλων ἐν ταυτῷ ὅτι πᾶς κίνδυνος βιαιῶν μέτρων ἐξέλειπεν ἐκ μέρους τῶν ξένων πλοίων, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν ξένων πλοίων κατῳρῆσεν νὰ ἐπιβῇ τοῦ πλοίου μας καὶ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι ὁ Ἄγγλος Προξένος κατῳρῆσεν νὰ λάβῃ ὑπογραφὰς τινὰς τῶν ἐν Ἀκρωτηρίῳ ἐπαναστατῶν περὶ δῆθεν ἀποδοχῆς τῆς Ἀστυνομίας καὶ ὅτι μέγιστα καταβάλλονται προσπάθειαι ὅπως καταπεισθῶσιν οἱ Κρητὲς εἰς τοῦτο.

Ἐπωφελοῦμενοι τοῦ ἐπικρατοῦντος σκότους κατορθώνομεν τὴν 3ην πρῶτὴν τῆς ἐπιούσης νὰ ἀποβιβάσωμεν τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα μετὰ τοῦ κ. Μπάρακλη εἰς Ἀκρωτήριον ὅπως γνωρίσωσι τοῖς Ἐπαναστάταις τὰ παρὰ τοῦ Βιλλιώτη μηχανευσόμενα καὶ συμβουλευσώσιν αὐτοὺς νὰ διαμαρτυρηθῶσι πρὸς τοὺς Ναυάρχους, ὅπερ καὶ ἐπραξάν. Ἐτέραν διαμαρτυρίαν ἐπέδωκα τῷ κ. Δύλληνι ἣν οὗτος ἐτηλεγράφησεν τῷ Ἡμερησίῳ Τηλεγράφῳ.

Καὶ ἐκ Κρήτης ὑπεβάλαμεν ἡμῖν ἔκθεσιν λεπτομερῆ τῶν ὑπηρεσιῶν αἷς ὁ κ. Δύλλων προσέφερε, διὰ τε προσωπικῆς του ἐν Κρήτῃ ἐργασίας καὶ τῶν ἐν τῷ Ἡμερησίῳ Τηλεγράφῳ ἄρθρων του καὶ αὐθις, ἀναφέρομεν ὅτι καθῆκον τῆς Κυβερνήσεως θεωροῦμεν τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ ἀμοιβήν. Τέλος ὀφείλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν καρτερίαν μεθ' ἧς οἱ τε ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ὑφ' ἡμᾶς πλοίου ὑπέστησαν τὰς πολλὰς καὶ παντοίας ἐν

τοῖς ὕδασι τῆς Κρήτης κακουχίας, διότι πλὴν τῶν συχνῶν καταιγίδων καὶ τοῦ διαρκοῦς σάλου, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡ ὑπηρεσία καθίστατο λαν ἐπίπονος ἡ δὲ ἀπὸ ταύτης ἀνάπαυσις ἀδύνατος— ἔλειπαν καὶ τὰ κατάλληλα τρόφιμα (τῆς προμηθείας τοιαύτην ἐκ τῆς πόλεως Χανίων μὴ ἐπιτραπείσης παρὰ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῶν Διεθνῶν ἀγημάτων), ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἦτο κυρίως αἰσθητόν, ἦταν ἡ ἔλλειψις ποσίου ὕδατος, περιορισθέντος τούτου τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Τούτου ἔνεκεν καὶ συνεπεῖα Ὑπουργικῆς διαταγῆς συνεννοηθέντες καὶ μετὰ τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Πηνειοῦ» εἰς ὃν ὑπελείποντο ἔτι τρόφιμα καὶ ὕδωρ διὰ τινας ἡμέρας, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀναχωρήσωμεν δι' Αὐλαίμονα τῶν Κυθήρων πρὸς προμήθειαν τροφῶν ὕδατος καὶ γαιανθράκων καὶ ἐπισκευῆς τῆς μηχανῆς καὶ τῶν λεβήτων, οἵτινες εἶχον πάθει ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐν σάλῳ χρήσεως μεθ' ὃ ἠθέλαμεν ἐπανακάμψει ὅσον οἶον τε τάχιστα εἰς Χανιά πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ «Πηνειοῦ». Ἐν Αὐλαίμονι ὅμως παραμένοντες ἐλάβομεν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ συνεπεῖα τῆς ὁποίας κατεπλεύσαμεν εἰς Ναύσταθμον, κηρυχθέντος ἄλλωστε καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Κρητικῶν ὑδάτων ὑπὸ τῶν Μεγ. Δυνάμεων.

Ἐπάνοδος στὸ Ναύσταθμο καὶ νέος ἀπόπλους.

Τὴν 3 ω. 10 λ. π. μ. τῆς 8ης Μαρτίου ἐποντίσαμεν εἰς τὸν Ναύσταθμο ἔνθα καὶ παρεμείναμεν μέχρι τῆς 17ης Μαρτίου ἐπισκευάζοντες τὴν μηχανὴν καὶ τοὺς λέβητας τοῦ πλοίου, ἐν ταυτῷ ὅμως τὴν πᾶσαν ἄλλην ἐπιβαλλομένην τούτου ἐπισκευήν.

Τὴν 2 ω. 15 λ. ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Ναυστάθμου συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Ὑπουργείου παραλαβόντες ἐφόδρους ναῦτας, οὓς τὴν 7ην τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπεβιβάσαμεν εἰς Πόρον ἐκεῖ καταπλεύσαντες.

Τὴν 9 καὶ 15' τῆς ἐπομένης ἡμέρας 18ης Μαρτίου κατεπλεύσαμεν εἰς Πειραιᾶ ἔνθα καὶ παρεμείναμεν μέχρι τῆς 22ας ἰδίου μηνός.

Τὴν 9 καὶ 40' τῆς 22 Μαρτίου ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Πειραιῶς

πρὸς συνάντησιν τῆς ἐν ὄρμῳ Σκιάθου Ἀνατολικῆς Μοίρας συμφώνως τῆς ὑπ' ἀριθ. 6801 Διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τεθέντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Θωρηκτικῆς Μοίρας. Παραλαβόντες ὅθεν τοῦ Ναυστάθμου 125 ἄνδρας, διάφορα τρόφιμα καὶ λοιπὰ ὑλικά πολέμου καὶ ἱματισμοῦ ἀποπλεύσαμεν ἐκεῖθεν τὴν 1 ω. 05 λ. καὶ ὁλοταχῶς ἀτμοδρομοῦντες κατεπλεύσαμεν τὴν 10ω. 30, π. μ. τῆς 23ης Μαρτίου εἰς Σκιάθον ἀποβιβάσαντες τὰ πληρώματα καὶ λοιπὰ εἶδη. Τὴν 6 μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Σκιάθου πρὸς παραλαβὴν 13ώλου ἐτέρων πληρωμάτων τῆς Μοίρας.

Εἰς Βῶλον κατεπλεύσαμεν τὴν 10ω. 55 λ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὴν δὲ μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης 24ης Μαρτίου ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Βώλου διὰ Σκιάθον ἀφοῦ παρελάβομεν 108 ἄνδρας τῆς Μοίρας καὶ πολλὰ αὐτῆς τρόφιμα. Ταῦτα πάντα ἀπεβιβάσαμεν εἰς Σκιάθον καταπλεύσαντες ἐκεῖ τὴν 4ω. 05 λ. μ. μ.

* *

Ἐν ὄρμῳ Σκιάθου παραμείναμεν μετὰ τῶν λοιπῶν πλοίων τῆς Μοίρας μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 25ης Μαρτίου ὁπότε τὴν 3ω. 40λ. μ. μ. κατόπιν γενικοῦ σήματος τοῦ ἀρχηγοῦ ἀπάραντες ἐκεῖθεν πλέομεν ἀριστερὰ αὐτοῦ καὶ τὴν 6ω. 30λ. ἀγκυροβολοῦμεν εἰς ὄρμον Ὁρεῶν.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 26ης καὶ 27ης ὁρμοῦντες εἰς Ὁρεοὺς ἐξετελοῦμεν διάφορα γυμνάσια συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀρχηγοῦ διὰ γενικοῦ σήματος κοινοποιηθείσης ἡμῖν.

* *

Τὴν 4ω. 40λ. τῆς 28ης ἀποπλεύσαντες ἐξ Ὁρεῶν ἐποντίσαμεν εἰς Σκιάθον τὴν 8ω. 40λ. ρυμουλκήσαντες ἡμιολίαν. Τὴν δὲ 4ω.μ.μ.τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀπάραντες ἐκ Σκιάθου κατεπλεύσαμεν ἐκ νέου εἰς Ὁρεοὺς ρυμουλκήσαντες ἀνδρακοφόρον μυοδρόμονα.

Τὴν 30ην Μαρτίου ἡνθρακεύσαμεν ἐκ τῆς ἡμιολίας «Εὐαγγελ-

λιστρίας» καὶ τὴν 31ην ἐξετελέσαμεν διάφορα γυμνάσια πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ.

* *

Ἀπὸ τῆς 1ης μέχρι καὶ τῆς 3ης Ἀπριλίου κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας πάντα τὰ πλοῖα αὐτῆς ἐξετελέσαμεν γυμνάσια πεζικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ πολεμικῆς ἐγέρσεως τὴν δὲ 10 α. 05 λ. μ. μ. τῆς 5ης ἀπήραμεν ἐξ Ὠρεῶν καὶ ἐν γραμμῇ παραγωγῆς μέχρι Σκιάθου ἐξετελοῦμεν γυμνάσια νυκτερινά. Κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν 4ην Ἀπριλίου ἐξωθεν τῶν Τρικκέρων ἐξετελέσαμεν πάντα τὰ πλοῖα ἔνσφαιρα πυρὰ διὰ τε τῶν πυροβόλων καὶ μυδροιλιobόλων, καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἐπανεκάμψαμεν ὥς ἡγυροβόλησιν Ὠρεῶν.

Ἀπὸ τῆς 5ης μέχρι τῆς 7ης παρεμένομεν εἰς Ὠρεοῦς ἐκτελοῦντες διάφορα γυμνάσια, τὴν δὲ πρωτὴν τῆς 7ης κατόπιν γενικοῦ σήματος τοῦ Ἀρχηγοῦ διεσκευάσαμεν τὰ πλοῖα ὡς κορὸς μάχην καταγαγόντες τὰ ἐπιστήλια, καθαιρίσαντες τοὺς δώλους καὶ ἐνσελεύσαντες τὸν πρόβolon.

Στὸ Θερμαϊκόν

Τὴν πρωτὴν τῆς 8ης Ἀπριλίου κατόπιν Ὑπουργικῆς διατάγῃς διετάχθη ὁ ἀπόπλους τῆς Μοίρας ἐξ Ὠρεῶν πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Θέσαντες δὲ τὸ πλήρωμα εἰς δύο στοίχους ἀνέγνωμεν ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ζητωκραυγῶν διαταγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ κοινοποιηθεῖσαν ἡμῶν διὰ τοῦ τηλεγραφικοῦ σηματολογίου δι' ἧς ἐγνωστοποιεῖτο ὅτι πλέομεν πρὸς βοήθειαν μαχομένων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Ἀπύραντες ὄθεν τὴν 10 α. 40 λ. πλέομεν μετὰ τὴν Μυκάλην κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ ὀρισθεῖσαν τάξιν μὲ ταχύτητα ἐννέα μιλίων. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν λοιπὴν Μοίραν ἥτις πλέει μεταξὺ Σκιάθου καὶ Σκοπέλου ἐξερχόμεθα τῆς γραμμῆς καὶ διερχόμεθα τὸ στενὸν τῆς Μαγνησίας. Τὴν 8 α. 40 λ. ἡγυροβόλησαμεν εἰς Τσάγεζι.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς Μεγάλης Τετάρτης 9ην Ἀπριλίου διὰ

σήματος τοῦ Ἀρχηγοῦ πᾶσα ἡ Μοῖρα ἀπέπλευσεν ἐκ Τσάγξι καὶ εἰς τάξιν παραγωγῆς πλέομεν μὲ ταχύτητα 5 μιλίων διηυθίνθημεν πρὸς τοῦ Πλαταμῶνα.

Τὴν 1 ω. 50 λ. προσηγγίσαμεν τὸ φρούριον Πλαταμῶνος, τὸ ὁποῖον πυροβολεῖται ὑπὸ τοῦ Θωρηκτοῦ «ΨΑΡΑ» κατόπιν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ ὑπὸ τοῦ «Κανάρη» καὶ μετὰ τοῦτον ὑπὸ πάντων τῶν πλοίων τῆς Μοίρας.

* *

Τὴν 2 ω. 45 λ. κατόπιν σήματος τοῦ Ἀρχηγοῦ πλησιάζομεν αὐτόν· ὁ Ἀρχηγὸς προφορικῶς ἀπὸ τῆς πρύμνης τῆς Μοιραρχίδος μᾶς παραγγέλλει νὰ πλησιάσωμεν τὸν ὄρμον Λεωτοκαρυᾶς καὶ νὰ ἐπιθεωρήσωμεν τὸ ἐν αὐτῷ ἠγκυροβολημένον ἱστιοφόρον πλοῖον καὶ νὰ ἐμποδίσωσιν τὴν ἀποβίβασιν αὐτῶν παραλαμβάνοντες ἢ καταστρέφοντες πᾶν ὅ,τι ἐχθρικόν.

Ἀφοῦ ἐνηργήσαμεν ἐπὶ τοῦ ἱστιοφόρου πλοίου ἐπιθεώρησιν καὶ ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀνεύρομεν—ἦν δὲ τοῦτο Ἑλληνικὸν ἀλλ' ὑπὸ Ὀθωμανικὴν σημαίαν ἠγκυροβολημένον ἐκεῖ πρὸς παραλαβὴν ξυλανθράκων ἀφ' ἧκομεν αὐτὸ ἐλεύθερον.

Μεθ' ὃ ἐπλησιάσαμεν πρὸς τὴν ξυλίνην ἀποβάθραν τῆς Λεπτοκαρυᾶς καὶ ἠγκυροβολήσαμεν πρὸς διάφορα σημεῖα τῶν πέριξ λόφων διεκρίνομεν αἰσάντως φεύγοντας ἀρκετοὺς ἄνδρας ὧν τινὲς μάλιστα ἦσαν καὶ φορτωμένοι. Τοῦτον διετάξαμεν ἀμέσως νὰ σκοπεύσωσιν, ἀλλ' εὐθὺς κατόπιν ἔνεκα ἐλαφρᾶς βροχῆς ἀπωλέσαμεν τὰ ἱστία αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὑπῆρχε μέγα ξύλινον παράπηγμα πέριξ δὲ τούτου ἐπὶ ἀρκετῆς ἐκτάσεως σωροὶ πάμπολλοι ἀφθόνων σάκκων τροφίμων, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπετέλουν τὴν κυρίαν τροφοδοσίαν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ἀπόβασεις Ἀγλημάτων

Πρὸς διάφορα σημεῖα τῆς παραλίας ἐβάλλομεν δοκιμαστικάς τινας ἡβίδας πυροβόλων καὶ μυδραλιοβόλων σινηθή τε καὶ βολιδοφόρους, μεθ' ὃ οὐδεμιᾷ γενομένης ἑξωθεν ἀπαντήσεως ἐν ἡ γή-

σαμεν διὰ τῆς καθαιριθείσης πρώτης λέμβου ἀπόβυσιν ἀγήματος παρὰ τὴν σκάλαν τῆς Λεπτοκαρυᾶς καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἕτερον μικρὸν ἄγημα διὰ τῆς ἐπιτελίδος ὑπὸ τὸν Α. Β. Καψαμπέλην.

Τὰ ἀγήματα ἀποβιβασθέντα ἤρξαντο μεταφέροντα ἐπὶ τῶν λέμβων διάφορα λογιστικὰ βιβλία καὶ τινας σάκκους τροφῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τῆς Μυκάλης ἀποβιβισθὲν ἔθεσεν πυρὰν εἰς τοὺς σωροὺς τῶν σάκκων κατὰ διαταγὴν τοῦ Κυβερνήτου αὐτῆς. Πρὸς τὴν τοιαύτην διαταγὴν συνεμορφώθησαν καὶ τὰ ἀγήματα τοῦ ὑφ' ἡμᾶς πλοίου, ἤρξαντο θέτοντα πῦρ καὶ μετ' ὀλίγον τὸ ξύλινον παράπηγμα πλήρες καὶ τοῦτο τροφῶν καὶ πετρελαίων ἀνεφλέγετο.

Μετὰ μίαν περίπου ὥραν πᾶσα ἡ μοῖρα κατέπλευσεν ἡγυροβολήσασα.

Ἄλλ' ἐνῷ ἀμφοτέρω τὰ ἀγήματα τῆς τε Μυκάλης καὶ ἡμῶν ἐξηκολούθουν θέτοντα τὸ πῦρ σῆμα ἀπὸ τῆς ἀρχηγίδος τὴν 4ῶρ. 5λ. παραγγέλει τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἀγημάτων. Ἀμέσως κατόπιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 τορπιλοβόλον ὑπὸ τὸν Κυβερνήτην κ. Ἀντ. Βρατσάνου μεταβιβάζει ἡμῖν προφαρικὴν διαταγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ παραγγέλλουσας καὶ πάλιν τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἀγημάτων. Τὴν 4ῶρ. 10λ. καθαιρέσαντες τὴν πρώτην σκάφην ἀπεστείλαμεν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τὰ ὑφ' ἡμᾶς τὰ Σημαιοφόρα κ. Στ. Μαλικόπουλου ὅπως βεβαιώσῃ αὐτὸν ὅτι οὐδένα ἀπολύτως διατρέχει κίνδυνον τὸ ἐν τῇ ξηρᾷ ἄγημα καὶ ὅπως αἰτήσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ παραμείνωμεν ἐκεῖ μέχρις ἐντελοῦς καταστροφῆς τῶν ἐν τῇ ξηρᾷ τροφίμων. Τὴν 4ῶρ. 10λ. ἐπανερχεται ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τὴν ῥητὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ν' ἀνακαλέσωμεν τὸ ἄγημα ὅσον τάχειον προσθέσαντες δὲ καὶ ὅτι ἐπανερχόμεθα αὐριοι πρὸς ἀποτέφρωσιν τῶν ἐναπολειφθέντων. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν διαταγὴν ταύτην ἐξητήσαμεν καὶ αὐθις διὰ αἵματος διὰ τῶν βραχειόνων ὅπως παραμείνωμεν ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς ἀντεσήμεινε διὰ γενικοῦ σήματος «ἀπάρτατε ἄνευ ἐτέρου σήματος».

Τὴν 4 ω. 35 λ. ἐπανερχονται τὰ ἀγγήματα ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἀνακρεμῶνται αἱ λέμβοι καὶ ἀπάραντες ἐκεῖθεν πλησιάζομεν τὰ λοιπὰ πλοῖα, τὰ ὅποια καὶ ἀκολουθοῦμεν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ λέμβῳ ὑπῆρχον δέκα σάκκοι ἀλεύρου, σακχάρους, ὀρυζίου καὶ σάπωνος, ὧν σημειώσιν τακτικὴν δώσαντες κατόπιν τῷ ἀρχηγῷ διετάχθημεν νὰ διανέμωμεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕφ' ἡμᾶς πλήρωμα, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν παραπόνων βραδύτερον ἐρρίφθησαν πάντες οἱ σάκκοι οὗτοι εἰς τὴν θάλασσαν. Τὴν 7 ω. ἡγκυροβολήσαμεν εἰς Τσαγίσι.

Τὴν 8ω. 15λ. τῆς 10ης Ἀπριλίου ἀποπλέομεν ἐκ Τσαγίσι καὶ εἰς γραμμὴν παραγωγῆς περιπλέομεν Πλαταμῶνα, Λεπτοκαρυᾶν, Ἁγίους Θεοδώρους καὶ τὴν μεσημβρίαν κατεπλεύσαμεν εἰς Αἰκατερίνην. Πάντα τὰ πλοῖα τῆς Μοίρας βομβαρδίζουσι τὴν παραλίαν τῆς Αἰκατερίνης. Τὴν 1ω. 20λ. κατόπιν σήματος τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ πλησιάσωμεν αὐτὸν παρηγγέλθημεν προφορικῶς παρ' αὐτοῦ νὰ πλησιάσωμεν πρὸς τὴν παραλίαν ὅπως ὑποστηρίξωμεν τὴν ἀπόβασιν τῶν ἀγμάτων τῶν πλοίων, ἅτινα πάντα ἀποβιβάζονται εἰς τὴν ξυλὴν ἀποβάθραν. Ἐγκυροβολήσαμεν εἰς ἀπόστασιν 400 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀριστερὰ τῆς ἀποβάθρας. Τὰ πυροβόλα καὶ μυδριαλοβόλα ἡμῶν βάλλουσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐπὶ τῆς παραλίας πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης ἀντιστάσεως. Αἱ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ζωοτροφίαι καὶ τὰ παρὰ τὴν παραλίαν διάφορα οἰκήματα ἀναφλέγονται ἐκ τῆς τεθείσης πυρκαϊᾶς. Τὴν 2.45 ἀποβιβάζονται τῶν πλοίων τὰ ἀγγήματα κατὰ γενικὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τὴν 2ω. 55λ. ἀποπλέομεν ἐκεῖθεν διευθυνόμενοι πρὸς Πλαταμῶνα. Ἀλλὰ κατὰ προφορικὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν 3ω. 15λ. ἀποσπώμεθα τῆς Μοίρας καὶ πλησιάζομεν τὴν παραλίαν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ὅπως ἐπιθεωρήσωμεν λέμβον ἧτις εἶχεν ἐξέλθει ἐκεῖθεν τὴν πρωτὴν τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ πληροφορηθῶμεν τὸν λόγον τῆς ἐξόδου της. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ὁμῶς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἔνθα καὶ τελωνειακὴ ἀρχὴ ὑπῆρχεν ἀνεύρομεν πολλοὺς σωροὺς κριθῆς, σανοῦ, σίτου κλπ. οὓς καὶ ἐνομίσαμεν καλὰ νὰ καταστρέψωμεν.

Πλησιάσαντες ὅθεν πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἡγκυροβολήσαν-

τες ἐνηργήσαμεν ἀπόβασις ἀγήματος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Σημαιοφόρου κ. Σ. Μαλικοπούλου εἰς τὴν ἐπιτηδίοτητα, δραστηριότητα καὶ θάρος τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ἐντὸς ὀλιγίστου χρονικοῦ διαστήματος καταστροφή τῶν ἐκεῖ ἐναποθεμιμένων διαφόρων εἰδῶν καθὼς καὶ τῶν Τουρκικῶν οἰκημάτων, πλὴν δύο ἐκεῖ ὁρμούντων ἰστιοφόρων πλοίων καὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἀγίων Θεοδώρων. Μετὰ τοῦτο ἀπάραντες τὴν 4,25 ἐπλησιάσαμεν πρὸς τὴν λοιπὴν Μοῖραν καὶ τὴν 6,45 ἐποντίσαμεν εἰς Τσάγιζι. Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης Μεγάλης Παρασκευῆς 12ην Ἀπριλίου κλειθῆς ὑπὸ τῆς Μοιραρχίδος ἔλαβον προφορικὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας νὰ πλεύσωμεν μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 14 καὶ 16 τορπιλοβόλων εἰς Σκάλαν Λεπτοκαρυᾶς καὶ δι' ἀποβατικοῦ ἀγήματος νὰ καταστρέψωμεν τὰς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν αὐτῆς ἐναποληφθέντας σωροὺς τροφίμων ἐκ τῆς κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην τεθείσης πυρκαϊᾶς. Οὕτω τὴν 1ην μ. μ. ὤραν ἔχοντες ἐκ δεξιῶν τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τορπιλοβόλον ὑπὸ κυβερνήτην τὸν ὑποπλοίαρχον κ. Γ. Κανελλόπουλον καὶ ὑπαρχον τὸν Σημαιοφόρον κ. Παπαρηγόπουλον, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 16 ὑπὸ κυβερνήτην τὸν φονευθέντα ἀνθυποπλοίαρχον Ἑμμ. Ἀντωνιάδην καὶ ὑπαρχον τὸν Σημαιοφόρον Κων. Τυπάλδον πλέομεν πρὸς τοῦτο.

* *

Τὴν 2 ὥ. 30 λ. ἐκρατήσαμεν εἰς ἀπόστασιν 1500 μ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Οἱ σωροὶ τῶν τροφίμων καὶ τῆς ξυλείας ἀνέδιδον ἀκόμη πυκνοτάτους καπνοὺς. Ἀριστερὰ τούτων ἦσαν ἠγκυροβολημένα τρία πλοίαρτια.

Πρὸς ταῦτα ἀπεστείλαμεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τορπιλλοβόλον ὅπως ἐκ τούτων ἀναζητήσῃ ἓνα τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιβαινόντων ἕνα παρ' αὐτοῦ πληροφορηθοῦμεν περὶ τῶν ἔξω γενομένων, καθόσον οἱ σωροὶ τῶν ἀλεύρων εἶχον ἐπαισθητῶς ἀλλοιωθῇ παρυσιάζοντες καὶ πολλὰ καινὰ σημεῖα ὅτι πολλοὶ τούτων εἶχον ἀφαιρεθῇ. Ταυτοχρόνως μετὰ προσοχῆς ἐπισκοποῦμεν τὰ πέριξ καὶ ἐπυροβολοῦμεν συνεχῶς πρὸς τοὺς σάκκους καὶ πέριξ θάμνους ἐπιδιώκοντες διὰ τούτου ν' ἀνακαλύψωμεν μὴ τυχὸν ὑπάρχουσί τινες ἔξω κεκρυμμένοι. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς Λεπτοκαρυᾶν

ἀγούσης ἀνεκαλύψαμεν ζῶα φορτωμένα καὶ ὁδηγούμενα ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τούτοις ἐβάλομεν δύο βολυδοφόρους ὀβίδας ἐπιτυχῶς, ἐξ ὧν μάλιστα κατὰ τὰς ληφθείσας πληροφορίας ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου Μπέλια περὶ τοὺς 80 Τοῦρκοι στρατιῶται ἐφονεύθησαν. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τορπιλλοβόλον μετεκομίσατο ἐπὶ τῶν ὑφ' ἡμᾶς πλοίου ἓνα γέροντα πλοίαρχον ἐκ Λεπτοκαρυᾶς. Οὗτος παντοιοτρόπως παρ' ἡμῶν ἐξετασθεὶς περὶ τῶν ἔξω γενομένων μᾶς ἐβεβαίουν ὅτι τὴν παρελθούσαν ἡμέραν πολλοὶ Τοῦρκοι στρατιῶται εἰργάζοντο ἐκεῖ μετὰ σπουδῆς μεταφέροντες τὰ ἐναπολειφθέντα ἀλλ' ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην Παρασκευὴν ἤτοι Κυριακὴν διὰ τοὺς Τοῦρκους, εἶχαν διακόψει τὴν ἐργασίαν καὶ ὅτι ὀλίγοι μόνον ἐναπέμειναν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, οἱ ὅποιοι καὶ οὗτοι μόλις εἶδον τὸν κατάπλουν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων βεβαίαν ἔφυγον ἐκεῖθεν. Μετὰ τοῦτο πλησιάσαντες εἰς ἀπόστασιν 400 μ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἠγκυροβολήσαμεν τὴν 2 ω. 45 λ. ἀναδέσαντες καὶ πλ. γιοδέτην ὅπως ἀμφοτέρω τὰ πυροβόλα τοῦ πλοίου ἐνεργῶσι καθὼς καὶ πάντες οἱ ὀπλῖται ἄνδρες πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀποβατικοῦ ἀγήματος.

*
* *

Τὴν 3 ω. 30 λ. καθηρέθη ἡ πρώτη λέμβος καὶ ἐξοπλισθεῖσα διὰ 30 ἐνόπλων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Σημαιοφόρων κ. κ. Πανουργιᾶ καὶ Μαλικοπούλου ἔπλεον πρὸς τὴν παραλίαν ἐνῷ ταυτοχρόνως καὶ ἡ μικρὰ σκάφος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 τορπιλλοβόλου ἐν ἣ ἡπῆρχεν ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ ἀνθυποπλοίαρχος Ἑμμ. Ἀντωνιάδης καὶ δύο ναῦται ὁ Κουτσογιαννόπουλος καὶ Ἀνδροῦτσος.

Ἡ σκάφος τοῦ τορπιλλοβόλου ἐλαφρὰ οὖσα προσήγγισε πρῶτη παρὰ τὴν ξυλίνην ἀποβάθραν ἐν ᾧ ἡ πρώτη λέμβος ἡμῶν ἀπεῖχεν αὐτῆς περὶ τὰ 100 μ. Ἀλλὰ μόλις ἡ μικρὰ σκάφη ἠγγισε πρὸς τὴν Ἀκτὴν ἐκ τῶν πέριξ θάμνων καὶ τῶν σάκκων κυκλοτερῶς ἐξῆλθον ὀρθοὶ πυκνότατοι πυροβολισμοὶ ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀνθυποπλοίαρχος Ἀντωνιάδης ἐγερθεὶς ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς σκάφης κατέπεσεν ἀμέσως, ὁ ναύτης Ἀνδροῦτσος ἐρρίφθη εἰς τὴν θύλασσαν ὅπως σωθῇ ἀφ' οὗ προηγουμένως εἶχε πληγωθῇ εἰς τὴν δε-

ξιαν ὠμοπλάτην καὶ ὁ ἕτερος ναύτης Κουτσογιαννόπουλος ὑποκύπτων ἐκρύβει κάτωθεν τῆς ξυλίνης ἀποβάθρας.

Βομβαρδισμὸς ἐχθροῦ.

Παρευθὺς ἅμα τῷ πρώτῳ ἔξωθεν πυροβολισμῷ τὸ πρυμναῖον πυροβόλον ἡμῶν βάλλει εὐστοχοτάτην ὀβίδα βολιδοφόρον εἰς ἣν καὶ ὀφείλεται ἡ ἀραιοσις τῶν πυροβολισμῶν τῶν ἔξω ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ ἡ πρώτη λέμβος ἡμῶν πυροβολοῦσα καὶ ἀντιπυροβολουμένη κατῴρθησε νὰ προσεγγίσῃ τὸ πλοῖον ἀνακληθεῖσα παρ' ἡμῶν διὰ κηρυγμάτων. Ἐκ τῶν τῆς πρώτης λέμβου ἐπιβαινόντων εἰς μόνον εἶχεν πληγῇ, ὁ ναύτης Ἰωάννης Π. Γκολέμης ἐκ Λευκάδος ἑτῶν 24, κατὰ τὸν μηρὸν καὶ τὴν κοιλίαν σοβαρῶς, ἐξ' ἧς ἐξήρχετο μετὰ τῶν ἐντοσθίων καὶ ἄφθονον αἷμα. Πρὸς τὸν πληγωθέντα ναύτην παρεσχέθη πᾶσα ἡ δυνατὴ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ διόπου νοσοκόμου μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ πλοίῳ ἱατροῦ. Ταυτοχρόνως ἀπήραμεν ἀμέσως ὑπ' αἱμὸν ἐξετελοῦμεν διαφόρους χειρισμοὺς πλησιάζοντες πρὸς τὴν ἀριστερὰν τῆς ἀποβάθρας καὶ δὲ πρὸς τὸ δεξιὰν αὐτῆς. Ἦδη μετὰ τὴν ἐπιβίβασιν τῶν τῆς πρώτης λέμβου πᾶσα πλέον ἢ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη πρὸς τοὺς τῆς μικρᾶς σκάφης τοῦ τορπιλλοβόλου.

Καὶ πρῶτον μὲν διατάξαμεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τορπιλοβόλον νὰ πλεύσῃ ὀλοταχῶς εἰς Τσάγεζι καὶ γνωστοποιήσῃ τῷ ἀρχηγῷ τῆς Μοίρας τὰ συμβαίνοντα, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 16 νὰ πλησιάσῃ μεθ' ἡμῶν ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν τὴν ἀποβάθραν ὅπως προσπαθῇ σωμεν νὰ περισυλλέξωμεν τοὺς φονευθέντας. Αἴφνης εἰς ἀνθρωπος νηχόμενος ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ. Αἱ ἀνώμαλοι κινήσεις τῶν χειρῶν του ὑποδείκνυν ὅτι ἐλάχιστα ἀκόμη τῷ ὑπολείποντο δυνάμεις. Καὶ παρευθεῖς ἡ μικρὰ σκάφη τοῦ πλοίου μας μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 τορπιλοβόλου ὑπὸ βροχὴν πυροβολισμῶν τῶν ἔξω ἀναλαμβάνει τὸν ναύτην Ἀνδρουτσὸν πληγωμένον κατὰ τὴν ὠμοπλάτην καὶ κατάκοπον. Τὸν ναύτην τοῦτον μετέφερον ἐπὶ τοῦ πλοίου μας, ἔφερε πληγὴν ἐκ βλήματος παρὰ τὴν μασχάλην.

Παρὰ τοῦ ναύτου τούτου Ἀνδρουτσοῦ πληροφοροῦμεθα ἀσφαλῶς πλέον ὅτι ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Ἀντωνιάδης ἔπεσεν ἄπνους

ἀμέσως μετὰ τοὺς πρῶτους πυροβολισμοὺς καὶ ὅτι ὁ ἕτερος ναυ-
της Κουτσογιαννόπουλος ἀγνοῶν νὰ κολυμβᾷ ἐκρύβη κάτωθεν
τῆς ξυλίνης ἀποβάθρας.

* *

Πρὸς διάσωσιν τούτου πλέον ἐστράφη πᾶσα ἡμῶν ἡ προσο-
χὴ ἐπλησιάσαμεν τὴν ἀκτὴν εἰς ἀπόστασιν 300 μέτρων ὅποτε ὁ
Ναυτὴς Κουτσογιαννόπουλος φοβηθεὶς φαίνεται ἐκ τῆς ὑπὸ τὴν
ἀποβάθραν θεσεῶς του καὶ ἐλπίζων νὰ διασπασθῇ φεύγων ἐ-
κεῖθεν ἐξηλθεν αὐτῆς ὑποκύπτων καὶ ἔτρεχεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πρὸς
τὰ ἀριστερὰ ὅποτε νέος ἔξωθεν ἀθρόος πυροβολισμὸς ἔρριψεν
καὶ τοῦτον ἄπνουν.

* *

Μετὰ τοῦτο πᾶσα ἀπόπειρα ἡμῶν πρὸς περισυλλογὴν τῶν
πτωμάτων δι' ἀποβάσεως θὰ ἦτο προφανῶς παραλογισμός. Οἱ
ἔξωθεν βάλλοντες, ὧν ὁ ἀριθμὸς κατὰ μὲν τοὺς ὑπολογισμοὺς ἡ-
μῶν ἐποίκιλλεν μεταξὺ 200 καὶ 300 κατὰ δὲ τοὺς κατόπιν παρὰ
Λεπτοκαρυωτῶν ναυτικῶν ληφθείσας πληροφορορίας ὑπερέβαινον
τοὺς 500 ἰσχυρότατα ὀχυρωμένους ὕπισθιν τῶν ἐξ ἀλεύρου σάκ-
κων βεβαίως θὰ κατέστρεφον τοιοῦτον ἀσθενὲς ἄγλημα ὅποιον τὸ
ἡμέτερον. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀποφασίσσαμεν νὰ ἀποστείλωμεν διὰ τῆς μι-
κρᾶς σκάφης τοῦ πλοίου ἡμῶν τὸν ὑπὸ φρουρὰν πλέον φυλασσό-
μενον γέροντα Λεπτοκαριώτην ναυτικόν, ὃν κατόπιν τῶν ἀντιθέ-
τως πρὸς τὰς διαβεβαιώσεις του ἐπελθόντων ἀποτελεσμάτων, ἐθε-
ωρήσαμεν ὥς ὑποπτον, πρὸς τὴν ἀποβάθραν ἵνα κατορθώσῃ νὰ
περισυλλέξῃ τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων. Οὗτος προθύμως ἀ-
πεδέχθη τὴν ἐντολὴν ἡμῶν ταύτην ἀφ' οὗ ὑπεσχέθημεν αὐτῷ
καὶ ἀμοιβήν. Ἐπιβάς λοιπὸν οὗτος τῆς σκάφης μας καὶ κοπηλα-
τῶν ὁρθίως ἐπλησίαζε πρὸς τὴν παραλίαν ὅποτε νέος ἀθρόος
ἔξωθεν πυροβολισμὸς ἔρριψε καὶ τοῦτον ἄπνουν ἐν τῇ λέμβῳ.

* *

Βλέποντες ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἐκεῖ διαμονὴ μας οὐδένα

πλέον λόγον θὰ εἶχεν ἀποπλεύσαμεν ἐκεῖθεν τὴν 5ω. 50λ. διὰ τὸ Τσάγεζι. Κατὰ τὸν πλοῦν συναντήσαμεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 τορπιλλοβόλον ἐπιστρέφον καὶ παρ' αὐτοῦ ἐλάβομεν τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ ἐπανέλθωμεν ἀμέσως εἰς Τσάγεζι. Τὴν 6ω. 20λ. ἀπέθανεν ὁ ἐν τῷ πλοίῳ μας πληγωμένος ναύτης Ἰωάννης Π. Γκολέμης πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐνηργήσαμεν τὰ κεκανονισμένα. Τὴν 7ω. καὶ 50λ. ἐπατήσαμεν εἰς Τσάγεζι. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίστασιν ἐρρίφθησαν 17 βολιδοφόροι ὀβίδες καὶ 13 συνήθεις, πληθὺς δὲ ὀβίδων μυδραλιωβόλων.

Τὸ ἐσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας παρουσιασθέντες τῷ Ἀρχηγῷ ἀναφέραμεν τὰ διατρέξαντα ὧν λεπτομερῇ ἔκθεσιν ἀπεστείλαμεν αὐτῷ τὴν ἀμέσως ἐπομένην ἡμέραν.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης Μέγα Σάββατον ἐγένετο ἡ κηδεία τοῦ ἀποθανόντος ναύτου Ἰωάννου Π. Γκολέμη.

Τὴν 13ην Ἀπριλίου Κυριακὴ τοῦ Πάσχα καὶ ὥραν 7,25 π.μ. ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Τσάγιζι διὰ Χορευτὸ (Ζαγορᾶς) ἔνθα κατεπλεύσαμεν τὴν 11ω. 10λ. π. μ. ὅπως παραλάβωμεν νεωτέρας τυχὸν διαταγὰς τοῦ Ὑπουργείου ἢ ἄλλας πληροφορίας περὶ τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως τοῦ στρατοῦ ἡμῶν, καθόσον ἐν Τσάγιζι εἶχε παύσει λειτουργοῦσα ἡ τηλεγραφικὴ συγκοινωνία.

* *

Τὴν ἐσπέραν τῆς 13 Ἀπριλίου διαταχθέντες διὰ γενικοῦ σώματος τοῦ ἀρχηγοῦ ἀπήραμεν ἐκ Τσάγιζι παραμείναντες ὅμως ἐκεῖ ὑπ' αἰτμόν μέχρι τῆς 3ω. 30λ. τῆς 14ης Ἀπριλίου, ὁπότε ἀποπλεύσαντες ἀιμοδρομοῦμεν πρὸς τὸ ἀκρωτήριο τῆς Κασσάνδρας κατὰ παραγωγὴν.

Τὴν 9ω. 50 λ. κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ καθαιρεῖται ἡ πρώτη σκάφη, ἣτις πλησιάσασα τὴν μοιραρχίδα παραλαμβάνει ἔγγραφον διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ πλεύσωμεν εἰς Σκιάθον ὅπως ἀποστείλωμεν τῷ Ὑπουργεῖῳ τηλεγραφήματα τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ μετὰ τοῦτο ἀφ' οὗ παραλάβωμεν τὰς τυχὸν ὑπαρχούσας διαταγὰς τοῦ Ὑπουργείου πλεύσωμεν εἰς Ψαθούραν ἔνθα τορπιλλο-

βόλον τῆς μοίρας θὰ ἀναμένη ταύτας ὅπως τὰ μεταφέρει τῷ ἀρχηγῷ. Τὴν 4ω. 45λ. μ. μ. κατεπλεύσαμεν εἰς Σκιάθον. Τὴν 12ω. 30λ. τῆς νυκτὸς κατέπλευσεν ἡ Τορπιλλικὴ Μοῖρα καὶ τὴν 1ην μετὰ μεσονύκτιον ἡ θωρηκτὴ Μοῖρα.

Τὴν νύκτα τῆς 15ης πρὸς τὴν 16ην περιπολοῦμεν ἔξωθεν Σκιάθου.

Τὸ μεσονύκτιον τῆς 17ης ἀπάραντες ἐκ Σκιάθου συνεπεῖα τῆς ὑπ' ἀριθ. 873 διαταγῆς τοῦ προσωρινοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας κατεπλεύσαμεν εἰς Βῶλον τὴν 5ην π. μ. πρὸς μεταφορὰν ὑλικοῦ πολέμου ἐπὶ τῶν ἐκεῖ ὀρμούντων ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τὸ πλήρωμα ἡμῶν ἀποβιβασθὲν εἰς Βῶλον μετέφερον ὑλικά πολέμου.

Τὴν 6ω. 15λ. κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Βώλου διὰ Σκιάθον ἔνθα κατεπλεύσαμεν τὴν 11ω. 20λ. μ.μ.

Τὴν 6ην π.μ. τῆς 18ης πάντα τὰ πλοῖα τῆς Μοίρας, πλὴν ἡμῶν, ἀπόπλευσαν ἐκ Σκιάθου διὰ Βῶλον. Τὴν 12ω. 30λ. μ.μ. ἀποπλεύσαντες εἰς Βῶλον τὴν 5ῶρ. 30λ. μ.μ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἀλλάξαμεν θέσιν ἀγκυροβολήσαντες ἀλλαχοῦ ὅπως μὴ παρακωλύωμεν τὰ θωρηκτὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἐσκόπευθον νὰ πυροβολήσωσι ἐν περιπτώσει εἰσόδου εἰς Βῶλον τοῦ Τουρκ. στρατοῦ.

*
* *

Τὴν 19ην συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 923 διαταγῇ τοῦ ὑποναυάρχου ἀρχηγοῦ τῆς θωρηκτῆς Μοίρας ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Βώλου μετὰ τῆς Μυκάλης καὶ δύο τορπιλλοβόλων ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 13 διὰ Τσάγεξι πρὸς παραλαβὴν γυναικοπαίδων. Ἐκ Τσάγεξι ἐποντίσαμεν τὴν 5ω. 15λ. μ.μ.

Τὴν ἐπομένην 20ην Ἀπριλίου 3ω. 20λ. π. μ. ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Τσάγεξι οὐδενὸς τῶν ἐκεῖ ὑπολειφθέντων ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν αὐτῶν, καὶ ἐπανήλθομεν εἰς Βῶλον τὴν 2αν μ. μ.

Τὴν 21 Ἀπριλίου ἄγημα τοῦ ὑφ' ἡμᾶς πλοίου ἐξ ἑννέα ναυτῶν καὶ ἐνὸς διόπου μετέβη εἰς Βελεστίνον ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἀξιωματικῶν τῆς Μοίρας.

Τὴν 4ω. 15λ. π. μ. τῆς 22ας Ἀπριλίου συμφώνως τῇ ὑπ'ἀρ' 963 διαταγῇ τῆς θωρηκτικῆς Μοίρας καὶ τῇ ὑπ' ἀριθ. 443 τοῦ τορπιλλοφόρου «Κανάρη» ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Βώλου μετὰ τοῦ Ἀτμοδρόμωνος «Ἀχελώου» καὶ δύο τορπιλλοβόλων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Κανάρη» τεθέντες ὅπως συλλάβωμεν Τουρκικὸν ἀτμόπλοιον ἐκ Σμύρνης ἀποπλεῦσαν μὲ 800 Γκέκηδες διὰ Θεσσαλονίκην.

Τὴν 5ην μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας καταπλεύσαμεν εἰς Τζάγεζι ἐνθα συνηγήσαμεν τὴν «Μυκάλην» καὶ τὸν «Πηνειόν». Τὴν νύκτα περιεπολοῦμεν τὸ μετὰ Τζάγεζι καὶ Κασσάνδρας διάστημα μὲ φανοὺς ἐσβεσμένους—ὁ φάρος τῆς Κασσάνδρας ἦτο ἐσβεσμένος.

Τὴν 23ην ἐξακολουθοῦμεν περιπολοῦντες.

Τὴν 6 ω. π. μ. τῆς 24ης συνηγήσαμεν Αὐστριακὸν ἐμπορικὸν ἀτμόπλοιον ὃπερ ἀφέθη ἐλεύθερον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πλοῦν τοῦ ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἦν ἐνηργείσαμεν οὐδὲν εὐρέθη ἐν αὐτῷ λαθρεμπόρευμα πολέμου.

Νηοψία.

Τὴν 10 ω. 15 λ. π. μ. συνηγήσαμεν Ἀγγλικὸν ἀνθρακοφόρον ἀτμόπλοιον «Nauorth Cattle» Sunderland. Μετὰ τὴν γενομένην ἐν αὐτῷ νηοψίαν ἀπεδείχθη ὅτι ἔφερε 2213 τόννους γαιανθράκων προερχομένους ἐκ Ναου Castel καὶ προσωρισμένους διὰ τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ὀθωμανικοὺς Σιδηροδρόμους. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πλοιάρχου τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἐπιβάντος μάλιστα τοῦ πλοίου μας καθὼς καὶ ἡ ἄδεια τοῦ ἀπόπλου αὐτοῦ ἄλλωστε ἐβεβαία ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ λιμένος τὴν 11ην Ἀπριλίου.

Τὸν Ἀγγλον πλοίαρχον διετάξαμεν νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ εἰς Τζάγεζι πρὸς συνάντησιν τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Κανάρη» Ἀρχηγοῦ

τῆς πρὸς περιπολίαν Μοίρας. Ὁ πλοίαρχος προθύμως ἐδέχθη καὶ μάλιστα ἐπρότεινεν ἡμῖν νὰ καταπλεύσῃ κατ' εὐθείαν εἰς Πειραιᾶ, ἐὰν τοῦτο ἦτο ἡμῖν ἀρεστόν.

Κατ'ἀπόφασιν ὁμως τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Κανάρη» διετάχθημεν νὰ τὸ ὁδηγήσωμεν εἰς Βῶλον.

Τὴν 2ω. καὶ 30λ. π.μ. ἀποπλεύσαμεν ἐκ Τσάγεζι, προσηγεῖτο δὲ Κανάρης ἤπετο ἡ Μυκάλη, μετ' αὐτὴν τὸ Ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον τὸ ὁποῖον ἠκολουθοῦμεν ἡμεῖς καὶ κατόπιν ἡμῶν ὁ Ἀχελῷος.

Τὴν 9ω. 25λ. μ.μ. τὸ ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον κρατῆσαν τὴν μηχανὴν του ἤρνεῖτο νὰ ἀκολουθήσῃ, ὥς ἀγνοοῦντος τοῦ Κυβερνήτου αὐτοῦ νὰ πλεύσῃ τὸ Στενὸν τῆς Σκιάθου ἐνεκα τῆς ἐπικρατούσης ὁμίχλης. Μεθ' ὃ κατὰ διαταγὴν ἡμῶν ἐπιβαίνει αὐτοῦ ὁ Σημαιοφόρος κ. Σ. Μαλικόπουλος καὶ ὅστις τὸ ὁδηγεῖ εἰς Βῶλον συνοδευόμενον παρ' ἡμῶν καὶ δύο τορπυλοβόλων. Τὴν 3ω. 20λ. π. μ. ἠγκυροβολήσαμεν εἰς Βῶλον.

Τὴν ἐπομένην 25 Ἀπριλίου ἀπεβιβάσθησαν τοῦ πλοίου ἡμῶν γυναικόπαιδα ἐκ Βώλου ἅτινα ἀπεβιβάσθησαν εἰς Νέαν Μιτζέλαν καὶ Ἀλμυρόν, μεθ' ὃ ἐπανεπλεύσαμεν εἰς Βῶλον.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπέβη καὶ τὸ ἐκ Βελεστίνου μεταβὰν ἄγγμα ἡμῶν.

Τὴν 26ην παραλαβόντες στρατιώτας καὶ ἐθελοντὰς τοὺς ἀπεβίβασαμεν εἰς Νέαν Μιτζέλαν καὶ Ἀλμυρόν.

Τὴν 27ην παραμείναμεν εἰς Ἀλμυρόν πρὸς ἀνθράκευσιν καὶ τὴν 28ην κατεπλεύσαμεν εἰς Παλαιὰ Τρίκκερι πρὸς προστασίαν τῶν ἐκεῖ προσφύγων Θεσσαλῶν, τοῦ στενοῦ Τρικκέρων καὶ ἀποκλεισμόν τοῦ Παγασσητικοῦ Κόλπου συμφώνως τῷ ὑπ' ἀριθ. 1056 διαταγῇ τοῦ ἀρχηγοῦ.

Τὴν 29ην περιπολοῦμεν ἀπὸ παλαιῶν Τρικκέρων ὡς Τρίκκερι τὴν νησίδα Ἀλατᾶ, εἰσήλθομεν διὰ στενοῦ Βαθοῦλι καὶ ἐξήλθομεν αὐτοῦ ἐπισκοποῦντες τὸ στενὸν Τρικκέρων.

Τὴν 30ην περιπολοῦμεν ἐντὸς τοῦ κόλπου Βώλου. Ἐνεργήσαντες δὲ νηοψίαν Αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου ἐκ Βώλου προερχομένου καὶ διευθυνομένου εἰς Πειραιᾶ ἀφήκαμεν αὐτὸ ἐλεύθερον μηδὲν εὐρόντες ἐν αὐτῷ λαθρεμπόρευμα πολέμου.

Τὴν 1ην Μαΐου ἐξηκολουθοῦμεν ἐφαρμόζοντες τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Παγασσητικοῦ κόλπου.

Ἐν ᾧ δὲ εἴμεθα ἡγκυροβολημένοι εἰς ὄρμον παλαιῶν Τρικ- κέρων τὸ μεσονύκτιον ὁ ὑπονάυαρχος ἀρχηγὸς διὰ ἑνὸς τορπιλλο- βόλου ἐκοινοποίησεν ἡμῖν τὴν ὑπ' ἀρίθ. 1090 διαταγὴν αὐτοῦ ὅπως ἀπάρωμεν ἐκεῖθεν τὴν πρωτὴν καὶ πλείοντες πρὸς τὸν Φά- ρον Τρικκερῶν ἀναμείνωμεν ἐκεῖ πρὸς συνάντησιν τοῦ Κανάρη ἐφ' οὗ καὶ τὰς διαταγὰς ἐτέθημεν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀποκλει- σμοῦ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἀντικαθιστῶντες τὴν Μυκάλην καὶ τὸν Ἀχελῶον ἀπάραντες ὅθεν τὴν 4ω. 20λ. π.μ. συνηντήθημεν τὴν 5ω. 30λ. π. μ. μετὰ τοῦ «Κανάρη» καὶ συνεπλέομεν πρὸς Πλαταμῶνα συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ δύο τορπιλλοβόλων.

Τὴν 6ω. 35λ. π. μ. συνηντήσαμεν τὸν Ἀχελῶον ἐπανερχό- μενον. Τὴν 3ω. 30 λ. μ. μ. περιεπλέομεν τὸν Πλαταμῶνα. Τὴν 4ω. 30 λ. μ.μ. συλλαβόντες ἡγκυροβολημένην τὴν «Γέννησιν τῆς Θεοτόκου» τόννων 19, παρὰ τὸ φρούριον Πλαταμῶνα καὶ ἐγκα- ταλελειμμένην ἐρυμουλήσαμεν καὶ παρεδώσαμεν εἰς τὸν Κανά- ρην. Τὴν 5 μ.μ. ὁ Κανάρης ἀποπλέει διὰ Σκιάθου ρυμουλκῶν 4 ἱστιοφόρα πλοῖα διασπάσαντα τὸν ἀποκλεισμόν ἡμεῖς περιεπολοῦ- μεν ἀπὸ Πλαταμῶνα εἰς Ἀλιάκμονα.

Τὴν ἐπομένην 3ην Μαΐου πλέομεν πρὸς Καρὰ-Μπουρνοῦ καὶ τὴν 9ω. 45 λ. π.μ. εἴμεθα ἐν ὧσιν αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως Θεσσα- λονίκης. Παρὰ τὸ φρούριον τοῦ Καρὰ-Μπουρνοῦ ἀνεγνώρισamen Τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον ὅπερ μάλιστα ἅμα τῇ προσεγγίσει ἡμῶν ὕψωσε σῆμα ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ του καὶ ὤθησε τὰ πυρά. Παρε-

μείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν ἐπισκοποῦντες τὰ περίξ μεθ' ὃ ἀκτοπλοοῦντες ἐπεθεωρήσαμεν πολλὰ ἱστιοφόρα πλοῖα καὶ ἐπυροβολοῦμεν πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Αἰκατερίνης στρατιωτικούς σταθμούς καὶ ὅ,τι ἐχθρικόν.

Τὴν 9ω. 20 λ. μ. μ. συνηντήθημεν μετὰ τοῦ «Κανάρη». Τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης κατόπιν κοινῆς μετὰ τοῦ Κυβερνήτου τοῦ «Κανάρη» συσκέψεως ἀπεφασίσθη νὰ πλεύσωμεν εἰς Σκιάθον πρὸς ὕδρευσιν καὶ ζητήσωμεν ὁδηγίας παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας.

Τὴν ἐπομένην 5η Μαΐου ἐλήφθη ἀπάντησις ἐπεξηγοῦσα προηγούμενην τηλεγραφικὴν διαταγὴν αὐτοῦ, δι' ἧς ἐντελλόμεθα ν' ἀποφύγωμεν συνάντησιν ἐχθρικοῦ στόλου.

Πάλι στὸ Θερμαϊκόν.

Τὸ μεσονύκτιον τῆς 6ης Μαΐου ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Σκιάθου διὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὴν 7ω. 35 λ. π. μ. ἔξωθεν Πλαταμῶνος συνηντήθημεν πρὸς τὸ ἐμπορικὸν Αὐστριακὸν Ἀτμόπλοιον «Minerva». Ὁ «Κανάρης» ἐνεργεῖ νηοψίαν. Πλησιάσαντες καὶ ἡμεῖς τὸ Ἀτμόπλοιον εἰς ἀπόστασιν φωνῆς ἐβεβαιώθημεν παρ' ἐπιβάτου ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι καὶ Γκέκηδες διὰ Βῶλον. Τοῦτο ἐγνωστοποιήσαμεν πάραυτα τῷ Κυβερνήτῃ τοῦ «Κανάρη» διὰ σήματος διὰ τῶν βραχιόνων, ὅστις διὰ ἐνόπλου φρουρᾶς παραγγέλλει σύλληψιν καὶ ἀφοπλισμὸν αὐτῶν. Οὗτοι ἀνθίστανται ἀλλ' ἐνισχυθείσης κατόπιν τῆς φρουρᾶς τοῦ «Κανάρη» καὶ ἡμῶν συλλαμβάνονται οἱ ταραξίαι καὶ τὸ πλοῖον τεθὲν μεταξὺ τοῦ «Κανάρη» καὶ ἡμῶν καὶ τῶν δύο τορπιλλοβόλων ὁδηγεῖται πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Μοίρας.

*
* *

Εἰσερχόμενοι εἰς τὸ στενὸν Μαγνησίας συνηντήσαμεν τὴν Μοῖραν ἐξερχομένην τοῦ ὅρμου Ἀλμυροῦ. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 τορπιλλοβόλον μᾶς κοινοποιεῖ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ πλεύσωμεν εἰς Ὁρεοὺς μετὰ τῶν λοιπῶν πλοίων τῆς Μοίρας. Τὴν 5ω. 40λ. μ. μ. ἐποντήσαμεν εἰς Ὁρεοὺς.

Τὴν 4ω. μ. μ. τῆς 6ης Μαΐου κατεπλεύσαμεν εἰς Μῆλον συ-

νοδεύοντες τὸ ἀτμόπλοιον «Minerva» κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ (1918).

Τὴν 10ην ἠνθρακεύσαμεν καὶ τὴν 8ην μ. μ. συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 1214 διαταγῇ τοῦ ἀρχηγοῦ παραλαβόντες τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους πλέομεν εἰς Ναύπλιον πρὸς παράδοσιν αὐτῶν.

Τὴν 11ω. μ. μ. ἐποντίσαμεν εἰς Ναύπλιον καὶ τὴν πρωΐαν ἀφ' οὗ ἐπεβιβάσαμεν τοὺς αἰχμαλώτους ἀπάραντες πλέομεν διὰ Πειραιᾶ.

Τὴν 3ω. 15λ. μ. μ. ἔξωθεν Αἰγίνης ἡ μηχανὴ ἐκράτησεν ἐκ κακίστης ποιότητος γαιανθράκων ἀποφραχθέντων ἐντελῶς τῶν αὐλῶν τῶν λεβήτων. Τῇ βοηθείᾳ τῶν ἱστίων εἰσήλθομεν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς καὶ ἠγκυροβολήσαμεν.

*
* *

Ἀπὸ τῆς 12 μέχρι τῆς 24ης Μαΐου παρεμείναμεν εἰς Ναύσταθμον καὶ Πειραιᾶ πρὸς καθαρισμόν τοῦ πλοίου καὶ ἐπισκευὴν τῶν λεβήτων καὶ τῆς μηχανῆς αὐτοῦ.

Τὸ μεσονύκτιον τῆς 24ης ἀπεπλεύσαμεν ἐκ Πειραιῶς καὶ τὴν 6ω. μ. μ. κατεπλεύσαμεν εἰς Ἀγίαν Μαρίναν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τοιαύτη ἡ ἐνέργεια τοῦ πλοίου ἡμῶν κατὰ τὸν ἀτυχῇ τοῦτο Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον. Ἰκανὴν φρονοῦμεν συνεπῶς προσέφερε ὑπηρεσίαν εἰς τε τὸ Κρατικὸν ζήτημα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μοίραν τοῦ Στόλου ἡμῶν «Ἀλφειὸς» ἀτμομυδορόμων διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐκτελέσεως πάσης διαταγῆς τοῦ τε ὑπουργείου καὶ τῶν ἐκάστοτε Ἀρχηγῶν τῆς Θωρηκτικῆς Μοίρας καὶ τῆς μετὰ προθυμίας ἀποτελεσματικῆς διεξαγωγῆς πάσης παρ' αὐτοῦ ἀναλειφθείσης ὑπηρεσίας.

Δυστυχῶς τὰ ἀτυχῇ τοῦ πολέμου ἀποτελέσματα δὲν μᾶς ἐνθαρρύνουσι νὰ προσθέσωμεν πλείονας ἐπαίνους διὰ τὸν «Ἀλφειὸν» καὶ τοὺς ἐπιβαίνοντας αὐτοῦ.

Ἐὰν ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα καὶ ἐὰν ἄλλοῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελευταίου πολέμου δίκαιον θὰ ἦτο νὰ ἀπενέμετο ἐκάστῳ ὁ ὀφειλόμενος ἔπαινος.

Καθῆκον ἡμῶν οὐχ ἦτον θεωροῦμεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἀποτελούντων τὸ ἐπιτελεῖον ἡμῶν ἀξιωματικῶν, τοῦ ὑποπλοιάρχου καὶ ὑπάρχου κ. Δ. Κοτζίᾳ τοῦ Σημαιοφόρου Ἀλ. Πλατοῦ τοῦ Β. Καψαμπέλη οἰκονομ. ἀξιωματικῷ τοῦ Σημαιοφόρου Στ. Πανουργιά. Ἰδιαιτέρως ὀφείλομεν νὰ συστήσωμεν τὸν Σημαιοφ. Στ. Μαλιακόπουλου καὶ Β. Καψαμπέλην, καθὼς καὶ τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναύτας τοῦ πληρώματος οἵτινες πάντες ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκάστου ὑπηρεσίᾳ μετὰ προθυμίας καὶ ἀφοσιώσεως ἐξετέλεσαν τὸ ἑαυτῶν καθήκον.

Εὐπειθέστατος

Παῦλος Θ. Κουντουριώτης

Πλωτάρχης

Κυβερνήτης τοῦ Ἀτμοδρομικῆς «Ἀλφειοῦ»

Ἐν ὅρμῳ Σαλαμῖνος

26 Σεπτεμβρίου 1897

* *

Δὲν θὰ εἶχαμε νὰ προσθέσουμε πολλὰ γιὰ τὸ 1897, ἀφοῦ ἡ ἱστορία του γιὰ λίγα πρόσωπα εἶναι ἀξιωματικῆς. Γιὰ πολλὰ πρέπει νὰ λησμονῇται, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ πάρα κάτω σελίδες τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς θὰ εἶναι καλλίστερες.

V.

1900

Ὁ Κουντουριώτης στὴν Ἀμερική.

Νέος αἰώνας τὸν χαιρετᾷ καὶ ὁ ἀγαθὸς ποιητὴς ποὺ πολὺ ἐπίστεψε στὴ Μοῖρα.

*Μύριες καμπάνες τὸν καινούριο χρόνο
χαιρετοῦνε μ' ἀπόκρυφη χαρὰ
σὰν φανῇ τὸ ὕστερο τὸ τέκνο
αἰῶνα μισητοῦ.*

Μὲ τὸ ἔτος αὐτὸ ποὺ ἀρχίζει ὁ 20ὸς
Ἑλλάδα, δειλοφανέρωτη μιὰ διάθεσι, γιὰ νέα ζωὴ, γιὰ κάτι
καινούριο. Ὁ αἰώνας ποὺ ἔφυγε ἄφηκε πίσω του μιὰ πικρὴ ἀνά-
μνησι ποὺ λέγονταν 97. Αὐτὸ ἐννοοῦσε ὁ ποιητὴς τέκνο αἰῶνα
μισητοῦ. Δὲν ἦταν μισητὸς ὁ 19ος αἰώνας. Αὐτὸς ἀπὸ τὰ πρῶτά
του χρόνια ἔδωσε τὴν ἐλευθερίαν στὴν Ἑλλάδα. Στὸ τέλος του ὅμως
τῆς ἐμαύρισε τὴ ζωὴ. Στὴν

Στὸ τέλος του λίγοι—λίγοι ἀπόγονοί τους ποὺ δὲν ἐκυβερνοῦσαν.

Τὰ ἀτυχήματα τοῦ 97 λοιπὸν γίνονται μαθήματα γιὰ τὴν
κοινὴ γνώμη ποὺ ἔως τότε δὲν ἐκδηλωνόταν παρὰ μὲ ἐνθουσια-
σμούς καὶ μὲ ρωμαντικὰ λόγια. Καὶ οἱ πολιτικοὶ προσπαθοῦσαν
τώρα νὰ σκέπτονται πιὸ πρακτὰ. Ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν ὅτι
ἡ ἀναδιοργάνωσι στὴς στρατιωτικὲς καὶ στὴς ναυτικὲς δυνάμεις τῆς
χώρας δὲν μποροῦσε νὰ γείνη μὲ δημοκοπίες στὴ Βουλὴ καὶ στὰ
ἐκλογικὰ σαλόνια.

Τὸ ἴδιο ἀρχίζει νὰ σκέπτεται καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ ὁ ὁποῖος εἶχε χάσει πολλὴ ἀπὸ τὴ δημοτικότητά του καὶ δὲν ἦταν ἀρκετὸ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» πού ἔχτισε βιαστικά μὲ χρήματα ἀπὸ δωρεάς καὶ ἄντρωγε μὲ τὸ φῶς του νέον αἰῶνα.

Μὲ τὰ συμβολικὰ τρία F τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως δὲν μποροῦσε νὰ κυβερνηθῇ ἡ Ἑλλάδα.

Feste, farina, forza

Ὁ Γεώργιος πού ἦταν ἔξυπνος καὶ ἀγαποῦσε τὴν Ἑλλάδα τὸ ἔβλεπε. Ἀλλὰ δὲν ἔφταιγε αὐτὸς γιὰ τὰ δυσάρεστα, ὅσο οἱ πολιτικοί, καὶ ὁ τραμπούκικος καὶ νοβουλευτισμός.

Feste, καὶ farine βέβαια. Ἀλλὰ ὄχι Forza. Forza μὲ τῆς ἐνωμένες ἐθνικῆς δυνάμεις.

Ἔτσι πρακτικὰ ἐσκεπτόνταν μερικοὶ ἀξιωματικοὶ πού ἀληθινὰ ἐπονοῦσαν τὸν τόπο. Ἦσαν ἀπὸ τοὺς πρόδρομους ἐκείνων πού ὕστερ' ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἔκαναν τὴν ἱστορικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ τονώσουν τὸ δημόσιο φρόνημα καὶ νὰ ἐνισχύσουν τῆς ἐθνικῆς δυνάμεις.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ Παῦλος Κουντουριώτης, ἀντιπλοίαρχος τότε. Εἶχε στὸ ἐνεργητικὸ του τὴ γενναία ἐκείνη προσπάθεια τοῦ 1886 καὶ τὴ δρᾶσι του στὰ 1897, καὶ δὲν μποροῦσε τώρα μὲ τὴ νέα ἐποχὴ νὰ μείνῃ αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἡ οἰκογενειακὴ του παραδόσεις καὶ ἡ ἀτομικὴ του φιλοδοξία τὸν ἔφεραν μέσα σιτοὺς λόγους πού θὰ ἔκαναν κατὶ ἰδιαίτερο.

Καὶ τὸ ἰδιαίτερο αὐτὸ τὸ εὐρῆκε: Νὰ πάρῃ τὸ εὐδρομο «Ναύαρχος Μιαούλης» καὶ νὰ κάμῃ μ' αὐτὸ ἓνα ὑπερωκεάνειο ταξεῖδι ὥς τὴν Ἀμερικὴ! Θὰ ἦταν τὸ πρῶτο τέτοιο ταξεῖδι μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἐγγραφόταν ἰδιαίτερη σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μας. Τὸ ταξεῖδι αὐτὸ θὰ ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν στοὺς Ἕλληνας ἐκεῖ πέρα νὰ χαιρετίσουν μὲ ὑπερηφάνεια τὴν ἐθνικὴν σημαία, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνῃ εὐρύτερος λόγος γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐκείνου πού θὰ το ἐκτελοῦσε.

Ἀλλὰ ὑπερωκεάνειο ταξεῖδι μὲ τὸ «Ν. Μιαούλης» στὴν Ἀμερικὴ τότε: Καὶ σκέψι σχετικὴ μενάχα ἀποτελοῦσε ἀσυγχώρητο τῶμα. Θαῦμα—θὰ ἔλεγε κανεὶς—εἶναι τὸ πῶς δὲν ἐτιμώρησεν

ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (ἂν ἦταν ἄλλος ὑπουργὸς) τὸν Κουντουριώτη πού τὸ ἐπρότεινε. Διπλὸ θαῦμα πού τοῦ τὸ ἐπέτρειψε!

Τὸ εὐδρόμο «Ναύαρχος Μιαούλης» δὲν ἦταν βέβαια κανένα σάπιο παλιὸ καράβι. Ἀλλὰ ἦταν τέλος πάντων καράβι γιὰ τὴ Μεσόγειο. Ὅχι ὅμως διὰ τὰ πέρατα τοῦ ὠκεανοῦ! Ὅχι αὐτὸ πού ἐπρότεινε ἐξαφνικὰ ὁ Παῖλος Κουντουριώτης!

* *

Ὁ Μιαούλης ἐναυπηγήθη τὸ 1879 στὴ Σένα μέ χρήματα τοῦ παλαιοῦ ταμείου τοῦ ἐθνικοῦ Στόλου καὶ ἐστοίχισε πάνω—κάτω 3 ἐκ τομύρια φράγκα. Ἦταν ὅλο ἀπὸ σίδερο καὶ μέ ἐκτόπισμα 1780 τόννους. Ἡ μηχανή του εἶχεν δύναμιν 2200 ἰππων. Τὸ μήκος του ἦτο 82 μέτρα, τὸ πλάτος του 11, τὸ βύθισμα 4,50. Ὀπλισμὸν εἶχε ὀκτὼ κανόνια. Ἦτο ἓνα ὠραῖο τρικάταρτο πλοῖο πού ἐκινεῖτο μέ πανιὰ καὶ μέ αἰτμό. Εἶχε μερικὲς ὁμοιότητες μέ τὸ σημερινὸ ἐκπαιδευτικὸ «Ἄρης» μέ διαφορὰ μόνον στὸ σχῆμα τῆς πρῶρας, ἣ ὁποία στὸ «Μιαούλη» κατέληγε μέ κανονικὴ πρὸς τὰ κάτω προέκτασι, σὰν σὲ ὑποβρύχιο ἔμβολο.

Τὸ ὠραῖο αὐτὸ πλοῖο εἶχε καὶ πρόσφατη ἀξιέπαινη πολεμικὴ δρᾶσι στὰ 97 ὅταν ἦταν στὰ κρητικὰ ὕδατα. Παραθέτω μερικὲς γραμμὲς ἀπὸ σχετικὸ ἄρθρο τῆς «Εἰκονογραφημένης» δημοσιευμένο λίγα χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πρὸ περιγράφουμε τώρα⁽¹⁾

«. . . Ἡ ἱστορία αὐτῆ τοῦ εὐδρόμου Μιαούλης» ἐνάγεται εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Κρητικοῦ 1897, ὅτε ὁ «ΑΛΦΕΙΟΣ» μέ κυβερνήτη τὸν *Παῦλον Κουντουριώτην* ὁ «Πηνειδὸς» καὶ ὁ «Μιαούλης» περιεπόλουν παραπλέοντες τὰς ἀκτὰς τῆς μεγαλονήσου διὰ νὰ φρουρῶσι τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν μας Κρητῶν. Ὁ «Μιαούλης» εἶχε προσορμισθεῖ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἡρακλείου, ὅπου ἐπίσης ἐναυλόχει καὶ τὸ «Φουάτ». Τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχε γνωσθεῖ ὅτι ἐν Σητερίᾳ ἐγένετο νέον κίνημα ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν. Ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας ἀσυνήθης κίνησις παρατηρήθη ἐπὶ

(1) Ἡ «Εἰκονογραφημένη», τὴν ὁποίαν ἐξέδιδε ἀπὸ τὰ 1904 ὁ παλαιὸς καλὸς συναδέλφος Δῆμος Βρατσάνος, ἦτο ἀπὸ τὰ καλλίτερα Ἑλληνικὰ περιοδικά, ὅχι μόνον τῆς ἐποχῆς του.

τοῦ «Φουάτ» ἐπιβιβάζεται στρατός, μετ' ὀλίγον ἤρχισεν ἡ καπνοδόχη του νὰ ἀναδίδει τολύπας καπνοῦ.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τὸ «Φουάτ» ἀνέσπασε τὰς ἀγκύρας του καὶ ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος. Προφανῶς κατευθύνετο εἰς Σητεῖαν μὲ τὸν στρατόν. Ὁ «Μιαούλης» ἦτο ἕτοιμος καὶ μόνον κεκαλυμμένα εἶχε τὰ πυρά του, αἵτινα ἀπεκάλυψεν ὁ κυβερνήτης του μόλις εἶδε τὰς ἐτοιμασίας τοῦ «Φουάτ». Ἀνέσπασε καὶ αὐτὸς τὴν ἀγκυράν του καὶ ἐξέπλευσε τοῦ λιμένος.

Πέραν διεκρίνετο τὸ «Φουάτ» αὐλακῶνον τὴν ἡρεμοῦσαν θάλασσαν μὲ τοὺς λευκοὺς τροχοὺς του. Ὁ «Μιαούλης» ἐντείνει τὴν ταχύτητά του, ἀλλὰ καὶ τοῦ «Φουάτ» ἡ καπνοδόχη ἐξερεύγεται μαύρας τολύπας. Σπεύδει καὶ ἐκεῖνο.

Ὁ «Μιαούλης» διώκει, τὸ «Φουάτ» φεύγει. Διαρκῶς ἀναθρῶσκει πυκνὸς καπνὸς ἀπὸ τὴν καπνοδόχην των καὶ τρέχουν ἰλιγγιωδῶς ταλαντευόμενα ἐπάνω εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν. Δεξιὰ ἡ ἀτέρμων ἀκτὴ τῆς μεγαλονήσου.

Αἰφνης ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Μιαούλη» ἀκούεται ἡ σάλπιγξ σημαίνουσα πολεμικὴν κλῆσιν.

— Εἰς τάξιν μάχης ! φωνάζουν οἱ ὑπαξιωματικοὶ συρίζοντες.

Τὸ πλήρωμα κατανέμεται εἰς τὰς θέσεις του. Ἐπειτα βαθεῖα σιγή. Νομίζει κανεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ζωὴ ἐπάνω εἰς τὸ ἀσθμαῖνον σκάφος. Ἡ ἀποστασις μεταξὺ τῶν δύο πολεμικῶν ἔχει ἐλαττωθῇ σημαντικῶς. Δὲν ἀπέχουν παρὰ χίλια πεντακόσια μέτρα. Ὁ Ζώτος—κυβερνήτης του, πλοίαρχος—ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν.

—Πρωραῖον καὶ δεξιὸν πυροβόλον σκοπεύσατε ! διατάσσει.

Τὰ δύο πυροβόλα συννεύουν κατὰ τοῦ φεύγοντος σκάφους. Ἐπάνω καθ' ὅλον τὸ σκάφος βαθεῖα συγκίνησις. Κάθε πνοὴ κρατεῖται καὶ κάθε παλμὸς ἀνακόπτεται.

—Πῦρ !

Ἐξερεῖγονται πῦρ τὰ δύο πυροβόλα, ὁ βρόμος των διαχέεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, τὰ δύο βλήματα ὀρῶνται εἰς τὸ διάστημα καὶ μία ἰαχὴ σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα.

—Ζήτω τὸ Ἕθνος !

Τὰ γύρω βουνά, αἱματοβρεγμένα καὶ οἱ ἀπορροῶγες βράχοι ἀντηλαοῦν μὲ τὴν ἰδίαν ἰαχὴν καὶ ὁ βρόμος τῶν πυροβόλων καὶ αἱ ζητωκραυγαὶ ἀδελφόνωνται μέσα εἰς τὸν κραδαινόμενον αἰθέρα.

Τὰ πυροβόλα πληροῦνται ἐκ νέου ἀλλ' ἀσκόπως. Τὸ ἄλλο σκάφος στρέφεται ἀριστερά, ἀνακρούει πρύμναν καὶ ἀναλαμβάνει τὴν πρὸς τὸ Ἑράκλειον πορείαν του ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ κομμοῦ εὐδρόμου μας.

Τὸ ἐσπέρας ἐπανέπλευσαν καὶ τὰ δύο εἰς τὸ ἀγκυροβόλιόν των. Ἡ Σητεία ἐσώθη».

* * *

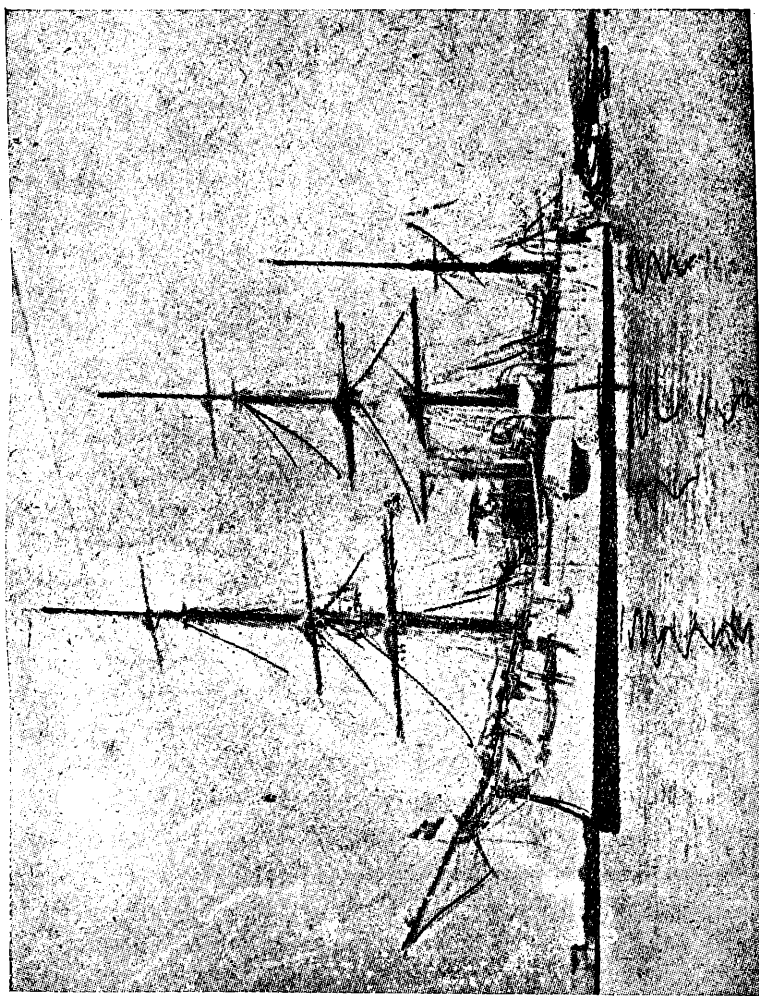
Γιατὶ νὰ μὴν ἔγραφεν ὁ Κουντουριώτης λίγες ἀκόμη καλὰς γραμμὰς στὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τοῦ πλοίου, ποὺ θὰ ἦταν ἡ ἱστορία δική του. Λογικὴ σκέψις αὕτῃ τοῦ γενναίου ναυτικοῦ.

Ὡς τὸ προηγούμενον ἔτος ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἔκαμε τὴ σκέψιν γιὰ τὸ μεγάλο ταξεῖδι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ—καὶ μέ τοὺς δοκίμους ἀκόμη—πλόες ἐγινόνταν χωρὶς σπουδαία ὀργάνωσιν καὶ σὲ ἀκτίνα περὶωρισμένη. Τὸ 1899 ἔγινε μὲ τὸ ἴδιον πλοῖον τὸ πρῶτον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ταξεῖδι ἔξω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον—ὡς τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας.

Τὴν πρότασιν του γιὰ τὸ ταξεῖδι τῆς Ἀμερικῆς, τὴν ἔκαμεν ὁ Κουντουριώτης στὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν Βασιλ. Βουλ. δούρην, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπὸ πρὶν εἶχε δεῖξει ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πρόοδον τοῦ ναυτικοῦ μας. Δὲν ἐξαφνίσθη πολὺ ὅταν τοῦ ἐπεβλήθη αὕτῃ ἡ πρότασις. Δὲν ἐτιμώρησε τὸν Κουντουριώτη. Τὴν ἐμελέτησε καὶ ἐκέκθη. Ἐδίστασε λιγάκι ἀλλὰ στὸ τέλος ἐνέκρινε—καὶ συνεχάρη καὶ εὐχήθη τὸν Κουντουριώτη.

Καὶ ἀφοῦ ἐνέκρινε ἠθέλησε νὰ ὀργανωθῇ στὸ Φάληρον μία ἐπίσημη τελετὴ ὅταν θὰ ἔφευγε τὸ πλοῖον. Ἀξίζει καθεὶ τιμὴ στὸν Κυβερνήτη τοῦ πλοίου ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἔφευγε γιὰ τόσο μακρυνὰ—μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ ἔθνους.

Στῆς 3 Ἰουλίου 1900, τὸ πρῶτ' μιᾶς ὥραϊας κολοκαιριάτικης ἡμέρας ὁ «Μισούλης» ἀφοῦ ἐσυμπλήρωσε τῆς ἐτημασίης του ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς γιὰ τὸ Φάληρον—γιὰ τὴν ἐπίσημην τελετὴν. Προετοιμασίαι, χαρὲς, σημαιοστολισμοί, κόσμος..

Τὸ εὐδρυμο
«Μισούλης» μὲ τὸ
ὄπισθον ὁ ΠΑΥΛΟΣ
ΚΟΙΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ
ἐξετέλεσε τὸν πρῶ-
τον υπερωκεανικὸν
ἐκπαιδευτικὸν
πλοῦν, τὸ 1900.

Ἄλλὰ καθὼς ἔβγαινε ἀπὸ τὸ λιμένα προσέκρουσε ἐπάνω σὲ κάποια ξέρα το πλοῖο καὶ ἔπαθε μία μικρὴ βλάβη. Ἡ τύχη δὲν εὖνοεῖ μοναχά, ἀλλὰ καὶ δοκιμάζει τοὺς τολμηροὺς.

Ὅλοι ἐτρομοκρατήθησαν. Πολλοὶ ἀπογοητεύθησαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ Κυβερνήτου του, τὸν Κουντουριώτη πού εἶχε μείνει ἀκλόνητος στήν αὐτοπεποίθησί του.

Ἄν ἐχάλασε κάτι, αὐτὸ ἦταν ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν πρόσχαρη ἐπισημότητα τῆς τελειῆς στοῦ Φάληρο. Ἄν ἐπόνεσεν ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, ἅμα ἔγινε γνωστὸ καὶ μεγαλωμένο τὸ αὐτύχημα, τὸν πόνο αὐτὸν τὸν ἐξεδήλωσαν μερικὲς ἐφημερίδες πὺ ἐδημοσίεωσαν ἄρθρα καὶ συνεντεύξεις καὶ εἰδικὲς κριτικὲς, γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός.

Ὁ Κεβερνήτης τοῦ «Μιαούλη» Π. Κουντουριώτης ἐδήλωσε ψυχραιμία σ' ὅλους — καὶ τοὺς ἐπισήμους — πὺ ἀνησύχησαν.

— Ἡ βλάβη εἶναι μικρὴ. Ὅχι μόνον μ' αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ βλάβη σοβαρώτερη ἐγὼ μπορῶ νὰ διαπλεύσω τὸν ὠκεανό. Τὸ ταξεῖδι θὰ γείνη ὑπ' εὐθύνη μου!

Ὅλοι ἐσιώπησαν. Καὶ τὸ ταξεῖδι ἔγινε. Εἶχε γείνη βλάβη σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς λέβητας. Τοῦ ἔγινε μιὰ ἐπιδιόρθωσι στοῦ δρόμο. Ὡς τὴ Μάλτα συνόδευσε τὸ πλοῖο ὁ ναυπηγὸς Βίμπος.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁ «Μιαούλης» ἔξακολούθησε κανονικὰ πότε μ' αἰτμό καὶ πότε μὲ τὰ πανιὰ τὸ ταξεῖδι του.

Δεύτερο λιμάνι πὺ ἔπιασε ἦταν ἡ Βαρκελώνη. Ὑστερα Γιβραλτάρ. Ὑστερα ὠκεανὸς ἀπέραντος. Ἀζῶρες, Βερμουῦδες, Νέος Κόσμος. Τὸ ταξειδιωτικὸ ὄνειρο τοῦ Κουντουριώτη — τοῦ Κολόμβου γιὰ τὸ τότε πολεμικὸ μας ναυτικὸ, ἐγινόταν πραγματικότης.

Στῆς 4 Σεπτεμβρίου ὕστερ' ἀπὸ δυὸ ἀκριβῶς μῆνες ταξεῖδι στὴ Μεσόγειο καὶ στοὺς Ἀτλαντικὸ, μὲ τῆς φουρτοῦνες καὶ τοὺς κυκλῶνες του, ὁ «Μιαούλης» ἔφθασε στὴ Φιλαδέλφεια τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ Ἕλληνες πὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἐκεῖ παροικία μας δὲν εἶχαν εἰδοποιηθῇ ἔγκαιρα γιὰ νὰ ὀργανώσουν ἐπίσημη ὑποδοχὴ. Ὁ «Μιαούλης» ἔφθασε στῆς 6 τὸ πρωῒ. Ἐμπῆκε στοῦ στόμιου τοῦ ποταμοῦ πὺ συνδέει τὴ Φιλαδέλφεια — πόλι μεσόγειο — μὲ τὴ θάλασσα καὶ τὰ πλοῖα πὺ συναντοῦσε στοῦ δρόμο του ἐχαιρετοῦ-

σαν με σήματα καὶ με τῆς σειρῆνης τὴν Ἑλληνικὴ σημαία. Μὲ χαιρετισμοὺς ἀπαντοῦσε ἀπὸ τὸ κομπὸ εὐδρομο.

Ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Σικάγο Σιμόπουλος ἅμα ἔμαθεν ὅτι κατέπλευσε στὴ Φιλαδέλφεια ὁ Κουντουριώτης με τὸν «Μιαούλη» ἔσπευσε νὰ τοῦ τηλεγραφήσῃ θερμὰ συγχαρητήρια.

«Π. Κουντουριώτην, Κυβερνήτην «Μιαούλη»

Φιλαδέλφειαν

«Ἐξ ὀνόματός μου καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σικάγου προσαγορεύομεν ὑμᾶς καὶ γενναῖον πλήρωμα με τὸ «ὡς εὖ παρέστητε» καὶ χαιρετίζομεν τὴν Κυανόλευκον ἣτις τὸ *πρωτον* κυματίζει εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἣτις συμβολίζει τὸν ἰδεώδη Ἑλληνικὸν πολιτισμόν».

Ὁ Π. Κουντουριώτης ἀπήντησε με θερμὰς εὐχαριστίες καὶ με εὐχὰς γιὰ τὴν εὐημερίαν τῶν πατριωτῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς.

* * *

Λίγες ἡμέρες μετὰ ὃ «Μιαούλης» ἔφθασε στὸ λιμένα τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ Παροικία ἔκαμε θερμὴν ὑποδοχὴ στὸν Κυβερνήτη, στοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στὰ πληρώματα τοῦ πλοίου, ποὺ τοὺς ἔφερε με τὴν κυανόλευκο ἀδελφικὸ χαιρετισμὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ὑποδοχὴ καὶ τῆς δεξιώσεως εἶχαν ὁργανώσει τὰ πρὸ ἔγκριτα μέλη τῆς Παροικίας με ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Γενικὸ Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος Μπόττην. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἑφημερίς «Θεολοπούλαι» ποὺ ἐξεδίδετο ἐκεῖ τότε—δὲν ὑπῆρχαν οὔτε «Ἀτλαντὶς» οὔτε «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» ἀκόμη— ἔβγαλεν πανηγυρικὸ φύλλο ἀφιερωμένο στὸ μεγάλο γεγονός—τὸ ταξεῖδι τοῦ Κουντουριώτη με τὸ «Μιαούλη».

Καὶ ἡ Παροικίς τοῦ ἐσωτερικοῦ συμμετεῖχαν στὴ χαρὰ στέλλοντάς στὸν Κουντουριώτη τηλεγραφήματα με ἐγκάρδιους χαιρετισμούς.

* *

“Υστερ’ ἀπὸ τῆ Νέα Ὑόρκη στὴ Βοστώνη. “Ἄλλες ἐγκαρδιό-
τητες μὲ τὴν ὑποδοχὴ ποὺ ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες στὸ καράβι, ποὺ
τοὺς ἔφερε τοὺς χαιρετισμοὺς ἀπὸ τὴν πατρίδα.

«Ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐδρόμου —λέγουν ἡ δημοσιογραφικὲς
εἰδήσεις τῆς ἡμέρας τότε — «Ναύαρχος Μιούλης» κυβερνωμένου
ὑπὸ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Παύλου Κουντουριώτη, παρετέθη γεῦμα
εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν πλὴν ἄλλων ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος
Τιμογένης, ὁ Διοικητὴς καὶ λοιπαὶ Ἀρχαὶ τῆς Βοστώνης. Τὸ γεῦ-
μα διεξήχθη ἐν ἀκράτῳ ἐνθουσιασμῷ ἐγερθεῖσιν κατ’ αὐτὰ πολ-
λῶν προσώπων.

Ὁ Πρόξενος ἔπιεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως.

Ὁ Κουντουριώτης ἐξεφώνησε σύντομον λόγον πλήρη εὐχαρι-
στιῶν καὶ εὐχῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς—τῶν ξενιτευ-
μένων ἀδελφῶν μας— καὶ ὑπὲρ τῆς Ἀμερικῆς— τῆς χώρας τῆς
προόδου καὶ τῆς ἐργασίας.

* *

Στοὺς Ἀμερικανικοὺς αὐτοὺς λιμένες εὐρισκόταν ὁ «Μιαούλης»
τὸ Σεπτέμβρη. Τὸν Ἀντλαντικὸν τὸν ξαναπέρασε γυρίζοντας στὴν
Ἑλλάδα προχωρημένο φθινόπωρο— Ὀκτώβρη καὶ Νοέμβρη.
Ὁ ὠκεανὸς δὲν ἦταν ὅλο γαλήνη. Τὸ μικρὸ βέβαια, γιὰ ὑπερω-
κιάνεια ταξείδια πλοῖο ἐπάλεψε μὲ ἀνέμους δυνατοὺς καὶ μὲ κύ-
ματα ποὺ δὲν θὰ ἦσαν πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ τὰ κατάρ-
τια του. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ εἶναι θαλασσοπούλια. Τὸ ἔφε-
ραν στὰ ἑλληνικὰ νερὰ πάλι περίφανο καὶ καμαρωτό.

Στῆς 22 Νοεμβρίου ἐφθασε στὸν Πειραιᾶ. Ἡ ἐφημερίδες
τῆς ἡμέρας ἐκείνης μᾶς δίδουν πλῆρες τὸ σχετικὸ ρεπορτάζ.

**Ἡ ἐπάνοδος τοῦ εὐδρόμου «Μιαούλης»
εἰς Πειραιᾶ.**

«Τὴν 12 καὶ 20 τῆς μεσημβρίας τῆς χθὲς εἰσέπλευσεν εἰς τὸν
λιμένα Πειραιῶς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀντιπλοιάρχου Π. Κουντουριώτη

κυβερνώμενον εὐδρομον τοῦ Στόλου «Ναύαρχος Μιαούλης» προερχόμενον ἐξ Ἀμερικῆς, ὀλόλευκον καὶ ὑπερήφανον μὲ τὰ χρώματα τῶν ὑφάλων του ὀλίγον ἐφθαρμένας ἐκ τοῦ μακροῦ πλοῦ.

Τὸ πλοῖον ἐπανερχεται μετὰ 4¹/₂ μῆνες. Ἀπέπλευσε τὴν 3 Ἰουλίου καὶ προσεγγίσαν εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Ἀμερικῆς ἐπιστρέφει ὑπερήφανον.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν κ. Β. Βουδούρης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ προσωπάρχου τοῦ Ὑπουργείου κ. Γκίνη παρηκολούθει τὸν εἴσπλουν τοῦ «Μιαούλη» ἀπὸ τῆς βασιλικῆς θαλαμηγοῦ «Ἀμφιτρίτης». Ἀμα τῇ, ἀγκυροβολίᾳ του παρὰ τὴν ἀκτὴν Ξαβερίου ἀνῆλθεν εἰς αὐτὸ καὶ ἐχαιρέτισε τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, προσφωνήσας ὥς ἑξῆς.

«Κύριε Κυβερνήτα,

Ἐξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως συγχαίρω ὑμᾶς καὶ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ «Μιαούλη» διὰ τὴν ἐξαίρετον καὶ λαμπρὰν διαγωγὴν τὴν ὁποίαν ἐπεδείξατε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ πλοῦ τοῦ «Μιαούλη» δι' οὗ ἐφέρατε ὑπερήφανον τὴν κυανόλευκον ἐκεῖ πέραν τοῦ ὠκεανοῦ ὅπου ζῶσι προσφιλῆ τέκνα τῆς Ἑλλάδος...»

Ὁ Π. Κουντουριώτης ἀπήντησεν διὰ λόγου πλήρους ἐξάρσεως.

«Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐξ ὀνόματος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ «Μιαούλη» ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν θαλασσίων ἐκπαιδευτικῶν ταξειδίων ἅτινα ἐνισχύουν τὸ γόητρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Θεωρῶ καθήκον μου νὰ ἐξάρω ἤδη τὴν ἀριστον συμπεριφορὰν τοῦ πληρώματος τὸ ὁποῖον ἐξετέλεσε τὸ καθήκον του μετὰ μεγίστης προθυμίας».

*
* *

Τὸ ταξεῖδι ἐκεῖνο τοῦ «Μιαούλη» στὴν Ἀμερικὴ ἦτο γεγονὸς ὅχι ἀσήμενον τότε. Ἦταν τὸ πιὸ ἀξιοσημείωτο γεγονὸς τοῦ 1900. Τὸ ἐσκέφθη καὶ τὸ ἐξετέλεσεν ὁ Κουντουριώτης. Εἶναι πρὸς τιμὴν

του. Εὗρηκε ἐμπόδια ἀτυχήματα καὶ ἴσως καὶ ἀντιδράσεις. Ἀκόμη περισσότερο πρὸς τιμὴν τοῦ τὰς ἐπέραςσε, ὅπως ἐπέραςσε μὲ τὸ μικρὸ καραβάκι τὸν ὠκεανό.

Ὁ Τύπος ἐσχολίαζε τὸ γεγονὸς ἡμέρες πολλές. Καὶ ὁ ἀλησμόνητος τοῦ «Ρωμηοῦ» στιχορεπόρτερ ἐδημοσίευσε καὶ αὐτὸς τῆς σχετικῆς κρίσεις του—φαιδρῆς καὶ καυτηριαστικῆς γιὰ τοὺς πολιτικούς—καὶ γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας.

—Βρὲ τὸν εἶδες τὸ «Μισαούλη»

—Πῶς! , Τὸν εἶδα

—Πῶς σοῦ ἐφάνη;

—Γειά σας ἔνδοξα δελφίνια

Σᾶς ἀξιῶει ἓνα στεφάνι

Ροδοκόκκινοι πατῆτε

μὲ στὸ χῶμά μας ξεφτέρια

μῆνες στὸν Ὠκεανὸ

βλέπατε τὸν οὐρανὸ

Κάνατε παρατηρήσεις

ἐμετρούσατε τ' ἀστέρια,

σημειώνατε τῆς μοῖρες, τοὺς στρὸβίλλους,

τοὺς κυκλώνας

Εἶδατε ποικίλον κόσμον

Μαρτινίκας, Βαρκελώνας

καὶ Ὑόρκας καὶ Βοστώνας

Τόσων πόντων μυκωμένων

πέλαγος περάσατε

κι' ἔμαθα μετὰ χαρᾶς μου

πῶς δὲν ἐξεράσατε

Ἐμεῖς ὅμως ἐδῶ πέρα

στῆς στεριᾶς αὐτῆς τὴν ξέρα

ἂν καὶ σ' ἔδαφος Ἀθήνας

στερεὸν γυρνούσαμε

για τὴν πρόοδο τοῦ τόπου
ὅλο καὶ ξερονούσαμε

.

Γειά σας ἔνδοξα δελφίνια
τοῦ Μιαούλη ναῦται πρῶτοι,
μὲ τὸν Παῦλο Κουντουριώτη.

VI

1908—1911

Ἀπὸ τὰ 1900 ὥς τὰ 1911—ἐποχὴ μὲ μεγάλα γεγονότα—ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ὑπερέστησεν, ὅχι μόνον σὲ διάφορα σκάφη τοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ στὸ σκάφος τῆς. . . Πολιτείας πού τὸ ἐσυμβόλιζε τὸ Παλάτι.

Στὰ 1908 ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ τὸν ἐπῆρεν ὑπασπιστὴ του. Εὐπατρίδης ἦταν ὁ Π. Κουντουριώτης, γενναῖος καὶ δοκιμασμένος ἀξιωματικὸς ἦταν, γιατί νὰ μὴν εἶχε μπεῖ στὸ Παλάτι καὶ πρωτύτερα μάλιστα ; Γιατί ; Ἴσως γιατί εἶχε χαρακτηρὰ περισσότερο ἀνεξάρτητον ἀπὸ ὅσο ἔπρεπε τότε.

Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ζήτημα τῆς ἡμέρας ἦταν τὸ Νεοτουρκικὸ Κίνημα. «*Συναδέλφωσις ὅλων τῶν λαῶν τῶν ζώντων εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν—καὶ ὅλων τῶν γειτόνων της*» Ἐλέγετο κήρυγμα τῶν Νεοτούρκων τοῦ 1908⁽¹⁾ Ἡ Ἑλλη-

(¹) «Ποία χίμαιρα ! Τὶ ἐφανιάσθησαν οἱ ὄνειροπόλοι—ἡ ἀπατεῶνες» ἐκεῖνοι πρωτεργάται τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κινήματος; Νὰ μεταβάλουν τὴν ἰδιοσυγκρασίαν ἑνὸς λαοῦ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην :—γράφει σὲ ἀξιόλογο βιβλίον του, φίλος συνάδελφος ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς γνωρίσας δὲ καλὰ πρόσωπα καὶ πράγματα—Νὰ κυβερνήσουν μὲ τὸ εὐθραυστον πηδάλιον, τοῦ ἰδεαλισμοῦ τὸ βαρὺ πλοῖον τῆς πραγματι-

νική Νεολαία, καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη—ἄχ αὐτὴ ἡ «Κοινὴ Γνώμη» ἡ ὅποια μπορεῖ νὰ εἶναι «κοινὴ» ἄλλ' ὄχι καὶ γνώμη—γενικώτερα εὗρηκε τὴν εὐκαιρίαν πάλι γιὰ νέους προσωρινούς ἐνθουσιασμούς καὶ πανηγυρικὰς ἐκδηλώσεις. Εἶχαν ὀργανωθεῖ ἀπὸ ἐγκρίτους Ἀθηναίους πολίτας καὶ δημοσιογράφους καὶ ἐκδρομὰς στὴν Πόλιν, τῆς ὁποῖας ὁ γράφων αὐτὰ τώρα, πρωτοβγαλτος μὲ τὰ 19 μου χρόνια στὴ Δημοσιογραφία τότε, ἔβλεπα μὲ τὸν ἴδιο ρωμαντισμὸ ἐκείνους ποὺ πῆγαιναν νὰ χαιρετήσουν τὴν Πόλιν -τῶν ὀνείρων καὶ τῶν προγόνων μας. Γιατί, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν φράσιν τοῦ ἀπωτέρου προγονικοῦ συγγενοῦ μου Α. Ραγ-καβῆ «ἐκ μακρονῆς καταγωγῆς εἰμι Φαναριώτης».

Τοὺς ἱντερνασιοναλιστικούς ἐκείνους ἐνθουσιασμούς τοῦ λαοῦ, οἱ ἀπαισιόδοξοι ἀπὸ τοὺς παλαιότερους τότε τοὺς εἶδαν μὲ κάποια ἀδιαφορία καὶ μὲ περισσότερο σκεπτικισμό. Οἱ πιὸ προορατικοὶ τοὺς ἐρμήνευαν ἀλλοιῶς. Γιὰ πολεμικὰς προετοιμασίαις! Νὰ προέβλεψε, νὰ διαισθάνηται, νὰ ἐφαντάσθῃ τάχα ὁ ἔξυπνος ἐκεῖνος βασιλεὺς, Γεώργιος Α'. Ὅτι ὁ ὑπασπιστὴς ποὺ ἔπερνε τότε κοντὰ του—διαλεχτὸς καὶ γιὰ τὸ καράβι καὶ γιὰ τὸ Παλάτι— ὁ Παῦλος Κουντουριώτης, θὰ ἦταν αὐτὸς ποὺ ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια θὰ ὠδηγοῦσε— νικηφόρα, τὰ πολεμικά μας ἐκεῖ πέρα ὅπου τὰ πλοῖα μὲ τοὺς ἐκδρομεῖς ἐπῆγαιναν νὰ δώσουν ἓνα χαιρετισμὸ; Τὰ φανταζόταν ὅλα ἐκεῖνα γιὰ χαιρετισμὸ ἢ γιὰ κάποια προφητεία σὰν μεγαλόστομο καὶ ἀνερμήνευτο Χρισμὸ;

Ὁ Προφήτης ποὺ κυττάζει
μὲ τὰ μάτια τοῦ ὁραμάτου
κι' ὁ Προφήτης ποὺ κηρύττει
μὲ τοῦ Αὔριο τὸ στόμα....⁽¹⁾

κόπητος; Νὰ κάμουν τὸν ναρλιγὲν λουγδουνικὴν λάγινον εἰς χεῖρας τοῦ ἀνατολίτου; Μοῦ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν ὁ Ἑμβέρ βέης, τοῦ Κινήματος ὁ πρωτοεργός, τοῦ ὁποίου τὸ μόνον λάθος ὑπῆρξεν ὅτι ἐπίστευσεν ἀκραδάντως ὅτι ὁ φωσφορισμὸς τῶν κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἀποτελεῖ τὴν κινητήριον δύναμιν αὐτῶν τῶν κυμάτων» Σπύρου Μελά «Πολεμικαὶ Σελίδες» —(1912) σελ. 335.

⁽¹⁾ Ἀπὸ τὸ Δωδεκάλογο τοῦ Κ. Παλαμᾶ.

* * *

Ὁ Παῦλος Κουντουριώτης, ὁ ἀριστοκράτης στήν καταγωγή δὲν ἔμεινε θεωρητικά καὶ ρωμαντικά στὴς παραδόσεις τῆς τάξεώς του. Δὲν ἔμεινε ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μεγάλο ὄνομα. Ἦταν ἀπόγονοι τῶν κριν ἀπὸ τοῦ 21 πλουσίων καὶ θαλασσομάχων ἔπειτα, κι' ἔγινε ὁ ἄνθρωπος ὁ συγχρονισμένος σ' ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς — καὶ στὴς πολιτικὲς μεταβολές. Τὸ ὅτι ἦταν ἀριστοκράτης, αὐτὸ τὸ εἶχε γιὰ τίτλο, ναί. Ἀλλ' ὅχι καὶ ὡς μεταφυσικὴ κατάσταση ζυμωμένη μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του, καὶ γιὰ ἐπάγγελμα ποὺ νὰ τὸ ἐξασκοῦσε μέσα στὰ σαλόνια.

Δὲν ἐπροτιμοῦσε νὰ μιλῇ γαλλικά. Μιλοῦσε τὴν ἀπλὴ γλῶσσα τῶν προγόνων του μὲ τὴν ἀγαθὴ ψυχὴ καὶ τὸ μεγάλο πατριωτισμό.

Ἄμα ἐθύμωνε μὲ τοὺς κατωτέρους του — μὲ τοὺς ναῦτες, δὲν τοὺς ἐξευτέλιζε. Δὲν τοὺς ἐφέρετο δεσποτικά. Τοὺς ἔλεγε καμμιὰ φορὰ σὰν ἐπιτιμητικά καὶ σὰν προστατευτικά.

— Ρε κανάγια, κάνε καλὰ τὴ δουλειά σου παιδί μου!

Καὶ ἔτσι ἐπροκαλοῦσε πάντα τὸ σεβασμό. Ποτὲ τὸ μῖσος. Ἄν ἐφοιτοῦσε στὴν Ἀνακτορικὴ Σχολή, δὲν ἐλησμονοῦσε καὶ τὰ διδάγματα ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ἡ πολεμικὴ καὶ ναυτικὴ του πείρα, ποὺ θὰ τοῦ χρειάζεσταν καὶ γιὰ τὸ μέλλον.

■
* * *

Στὸ 1908 τῶν Τούρκων ἀπήντησε τὸ 1909 τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν εἰρηνικὴν Ἐπανάστασι τοῦ Γουδί. Ἦταν ἡ Ἑλλάς ποὺ μιλοῦσεν, ὅπως ἤθελεν ὁ ποιητής.

«μὲ τοῦ Ἀὔριο τὸ στόμα»

Δὲν ἦταν ἡ Ἑλλάς τῆς παλαιᾶς πολιτικῆς σχολῆς μὲ τὴν «Ἀψογον Στάσιν» Τὸν ἰόπον ἐκπροσωποῦσαν πρὶν πολιτικοὶ καλοὶ, ἀγαθοὶ καὶ πατριῶτες, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἀπογοητευμένοι. Τὴν ἀπογοήτευσιν αὐτὴ τὴν διέκρινε κανεὶς καὶ στὰ ἄρθρα μερικῶν ἐφημερίδων, τόσο στὴν Πρωτεύουσα ὅσο καὶ στὴς μεγάλες ἐπαρχιακὲς πόλεις. Μία ἀπὸ τῆς μεγαλείτερες πόλεις τῆς προπολεμικῆς

Ἑλλάδος—ἡ δευτέρα τοῦ Κράτους—ἦσαν αἱ Πάτραι, ἰδιαιτέρα πατρὶς τοῦ σοφωτέρου πολιτικοῦ, ὃχι μόνον τῆς ἐποχῆς, τοῦ Δημητρίου Π. Γούναρη. Ἐκεῖ γιὰ μιὰ περίοδο τότε ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁρμητικωτέρους δημοσιογράφους—Καλύμνιος τὴν καταγωγή—ὁ Μιχ. Γ. Σακελλαρίου ἐξέδωκε μιὰ πολιτικὴ ἐφημερίδα μὲ τὸν φοβερόν, ἀληθινά, τίτλο **Ἡ κραυγὴ τοῦ ἐκπνέοντος Ἑλληνισμοῦ**» Ἕνας τέτοιος τίτλος, ὅσο καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιοθῇ ὡς ἀρνητικὴ κραυγὴ γιὰ τὴν ἀφύπνισι τῆς Ἑλλάδος, ἴσως σὲ κάθε ἄλλον τόπο θὰ κατεδικάζετο ὡς προδοτικὸς. Στὴν Ἑλλάδα τοῦ 1908 ἦταν ἀνεκτός, ὡς εἰκονιστικὸς γιὰ μιὰ κατάστασι πὺν οἱ πολλοὶ τὴν ἐπίστευαν γιὰ πραγματικότητα. Εὐτυχῶς πὺν τὴν ψεύτικην αὐτὴν πραγματικότητα οἱ ὀλίγοι,—ἀλλὰ κεῖνοι πὺν εἶχαν τὴ δύναμι σὰ χέρια τους—δὲν τὴν ἐπίστευαν. Καὶ μὲ τὴν ἐπανάστασι τοῦ Γουδὶ ἔκαμαν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ τὴν πιστεύουν. Ἐκαμαν ἀδικίες. Ἀλλὰ καὶ κίτι καλό.

Τὴν ἡμέρα πὺν ἔγινε ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδὶ—15 Αὐγούστου 1909— καὶ ἔφθασε σὰ θερινὰ ἀνάκτορα σὺν Τατοῖ ἡ σχετικὴ εἶδησις ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ἔτυχε νὰ εἶναι «ὕπασπιστὴς τῆς ὑπηρεσίας» Αὐτὸς ἀνέφερε τὰ συνταρακτικὰ νέα τῆς ἡμέρας σὺν βασιλέα Γεώργιο.

—Μεγαλειότατε ὁ Στρατὸς ἔκαμεν ἐπανάστασιν.

—...Διατάξατε νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ αὐτοκίνητον διὰ νὰ κατέλθωμεν σὰς Ἀθήνας.

Ἐπῆρε μαζύ του τὸν Κουντουριώτη καὶ κατέβη σὰς Ἀθήνας βιαστικά. Στὸ δρόμο πὺν σ' ὅλο τὸ διάστημα ἦτο λιγομίλητος καὶ σκεπτικὸς—ὁ βασιλεὺς λέγει κάποια στιγμή σὺν Κουντουριώτη.

—Γιὰ ἰδὲς τί ὥραϊος, τί γελαστὸς οὐρανός. Καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸ νὰ συμβαίνουν τέτοια γεγονότα

—Νὰ τὰ δεχθῇτε τὰ γεγονότα αὐτὰ Μεγαλειότατε—τοῦ εἶπε ἥρεμα καὶ συμβουλευτικὰ ὁ Κουντουριώτης μὲ ψυχραιμία. Ἐτσι μπορεῖτε νὰ προλάβετε τὰ χειρότερα.

—Πῶς;

—Μάλιστα Μεγαλειότατε. Ὁ οὐρανὸς πὺν θαυμάζειτε καὶ οἱ ἄνθρωποι πὺν σὰς ἀνησυχοῦν μοιάζουν : Καὶ ὁ μὲν καὶ οἱ δέ ; ἄλλοτε γελοῦν καὶ ἄλλοτε θυμώνουν.

Καὶ ἐπροχώρησαν σιωπηλοὶ Βασιλεὺς καὶ ὑπασπιστὴς στὸ δρόμο τους.

Ἄρχισεν ἡ ἐργασία γιὰ τὴ στρατιωτικὴ καὶ τὴ ναυτικὴ ἀναδιοργάνωσι τῆς χώρας.

Ἡ πρώτη, ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι Κυβέρνησι—ἡ Κυβέρνησι τοῦ Μαυρομηχάλη, μὲ ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν κ. Ι. Δαμιανὸ καὶ τμηματάρχῃ τοῦ ὑλικοῦ στὸ ἴδιο ὑπουργεῖο τὸ Μιχ. Γούδα— ἔκαμε τὴν παραγγελίαν στὰ Ἱταλικά Ναυπηγεῖα Ὀρλάνδα στὴ Σπέτσια, τοῦ θωρηκτοῦ καταδρομικοῦ «Ἀβέρωφ». Τὸ ὄνομα ἐδόθη στὸ πλοῖο ἀπὸ τὸ Μετσοβίτη ἐθνικὸ εὐεργέτη Ἀβέρωφ, πλούσιος ὁμογενὴ στὴν Αἴγυπτο, ὁ ὁποῖος εἶχε προσφέρει τὰ χρήματα γιὰ τὴν ναυπήγησί του.

Ὁ Ἀβέρωφ εἶχε δώσει χρήματα γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο, χρήματα γιὰ τῆς ὁμώνυμης Φυλακῆς, χρήματα γιὰ τὴν Γεωργικὴ σχολή, χρήματα γιὰ τὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο. Ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου πού ἐδώρισε ἐδοξαζόταν μὲ ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνη. Μὲ τὸ πλοῖο αὐτὸ ἐπραγματοποιοῦσε τὰ ἐθνικὰ ὄνειρα. Ξενοδοχεῖα τότε, καφενεῖα ἐργαστήρια, μικρομάγαζα, τσιγάρρα, πιάτα, ποτήρια, καπέλλα, γλυκίσματα, σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἔπερναν τὸ ὄνομα τοῦ ἀπὸ τότε θρυλικοῦ καραβιοῦ «Ἀβέρωφ».

Τὸ πλοῖο ἦταν ἔτοιμο τὴν ἀνοιξί τοῦ 1911. Ἡ Ἑλλάδα— σὰν ἓνας ἄνθρωπος— τὸ ἐπερίμενε μὲ λαχτάρα στὰ νερά της. Τὸ ὄνομά του ἔγινε λέξι συμβολικὴ— πατριωτικὴ, ἑλπιδοφόρα.

—Ἐρχεται, ἔρχεται. Ἀκούσθη ἀπὸ τότε ἡ ἔπειτα σ' ἄλλῃ περιότασι ἱστορικὴ φράσι.

Στις 17 Μαΐου 1911 ἐδιάβασαν οἱ Ἕλληνες τὴν πρώτη σχετικὴ εἵδησι «Σπέτσια 16 Μαΐου. Ἐπερὶ τὴν μεσημβριάν σήμερον ἐγένετο μετὰ πάσης ἐπισημότητος ἡ ἀνύψωσις τῆς σημαίας ἐπὶ τοῦ Ἀβέρωφ».

Ἐπερίμεναν καὶ τὴν τηλεγραφικὴν εἵδησι γιὰ τὸ δρομολόγιον τοῦ ταξειδιοῦ.

Ἀλλὰ τὸ ταξειδίον δὲν ἦταν τόσον γρήγορον ὥπως τὸ ἐπερίμενε ὁ κόσμος.

Μετὰ ἓνα μῆνα ἐπάνω κάτω θὰ ἐγινόταν στὸ Λονδίνο μὲ πανηγυρισμοὺς καὶ ἐπιδείξεις— ἡ τελετὴ γιὰ τὴ στέψι τοῦ Βασιλέως—τοῦ σημερινοῦ βασιλέως—τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου. Θὰ ἔ-

στελναν πολεμικά τους για να αποδώσουν τιμές μαζί με τὸν Ἀγγλικὸ στόλο καὶ ὅλα τὰ μεγάλα Κράτη τῆς Εὐρώπης. Εὐρῆκε τὴν εὐκαιρία γιὰ δίκαια ἐπίδειξι καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἔστειλε ἐκεῖ τὸν «Ἀβέρωφ». Τὸ πλοῖο ἔκανε τὸ παρθενικὸ του ταξεῖδι πηγαίνοντας σὲ τελετὲς χαρᾶς.

Καλὸς οἰωνός!!;

Στῆς 19 τοῦ ἰδίου μηνὸς διαβάσαμε στῆς ἑφημερίδες μας.

Ἀπόπλους τοῦ «Ἀβέρωφ»

Ὁ Ναύαρχος Τῶφνελ

«Κατὰ τηλεγραφήματα πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ» ἀπέπλευσε χθὲς ἐκ Σπέτσας κατευθυνόμενος πρὸς ἀνθράκευσιν εἰς Ἀλγέριον, ὁπόθεν θὰ κατευθυνθῇ εἰς Πόρτσμουθ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὰς ἐφορτὰς τῆς Στέψεως.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου ὁ ἀναχωρῶν ἐντεῦθεν μεθαύριον Ἄγγλος Ναύαρχος Τῶφνελ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τοῦ «Ἀβέρωφ» εἰς Ἀγγλίαν θὰ ἐπιβαίνει τοῦ θωρηκτοῦ ἐπὶ τῷ τίτλῳ «Ναυτικὸς Σύμβουλος τῆς Ἑλλάδος», ἔχων ὡς ἀρχιεπιστολέα τὸν Ἄγγλον πλοίαρχον τῆς Ναυτικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἀποστολῆς, ὑπασπιστὴν δὲ τὸν ὑποπλοίαρχον Πανᾶν.

Στῆς 20 τοῦ ἰδίου μηνὸς νέες εὐχάριστες εἰδήσεις γιὰ τὸ ταξεῖδι τοῦ καινούργιου πολεμικοῦ ποῦ σὲ λίγες ἡμέρες θὰ βλέπαμε στὸ Φάληρο.

Ἀλγέριον—(Τηλεγρ.) Κατέπλευσε ἐνταῦθα σήμερον τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ». Ὁ πλοῦς ἀπὸ Σπέτσας ὑπῆρξε θαυμάσιος. Αἱ μηχαναὶ τοῦ πλοίου ἐλειτούργησαν κανονικῶς. Αὔριον ἀναχωρεῖ δι' Ἀγγλίαν.

Στῆς 7 Ἰουνίου. ἄλλη εἶδησις. Τὸ Ἑλληνικὸν θωρηκτὸν «Γ. Ἀβέρωφ» διετάχθη νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς τὸν λιμένα Πόρτσμουθ ὅπου εὐρίσκεται ἡγκυροβολημένον ἀπὸ ἐβδομάδος εἰς «Σ π ι τ χ ι δ» ὅπως μετὰσχῃ τῆς μεγάλης ναυτικῆς παρατάξεως τοῦ προσεχοῦς Σαββάτου μετὰ τῶν ἄλλων ξένων πολεμικῶν καὶ τοῦ ἡνῶμένου Ἀγγλικοῦ στόλου.

Καὶ τῆς ἡμέρας πού ἔφθαναν τηλεγραφήματα γιὰ τῆς τελετῆς στὴν Ἀγγλίαν ἔφθανε καί μιά ἄλλη εἶδησις — πού δὲν τὴν ξεχνᾷ ἡ γενεά μας ποτέ!

22 Ἰουνίου 1911

«Τὸ θωρηκτὸν Ἀβέρωφ πλέον ἐκ Πόρτσμουθ εἰς Νέτβεντπορ ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Πλήμουθ προσέκρουσε περὶ τὴν 11 νυκτερινὴν ὥραν τῆς προχθὲς εἰς ὕψαλον ὀλίγα μίλλια ἔξωθεν τοῦ Ντέβεντπορ καὶ εἰς ἀπόστασιν 130 μιλίων ἀπὸ τὸ Πόρτσμουθ. Ἐκ τῆς συγκρούσεως ταύτης ἐθραύθησαν τὰ ἐλάσματα τοῦ κύτους τοῦ πλοίου καὶ τὸ ὕδωρ εἰσέρρευσεν εἰς 16 διαπιθμένα διαμερίσματα. Τὸ πλοῖο μετὰ τὸ πάθημά του κατώρθωσε νὰ πλεύσῃ εἰς Ντέβεντπορ ὅπου πρόκειται νὰ ἐπισκευασθῇ.

Ὁ κυβερνήτης του κ. Ἰ. Δαμιανός, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηα ἐπὶ τῆς γεφύρας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀτυχήματος, ὑποβάλλει τὸ ταχύτερον σχετικὴ ἔκθεσιν».

Ἡ εἰδησις ἦταν τρομερά. Ὁλος ὁ κόσμος στὴν Ἑλλάδα ἀνεστατώθη.

«Δὲν ἐπροφθάσαμε νὰ τὸ ἰδοῦμε τὸ καράβι μας καὶ τὸ καταστρέψατε ; Θάνατος στὸν Κιβερνήτη καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του ; Ἀπεφάνθησαν ἡ βουλὲς καὶ ἡ γερουσίεες σ' ὅλα τὰ καφενεῖα. Διερμήνευαν τὸ πονεμητὸ αἶσθημα ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐμεῖς σήμερα—ποὺ δὲν εἴμεθα καὶ ναυτικοί—δὲν ἔχομε νὰ δικαίωμα νὰ καταδικάσουμε τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους ἀξιωματικούς ποὺ ἀτύχησαν στὸ Νέτβεντπορ. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι μέσα στὸ πλοῖο ἦσαν καὶ τὰ μέλη τῆς *Ἀγγλικῆς Ναυτικῆς ἀποστολῆς—διαπρεπεῖς Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοί.*

Ὁ Δαμιανὸς ἀνεκλήθη ἀμέσως καὶ διετάχθη νὰ ἔλθῃ στὰς Ἀθήνας γιὰ νὰ λογοδοτήσῃ. Ἡ ἐφημερίδες ζητοῦσαν τὴν αὐστηρά—τὴν πρὸ αὐστηρά—τιμωρίαν του. Λίγοι δημοσιογράφοι ἔδειξαν μία μετριοπάθεια. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ σήμερα Ἀκαδημαϊκὸς Παῦλος Νιρβάνας—ἀρχίατρος τοῦ Ναυτικοῦ τότε—μὲ τὸ ἐπίσημο ὄνομά του Πέτρος Ἀποστολίδης, καὶ ἀπὸ πολὺ πρὶν ἀκόμη διαπρεπὲς λόγιος ὥς Νιρβάνας—συμπαθὴς σ' ὅλους.

Ἐγγράψε τότε στὰ «Παναθήναια» τοῦ Κ. Μηχαλίδου ἓνα πολὺ ψυχολογημένο ἀρθρο μὲ ἀντικειμενικότητα καὶ πατριωτισμό.

Ἡ καταστροφή.

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ.—Ποῦ ἐμάθατε τὴν καταστροφὴν;

Ὁ Κ. ΑΣΟΦΟΣ.— Ἦμουν εἰς τὸ θέατρον. Δὲν εἶχα βγῆ ἀπὸ ἔωρως καὶ ἦμουν ὁ μόνος, ποῦ δὲν ἐγνώριζα ὅ,τι ἐγνώριζεν ὁ κόσμος. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμως τῆς παραστάσεως παρατήρησα ὅτι κανένας δὲν ἐπρόσχευε στὸ θέαμα. Γνωστοὶ καὶ ἀγνωστοὶ ἐσιγομιλοῦσαν, ὥς νὰ ἔκαμαν ἐκμυστηρεύσεις, ἔπειτα ἐγύριζαν πρὸς τὴν σκηνὴν καὶ ἔμεναν ἀφηρημένοι. Διέκρινα μάλιστα ἐπάνω στὴ σκηνὴν ἕνα ἡθοποιόν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίασεν ἕνα ἄλλο καὶ ἐφαίνετο νὰ ὁμιλοῦν ἰδιαιτέρως περὶ πραγμάτων, ποῦ δὲν περιείχοντο εἰς τὸ ἔργον, οὔτε ἦσαν σχετικὰ πρὸς αὐτὸ. Εἰς τὰ διαλείμματα ὅταν ἐπέστρεφε κανεὶς εἰς τὴν θέσιν του, οἱ ἄλλοι τὸν ἐκύτταζαν καὶ τὸν ἐρωτοῦσαν μήπως ἔμαθε τίποτε νεώτερον περὶ τοῦ «ΑΒΕΡΩΦ». Αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν καὶ ἐπερίμενε μαζὴ μὲ τοὺς ἄλλους τὸν νεοφερμένον, ποῦ εἰς ἅπαντος θὰ εἶχε ἀκούσῃ κάτι νεώτερον. Τότε ἐπληροφορήθη καὶ ἐγὼ περὶ τίνος πρόκειται.

Ὁ ΜΑΘ. —Καὶ φαντάζομαι ὅτι θὰ συμεγερίσθητε τὴν γενικὴν ἀγωνίαν.

Α.— Πῶς ὄχι; Ἐπαύσα καὶ ἐγὼ νὰ παρακολουθῶ τὴν παράστασιν καὶ ἤρχισα νὰ ἐρωτῶ καὶ νὰ διαπυρρῶμαι. Ὅμοιολογῶ ὅτι παρομοίαν ὁμαδικὴν συγκίνησιν σπανίως συνήντησα εἰς τὴν ζωὴν μου. Ἐὰν μία Ἑλληνικὴ πόλις εἶχε βιθυσθεῖ εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης, ἡ συγκίνησις δὲν θὰ ἦτο μεγαλυτέρα.

Ο ΜΑΘ. —Καὶ ὁμως εἶχαν ἔλθει ἀκριβέστεραι εἰδήσεις καὶ τὸ παρῆμα ὁμως εἶχε πλέον ἀποδειχθῇ ὑπερβολικὰ ἀπαιτιόδοξον.

Ο κ. ΑΣΟΦ.— Τί σημαίνει. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤθελαν νὰ πεισθοῦν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐντελοῦς καταστροφῆς. Ὁ «ΑΒΕΡΩΦ» δὲν ὑπῆρχε πλέον δι' αὐτοὺς. Ὅταν μᾶς ἀναγγέλλουν ὅτι ἕνα προσφιλές μας ἀσθενεῖ μὲν διαρκῶς ἀλλὰ κάθε ἐλπίς δὲν ἔχασθη, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ καταστροφή συντελεσθή. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι τρόπος τοῦ λέλειν. Τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν.

Ο ΜΑΘ. — Μήπως εἶχαν ἀδικον ὁ κόσμος! Ἐνα Ἑλληνικὸν θεωρητικὸν δὲν εἶναι ὅπως ἕνα Ἀγγλικόν, τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ χαθῇ σὴ μέρων καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ αὐριον. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ «ΑΒΕΡΩΦ» δὲν ἦτο πλέον ἕνα πλοῖον ἦτο μία θεότης προστατευτικῇ. Καὶ μία θε-

ότης έχάνετο εκείνην τήν στιγμήν. Ἐπειτα μία πίστις ἐκλονίζετο ταυτοχρόνως. Μία πίστις πρὸς τὸ Ναυτικὸν τῆς πατρίδος. Καίτοι ἡ ἀπογοήτευσις, ἐνωμένη μὲ τὴν θλίψιν, ἐσκίαζαν ὅλα τὰ στήθη. Δὲν ἦτο φυσινόν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Φυσικώτατον. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἓνας λαὸς δὲν πρέπει νὰ στηρίζει ὅλας του τὰς ἐλπίδας εἰς τὰ ἄψυχα, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἰσχυρὰ καὶ παντοδύναμα. Διότι ἡ δύναμις τῶν ἀψύχων εἶναι ἀπλούστατα μία ἀδυναμία ὅταν δὲν ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐμψύχων. Καὶ θὰ ἤθελα ἓνα λαὸν ἀπελπισμένον περισσόνερον, ὅταν χάνει ἓνα μεγάλον του ναύαρχον, παρὰ ὅταν χάνῃ ἓνα μεγάλο του σκάφος.

Ὁ ΜΑΘ.— Ὑποθέτετε ὅτι δὶν θὰ συνέβαινε αὐτό;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ συνέβαινεν. Ὁ ὄγκος τῶν ἀψύχων ἐπιβάλλεται περισσότερον εἰς τὰς συνειδήσεις, ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἐμψύχων. Ὅλοι ζητοῦμεν σκάφη, ὅπλα πυροβόλα. Καὶ προσφέρομεν ἐράνους διὰ νὰ τὰ ἀποκτήσωμεν. Κανεῖς ὁμως δὶν ἀνησυχεῖ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ κινήσουσιν τὴν ἄδραν ὕλην. Τὴν στιγμήν ποὺ οἱ λοῦστροι διελάλουν τὴν καταστροφὴν, ὅλοι ἐθρηνοῦσαν τὸ σκάφος ποὺ ἐστοίχισε 30 ἑκατομμύρια. Ἐνας ἀξιωματικὸς ἐμπῆκε τὴν στιγμήν αὐτὴν ἐν στολῇ εἰς τὸ θέατρον. Ὅλοι γύρισαν καὶ τὴν ἐκύτταξαν ἔξαλλα ἀπὸ ὀργήν. ὥς νὰ εἶχε βουλιαξῇ αὐτὸς τὸ θεωρηκτόν, καὶ τὰ ἑκατομμύρια. Καὶ ὁμως πολὺ πιθανὸν ὃ ἀξιωματικὸς αὐτὸς ν' ἄξιζε περισσότερον ντρέντων.

Ὁ ΜΑΘ.— Ἐνας ἱκανὸς ἀξιωματικὸς ἤμπορεῖ νὰ ἀποκτηθῇ, ἀλλὰ ἓνα θεωρηκτόν ἀξίζει ἑκατομμύρια!

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Ἐγὼ νομίζω ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Κανένα ναυπηγεῖον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ σᾶς κατασκευάσῃ ἓνα Νέλσωνα, μὲ ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τοῦ κόσμου.

Ὁ ΜΑΘ.— Ἀλλ' ὅταν οἱ Νέλσωνες τσακίζουν τὰ καράβια τοὺς εἰς τοὺς βράχους, δὲν νομίζετε ὅτι δὲν εἶναι πλέον Νέλσωνες καὶ ὅτι ἡ θλίψις τοῦ κόσμου εἶναι διπλασίως δικαιολογημένη;

Ἁ κ. ΑΣΟΦ.— Δὲν τὸ νομίζω. Καὶ μεταξὺ τοῦ τσακίζοντος τὸ σκάφος του καὶ τοῦ ἀγνοοῦντος νὰ βάλλῃ μία βολὴ ἢ τοῦ φεύγοντος προτροπάδην πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, προτιμῶ τὸν πρῶτον. Τὸ κυβερνᾶν ἓνα πλοῖο εἶναι μία κοινωτάτη τέχνη, τὴν ὅποιαν κατέχουν ὅλοι οἱ αὐλα-

κάνοντες τοὺς ὠκεανούς. Εἶναι βεβαίως ἀπαραίτητον καὶ αὐτὸ, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πᾶν.

Ὁ ΜΑΘ. — Θέλετε νὰ ὑπερασπισθῆτε τὸν ἀτυχήσαντα κυβερνήτην;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν πρόκειται τώρα περὶ αὐτοῦ. Πρόκειται διὰ τὰς πλάνας τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως. Ἐὰν ἀντὶ τῆς εἰδήσεως τοῦ «Ἀβέρωφ» τὸ παράρτημα ἀνγγέλειεν ὅτι ἀπέθαναν ἀπὸ ἐπιδημίαν ὅλοι οἱ καλοὶ πυροβοληταὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ὅλοι οἱ σοφοὶ τακτικοί, ὅλοι οἱ ἄξιοι τοῦ πηληταιά, ὁ κόσμος θὰ εὗρισκε τρόπο νὰ παρηγορηθῇ, φθάνει νὰ ἔμεναν ἀνέπαφα τὰ σκάφη. Δὲν εἶδате τι ἔγραψαν οἱ ἡμερηῖδες; Ὅτι ὁ «Ἀβέρωφ» δὲν ἔπρεπε νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀγγλίαν, διὰ νὰ μὴν ἐκτεθῇ εἰς τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους τοῦ ταξιδιοῦ. Αὐριοι θὰ γράψουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται καὶ γυμνάσια τακτικῆς διὰ νὰ μὴ ἐκτίθενται τὰ σκάφη εἰς κινδύνους συγκρούσεων. Καὶ μεθαύριον θὴ προτείνουν νὰ παύσουν τὰ ἔνσφαιρα πυρὰ διὰ νὰ μὴν φθείρωνται τὰ πυροβόλα.

Ὁ ΜΑΘ. — Ποὺ ξέρετε; Ἴσως ἡ κοινὴ συνείδησις ἀπέστεργε τὸν πλοῦν τῆς Ἀγγλίας διότι ἐφοβεῖτο μὴ συμβῇ ἐκεῖνο ποὺ συνέβη.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. Ἀλλ' ἂν τὸ ἐφοβεῖτο, τότε ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ τὸ ζητή. Ἐὰν τὰ σκάφη τοῦ στόλου ταξιδεύοντα, κινδυνεύουν νὰ καταποντισθοῦν, πρέπει νὰ ἀποσταλοῦν ὅλα εἰς Πλύμουθ διὰ νὰ συντριβοῦν εἰς τοὺς ὑφάλους καὶ νὰ καταποντισθοῦν μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἐπιβαίνοντας αὐτῶν ἄλλ' αὐτὸ δὲν συμβαίνει. Τὰ πολεμικὰ σκάφη τῆς Ἑλλάδος ἔκαμαν ἔως τώρα μεγάλους καὶ μακροὺς καὶ δυσκύνους πλόας, χωρὶς νὰ καταποντισθοῦν καὶ χωρὶς νὰ συντριβοῦν εἰς ὑφάλους. Δὲν λέγω ὅτι αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα, ἀφοῦ τὸ κάμνουν τόσα σκάφη, χωρὶς πολεμικοὺς ἐπισειόνας, ἀλλὰ θέλω νὰ εἶπω ὅτι ὅπως ἓνας αἰσιος πλοῦς δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὴν σημασίαν ἑνὸς πολεμικοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἓνας ἀτυχὴς δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε. Τὸ γεγονὸς τοῦ «Ἀβέρωφ» δὲν ἔχει καμμίαν ἀπολύτως σημασίαν ἐκτὸς τῆς περιορισμένης σημασίας τῆς ὕλικῆς του ζημίας.

Ὁ ΜΑΘ. — Εἰμποροῦμεν λοιπὸν νὰ ἐξακολοθοῦμεν ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὸ ναυτικόν μας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. Ὑποθέτω μᾶλλον, ὅτι ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀφοῦ σπάσωμεν ὅτι εἶναι μοιραῖοι νὰ σπάσωμεν, ἀκόμη ὑπάρχει ἐλπίς μὲ 2, τι μᾶς μείνῃ ν' ἀποκτήσωμεν ναυτικόν, τοῦ ὁποίου τὴν κυρίαν δύναμιν δὲν θὰ ἀποτελοῦν τὰ σκάφη, ἀλλ' οἱ ἄνδρες οἱ ἐπιβαίνοντες τῶν σκαφῶν.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν φοβεῖσθε ὅμως ὅτι ἡ ἀπογοήτευσίς τοῦ κοινοῦ μετὰ τὸ τελευταῖον ἀτύχημα θὰ ἐπηρεάσῃ δυσαρέστως τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ναυτικῶν μας δυνάμεων;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀπὸ τὴν γοητείαν τοῦ κοινοῦ δὲν εἶδομεν καμμίαν θαυματουργὸν ἐπιρροήν. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ἀπογοήτευσίς του θὰ ἔχῃ καλύτερα ἀποτελέσματα. Οἱ ναῦται μας θὰ προσπαθήσουν νὰ τὴν διαψεύσουν καὶ κάθε προσπάθεια εἶναι καὶ εἰς ἓνα τόπον, ὅπου κανεὶς δὲν προσπαθεῖ διὰ τίποτε.

A quelque chose malheur est bon ! !

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ἔτσι πρέπει νὰ τὸ πάρουμε τὸ ζήτημα τὴν ὥρα πού ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀγανάκτησι εἶχον κυριεύσει τὴν ψυχὴ μας.

* * *

Audi alteram partem

Γράφουμε ἱστορίαν καὶ ὄχι κριτική. Ἄς δώσουμε τὸ λόγο στὸν κυβερνήτη πού ἀτύχησε καὶ ἃς τὸν ἀφήσουμε νὰ εἰπῇ τῆς δικαιολογίης του μὲ τὴν ἔκθεσι πού ἐπέβαλε τότε στὸ Ὑπουργεῖο :

.

«....Τὴν 11ην τῆς νυκτὸς 20-6-11 ἐνῶ ὁ «Ἀβέρωφ» ἔπλεε πρὸς ἀγκυροβολίαν, ἐμοῦ κυβερνῶντος, προσέκρουσεν ἐπὶ ὑφάλου παρὰ Drafstone καὶ εἰς ἀπόστασιν μιλίου ἀπὸ Plimouth χωρὶς νὰ καθίσῃ, ἐνῶ βολὶς ἐδέλκνεν ἐκατέρωθεν 5 1)2 ὀργυίας.

Σήμερον μετὰ εἴσοδον εἰς δεξαμενὴν συμβᾶσαι ζημίας ἐβεβαιώθησαν ἀρκούντως σοβαραὶ εἰς 6 διαπυθμένα λεβήτων ἀριστερᾶς πλευρᾶς ἐγγὺς τρόπιδος. Ναυπηγὸς Ναυστάθμου ἐξετάσῃ ζημίας. Ἐκτὸς τούτου συνέστησαν ἐπιτροπὴν ἐξ ὑπάρχου, μηχανικοῦ, ναυπηγοῦ, ὁ-

πως συντάξη ἔκθεσιν περὶ ζημιῶν καὶ ὑποβάλλη Ὑπουργείῳ ἀπ' εὐθείας.

Τὰ κατὰ τὴν συμβᾶσαν πρόσκρουσιν ἔχουσιν ὡς ἑξῆς :

Τὴν 11 μ. μ. τῆς 17 Ἰουνίου εἶδομεν τὸν σταθερὸν φανὸν τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τοῦ κυματοθραύστου, ὅστις φωτίζει τομέα 12 περίπου μοιρῶν, ἐλεύθερον παντὸς ἐμποδίου, πρὸς ὁδηγίαν τῶν εἰσπλεόντων εἰς τὸν λιμένα ἐπὶ τούτῳ τοποθετημένον. Τὸ σημεῖον εἰς ὃ συνηντήσαμεν τὸν φωτεινὸν τοῦτον τομέα εὗρισκέτο εἰς ἀπόστασιν 3 1)2 περίπου μιλίων ἀπὸ τοῦ κυματοθραύστου, ἡ δὲ λορδὴ αὐτοῦ ἦτο μικροτέρα τοῦ 1 μιλίου.

Εὐθὺς ὡς εἰσῆλθομεν εἰς τὸν τομέα παρήγγειλα νὰ τεθῇ τὸ πηδάλιον ὅλον δεξιᾷ καὶ αἱ μηχαναὶ νὰ κινῶνται ἡμιταχῶς, κινήσεις αἵτινες καὶ ἐξετελέσθησαν ταχέως. Μετὰ τινα λεπτὰ ἦτοι τὴν 11 καὶ 10' παρήγγειλα αἱ μηχαναὶ νὰ κινῶνται ἡρέμως, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐγκαίρως τὸν σημαντῆρα Drapstone τὸν δεικνύοντα τὴν παρ' αὐτῷ ὕφαλον τὴν κειμένην Β. Δ. ἦτο ἀριστερὰ καὶ εἰς ἀπόστασιν 190 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ σημαντῆρος, εὗρισκόμενοι πάντοτε ἐντὸς τοῦ τομέως τοῦ ἐρυθροῦ φανοῦ, νῦτινος τὸ φῶς ἦτο οὐχὶ τοσοῦτον ζωηρὸν ὅσον κατ' ἀρχάς, διότι ἀπὸ τοῦ φρουρίου του ἔσωθεν τοῦ κυματοθραύστου τρεῖς ἰσχυροὶ ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς διηυθύνοντο πρὸς τὸν φανὸν ἐλαττοῦντες τὸ φῶς αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σημαντῆρ δὲν εἶχε ἀκόμη ἀναγνωρισθῇ, παρήγγειλα νὰ κρατήσωσιν αἱ μηχαναί, ἕως τοῦτο κατορθωθῇ. Μόλις ὁμως ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα παρῆλθεν, ἐγένετο αἰσθητὸς μᾶλλον ἐλαφρὸς κρότος ἐκ τῶν ὑφάλων τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς

τοῦ πλοίου, ὃν μετ' ὀλίγον ἐπακολούθησεν δεύτερος μᾶλλον ἐλαφρότερος. Εὐθύς ἀμέσως διέταξα νὰ βολίσωμεν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ὥπως βεβαιωθῶ ἐὰν τὸ πλοῖον εἶχε καθίσει.

Εὐτυχῶς ὁμως τρεῖς ἐκατέρωθεν βολίσεις ἔδειξαν τὰ αὐτὰ βολίσματα, ἥτοι δεξιᾷ μὲν βάθος ὑπὲρ τὰς 6 ὀργυιάς, ἀριστερὰ δὲ ὑπὲρ τὰς 5 1)2.

Πεισθεῖς οὕτω ὅτι τὸ πλοῖον δὲν εἶχε καθίσει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐφαίνετο ἐλαφρῶς ἐκπίπτον, παρήγγειλα τὰς μὲν μηχανὰς ἀνάποδα ἡρέμα, τὸ δὲ πηδάλιον ὅλο δεξιᾷ, εἰς ἅς κινήσεις τὸ πλοῖον ὑπήκουεν εὐθύς καὶ ἤρξατο ἀνακρουόμενον, στρεφομένης τῆς πρῶρας αὐτοῦ ἀριστερᾷ, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ ποῦ ἢ νὰ συρθῇ ἐπὶ τοῦ βυθοῦ.

Μόλις ἢ πρῶρα ἐστράφη ὀλίγον ἀριστερᾷ ἀνεγνωρίσθη ὁ σημαντὴρ Draystone πρὸς πρῶραν δεξιᾷ περὶ τὰς 20 μοίρας, εἰς ἀπόστασιν τοῦ πλοίου 150 περίπου μέτρων καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ κυματοθραύστου, ἐξ οὗ κατεδείκνυτο ὅτι τὸ πλοῖον εὗρίσκετο πρὸς νότον τοῦ σημαντῆρος καὶ ἐπομένως ἐπὶ πλέον πρὸς νότον τοῦ ὑφάλου Draystoue.

Μεθ' ὃ χειρίσαντες καταλλήλως διήλθομεν περὶ τὰ 50 μέτρα δεξιᾷ τοῦ σημαντῆρος καὶ εἰσεπλεύσαμεν εἰς τὸν λιμένα Plimsuth.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον εἰδοποιηθῇ ἐκ τῆς μηχανῆς, ὅτι τὰ ὕδατα εἶχον εἰσρεύσει εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2 διαπύθμενον τοῦ πρωραίου λεβητοστασίου, μετὰ πάροδον δὲ χρόνου τινὸς ὅτι παρατηρήθησαν εἰσροαὶ εἰς 6 ἐν ὅλῳ διαπύθμενα τῶν τριῶν λεβητοστασιῶν.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐγκλείστου πίνακος ἐμφανίζεται τὸ μέσον βύθισμα τοῦ πλοίου κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἦτο

7 μέτρων, ἤτοι πόδας Ἀγγλικούς 21-61 τὸ δὲ ὕψος τῶν ὑδάτων τῆς παλιρροίας κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσκρούσεως ἦτο' 2 μ. 52, ἤτοι πόδας Ἀγγλικούς 7-7 καὶ ἐπομένως ἂν ἐκ τοῦ μέσου βυθίσματος ἀφαιρέσωμεν τὸ ὕψος τῶν ὑδάτων τῆς παλιρροίας εὐρίσκομεν ὅτι τὸ πλοῖον προσέκρουσεν εἰς ἀντικείμενον εὐρισκόμενον εἰς βάθος 14 ποδῶν ἐν ὥρᾳ ρηχίας κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν χάρτην.

Τοιαῦτα βάθη ὅμως εὐρίσκονται μόνον εἰς τὴν δι' ἐρυθρᾶς μολυβδίδος σημειουμένην ἔκτασιν ἐν τῷ συνυποβαλλομένῳ χάρτι τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου.

Ἐὰν ὅμως τὸ πλοῖον προσέκρουεν ἐπὶ τῆς ἄνω ὑφάλου νομίζω ὅτι θὰ ἐκάθιζεν ἔπειτα δὲ δὲν ἠθέλομεν εὗρη ἀμέσως βολίσματα 5 1)2 ὀργυιῶν. Ἐπομένως φρονῶ ὅτι τὸ πλοῖον προσέκρουσεν ἐπὶ προεξοχῆς τινος ἄλλης βραχέδους ἢ ἐπὶ ἀντικειμένου τινος μὴ σημειούμενου ἐν τῷ ὑδρογραφικῷ χάρτι καὶ κείμενον νοτιώτερον τοῦ σημαντήρος. . . »

Αὐτὰ εἶπεν. Ἦσαν ὅλα ἀλήθεια :

«... Χαλεπὸν — γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ ἀντεστραμμένα τὰ λόγια τοῦ Μεγάλου Προέδρου τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας— γὰρ μετρίως (οὕτως) εἶπεν ἐν ᾧ μόλις ἦ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται».

Ἀλλὰ «Μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσεται Κύριος ἁμαρτίαν οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος».

* *

Ἀντικαταστάτης τοῦ Δαμιανοῦ καὶ Κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» διωρίσθη ὁ πλοίαρχος Παῦλος Κουντουριώτης — ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἦταν ἐνδεδειγμένος γιὰ τῆς δύσκολας περιστάσεις. Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐνδοξη ἱστορία, Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἡρωοποιηθῇ μαζὺ μὲ τὸν Κωνσταντῖνον ἀπὸ τοὺς κοινούς θριάμβους τοῦ 1912 καὶ 1913. Εἶχε ὅμως στὸ ἐνεργητικὸν τοῦ ὅ,τι ἐχρειάζονταν γιὰ νὰ προτιμη-

θῆ στὴ δύσκολη ἐκείνη στιγμή. Τὸν Κουντουριώτη ἂν τὸν κατηγόρησαν γιὰ κάτι, ἦταν γιὰ τὸ θάρρος τῆς γνώμης του. Τὸν κατηγόρησαν ὅτι ἔκαμε ἓνα πολὺ τολμηρὸ ταξίδι μὲ τοὺς δοκίμους στὴν Ἰαπωνία — νομίζω—. Ὅτι ἐπῆγε νὰ βομβαρδίση στὴν Αἴγυπτο μὲ τὴ θωρακοβάριδα «Ὀλγα». Τὸν κατηγόρησαν ἀργότερα γιὰ ἐνέργειες τοῦ ἔξω ἀπὸ κάθε διαταγὴ ἀνωτέρων του— ἢ ὅποιες ὅμως ἐβγήκαν σὲ καλὸ. Ἀλλὰ μήπως τὸν κατηγόρησαν ἐκεῖνοι ποὺ μόνον κριτικὲς κάμνουν στὰ ἔργα ἄλλων;

Ἐκεῖνες τῆς ἡμέρες εἶχεν ἔλθει ἡ εἰδησις ὅτι τὸ πλήρωμα τοῦ «Ἀβέρωφ» ἦταν ἕτοιμο νὰ στασιάσῃ—ὅτι ἐστασίασε. Ὁ Κουντουριώτης διετάχθη νὰ φύγῃ τὸ γρηγορώτερο. Καὶ ἐπῆγε ἐγκαίρως. Μὲ τὴν πεποίθησι ποὺ ἐνέπνεεν ἡ παρουσία του καθυσάχασε τὰ πληρώματα μὲ τὸ μαλακὸ τρόπο του ἔβαλε τὰ πράγματα στὴ θέσι τους, καὶ ἐπιστάτησε μετὰ μὲ ἐνδιαφέρον καὶ στὴς ἐπισκευὲς τοῦ πλοίου.

* *

Στὰ μέσα Αὐγούστου ἡ ἐπισκευὲς εἶχαν τελειώσει. Ὁ «Ἀβέρωφ» ἦταν πάλι καινούργιος ὅπως ἦταν ὅταν καθελκύσθη, τρεῖς μῆνες πρὶν, στὰ Ναυπηγεῖα Ὁρλάνδο. Καὶ τὸ πλοῖο ἔφευγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ νέο του κυβερνήτη, τὸν Κουντουριώτη.

Ὅταν νὸ πλοῖο εὗρισκόταν στὸν Βισκαῖκὸ κόλπο ὁ Κουντουριώτης ἔστειλε τὸ πρῶτο ραδιοτηλεγράφημα.

«Πλέομεν κανονικῶς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς θὰ εἴμεθα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα».

—Ἐρχεται! Ἐγγραφαν ἡ ἐφημερίδες. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πειραιῶτες ἐτοιμάσθηκαν γιὰ τὴν ὑποδοχὴ.

Ἐπὶ τέλους!

Στὴ Μάλτα ἐσταμάτησεν ὁ «Ἀβέρωφ» γιὰ ἀνθράκεσι. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐχαιρέτησαν μὲ ἐγκαρδιότητα τὸν κυβερνήτη καὶ τοὺς ἀξιωματικoὺς τοῦ πλοίου. Ὁ Κουντουριώτης ἔκαμε καὶ μερικὲς ἀσκήσεις ἐπιδείξεως μὲ τὸ πλοῖο. Ἐκαμε καὶ ἓνα φιλικὸ διαγωνισμὸ στὴν ταχύτητα μὲ τὴν Ἀγγλικὴν Ναυαρχίδα τῆς

Μεσογείου. Ὁ Κουντουριώτης — ἀποφασιστικὴ τόλμη καὶ ἐδῶ — διέταξε τὸ μηχανικὸ τοῦ πλοίου ἐπάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα.

«Πᾶση δυνάμει».

Καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἀνέπτυξε μεγαλύτερη ταχύτητα καὶ ἐδείχθη γρηγορώτερος ἀπὸ τὸ Ἑγγλέζικο πολεμικόν.

Ἐπειτα συνέχισε τὸ ταξεῖδι του γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐξω ἀπὸ τὴν Ὑδρα — τὴν πατρίδα τοῦ κυβερνήτη — ὑποδέχθηκε τὸν «Ἀβέρωφ» μοῖρα τοῦ στόλου καὶ τὸν συνώδευσε τιμητικὰ ὥς τὸ Φάληρο.

Τὴν εἰκόνα τῆς ὑποδοχῆς μᾶς τὴν δίδουν ἡ ἐφημερίδες ἐκείνων τῶν ἡμερῶν. Ἀντιγράφω τὰ σχετικὰ ἀπὸ τὴν «Πατρίδα» τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1911 — ἡ ὁποία ἐδημοσίευσε καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνθουσιώδη ἄρθρα, μὲ τὸν τίτλο:

ΕΘΝΙΚΗ ΔΙΑΔΗΛΩΣΙΣ

«Δάκρυα χαρᾶς ἐπλήρουν χθὲς τοὺς ὀφθαλμοὺς χιλιᾶδων λαοῦ» πλυμυρίσαντος τὴν Φαληρικὴν ἀκτὴν διὰ τὰ χαιρετήση καὶ δεξιωθῆ τὸ νέον ὠθηγητόν, τὸ ὁποῖον ἔπλεεν ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου. Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος εἰσῆρχετο ἡρέμα εἰς τὰ γαλανά νερά τοῦ Φαλήρου ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ μετεβλήθη σὲ ἀληθῆ φρενέτιδα πατριωτικῆς ἐξάρσεως. Ὅλων αἱ ψυχαὶ καὶ καρδίαι ἐδονοῦντο καὶ ἔπαλλον καὶ δέν ὑπῆρχε διάνοια Ἑλληνική, ἡ ὁποία δέν ὠνειροπόλει τὴν συνέχισιν τῆς δόξης καὶ τῆς εὐκλείας τῶν παλαιῶν χρόνων.

Ἡ ὑπερέντασις αὕτη τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθητήματος ἦτο φυσικὴ εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος ἐγαλουψήθη μὲ τὴν εὐκλειαν τῆς ἱστορίας του καὶ ἀνετράφη μὲ τὰ ὄνειρα καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως.

Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκρότουν τὰ τηλεβόλα καὶ ὁ μέλλων βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν συμβούλων τοῦ Στέμματος ἀνῆρχετο ἐπὶ τοῦ νέου θωρηκτοῦ, ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ ὑπερυψοῦτο εἰς σφαίρας ἐθνικῶν ἰδεωδῶν καὶ ἡ ἔνδοξος Ἑλληνικὴ θάλασσα ἐφρικία μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ναυμάχων τοῦ 21.

Τὴν συγκίνησιν ταύτην τοῦ πλήθους, τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὸ περιπαθεὲς προσκύνημα, τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν, τὴν

φωνήν αὐτὴν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία ἔχει ζωηρὰς τὰς ἀπηχῆσεις καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν, ὡς ἀκούσουν ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους τὸ Ἔθνος σήμερον ἔχει ἐμπιστευθῇ τὰς τύχας του.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διεκρίθη πάντοτε διὰ τὰς θυσίας του ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συναισθάνεται βαθέως τὰς μεγάλας καὶ ἱερὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἔχει ἀπέναντι τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν του.

Ἄπαν τὸ Ἑλληνικὸν χθὲς ἐπεκοινώνει νοερώς μετὰ τῶν ἐν Φαλήρῳ ἐθνικῶν διαδηλωτῶν καὶ διὰ μέσου θαλασσῶν καὶ ὁρέων καταनुκτικῇ ἐτελεῖτο ἱεροτελεστία καὶ ὑπόσχεσις πανελλήνιος ἐδίδετο πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν μεγάλων αὐτῆς ὑποχρεώσεων.

Ἐχουν ἄδικον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ταράσσεται ἐκ φιλοπεριεργείας. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συνταράσσεται ἀπὸ ἄδολα καὶ ἄγνὰ αἰσθήματα πατριωτισμοῦ καὶ δὲν θὰ παύσῃ ὑποβαλλόμενος εἰς τὰς σκληροτέρας τῶν θυσιῶν χάριν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ πόθων.

Ἡ ὥραία τελετὴ τῆς χθὲς ἀποτελεῖ περίλαμπρον σελίδα τῆς τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως.

Ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ὡς ἀπὸ ἐθνικῆς ἐπάλξεως βροντοφωνοῦμεν καθ' ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν:

ΘΑΡΡΕΙΤΕ ΚΑΙ ΕΛΠΙΖΕΤΕ

Ἡ Ἑλλὰς θὰ ζήσῃ διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀποστολήν!»,

* *

Ὁ κατάπλους τοῦ Ἀβέρωφ, εἰς τὰ Φαληρικὰ ὕδατα.

Ἡ γενομένη ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ, 50 χιλιάδες λαοῦ εἰς τὴν Ἀκτὴν.

Ἐπίσκεψις τοῦ ἀντιβασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τῶν ὑπουργῶν.

Ἡ προσφωνήσις τοῦ κ. Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ἡ ἀντιφωνήσις τοῦ Διαδόχου.

Μολονότι ἡ χθεσιτὴ ἡμέρα ἦτο λίαν ἀκατάλληλος διὰ καθόδους εἰς τὰ Φάληρα, λόγῳ τῆς γενικῆς μετοικεσίας καὶ τῆς ἀνα-

στατώσεως κάθε σπιτιοῦ, ἐν τούτοις ὁ κόσμος ὅλων ἐν γένει τῶν τάξεων, προτιμήσας τὰς πιθανότητας ἑνὸς μαλλοτραβήγματος μετὸν νοικοκύρην του διὰ τὴν ἀργοπορίαν του ἢ καὶ τὴν ἀναβολὴν τῆς μετοικεσίας, παρὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ θεαματος τοῦ κατάπλου τοῦ «'Αβέρωφ» μας, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 2ας μ.μ. τῆς χθὲς νὰ κατέρχεται σωρηδὸν εἰς τὸ Φάληρον.

Ὁ Ἡλεκτρικὸς σιδηρόδρομος καὶ ὁ τροχιόδρομος, προβλέποντες φυσικὴν κοσμοπλημμύραν ἐδιπλασίασαν καὶ ἐτριπλασίασαν τὰς γραμμὰς των. Ὁ τροχιόδρομος κυρίως ὑπέστη τὰς γενναιότερας ἐπιθέσεις, καὶ μολονότι κάθε ταξειδί ἐξετελεῖτο ὅχι ὑπὸ δύο ὅπως γίνεται συνήθως τραίνων, ἀλλὰ ὑπὸ πέντε μαζύ, ἐν τούτοις μόλις κανεὶς εὗρισκε θέσιν νὰ σταθῇ εἰς καμμίαν γωνίαν ὄρθιος καὶ τοῦτο κατόπιν κόπων καὶ βασάνων.

Ὅλαι αἱ Ἀθῆναι, χθὲς εἶχον ἐκστρατεύσει. Κανένα σπίτι δὲν ἔμεινεν ἀσυγκίνητον ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τοῦ ὥραίου μας θωρηκτοῦ.

Οἱ κατερχόμενοι μετὰ περισσότερον ἐνθουσιασμόν καὶ μετὰ περισσότεραν συγκίνησιν ἦσαν οἱ γέροι. Ἐνεθυμοῦντο ἐθνικὰ φωτεινὰ σημεῖα περασμένων χρόνων καὶ ἐξήτουν πειστήριον περὶ τῆς συγχίσεώς των καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἄιντε νὰ δοῦμε τώρα τὶ θὰ κάνωμε ! ἔλεγαν καὶ κατέστρωναν τὰ πλεόν ὄνειροπόλα σχέδια περὶ τῆς μελλούσης δράσεως.

Αἱ ΑΘΗΝΑΙ ΕΝ ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΕΙ

Αἱ μᾶζαι αἱ ὀγκώδεις καὶ αἱ ὑπερμεγέθεις ἤρχισαν κατερχόμεναι ἀπὸ τῆς 3ης μ.μ. Εἶναι ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν διεξάγεται ὁμηρικὸς ἀγὼν ἐμπρὸς εἰς κάθε θύραν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ τροχιοδρόμου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μιᾶς ἀπλῆς εισόδου εἰς τὸ τραῖνον. Τὰ παιδιὰ χάνουν τὸν πατέρα καὶ οἱ πατέρες τὰ παιδιὰ.

Πλείστοι καταβάλλουν προσπαθείας διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ πρῶτον τραῖνον καὶ μόλις κατορθώνουν νὰ κρεμασθοῦν εἰς τὸ τελευταῖον. Ὁ συνωστισμὸς τῶν ἐπιβατῶν εἰς τοὺς σταθμοὺς εἶνε ἀπερίγραπτος. Τὰ τραῖνα παρὰ τὸν συνεχῆ πολλαπλασιασμόν δὲν κατορθώνουν νὰ ἐπαρκέσουν. Πάντοτε, ἔπειτα ἀπὸ ἐκάστην πλήρωσιν ἀμαξοστοιχίας, ὑπάρχει κόσμος δυνάμενος νὰ πληρώσῃ ἄλλας δέκα. Ὁ «'Αβέρωφ» ἔθεσεν εἰς νευρικὴν καὶ ἀγωνιώδη κί-

νησιν ὅλας τὰς Ἀθήνας. Μαζῇ μὲ τὴν κίνησιν τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, ἤλθε νὰ μεταβάλλῃ τὴν πρωτεύουσαν εἰς ὠρολόγιον τοῦ ὀποίου αἱ μηχαναὶ πηγαίνουν νὰ σπᾶσουν ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν σύσφιγξιν τοῦ ἑλατηρίου.

Ὁ Πειραιεὺς δὲν ἔμεινε ὀλιγώτερον ἀσυγκίνητος. Ἡ ἰδία πάγνωστος κἀθοδος καὶ ἐκεῖθεν. Ὁ κόσμος κατορθώνει διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ καὶ τροχιοδρόμου κατὰ μᾶζας. Πολλοὶ προτιμοῦν νὰ καταλάβουν τὰ ὕψη τῆς Καστέλλας διὰ νὰ ἀπολαύσουν καλλίτερον τὸ θέαμα τοῦ εἴσπλου τῶν πλοίων, καὶ αἱ κλιτύες τοῦ ὠραίου λόφου παριστάνουν τὴν ὠραιωτέραν ζουγραφιάν.

Η ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ἀπὸ τῆς 2ας μ.μ. διαφαίνονται εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος μερικαὶ σκοτεινοὶ καὶ διαλείποντες ὄγκοι. Ὅσον ὅμως τὰ λεπτὰ παρέρχονται, ἐπὶ τοσοῦτον οἱ ὄγκοι οὗτοι γίνονται καταφανεῖς καὶ στεροποιοῦνται.

Τὴν 2,15' εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὀρίζοντος διαγράφονται ὀψωδῆ-ποτε εὐκρινῶς σχήματα πλοίων, πλεόντων κατὰ μέτωπον.

—Ὁ στόλος μας!

—Ὁ «Ἀβέρωφ»! ἀναφωνοῦν καὶ χιλιάδες μάτια προσπαθοῦν νὰ διεισδύσουν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ φαινομένου τεμαχίου τοῦ Σαρωνικοῦ διὰ νὰ βεβαιωθοῦν περὶ τοῦ γεγονότος.

Πράγματι, εἶνε ὁ στόλος, εἶνε ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μὲ τὸν ἀρτιπαγῇ «Ἀβέρωφ» εἰς τὸ μέσον ὁ ὁποῖος ἔρχεται μὲ τὴν ὑπερρωάνεια ἐκείνην ἢ ὅποια προκαλεῖ παλμούς καὶ πλάττει ὄνειρα. Προχωρεῖ ἀργὰ καὶ σιγὰ, ὅπως προχωρεῖ ἡ πομπὴ ἐκείνη ἢ ὅποια ἔχει εἰς τὸ μέσον μίαν νύμφην.

—Νὰ ὁ «Ἀβέρωφ»! Κραυγάζει ἓνας καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν γύρω του κόσμον, ὅτι τὸ ὀγκῶδες θωρηκτὸν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκπέμπει τὸν πολὺν καπνόν.

—Δὲν βλέπετε τι καπνὸ βγάζουν τὰ φουγάρα του... Τέτοιο καπνὸ τὸ βγάζει κανένα ἄλλο πολεμικὸ καράβι;

ΤΑ ΡΙΓΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΙΝΗΣΕΩΣ

Περὶ τὴν 3ην ὥραν, τὰ πλοῖα φαίνονται πλέον εὐκρινῶς. Δεξιᾷ εἶναι τὸ θωρηκτὸν «Ψαρά», ἐπὶ τοῦ ὁποῖου εἶνε καὶ ὁ κ. Τῶφφνελ, κατόπιν ὁ «Ἀβέρωφ» καὶ μετὰ τὸν «Ἀβέρωφ». πάντοτε ἐπὶ τῆς ἰδίας ὀριζοντίου καὶ κατὰ μέτωπον γραμμῆς αἱ «Σπέτσαι» καὶ ἡ «Υδρα». Ἐκατέρωθεν τοῦ θωρηκτοῦ τὰ ἑξ ἀντιτορπιλλικά κατ' ἀντιπαραγωγὴν καὶ τὰ τορπιλλοβόλα, εἰς τὸ ἀκρότατον δὲ ἀριστερὸν ὁ «Ἀλφειός».

Εἶναι ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ «Ἀβέρωφ» φαίνεται πλέον μέγας, ὀγκώδης, ἐπιβλητικός, μεγαλοπρεπής. Τὰ βλέμματα τοῦ πλήθους στρέφονται μόνον πρὸς αὐτόν. Ὅλος ὁ κόσμος αὐτὸν παρατηρεῖ, αὐτὸν καμαρώνει αὐτὸν προσπαθεῖ νὰ χορτάσῃ.

— «Α, μωρὲ καὶ μᾶς ἔβγαλες τὴν ψυχὴ! φωνάζει κάποιος. Καλορίζικος!

— Πῶ! Πῶ! Πῶ! Τὶ Τόφαλος εἶνε αὐτός, παρατηρεῖ ἓνας ἄλλος. Τὸν βλέπει ἡ θάλασσα καὶ φοβᾶται.

Μεταξὺ τῶν θεατῶν καὶ πλεῖστοι ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Πολλοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ συγκρατήσουν τὴν συγκίνησίν των καὶ δακρῶσιν.

— Καλορίζικος, Παναγία μου, νὰ εἰσαικαὶ στερεωθεμελιωμένος, ψιθυρίζει ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον.

— Ὁ θεὸς νὰ δώσῃ νὸ τὸν κ αμαρῶσσουμε κι' ἄλλου ψιθυρίζουν ἄλλοι.

Καὶ ὁ «Ἀβέρωφ», ὅσῳ προχωρεῖ ἡ ὥρα περισσότερον ὀγκώδης, κολοσσιαῖος ἐξακολουθεῖ νὰ προχωρῇ ἀργὰ καὶ σιγὰ πρὸς τὰ Φαληρικά ὕδατα, περικυκλωμένος ἀπὸ τὰ θωρηκτά, τὰ ἀντιτορπιλλικά καὶ τὰ τορπιλλοβόλα.

Ο «ΑΒΕΡΩΦ» ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΕΙ

Τὴν 4ην παρὰ δέκα, ἀκριβῶς ὁ στόλος εἰσελθὼν ἤδη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φαληρικοῦ ὅρμου ἀγκυροβολεῖ.

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὸ Φάληρον ἔχει κατακλυσθῇ ἀπὸ τὰς χιλιάδας τοῦ κόσμου.

Ἡ Φαληριακὴ ἀκτὴ παρουσιάζει τὸ ὠραιότερόν τῶν θεαμάτων. Εἰς τὴν ὁμορφίαν αὐτὴν προσφέρει πολὺ καὶ ὁ πανηγυρι-

κός σημαιοστολισμός τοῦ «'Ακταίου», καὶ τῶν παρακτίων καφε-
νείων καὶ τῆς ἐξέδρας.

Ἡ ἐξέδρα ἦτο προωρισμένη μόνον διὰ τοὺς ἐπισήμους. Εἰς
κανένα ἄλλον δὲν ἐπετράπη ἡ ἀνάβασις. Ὁ σημαιοστολισμός τῆς
ἦτο ἐξαιρετικῶς ὥραϊος.

Δύο μουσικαὶ στρατιωτικαὶ εὐρίσκοντο πρὸ τῆς ἐξέδρας καὶ δε-
ξιὰ τοῦ «'Ακταίου πρὸς τὸν κῆπον. Δύναμις χωροφυλάκων, ὑπὸ
τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Πειραιῶς κ. Μα-
νωλοπούλου ἐτήρει τὴν τάξιν. Πρὸς πρόληψιν λαποδυτικῶν δυσα-
ρέστων εἶχον κατέλθει ἕξ Ἀθηνῶν ὁ κ. Μαρούδας καὶ ἐκ Πει-
ραιῶς ὁ κ. Δαμασκηνός, ἀστυνομικοὶ τῆς καταδιώξεως μετὰ πολ-
λῶν ἄλλων μουσικῶν λαγωνικῶν.

Η ΠΑΡΑΤΑΞΙΣ

Ἡ παράταξις τῶν πλοίων ὑπῆρξε μεγαλοπρεπεστάτη Ὁ «'Αβέ-
ρωφ» ἠγκυροβόλησε πρὸς τὸ ἄκρον δεξιὸν τοῦ ὁρμίσκου. Τὰ ἀντι-
τορπιλλικὰ καὶ τὰ τορπιλλοβόλα ἐπροχώρησαν περισσότερον πρὸς
τὸ βάθος τοῦ ὅρμου. Τὰ θωρηκτὰ ἠγκυροβόλησαν ἀριστερὰ τοῦ
«'Αβέρωφ», κατὰ σειράν.

Ἡ παράταξις παρουσίαζε κἄτι τὸ ἐξόχως ὥραϊον καὶ ἐν ταύτῃ
τὸ ὑπερόχως ἐπιβλητικόν. Ὁλόκληρος ἡ πολεμικὴ ναυτικὴ δύναμις
τῆς Ἑλλάδος ἰσχυρὰ καὶ σεβαστὴ μὲ τὸν ὄγκον τοῦ «'Αβέρωφ»
ἐπεδεικνύετο διὰ νὰ τὴν καμαρώσουν.

Τὴν 4.30' ἀκριβῶς κατέφθασαν εἰς Φάληρον διὰ τοῦ τρο-
χιοδρόμου ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξω-
τερικῶν κ. Γρυπάρης, Οἰκονομικῶν κ. Κορομηλάς, ὁ ὑπουργὸς τῆς
Δικαιοσύνης κ. Δημητρακόπουλος καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς
κ. Τσιριμώκος.

Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῶν ἐπισήμων αἱ μουσικαὶ ἐπαιάνησαν
καὶ τὸ πληθὺς ἐχειροκρότησε καὶ ἐευφήμεσε.

ΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΜΙΑΝ ΔΕΜΒΟΝ

Μία βάρκα μᾶς ἔφερεν—συνεχίζει ὁ γράφων— εἰς τὰ ἀνοι-
κτὰ τοῦ Φαληρικοῦ ὅρμου, τὴν ὥραν ἀκριβῶς πού ὁ Ἑλληνικός

στόλος ἐφαίνετο διαγραφόμενος καθαρὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ὁ «Ἀβέρωφ», εὐρισκόμενος εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μοίρας, διεκρίνετο ἐκ ὄγκου του.

Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος ἤρχιζε ζωηρά. Βάρκες μὲ πανιά καὶ ἄλλαι κωπήλατοι διεσταυρώνοντο καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς μεταξὺ Παλαιοῦ καὶ νέου Φαλήρου θαλάσσης, ἀτμάκατοι καὶ ἀτμοπλοια μικρά, ναυλωθέντα ἐπίτηδες ὑπὸ πολλῶν διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν κατάπλου τοῦ νέου θωρηκτοῦ μας, ἐπλήρωσαν τὸν ὠραῖον κόλπον. Ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ τῆς πλατείας τοῦ Νέου Φαλήρου ἐφαίνετο μυρμηκιῶσα ἀπὸ κόσμον, πυκνούμενον ὁλονὲν ἐκ τῶν καθύδων τῶν διαφόρων τραίνων, τὰ ὅποια ἔφερον τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ «Ἀβέρωφ».

Οἱ γραφικοὶ περὶ τὸν ὄρμον λόφοι, καὶ κυρίως τὸ ὕψωμα τῆς Καστέλλας, παρουσίαζον ἓνα θέαμα μὲ τοὺς κατορθώσαντας ν' ἀναρριχηθοῦν εἰς τοὺς βράχους του ἔξω τῆς γραφίδος ζωγράφου. Ἡ θάλασσα ἦτο πλέον κατὰστικτος ἀπὸ ἀτμόπλοια καὶ λέμβους, ἀνοιχθεῖσας εἰς τὸ πέλαγος πρὸς πρᾶνπάντησιν τοῦ στόλου.

Λευκὰ πανιά πελώρια διέσχιζον τὸτ' ἄερα, σημαῖαι πολύχρωμοι ἐκυμάτιζον εἰς τοὺς ἱστούς τῶν μικρῶν βαπόριων, καὶ κραυγαὶ χαρῶναι διημεΐβοντο μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν των. Αἱ πρόχειροι κριτικαὶ δὲν ἔλειψαν.

— Κύτταξέ τον πῶς ἔρχεται καμαρωμένος.

— Μὰ γιατί δὲν τὸν ἔχουν στὴ μέση τὰ ἄλλα καράβια;

Ἐξηγήθη τότε ὅτι ὡς τιμητικὴ θέσις ἡ τάξις τοῦ ἀνωτέρου εἰς παράταξιν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν, εἶνε τὰ δεξιὰ.

Η ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΑ

Ἡ στιγμή τὸς ἀγκυροβολίας τοῦ «Ἀβέρωφ» ἦτο πράγματι ὠραία. Ἐνα μικρὸν σφύριγμα ἀπὸ τὸ θωρηκτὸν εἰδοποίησεν, ὅτι ἡ ἄγκυρα βυθίζεται εἰς τὰ νερά. Τὸ πλοῖον εὐρέθη τότε ἐνηγκαλισμένον ἀπὸ ἀπείρους λέμβους, διολισθιανούσας εἰς τὰ πλευρά του.

Ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος λέμβων καὶ ἀτμακάτων, ἔγεινεν ἀνθρώπινος ἔσμος περὶ τὸ θωρηκτόν, κυρίως περὶ τὴν δεξιὰν πλευράν

του, ὅπου ἦτο ἡ κλίμαξ τῶν ἐπισήμων, ταπητόστρωτος καὶ κιγκλιδώματα ἀπαστράπτοντα.

Ἡ κινηματογραφικὴ ἐπιχείρησις ἐκ τοῦ ὥραλου θεάματος δὲν ἔλειψε. Μιὰ μηχανὴ τοῦ Κινηματογράφου Π α τ ἔ ἐλάμβανε ταῖναιας τῆς περὶ τὸν « Ἀβέρωφ » κινήσεως.

Ἀλλὰ τὶ θέαμα, ὅποια εὐτυχία διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐνα κόττερον χελιδονίσαν τὰ λευκὰ πανιά του ἀρκετὴν ὥραν εἰς τὸ Φάληρον, εἶχε πλησιάσει καὶ ἀνέπνευε τὸ κομπὸν σκάφος του παρὰ τὸν κολοσσὸν ἐκείνον τοῦ γάλυβος. Εἰς μίαν ἀτμάκατον κατὰμεστον κόσμου, πολλοὶ εἶχον ἀναρριχηθῆ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰστούς διὰ νὰ ἰδοῦν καλλίτερα.

Νεαρὰ δεσποινίς, κρατουμένη μόλις ἀπὸ ἓνα σχοινί, ἐστέκετο εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας τῆς ἀτμακάτου, ἐνῶ τὰ φορέματά της ἤνεμιζοντο ἐλαφρὰ ἀπὸ τὸν πνέοντα ἀέρα. Ἡ ἀτμάκατος ἔκανε ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, τὸ πλῆθος συνηθρίζετο εἰς τὸ κατὰστρομα τῆς ἀτμακάτου, καὶ ἡ κόρη ἐκείνη ἔμεινε εἰς τὴν θέσιν της ἀκίνητος καὶ ὥραία, ὥσάν γοργόνα τοῦ θρύλου ἐμψυχωθείσα. Καὶ ἀνάμεσα τῆς λεμβομάξης αὐτῆς, μιὰ βάρκα λεπτὴ καὶ ἐλαφρὰ ἐλαιονομένη ἀπὸ τὰς κόπας μελῶν τοῦ Ὀμίλου τῶν Ἑρετῶν πετοῦσαν ὡς βέλος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μόλις φαινομένη νὰ ἐγγίξῃ τὰ νερά.

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΕΠΙΣΗΜΟΙ

— Εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεβοῦμεν ἐπάνω; Ἐφώναξε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μίαν βάρκαν πρὸς ἀξιωματικὸν θεώμενον ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ θωρηκτοῦ τὸ πλῆθος.

— Αὐρίον εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς. Τώρα ὅπως βλέπετε δὲν ἦλθαν οὔτε οἱ ἐπίσημοι ἀκόμη.

— Τὶ ἐπίσημοι ἀκόμη; Διεμαρτυρήθη ὁ βιαζόμενος νὰ πατήσῃ ἐπὶ τοῦ « Ἀβέρωφ ». Ἐμεῖς ἐκάμαμε μὲ τὰ χρήματά μας τὸ καράβι Ψ ψ ψ . . .

— Τέσσαρες λέμβοι τοῦ Π. Ναυτικοῦ προσεπάθουν νὰ κρατήσουν κάποιαν τάξιν παρὰ τὴν κλίμακα τοῦ θωρηκτοῦ, ὁπόθεν θ' ἀνήρχοντο οἱ ἐπίσημοι.

— Ἀνοιχθῆτε πιὸ πέρα, ἀπ' ἐδῶ θὰ περάσῃ ἡ ἀτμάκατος τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ.

Κατωρθώθη τέλος νὰ ἐλευθερωθῇ μία λωρὶς θαλάσσης διὰ

τὴν ἀτμάκατον, τῆς ὁποίας ἐπέβαινον τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Τὸ πλῆθος ἀνευφήμισε τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.

— Ζήτω ὁ Βενιζέλος.

Ὁ κ. Πρόεδρος εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποκαλύπτεται συνεχῶς πρὸ τοῦ χαιρετῶντος πλήθους.

— Νὰ μᾶς κάνης κι' ἄλλο, καπετὰν Λευτέρη φωνάζει κάποιος.

— Ζήτω τὸ Ναυτικό μας. Ζήτω ὁ Κουντουριώτης. Καὶ ὅλα τὰ μάτια τοῦ πλήθους ἐκείνου προσηλοῦντο ἐπὶ τοῦ πελωρίου σκάφους, ὥσάν νὰ θέλουν νὰ βυθισθοῦν εἰς τὸν χάλυβά του καὶ νὰ ἰδοῦν ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικόν του.

* * *

Παραπλέομεν τὸν «Ἀβέρωφ» διὰ νὰ πολιορκήσωμεν τὴν ἀριστερὰ κλίμακά του, ὅπου ὑπῆρχεν ἐλπίς ἐπιτυχίας ἐφόδου.

Εἰς τὸν ἐξώστην τῆς πρύμης θεᾶται ἀσκεπῆς ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Κορομηλάς.

— Κύριε ὑπουργέ, σταθῆτε. Δόστε μας μία πόζα. Καὶ ἡ φωτογραφικὴ μηχανὴ τῆς «Πατρίδος» ἐτοιμάζεται. Ταυτοχρόνως ἐξέρχονται εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἄλλοι ὑπουργοὶ μὲ τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.

— Ἀπ' ἐδῶ, παρακαλοῦμεν, καὶ καλοῦμεν τοὺς κ.κ. ὑπουργοὺς εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος.

Οἱ κ. κ. ὑπουργοὶ συνομιλοῦν.

— Κύριε Δημοκρακόπουλε, ἀπ' ἐδῶ.

Σταθῆτε νὰ ἔλθουν οἱ ὠραιότεροι ἐμπρός. Ἀπαντᾷ ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Δίδεται τόπος νὰ περάσῃ ὁ κ. Κορομηλάς καὶ τὸν ἀκολουθοῦν αἰδημόνως ὁ κ. Τσιριμῶκος καὶ ὁ κ. Γρυπάρης.

ΚΑΝΟΝΙΟΒΟΛΙΣΜΟΙ - ΜΟΥΣΙΚΗ - ΓΥΝΑΙΚΟΚΑΥΤΑΣ

Ἡ μουσικὴ τοῦ πλοίου παιανίζει, ἐνῶ τὸ πλήρωμα εἶναι παρατεταγμένον εἰς τὸ κατάστρωμα. Αἰφνης ὁ «Ἀβέρωφ» κανονιοβολεῖ. Εἰς τοὺς κανονιοβολισμοὺς ἀπαντοῦν καὶ τὰ ἄλλα πολεμικά.

Ἔρχεται ὁ Διόδωχος Κωνσταντῖνος.

Εὐρισκόμεθα ἐν μέσῳ καπνοῦ. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καλύπτεται ἐν ἀκαρεῖ ὥς ὑπὸ πυκνῆς ὁμίχλης.

Ἡ Α. Υ. ἀνέρχεται εἰς τὸ θωρηκτὸν ἐνῶ ἡ μουσικὴ παιανίζει τὸν Βασιλικὸν ὕμνον. Συνέβη τότε κατὶ τὸ ἐξωφρενικόν,

Μία κυρία ἐπιβαίνουσα μιᾶς βάρκας ἐπετέθη κατὰ τοῦ λεμβοῦχου.

—Τὶ ἔπαθες, κυρά μου.

—Μωρὲ τί μᾶς φέρνεις ἀπ' ἐδῶ;

—Γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί γίνεται ἐκεῖ πού ἀνεβαίνουν τὰ ἐπίσημα πρόσωπα;

—Καὶ τί μὲ φωνάζεις;

Νευρική ἡ κυρία, πλεσιάζει τὸν βαρκάρην, τὸν ἀπωθεῖ, τοῦ ἀρπάζει τὰ κουπιά καὶ κοπηλατεῖ μόνη πρὸς τὸ μέρος πού ἠθέληεν, ἐνῶ ὁ βαρκάρης ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ρίψῃ τὸν σύζυγον τῆς κυρίας εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις δὲν ἔχει λάβει μέρος εἰς τὸν καυγᾶν.

ΜΑΤΑΙΑ ΕΞΟΛΟΣ

Ἐπιχειροῦμεν ν' ἀνέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν κλίμακα εἰς τὸν «Ἀβέρωφ». Ἐπιδεικνύομεν ἄδειαν τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν εἰς τὸν φρουροῦντα τὴν κλίμακα δίοπον, ἀλλὰ μᾶς δίδεται ἡ ἀπάντησις, ὅτι ὁ κυβερνήτης ἔχει ἀπαγορεύσει τὴν ἀνοδὸν εἰς πάντας. Λέμβοι μὲ συναδέλφους μᾶς ἀκολουθοῦν. Μερικοὶ δημοσιογράφοι ἀνέρχονται τὴν κλίμακα, ἀλλ' ἐκεῖ ἐμποδίζονται ὑπὸ τοῦ ἀξιοματικοῦ τῆς ὑπηρεσίας.

—Μὰ ὁ κ. Ὑπουργὸς μᾶς ἔδωκε τὴν ἄδειαν αὐτήν.

Καὶ ἐπεδεικνύοντο αἱ ἄδειαι.

—Ὁ κανονισμὸς τοῦ πλοίου δὲν ἐπιτρέπει.

—Σᾶς παρακαλοῦμεν.

—Ἀδύνατον.

—Σᾶς ἱκετεύομεν.

—Λυπούμεθα πού δὲν δυνάμεθα νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσωμεν.

Καὶ οἱ δημοσιογράφοι μόλις ἀνῆλθον εἰς τὴν κλίμακα, ἀπὸ

τῆς ὁποίας εἶδον τὰ τεράστια ἐκεῖνα τηλεβόλα τῆς μεγάλης δλ-
κῆς, προτείνοντα τὰ τρομερὰ στρόμιά των εἰς ἡμῶν μέτρων καὶ
τὴν κομπὴν ἐκκλησίαν τοῦ πλοίου, τῆς ὁποίας ἡ θύρα ἦτο ἀ-
νοικτή.

Κατορθώνει ὁμως κάποιος ἀπ' αὐτοὺς νὰ μπῇ μέσα εἰς τὸ
κύτος τοῦ πλοίου. Βλέπει, θαυμάζει καὶ ἀργότερα περιγράφει :

«Ἔχετε ἰδέαν τοῦ Ἄδου; Θέλετε νὰ τὴν λάβετε; Παρακολου-
θήσατέ με κάτω εἰς τὰ μηχανοστάσια. 42 βαθμοὺς θερμοκρασίας
ὅταν αἱ μηχαναὶ ἀργοῦν, 47 ὅταν λειτουργοῦν. Λαμβάνω μίαν
ιδέαν τοῦ Ἄδου. Καὶ ἐν τούτοις ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀνυπόφορον ζέ-
στην ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι: οἱ μηχανικοὶ καὶ πρωτί-
τως οἱ θερμοασταὶ τοῦ «ΑΒΕΡΩΦ» τσούρουφλισμένοι ὡς ρέγγες.

Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἀνεμιστήρες ἐκεῖ κάτω τοποθετημένοι
εἰς τὰ πλάγια καὶ ἀπορροφητικαὶ μηχαναὶ δι' ἐξαγωγὴν τοῦ ὑπερ-
θερμασμένου ἀέρος. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ τεχνητὰ μέσα, ἡ ζωὴ δι'
ἡμᾶς τοὺς ἀσυνήθιστους εἶναι προβληματική.

Τὰ πυροβόλα κινοῦνται καὶ στρέφονται εὐκολώτατα καὶ κατὰ
βούλησιν, χάρις εἰς τὴν δύναμιν τὴν παραγομένην ἀπὸ τὰς ὑδροθλι-
πτικὰς μηχανὰς τὰς καταλαμβανούσας εὐρύτατον χῶρον. Αἱ τορπίλλαι
ἐκτοξεύονται δι' ἀεροθλιπτικῆς μηχανῆς παραγωγῆς μέσῃν δύνα-
μιν 300 ἄτμοσφαιρῶν. Οἱ δὲ 3 τορπιλλικοὶ σωλῆνες εἶναι ἐνάλαιοι
διὰ νὰ μὴ φαίνωνται ὅταν ἐνεργοῦν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν.

Εἴκοσι δύο λέβητες ἔχει ὁ Ἀβέρωφ οἱ ἔξ εἰς τὴν πρῶραν καὶ
δεκαεῖς εἰς τὴν πρύμναν. Ἡ ὑδρευσίς τοῦ πληρώματος γίνεται ἀπὸ
θαλάσσιον ὕδωρ μετασχηματιζόμενον διὰ μηχανημάτων εἰς γλυκύ.
Οἱ ναῦται διαιτῶνται εἰς τὸ πρῶτον μετὰ τὸ κατὰστροφμα πά-
τωμα. Διὰ λαβυρίνθου διαδρόμων καὶ κλιμάκων σᾶς ὁδηγῶ εἰς
τὴν ὑψηλὴν γέφυραν ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται τὸ πηδάλιον
τοῦ πλοίου. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ἀπὸ πύργους, ἐφ' ὧν στηρίζον-
ται τὰ 36 πυροβόλα τοῦ θωρηκτοῦ. Σᾶς συνιστῶ ἔξ ὅλων τὰ 2
μυδραλιοβόλα, δυνάμενα νὰ βάλλουν εἰς κάθε λεπτόν 450 βολάς.
Ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ ὑπάρχουν 6 προβολεῖς ῥίπτοντες τὸ φῶς εἰς
ἀπόστασιν 6 χιλιομέτρων.

Φεύγουν οἱ ἐπίσημοι καὶ ξεφεύγομε καὶ ἡμεῖς.

Η ΚΟΣΜΟΠΛΗΜΜΥΡΑ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

Ἄργα περὶ τὴν 7ην μ.μ. ἡ πλατεῖα καὶ ἡ ἐξέδρα τοῦ Φαλήρου ἦσαν κατάμεστοι πλέον κόσμου. Ἡ κυκλοφορία τοῦ πλήθους ἐγένετο μὲ συνθλιβὴν καὶ διαγκωνισμούς. Ὅλαι αἱ Ἀθηναὶ εἶχον κατέλθει εἰς τὸ Φάληρον διὰ νὰ ἴδουν τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ ἡ ἀκτὴ καὶ ἡ ἐξέδρα ἐφαίνοντο ἀπὸ τῆς θαλάσσης, μεταμορφωθείσαι ἀπὸ περιεργον καὶ μόλις κινούμενον διακοσμητικὴν γιρλάνταν. Ἦτο τὸ πληθὺς τὸ ἔχον καρφωμένα τὰ βλέμματα ἐπὶ τοῦ ἡρεμοῦντος πλέον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα «Ἀβέρωφ». Θὰ ἦσαν ὑπὲρ τὰς 50 χιλιάδες ἄτομα.

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀγκυροβολίαν τοῦ πλοίου ἐφάνη ἡ ἀτμάκατος ἡ φέρουσα τοὺς ἐπισήμους. Ὁ λαός, ὅστις παρηκολούθει τὴν ἀγκυροβολίαν ἐκ τῆς ἐξέδρας τῆς πλατείας τοῦ Φαλήρου καὶ ἐκ τῶν λέμβων ἐξέσπασεν εἰς οὐρανομήκεις ζητωκραυγὰς καὶ χειροκροτήματα.

— Ζήτω ὁ Βενιζέλος!

— Ζήτω τὸ Ναυτικόν!

Ἦσαν τὰ ἐπιφωνήματα τοῦ ἐνθουσιῶντος πλήθους. Τῆς ἀτμακάτου ταύτης ἐπέβαινον ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Τσιριμῶκος, οἱ ὑπουργοὶ κ. κ. Δημητράκος, Κορομηλᾶς καὶ Γρυπάρης, ὁ φρούραρχος κ. Κασμόπουλος μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του κ. Γραββάνη καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς συνταγματάρχης κ. Κατσιφός.

Τῆς ἀτμακάτου ταύτης προηγεῖτο καὶ ἀτμάκατος τοῦ Λιμεναρχείου ἤτις ἤνοιγε δίοδον διότι πέριξ τοῦ «Ἀβέρωφ» ὅπου εἶχε συμπηχθῇ μία μάζα ἀπὸ λέμβους, κόττερα, ἀτμόπλοια μικρὰ καὶ μεγάλα.

Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κλίμακος τοῦ θωρηκτοῦ ἀνέμενε τοὺς ἐπισήμους ὁ κυβερνήτης τοῦ «Ἀβέρωφ» πλοίαρχος κ. *Κουντου-*

ριώτης μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου.

Πρῶτος ἀνῆλθεν ὁ κ. Βενιζέλος, κατόπιν ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Τσιριμώκος καὶ ἠκολούθουν οἱ λοιποὶ ὑπουργοὶ μετὰ τοῦ φρουράρχου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Χωροφυλακῆς.

Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ θωρηκτοῦ ἦτο παρατεταγμένον εἰς δύο διπλοὺς στίχους ὅλον τὸ πλήρωμα, ἀποτελούμενον ἀπὸ 600 καὶ πλέον ναύτας, ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν.

Οἱ ἐπίσημοι πάντες ἐχαιρέτησαν διὰ χειραψίας τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τέσσαρες ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, ἐνῶ τὸ πλήρωμα ἐξητωκραύγαζεν ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Εἰς τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ πληρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐπλειοδότησαν τὰ πληρώματα τῶν ἄλλων θωρηκτῶν μας καὶ τῶν ἀντιτορπιλικῶν, τὰ ὅποια ἐπίσης ἦσαν παρατεταγμένα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς τελετῆς ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων.

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ κ. Τσιριμώκου ἀμέσως ὠδηγήθησαν εἰς τὸ καρρὲ τῶν ἀξιωματικῶν, ὅπου ὁ κυβερνήτης κ. Κουντουριώτης προσέφερε καμπανίτην. Ἐκεῖ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἐζήτησε παρὰ τοῦ κ. Κουντουριώτη διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ πλοῦ καὶ τῶν ἄλλων λεπτομερειῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Ὁ κ. Κουντουριώτης ἐξεφράσθη μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἐν γένει πειθαρχίας καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ πληρώματος. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἰδιαίτερης αὐτῆς συνομιλίας ἀνηγγέλθη εἰς τὸν κ. Πρωθυπουργὸν ὅτι ὁ ἀντιναύαρχος κ. Τῶφφνελ θὰ ἐπισκεφθῇ τὸ πλοῖον.

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ κ. ΤΩΦΦΝΕΛ

Πράγματι δὲ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἡ ἀτμάκατος τῆς ναυαρχίδος «Ψαρά» ἔφερεν εἰς τὸ θωρηκτὸν τὸν Ἀγγλον ἀντιναύαρχον μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του. Τὴν ἀνοδὸν τοῦ ξένου ὀργανωτοῦ ἐχαι-

ρέτισεν τὸ θωρηκτὸν διὰ δεκαενέα κανονιοβολισμῶν, ἐνῶ οἱ παρὰτεταγμένοι ναῦται ἐξητωκραυγάζον.

Τὸν ναύαρχον ὑπεδέχθη ὁ κυβερνήτης κ. Κουντουριώτης, ὅστις ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ καρρὲ τῶν ἀξιωματικῶν, ὅπου ἀνεμνον οἱ ἐπίσημοι. Ὁ ξένος ἀντιναύαρχος ἀντήλλαξε τυπικοὺς τινὰς λόγους μὲ ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν.

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥ «ΑΒΕΡΩΦ»

Ἦτο ἤδη ἡ ὥρα 5 καὶ 10 μ. μ. ὅποτε ἐπεφάνη ἡ φέρουσα τὴν Α. Β. Υ. τὸν Διάδοχον ἀτμάκατος. Τὴν ἔλυσιν τοῦ Διαδόχου χαιρετῶσι διὰ εἴκοσι καὶ ἐνὸς κανονιοβολισμῶν τὰ τέσσερα θωρηκτά.

Ὁ παρακολουθῶν τὸ θέαμα λαός, καὶ τὰ πληρώματα τῶν πλοίων, ζητωκραυγάζουσι διατόρως. Φρενίτις καταλαμβάνει τοὺς πάντας.

Ἐν μέσῳ τῶν ζητωκραυγῶν καὶ τῶν χειροκροτημάτων ὁ Α. Β. Υ. ὁ διάδοχος ἀνέρχεται τὴν κλίμακα, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν του κ. κ. Λεβίδη καὶ Σκουμπουρδῆ.

Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀνέμενον τὸν Ἀντιβασιλέα ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων, ὁ ναύαρχος Τῶφφνελ, καὶ ὁ πλοίαρχος κ. Κουντουριώτης μετ' ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου.

Ἡ Α. Β. Υ. ἐχαιρέτησε διὰ χειραψίας πρῶτον τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Βενιζέλον κατόπιν τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Τσιριμῶκον, τοὺς λοιποὺς Ὑπουργοὺς, τὸν κυβερνήτην κ. Κουντουριώτην τὸν ὅποιον τὸν συνεχάρη θερμῶς, τὸν ὑπαρχον κ. Βούλγαρη, τὸν πλωτάρχην κ. Δραγάτην καὶ κατόπιν κατὰ σειρὰν ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ θωρηκτοῦ. Ἀμέσως κατόπιν ὁ Διάδοχος ἐπεθεώρησε τὸ παρὰτεταγμένον πλήρωμα, ἀκολουθούντων τῶν κ. κ. Ὑπουργῶν, τοῦ Ναυάρχου κ. Τῶφφνελ καὶ τοῦ κ. Κουντουριώτη.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἀνδρῶν, ἤρχισε ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ σκάφους ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ὑπάρχου κ. Βούλγαρη, ὅστις μετὰ θαυμαστῆς σαφηνείας ἐξήγει εἰς τοὺς ἐπισήμους ἐν πάσει λεπτομερεῖᾳ τὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων μηχανῶν τοῦ σκάφους

Πάντες ἀπεθαύμασαν τὴν εὐχέρειαν τοῦ κ. ὑπάρχου εἰς τὴν ἐξηγήσιν καὶ τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρειαν.

Ἡ Α. Υ. μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ἐπισκέφθησαν πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ διαμερίσματα τοῦ πλοίου παραμεινάντες περισσότερον εἰς τὰ μηχανοστάσια καὶ τοὺς πυργίσκους τῶν μεγάλων τηλεβόλων, εἰς ἓνα μάλιστα ἐκ τῶν πυργίσκων τούτων ὁ Διάδοχος ἠναγκάσθη ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ξίφος του διὰ νὰ εἰσέλθῃ, καὶ τοῦτο, διότι ἡ εἴσοδος ἦτο στενή.

Ο ΘΑΥΜΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Ἡ Α. Υ. πλέον ἢ ἅπαξ ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν Του διὰ τὴν τελειότητα τῶν μηχανῶν καὶ τὴν ἐν γένει διαρρύθμισιν τοῦ σκάφους.

— Σᾶς βεβαιῶ, ἐτόνισεν ἡ Α. Υ., ὅτι ἡ τελειότης τοῦ πλοίου μὲ καταπλήσσει. Καὶ λέγω τοῦτο ἐγὼ ὁ ὅποῖος εἶδον πολλὰ πλοῖα νεωτάτου συστήματος.

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς Α. Β. Υ. παρήγαγον ἀρίστην ἐντύπωσιν.

Ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἀπήντησεν εἰς ταῦτα:

— Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο Ὑψηλότατε. Ἀπαιτεῖται καὶ δουλειά. Πρωτίστως δουλειά.

Πρέπει νὰ συνηθίσουν τὰ πληρώματα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν πειθαρχίαν.

Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, ἣτις διήρκεσεν ἕως ἡμισίαν ὥραν οἱ ἐπίσημοι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ καρὲ τῶν ἀξιωματικῶν, ὅπου ὁ ἀντιβασιλεὺς συνωμίλησεν ἰδιαιτέρως ἐπ' ὀλίγον ἀγγλιστὶ μετὰ τοῦ ἀντιναύαρχου κ. Τῶφφνελ. Εἰς τὸ καρὲ ἐκλήθησαν καὶ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου.

Ὁ κυβερνήτης κ. Κουντουριώτης προσέφερρεν ἐκεῖ καμπανίτην· πρῶτον εἰς τὸν Διάδοχον κατόπιν εἰς τὸν κ. Τῶφφνελ τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργούς.

Η ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ κ. BENIZEΛΟΥ

Ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἐγείρας τὸ κύπελλον προσεφώνησεν ὥς ἑξῆς:

Ἵψηλότατε,

Θεσμῶς εὐχαριστῶ τὴν Ἵμετέραν Βασιλικὴν Ἵψηλότητα ἐκ μέρους τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ διότι εὐηρεστήθητε νὰ τιμήσητε αὐτὸ διὰ τῆς ἐπισκέψεώς Σας πρὸς τὸ ὠραῖον καὶ ἰσχυρὸν τοῦτο σκάφος μὲ τὸ ὁποῖον ἐπρόεικισε τὴν χώραν ἡ φιλοπατρία ἐνὸς μεγάλου τέκνου αὐτῆς, τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ.

Ἡ σπουδαία τοῦ Πολεμικοῦ ἡμῶν Ναυτικοῦ αὐτὴ ἐνίσχυσις ἦν συνεπάγεται ἡ ἀπόκτησις τοῦ νεοτεύκτου τούτου σκάφους, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐπιτυχῇ δρᾷσι τῆς Ἀγγλικῆς Ναυτικῆς Ἀποστολῆς σημειώνουν διὰ τὸ Ναυτικὸν ἡμῶν τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου, ἣτις πέποιθα ὅτι θὰ καταστήσῃ τοῦτο ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ ἄξιον τοῦ παρελθόντος του καὶ τῶν ἐλπίδων του, ὅς ἐπ' αὐτοῦ στηρίζει τὸ ἔθνος.

Κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τόσης χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας ὑποδεχόμεθα τὴν ἰσχυροτάτην ταύτην νέαν πολεμικὴν μονάδα μας ἐπιθυμῶ νὰ διακηρύξω τὴν στερεὰν πεποίθησιν μου, ὅτι τὸ Πολεμικὸν ἡμῶν Ναυτικὸν θὰ ἀποβῇ ταχέως ἄξιον τῶν προσδοκιῶν τῆς Χώρας, στηρίζω ὅχι τὸσον εἰς τὴν ἀξιολογωτάτην ἄλλως τε ἐνίσχυσιν, ἣν ἔλαβε τοῦτο διὰ τῆς νέας ταύτης ἰσχυρᾶς πολεμικῆς μηχανῆς καὶ μέλλει νὰ λάβῃ διὰ τῆς ἀποκτήσεως καὶ ἄλλων νεοτεύκτων σκαφῶν, ὅσον εἰς τὴν ἀσφαλῆ προσδοκίαν, ὅτι τὰ ἐπιτελεῖα καὶ τὰ πληρώματα, ὧν τὰς σημερινὰς ἐλλείψεις ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀναγνωρίζω, θὰ δυνηθῶσιν, ἀφωσιούμενα εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ἐπωφελούμενα τῶν φώτων καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, νὰ ἀνέλθουν ταχέως ὑπὸ τε τὴν ἐποψιν τῆς πειθαρχείας καὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης ἐν γένει εἰς τὴν περιωπὴν εἰς ἣν ἀπὸ πολλοῦ εὐρίσκονται οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν.

Τὴν ὑπεροχὴν δὲ ταύτην ἦν ἀποδίδουν εἰς τὸ ἔμψυχον μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως θὰ εὕρῃ ἐντελῶς δεδικοιολογημένην ὅστις ἐνθυμηθῇ ὅτι οὐχὶ τὸ πλῆθος οὐδὲ τὸ μέγεθος τῶν σκαφῶν ἠσφάλισαν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν νίκην, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν δαιμόνιον ἡ ὑπερτέρα ναυτικὴ τέχνη καὶ ὁργάνωσις καὶ πειθαρχεία, ἣν ἐκράτουνεν ἡ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς ἐμπιστοσύνη, τὸ ριψοκίνδυνον πνεῦμα καὶ ἡ σταθερὰ ἀπόφασις, ὅ-

πως διὰ πάσης θυσίας ἀσφαλισθῇ ἡ νίκη. Μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον ἀναφωνῶ :

— Ζήτω τὸ Ἕθνος.

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς.

— Ζήτω ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος.

— Ζήτω τὸ Ναυτικόν.

— Ζήτω ὁ Κουντουριώτης.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην ἡ Α.Β.Υ. ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς :

Προσυπογράφω ἀνεπιφυλάκτως εἰς ὅσα εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν καὶ ὅ,τι πρὸ πάντων ἔχω νὰ ἀξιώσω παρ' ὅλων εἶνε ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία ἣτις ἐμπνέει εἰς ἕκαστον τὴν στερεὰν ἀπόφασιν νὰ ἐκτελῇ ἀσυσζητητὴ τὰς ἀρμοδίως διδομένας αὐτῷ διαταγὰς μέχρι τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός του.

Ζήτω τὸ Ναυτικόν !

Εἰς τὸ καρρὲ τῶν ἀξιοματικῶν ἐγένετο ἐπίσης συζήτησις περὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡ Α.Β.Υ. ὁ Διάδοχος ἔλαβε πάλιν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσῃ εὐφήμως περὶ τοῦ πλοίου καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ αὐτοῦ.

Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ

Ὅλιγον κατόπιν ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἀπῆλθεν, ὑπὸ τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων τῶν πλοίων, τὰς ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων καὶ τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον μεθ' ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ παρηκολούθει ἀπὸ τὴν πλατεῖαν τοῦ Φαλήρου καὶ τοὺς πέριξ λόφους καὶ τὰς λέμβους.

Ὁ Διάδοχος κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐχαιρέτησε διὰ χειρῶν τὸν κ. Βενιζέλον, τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Τσιριμῶκον τοὺς ὑπουργούς, τὸν κ. Κουντουριώτην καὶ τὸν κ. Βούλγαρην. Τοὺς λοιποὺς ἀξιοματικοὺς ἐχαιρέτησε στρατιωτικῶς.

Ὁλίγον κατόπιν, περὶ τὴν 6ην δηλαδὴ ὥραν ἀπῆλθε καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὁμοίως ὑπὸ τοὺς κανονιοβολισμοὺς τῶν θωρηκτῶν.

Ἡ διέλευσις τῶν ἀτμακάτων τῶν ἐπισήμων ἀνὰ μέσον τοῦ πλήθους τῶν λέμβων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων προεκάλεσεν φρενιτιώδη ἐνθουσιασμόν. Ἰδιαιτέρως ἐπευφημήθη ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕ ΤΟΝ κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ

Χθὲς τὴν νύκτα εἶδομεν τὸν κ. Πρωθυπουργὸν κ. Βενιζέλον, ὅστις μᾶς ἐξεφράσθη ἐνθουσιωδῶς περὶ τοῦ νέου θωρηκτοῦ μας.

— Ὅ,τι εἶχον νὰ εἶπω τὸ εἶπον εἰς τὴν προσφώνησίν μου, μᾶς ἐτόνισεν ὁ κ. Πρωθυπουργός. Ὅ,τι ἔχω νὰ προσθέσω καὶ πάλιν, εἶναι ὅτι πρέπει νὰ συνηθίσωμεν εἰς τὴν δουλειά.

— Θὰ ἐξακολουθήσουν κ. Πρωθυπουργέ τὰ γυμνάσια;

— Βεβαίως. Τὰ Γυμνάσια θὰ ἐξακολουθήσουν μέχρι τῆς 8ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν πάντοτε τοῦ Ἀγγλοῦ ὀργανωτοῦ κ. Τῶφφνελ.

— Ὁ ξένος ἀντιναύαρχος θὰ ἐπιβῇ τοῦ « Ἀβέρωφ »;

— Αὐτὸ δὲ τὸ γνωρίζω ἀκόμη. Γνωρίζω μόνον ὅτι ὁ κ. *Κουντουριώτης* θὰ *παραμείνῃ ὡς μολραρχος*.

ΟΙ ΠΕΙΡΑΙΕΙΣ

Οἱ ἐκ Πειραιῶς μεταβάντες εἰς Φόληρον ὑπολογίζονται εἰς δεκάσχιλους καὶ πλέον.

Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας κ. Ἑλλιοτ κατελθὼν εἰς Πειραιᾶ μετὰ τῆς οἰκογενείας του δι' αὐτοκινήτου, παρηκολούθησε τὸν εἴσπλουν τοῦ « Ἀβέρωφ » εἰς τὸν Φαληρικὸν ὄρμον ἐκ τοῦ ἐξώστου τῆς παρὰ τὴν Καστέλλαν οἰκίας τοῦ κ. Μακκά ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς 6 καὶ 1)2 μ.μ. ὥρας.

Τὸ ἀτμόπλοιον « Πύλαρος » πλήρες ἐπιβατῶν, σημαιοστόλιστον ἐξῆλθεν εἰς προὔπαντησιν εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ ἠκολούθησε τὸ θωρηκτὸν καὶ τὸν στόλον εἰς τὸ Φάληρον, ἐνῶ οἱ ἐπιβαίνοντες ἐξητωκραύγαζον.

Οἱ λόφοι Καστέλλας ἀπὸ τῆς πλατείας τῆς Ἀλεξάνδρας μέχρι Φαλήρου ἦσαν κοσμοβριθεῖς. Ἐπίσης ἡ Πειραιϊκὴ χερσόνησος ἀπὸ τῆς θέσεως «Λοβιάρη» μέχρι Φρεατύδος ἀπὸ τῆς 2ας μέχρι τῆς 4 καὶ 1)2 μ.μ. ὥρας. Ἐπίσης πλήθι κόσμου ἦσαν στὴ θέσι Σταυρός, ὅπου ὁ σηματογράφος τοῦ λιμένος.

Ἀπὸ τῆς 3ης μ.μ. ὁ Πειραιεὺς εἶχεν ἐρημωθῇ. Τὰ Δημόσια γραφεῖα ἦτοι Τελωνεῖον κλπ. εἶχον κλείσει.

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟΝ ΤΗΝ ΝΥΚΤΑ

Τὸ Φάληρον κατάμεστον κόσμου καὶ τὴν νύκτα. Τὰ ξενοδοχεῖα γεμάτα. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς πλατείας τρώγει καὶ ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ κ. Μαρκαντωνάκη. Ὁ κόσμος καὶ ἰδία οἱ ξένοι τὸν παρατηροῦν μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Παραπλεύρως τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ εἰς τράπεζαν ἔχουσιν σχῆμα Π, παρακάθεται ὁμιλος ἐκ 30 καὶ πλέον προσώπων μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ κ. κ. Γρυπάρης Στραῦτος, Δούμας καὶ Μπένσης μετὰ τῶν κυριῶν των. Τὸ γεῦμα ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ κ. Φίλωνος.

Εἰς τὰς 9 1)2 ἄρχεται καὶ φωταγώγησις. Ἡ πλατεῖα, ἡ ἐξέδρα ἡ Καστέλλα, τὰ θωρηκτά, καὶ βάρκες πλέουν εἰς πέλαγος φωτός, ἐκπεμπομένου ἀπὸ χιλιάδας ἐνετικῶν φανῶν καὶ πολυχρώμων ἄλλων λαμπτήρων.

Τὸ θέαμα ἦτο ἔξοχον, μοναδικόν. Εἰς τὰς 10 ἄρχεται ἡ παράστασις τοῦ Μελοδράματος. Ἐπαίχθη ἀρκετὰ καλὰ ἡ «Περουζέ» τὴν ὁποίαν παρηκολούθησαν ὁ κ. Πρωθυπουργὸς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπισήμων.

Εἰς τὰς 12 μ.μ. τὸ πλεῖστον τοῦ κόσμου ἤρχισε νὰ φεύγῃ ἀνερχόμενον εἰς Ἀθήνας.

Ὅ,τι ἐγένετο τότε εἰς τὸν ἡλεκτρικὸν καὶ τὰ τράμ εἶναι ἀπεργίγραπτον. Πολὺς κόσμος διενυκτέρευσε εἰς τὸ Φάληρον, διὰ νὰ δυνηθῇ σήμερον τὴν πρωΐαν νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ».

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ κόσμου καὶ ὁ θαυμασμός ἐξηκολούθησεν».

* * *

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος πού εὕρισκετο στὸ ἐξωτερικόν, ὅταν

ἔμαθε τὴν εἵδησιν ὅτι ὁ «Ἀβέρωφ» ἔφθασε στὸ Φάληρο ἐτηλε-
γράφησε τοῦ Π. Κουντουριώτη.

«Κυβερνήτην Ἀβέρωφ

Κουντουριώτην

Εἶμαι ἀπείρως εὐτυχῆς διὰ τὴν αἰσίαν ἄφιξιν τοῦ «Γ. Ἀβέ-
ρωφ». Σᾶς συγκαίρω ὅλους ὀλοψύχως διὰ τὴν ἐπιτυχῇ ἐκπλήρω-
σιν τοῦ καθήκοντος σας. Αἱ εἰλικρινεῖς εὐχαί μου συνοδεύουν
πάντοτε τὸ ἀγαπητόν μου Ναυτικὸν εἰς τὰς ἐργασίας του καὶ τὴν
ἀνάπτυξίν του.

Γεώργιος»

Τὸ βασιλικὸν αὐτὸ τηλεγράφημα ἐκοινοποιήθη στοὺς ἀξιωμα-
τικούς καὶ τοὺς ναύτες τοῦ «Ἀβέρωφ» μὲ Ἡμερησίαν Διαταγὴν
τοῦ Κυβερνήτη Π. Κουντουριώτη.

* *

Ἡ Ἑλλάδα εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ὑπεροπλίαν στὴ θάλασσα ἀπέ-
ναντι τῆς Τουρκίας. Ἡ προπαρασκευὴς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς
ἐξακολουθοῦσαν μὲ σύστημα καὶ μὲ τάξι. Ἡ Πατρίδα ἦταν ἔτοιμη
καὶ μάλιστα σὲ ἐποχὴ πολὺ σπουδαία.

Ἐπανάστασι στὴν Ἀλβανίαν—ἐπαρχία Τουρκικὴ ἀκόμη. Ἡ
Ἰταλία κάνει πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ κατοχὴν στὰ Δωδεκάνησα
—μὲ τὸν ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τους. Στὴ Μακεδονίαν—
ἐπαρχία Τουρκικὴ—οἱ χριστιανοὶ ὑποφέρουν ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς
πίσεως—ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κομητατζήδες. Ζητοῦν ἐλευθερίαν. Στὰ
Βαλκάνια. . . προπολεμικὸς ἄνεμος—ποὺ ὅσο πάει καὶ δυναμώνει.
Ἡ Ἀρμάδα «ἐτοιμάζεται». Ἡ Ἑλλάδα δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ
ἀδιάφορη.

H a n n i b a l a n t e p o r t a s

VII

1912—1913

Ἐρχόμεθα σὲ γεγονότα πιὸ κοντινά. Ἡ γενεά μας τὰ ξέρει καὶ τὰ θυμᾶται γιατί τὰ ἔζησε. Δὲν εἶναι ὁμως περιττὸ νὰ ἀφιερῶσουμε μερικὲς γραμμὲς γι' αὐτά. Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν γράφεται μονάχα γιὰ τοὺς συγχρόνους. Οὔτε εἶναι ξερὴ βιογραφία τοῦ Παύλου Κουντουριώτη, σὰν ἄρθρο γιὰ ἐγκυκλοπαιδεῖα. Εἶναι μᾶλλον ἱστορικὴ ἐγκυκλοπαιδεῖα γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο πού βιογραφοῦμε.

Ὁ Σεπτέμβριος τοῦ 1912 ἦταν—κι' ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι στὰ Καλαντάρια—ὁ μῆνας πὺν ἐσημείωνε τὸ τέλος τὸ ὁριστικὸ τῆς ἡρεμῆς προπολεμικῆς ζωῆς. Οἱ ἐπίσημοι κύκλοι καίτι περισσότερο ἤξευραν ἀπὸ τὸν κόσμον πὺν ἐξαφνίσθη ἓνα βράδυ στὰ μέσα τοῦ μηνός. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ συμπεράνη κανεῖς ἐὰν ἔκανε μιὰ ἐπίσκεψιν στὸν Ναύσταθμον ἀπὸ τὸν προηγούμενον Αὐγούστο, ὅπου ἡ πυρετώδης προετοιμασίαις στὰ ἐκεῖ Σύνεργεῖα καὶ Ἐργοστάσια ἐφανεύωναν ὅτι δὲν ἦσαν παραμονὲς γιὰ ναυτικὰ γυμνάσια μόνον.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐργασίας ἐγινόταν βιαστικὰ καὶ ἡ ἀνασύνθεσι τοῦ θωρηκτοῦ «Υἷδρα» πὺν λίγον καιρὸ πρὶν εἶχε κριθῇ «ἄχρηστο» καὶ προωριζόταν γιὰ «Πλωτὴ Σχολή», ἀφοῦ πρῶτα τοῦ ἔβγαζαν τὰ κανόνια, τὰ καζάνια καὶ τὸ ἄφηναν ἔτσι σὰν

μαούνα. Καὶ ὁ Παῦλος Κουντουριώτης ὁ ὁποῖος ἦταν ἄλλοτε κυβερνήτης του καὶ τὸ ἐπονοῦσε—εἶχε καὶ τὸ ὄνομα τῆς δοξασμένης πατρίδας του—καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἐγκριτοὶ—Δαμιανός, Ἡπίτης, Γκίνης, Βρατσάνος, Τσουκαλάς, Γούδας, Ρεδιάδης—ἀντιδροῦσαν στὸ νὰ ἀχρηστευθῇ τὸ πλοῖο ἐκεῖνο. Ἐπέμενεν ὅμως ἡ «Ἀγγλικὴ Ὁργανωτικὴ Ἀποστολή», καὶ ἐγινε ἡ γνώμη της. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1912 ἄρχισαν ἡ συνεννοήσεις καὶ διπλωματικὲς προετοιμασίαι στὰ Βαλκάνια, τότε ἡ σοφὴ ἐκείνη ἀπόφασις ἀνεκλήθη καὶ ἡ «Υδρα» ἐπισκευαζόταν βιαστικά γιὰ νὰ ξανάλθῃ στὴν παληὰ της μάχιμη κατάστασι.

Καὶ στὰ Ὑπουργεῖα κίνησι ζωηρότερη καὶ στῆς στρατιῶνες καὶ στῆς ἀποθηκὲς ὑλικοῦ πολέμου.

* *

Τὰ μεσάνυχτα τῆς 17 πρὸς 18 Σεπτεμβρίου ἕκτακτα παραρτήματα τῶν ἐφημερίδων ἀνεστάτωσαν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τῆ μιᾶ ἄκρῃ ὡς τὴν ἄλλῃ. Ὁ κόσμος ποὺ ἦταν ἐκείνη τὴν ὥρα—ζεστὴ φθινοπωρινὴ βραδυὰ—στὰ θέατρα, στὰ κέντρα, στὸ Ζάππειο, μὲ ζωηρὴ συγκίνησι ἐδέχθη τὸ κεραυνοβόλο ἄγγελμα.

Στοὺς δρόμους τῆς κάθε συνοικίας ἡ φωνὴ τοῦ ἐφημεροδωπώλῃ ἐσήμαινε αὐτὴ τὴν ὥρα γενικὸ ἐγερτήριο.

—Τὸ Παράρτημααααα. Ἡ Γενικὴ Ἐπιστράτευσις τῆς Ἑλλάδος.

Φτωχοποῦρες, ψηλὰ παράθυρα, γρίλλες ἀπὸ μπαλκόνια, ἀνοῖξαν μὲ κρότους, μὲ τριξίματα βιαστικά καὶ κεφάλια, χέρια, σιλουέτες νυχτικά, ρόμπες, μπιζάμες, φακιόλια ἐπρόβαλαν γρήγορα-γρήγορα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα μὲ φωνὲς σὲ ὅλους τοὺς μουσικοὺς τόνους ἐκαλοῦσαν τὸ μοιραῖο ἄγγελο γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός.

—Παράρτημα ἐδῶ. Ἀπ' ἐδῶ.

—Κί' ἐδῶ βρὲ παράρτημα. ψίτ=ψίτ. Παράρτημα ;

Πρὶν βγῇ τὸ Παράρτημα ἡ εἴδησις εἶχεν ἀνακοινωθῇ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν ναυτικῶν, τὸν Ν. Στράτον, ποὺ κατὰ τὰς 10.30' τὸ βράδυ ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ἅμα τελείωσε τὸ τρίτον ἐκείνην τὴν ἡμέρα, Ὑπουργικὸ Συμβούλιο κι' εἶπε στὸν κόσμον ποῦ ἦταν μαζεμένος ἐκεῖ.

— Παιδιά ὁ Θεὸς βοηθός. Ἐρρίφθη ὁ κύβος. Ἡ Ἑλλάς ἐκστρατεύεται.

Ἡ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἀτμόσφαιρα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες πρὶν μὲ τῆς προπολεμικῆς εἰδήσεως ἀπὸ τὰ Βαλκάνια, ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἀνησυχίας. Κάτι ἐψυθιρίζονταν. Ἡ κοινὴ γνώμη προετοιμαζόταν ἀπὸ μερικὲς ἐφημερίδες, μ' ἄρθρα, ἀναγνώσματα, εἰδήσεις ποὺ ἐμύριζαν λίγο . . . αἷμα, λίγο . . . μπαρουτι . . . καὶ πάντα πολὺ πατριωτισμό. Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ὁ γράφων αὐτὰ τώρα, ἐδημοσίευσεν μὲ σειρὰ ἐπιφυλλίδες σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλειότερα περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς, ἓνα πατριωτικὸ ἀνάγνωσμα μὲ τὸν τίτλον « Ὁ Σκενδέρμπεης » τὸν ὁποῖον ἔφτιαναν ὑποδειγματικὸν Ἑλληνα πατριώτη, χωρὶς τοπικὰ καὶ χρονικὰ ὅρια!

Τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια συχνά. Κάτι ὑποπτευόταν ὁ κόσμος —κάτι ἄριστο. Γι' αὐτὸ τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἦσαν πολλοὶ μαζεμένοι ἔξω ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐπερίμεναν νὰ μάθουν.

Καὶ ἔμαθαν. Ἐμαθαν ὅλοι μετὰ. Στοιὺς Δημοσιογράφους ἐδόθη καὶ ἐδημοσιεύθη μὲ μεγάλους τίτλους στῆς ἐφημερίδες—τὴν ἄλλῃ μέρα—τὸ σχετικὸ ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖον ἐτηλεγραφήθη καὶ στὸ ἐξωτερικὸ—μαζὺ μὲ τὸ Διάταγμα γιὰ τὴν πρόσκλησι 24 ἡλικιῶν!

« Διὰ Β. Διαταγμάτων ὑπὸ σημερινὴ ἡμερομηνίαν δημοσιευμένων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, διατάχθη γενικὴ ἐπιστράτευσις τῆς χώρας. Ἡ ἀπόφασις τῆς γείτονος Αὐτοκρατορίας—τῆς Τουρκίας—περὶ ἐπιστράτευσεως πάντων τῶν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Στρατιωτικῶν αὐτῆς Σωμάτων, ἐπέβαλεν καὶ τὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὰ κυνδύνου καὶ ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς ἀλληλεγγύης αὐτῶν, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιστρατευθῶσιν ἐκ συμφώνου, ὅπως ἀντιμετωπίσωσι πᾶσαν περιπέτειαν, ἣν ἡδύνατο νὰ διηγουρήσῃ εἰς αὐτὰς ἡ ἀπειλητικὴ αὕτη συγκέντρωσις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς γείτονος χώρας ἢ ἑξαιρετικῶς ἀνώμαλος ἐσωτερικὴ κατάστασις ἣτις θὰ ἡδύνατο νὰ ὠθήσῃ αὐτὴν ὅπως ζητήσῃ εἰς ἐξωτερικὸν πόλεμον διέξοδον ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν ».

Ὁ Ἀθηναϊκὸς κόσμος ποὺ τὴν νύχτα ἐκείνη μὲ πατριωτικὸν

ἐνθουσιασμό ἐδέχθη τὴν εἶδησι γιὰ τὴν ἐπιστράτευσι, ἔδινε τὴν πρώτη ἐνθάρρυνσι στὴν Κυβέρνησι, γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο ποὺ ἀνελάμβανε, καὶ τὸ ὁποῖον ἀργότερα μὲ τὴν προθυμία τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀρχιστρατήγου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη καὶ τῶν διαλεχτῶν ἐπιτελεσίωντους, ἔφερε στὸ ποθητὸ πέρας.

Γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη περίοδο δὲν εἶνε περιττὸ νὰ προσθέσω ἐδῶ γιὰ εἰσαγωγικὴ τοῦ πολεμικοῦ ἔργου διασάφισι, ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ βιβλίον μου «Σελίδες Διπλωματικῆς Ἱστορίας» ποὺ ἔχει ὅλες τῆς χρήσιμες πληροφορίες.

«1912—1913. Τὰ ἐν τῇ Βαλκανικῇ.

Ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος πρὶν ἢ ἐπιληφθῇ τῆς ἐξετάσεως τῶν Βαλκανικῶν γεγονότων, φυσικῶς θὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρότερον εἰς τὰ συμβαίνοντα κατὰ τὸ ἔτος 1911, αἵτινα στενῶς συνδέονται μὲ τὴν τύχην τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Εἶνε δὲ ταῦτα ὁ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1911—1912 καὶ αἱ ταραχαὶ τῆς Ἀλβανίας τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

—Ἡ Ἰταλία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκταθῇ ἀποικιακῶς, συγκεκριμένως, δὲ εἰς Τριπολίτιδα καὶ Κρηναϊκὴν—κάτι ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐν Μαρόκῳ Γαλλικὴν κατοχὴν—προέβη εἰς σχετικὰ διαβήματα παρὰ τῇ Τουρκίᾳ, ἥς ἀρνηθείσης, ἐπῆλθεν ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων τῶν δύο Κρατῶν· τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1911 ἡ Ἰταλία ἀπέστειλεν 25—30.000 στρατοῦ εἰς Τριπολίτιδα συνοδευομένου καὶ ὑπὸ πολεμικῶν πλοίων. Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῶν ἰθυγενῶν ὑποστηριζομένων καὶ ὑπὸ τῆς Τουρκίας ὑπῆρξεν ἰσχυρά. Οἱ Ἴταλοι μικρὰς ἐπιτυχίας, ἀν μὴ ἀποτυχίας, ἔχοντες εἰς Τριπολίτιδα, ἠναγκάσθησαν νὰ στραφοῦν καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα, ὅπως ἐκβιάσουν τὴν Τουρκίαν. Ἀπέστειλαν ἐλαφρὰ πολεμικὰ εἰς τὰ Ἀλβανικὰ ὕδατα καὶ κατόπιν κατέλαβον στρατιωτικῶς τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης τὰς Ἑλληνικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀνηκούσας τότε εἰς τὴν Τουρκίαν, Ρόδον, Πάτμον, Λέρον, Κῶν, Σύμην, Κάρπαθον, Ἀστυπάλαιαν κ.λ.π. Κυρηχθέντος ὅμως τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ἠναγκάσθη ἡ Τουρκία νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἐν Λωζάνῃ (3) 16 Ὀκτωβρίου 1912) «περὶ εἰρήνης συν-

θήκη» διὰ τῆς ὁποίας ἀπώλεσε τὴν τελευταίαν τῆς ἐν Ἀφρικῇ κτῆσιν! Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Τουρκία ἐξηκολούθησε νὰ ἔχῃ ἐν Τριπολίτιδι ἀξιωματικούς.

— Μὴνὰς τινας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Βαλκανικῆς πυρκαϊᾶς ἐξηγέρθησαν οἱ ὀρεσίβιοι Ἀλβανοὶ κατὰ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐδημιούργησαν λίαν ἀνώμαλον κατάστασιν διὰ τὴν —τουρκικὴν εἰσέτι —ἐπαρχίαν των. Ἐπωφελούμεναι αἱ γείτονες Δυνάμεις: Ἰταλία καὶ Αὐστρία ἐπεξήτησαν νὰ ἐπέμβουν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, χάριν βεβαίως κατακτητικῶν σκοπῶν.

Διαρκοῦντος τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, συγκατατιθεμένης καὶ τῆς Γερμανίας νὰ ἰδρυθῇ Αὐτόνομον «Ἀλβανικὸν Κράτος», μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὸν διαμελισμὸν του, ὡς τῆς Πολωνίας!

Ἦγεμὼν αὐτοῦ τοῦ Κράτους ἐξελέγη βραδύτερον ὁ Πρίγκηψ τοῦ Βῆδ, ὅστις μετὰ ταρχώδη καὶ ἐπικίνδυνον καὶ δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν του, διαμονὴν ἐν Ἀλβανίᾳ, παίγνιον δ' ὦν τῶν διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν Αὐλῶν, ἐκραγέντος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀπῆλθε τῆς ἰώρας ταύτης καὶ μετέβη εἰς Γερμανίαν.

—Τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας παραχωρήσεως ἐν Μακεδονίᾳ διαφόρων ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν μεταρρυθμίσεων, ἡ περὶ τῶν ὁποίων ἀξίωσις τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν ἔλαβεν ἀφορμὴν κυρίως ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς ἐπαναστάσεως, παρὰ τὰς τότε προβλέψεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας, κατέληξε εἰς τὰ γνωστὰ γεγονότα τοῦ 1912—1913, τὰ ὅποια κατὰ μέγιστον μέρος ἔδωσαν τὴν λύσιν τοῦ Βαλκανικοῦ ζητήματος.

Μὴ λαβούσης ὑπ' ὄψει τῆς Τουρκίας τὰς αἰτήσεις καὶ ἀιτιώσεις ταύτας, τὰ Βαλκανικὰ Κράτη Βουλγαρία καὶ Σερβία —μεθ' ἧς συνέπρατε καὶ τὸ Μαυροβούνιον— ἀπὸ τὰ 1910, ἀπὸ ἡγεμονίας ἀνακυρηχθὲν εἰς Βασίλειον—προέβησαν εἰς ἔγγραφον σινεννόησιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ κοινοῦ δρᾶσιν αὐτῶν κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐζήτησαν ἀμέσως κατόπιν καὶ τὴν συνδρομὴν τῆς Ἑλλάδος ἥτις καὶ ἐδέχθη, παρὰ τὰς παραχωρήσεις τὰς ὁποίας τῆς ἠπέσχετο ἡ Τουρκία, ἐὰν ἐτήρει οὐδετερότητα. Ἡ συνεννόησις ἐπετεύχθη. Ἡ νύξ τῆς 17ης πρὸς τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1912 ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα προάγγελος σοβαρῶν γεγονότων —διὰ τὴν τύχην τοῦ κράτους καὶ τοῦ ὑπουδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ρήξεως τὰ γεγονότα ὠδήγουν εἰς τὴν μοιραίαν.. λύσιν.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης (1730 Σεπτεμβρίου) ἡ Σερβία καὶ Βουλγαρία ἐκήρυσαν τὴν ἐπιστράτευσιν. Περὶ τὴν 9ην ὥραν τῆς νυκτὸς συνελθὼν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισε τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν τῆς χώρας ἀποσταλέντων καὶ τῶν σχετικῶν Β. Διαταγμάτων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, εἰς δὲ τοὺς ἀνυπομόνως ἀναμένοντας δημοσιογράφους ἐδόθη τὸ σχετικὸν ἀνακοινωθέν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ κατὰ τῆς Τουρκίας μῖσος τῆς Κοινῆς ἐν Ἑλλάδι Γνώμης, ἦτο εἰς ἀνώτατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον. Τὰ ἀτυχήματα τοῦ 1897, ὁ συστηματικὸς διωγμὸς τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων, αἱ . . . δονκιχωτικαὶ ἀπειλαὶ τοῦ Σιφκέτ πασσᾶ, ὅτι «θὰ ἤρχετο νὰ πάρῃ τὸν καφέν του εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος», ἡ προσφάτως γενομένη προσβολὴ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας ἐν Σάμφ, τὸ ζήτημα τῶν Κρητῶν βουλευτῶν καὶ ἄλλα τινά, ἀπέτέλεσαν σοβαρὰ στοιχεῖα τῆς κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου ἐκραγείσης θυέλλης.

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα, ὅτι ἡ Ἑλλὰς προέβη εἰς ἐπιστράτευσιν, μετῆλθε μυρία μέσα, ἀντυχρὶς ἀντιβαίνοντα εἰς τὰ διεθνή νόμιμα. Προέβη εἰς κατακράτησιν τῶν εἰς τοὺς λιμένας τῆς εὐρισκομένων ὑπὸ Ἑλληνικὴν σημαίαν πλοίων, χωρὶς νὰ τάξῃ, κατὰ τὰ κεκανονισμένα ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης προθεσμίαν διὰ τὴν ἀναχώρησιν· δισετρέβλωσε φρικτωδῶς τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς προσβείας καὶ τῶν προξένων Θεσσαλονίκης καὶ Σμύρνης εἰς Ἀθήνας ἀποστελλόμενα κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα· πολλοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλαχού Ἑλλήνας ἐκοινοποίησε καὶ ἄλλα πλεῖστα ὅσα ἐπράξε —φοβουμένη καὶ ἐκδικουμένη!

Αἱ Δυνάμεις ἐπιθυμοῦσαι διὰ πολλοὺς λόγους τὴν πρόληψιν τῆς ἐκρήξεως ἐν τῇ Βαλκανικῇ πυρκαϊᾷ, προέβησαν, παρὰ ταῖς ἐνδιαφερομέναις Κυβερνήσεσιν εἰς διακοινώσεις καὶ συστάσεις, δι' ὧν, ἂν ἐνδὸς συνίστων εἰς τὰ σύμμαχα ἤδη Κράτη τοῦ Αἰμου μεζιζονα ψυχραιμίαν, ἂν ἐτέρου δὲ ὑπέσχοντο νὰ μεσολαβήσوين παρὰ τῇ

Πύλη, ὅπως αὕτη ἐφαρμόσῃ τὰς συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθρον 23 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου τοῦ 1878 μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ—ὑποσχόμεναι συγχρόνως τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητός της. «Τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου δὲ διὰ τοῦ Πρωτάνεως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Διπλωματικοῦ Σώματος πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρουγγαρίας μαρκησίου Παλλαβιτσίνι καὶ Εὐρωπαῖκαὶ Δυνάμεις προέβησαν εἰς σοβαρὸν Συλλογικὸν παρὰ τῇ Πύλῃ διάβημα ἀφορῶν τὰς ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας—κατὰ τὸ σύστημα τῶν παρελκύσεων—μόνον δι' ὑποσχέσεων ἔστρεγεν αὕτη ὑποτιμῶσα τὰς δυνάμεις τῶν τεσσάρων Βαλκανίων.

Ἐπίσης εἰς πολλὰς προφορिकास, κατὰ τὸ πλεῖστον, συστάσεις προέβησαν οἱ πρέσβεις τῶν Δυνάμεων εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν.

Πάντα ταῦτα ὁμως ἀπέτυχαν. Ἡ θύελλα ἐξερράγη.

Αἱ Κυβερνήσεις Ἀθηνῶν, Σόφιας καὶ Βελιγραδίου τῇ 30ῇ (Ν. ἡ) Σεπτεμβρίου προέβησαν εἰς ταῦτόσημον διακοίνωσιν εἰς τὴν πύλην διὰ τῶν διπλωματικῶν αὐτῆς ἀντιπροσώπων ἐν ταῖς ἀνωτέρω πρωτευούσαις, ἵνα, διὰ τελευταίαν φορὰν, λάβουν κατ'αὐτὸν τὸν τρόπον γνῶσιν τῶν διαθέσεων τῆς γείτονος Αὐτοκρατορίας καὶ ἀναλόγως κανονίσουν τὴν πορείαν των. Ἡ Ἑλληνικὴ διακοίνωσις ἔχει ὥς ἑξῆς, φέρουσα τὴν ὑπογραφήν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Κορομηλά.

«Ὁ ὑπογεγραμμένος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔχει τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσῃ τὸν Μουκτάρ—Βέην, ὅπως εὐαρεσθηθῇ καὶ διαβιβάσῃ τῇ Ὄθωμανικῇ Αὐτοκρατορικῇ Κυβερνήσει τὴν ἀκόλουθον διακοίνωσιν.

«Παρὰ τὸ διάβημα εἰς τὸ ὁποῖον τῇ μεσολαβήσει τῶν Κυβερνήσεων Αὐστρουγγαρίας καὶ Ρωσσίας αἱ ἑξ μεγάλαι Δυνάμεις προέβησαν παρὰ τοῖς Βαλκανικοῖς Κράτεσι δι' οὗ ὑπέσχοντο νὰ ἀναλάβουν τὴν πραγματοποιήσειν μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ Διοικήσει τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, αἱ Κυβερνήσεις τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος θεωροῦν οὐχ' ἥττον καθήκον αὐτῶν νὰ ἀπευθυνθῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν

τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου, ὅπως δηλώσουν εἰς αὐτήν ὅτι μόνον ριζικαὶ μεταρρυθμίσεις εἰλικρινῶς καὶ ἀκεραίως ἐφαρμοσθησόμεναι, δύνανται πράγματι νὰ βελτιώσουν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῶν Βιλαετιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας, νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, ὥς καὶ νὰ ἐκασφαλίσουν ἐδραίαν τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πολλάκις ἔλαβε στάσιν αὐθαίρετον καὶ προκλητικὴν.

«Αἱ Κυβερνήσεις τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας λυπούμεναι ὅτι ἡ Μαυροβουνιωτικὴ Κυβέρνησις δὲν δύναται ὥς ἐκ τῶν ἐπελθόντων συμβεβηκότων νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ διάβημα, προσκαλοῦν τὴν Ὑ. Πύλιν νὰ προβῇ ἁμέσως ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ εἰσαγωγὴν διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 23 τῆς Βερολινείου Συνθήκης προβλεπομένων μεταρρυθμίσεων λαμβάνουσα ὥς βάσιν τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικῶν αὐτονομῶν (διοίκησις αὐτόνομος, ἐπαρχιακὰ καὶ γενικὰ αἰρετὰ συμβούλια, ὁργανωταὶ Βέλγοι ἢ Ἑλβετοί, αἰρεταὶ ἐπαρχιακαὶ συνελεύσεις, ἐλευθέρᾳ ἐκπαίδευσις, χωροφυλακὴ καὶ πολιτοφυλακὴ) καὶ ἐμπιστευομένη τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς ἀνώτερον συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν ἐν ἴσῳ ἀριθμῷ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν δὲ τῶν πρεσβευτῶν τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ τῶν τεσσάρων Βαλκανικῶν Κρατῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εὐελπιστοῦμεν ὅτι ἡ Τουρκία θὰ δυνηθῇ νὰ δηλώσῃ ὅτι δέχεται τὴν αἴτησιν καὶ ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἐν τῇ παρουσῇ διακοινώσῃ καὶ ἐν τῷ συνημμένῳ σημειώματι μεταρρυθμίσεις ἐντὸς 6 μηνῶν· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς συγκαταθέσεώς της τούτης θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ περὶ κινητοποιήσεως τοῦ στρατοῦ της διάταγμα.

Ὁ ὑποφαινόμενος δρᾷττεται τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ὑπολήψεως.

Λάμπρος Κορομηλᾶς

Ὅμοιον χαρακτήρα ἔφεραν καὶ αἱ διακοινώσεις τῶν Κυβερνήσεων Σόφιας καὶ Βελιγραδίου. Τὰς διακοινώσεις συνόδευε ἐπισυνημμένως ἕκτενές σημεῖωμα ἀφορῶν λεπτομερείας τῶν μεταρρυθμίσεων.

Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς διακοινώσεως αὐτῆς, ἔνεκα τῆς Τουρκικῆς κουτοπονηρίας, ἐδημιουργήθη πρωτοφανὲς διπλωματικὸν ἐπεισόδιον, ὅπερ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ἐπίσης πρωτοφανῆ τρόπον τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῶν δύο Κρατῶν τοῦ ἐν Ἀθῆναις ἀντιπροσώπου τῆς Πύλης ἀπελθόντος σχεδὸν λάθρα! Ἡ Διακοίνωσις ἀπεστάλη περὶ ὥραν 7ην μ.μ. διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑπουργικοῦ γραφείου εἰς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας Μουκτάρ Βέην, ὅστις δεχθεὶς ταύτην παρεκάλεσεν ἐπὶ πλέον νὰ δοθῇ διαταγὴ εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον καὶ διαβιβασθῇ ἄνευ χρονοτριβῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ κείμενον. Περὶ ὥραν ὅμως 11ην περίπου τῆς νυκτὸς ὁ γραμματεὺς τῆς τουρκικῆς πρεσβείας μετέβη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀνεκοίνωσεν, ἕκ μέρους τοῦ Μουκτάρ βέη, εἰς τὸν Κορομηλᾶν, ὅτι οὗτος ἦτο τῆς γνώμης νά... μὴ διαβιβασθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησίν του τὸ κείμενον τῆς διακοινώσεως, τὴν ὁποίαν καὶ ἀφῆσας, κατ' ἐντολὴν τοῦ προϋσταμένου του, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἀνεχώρησεν! Ὁ Ὑπουργὸς ἐξοργισθεὶς διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Μουκτάρ, πιστοποιοῦσαν παντελῆ ἔλλειψιν διπλωματικοῦ tact ἀπέναντι τῆς Κυβερνήσεως, παρ' ἣ ἦτο διαπεπιστωμένος, (ἐπιστρέψαντος ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον πρὸ τεσσάρων ὁλῶν ὥρῶν εἶχεν ἀποδεχθῇ) ἀπέστειλεν αὐτῇ τὴν διακοίνωσιν εἰς τὴν Πρεσβείαν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς ἐπομένης ἐπεστράφη αὕτη καὶ ἄλιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ῥιφθεῖσα μάλιστα κατ' ὀφθαλμὸν τῆς θύρας!!

Πρὸ τοιαύτης πρωτοφανοῦς διπλωματικῆς ἀνακολουθίας εὐρεθεὶς ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισε καὶ οὗτος νὰ προβῇ εἰς ἀσύνητες, ἀλλ' ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐπιβεβλημένου, διὰβημα : Ἀπέστειλεν ἀπ' εὐθείας ἀνοικτὸν τηλεγράφημα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας ἐκθέτων τὰ λαβόντα χώραν καὶ παρακαλῶν τοῦτον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἐν Ἀθῆναις πρεσβευτοῦ του τὸ κείμενον τῆς Διακοινώσεως! Ἡ Τουρκία σκοπίμως ἐνεργοῦσα κατ' ὃν τρόπον ἐνήργει, ἐπεδίωκε τὴν διάφρεσιν τῶν δυνάμεων τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, κα

ειδικῶς τὴν ἀπομόνωσιν τῆς Ἑλλάδος : Πρὸς τοῦ ἐχρησιμοποίησε καὶ τὸν ἄλλοτε Μ. Βεζύρην Κιαμὴλ πασσαῖν. Οὗτος καθ' ἣν ἡμέραν ἐν Ἀθήναις ἐλάμβανον χώραν τὰ ἀνωτέρω διπλωματικά γεγονότα εἰδοποίησε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Γρυπάρην, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς ἰδιαιτέραν συνάντησιν : Μὴ ἀπαντήσαντος τούτου κατηγορηματικῶς καὶ ἔχοντος λόγους ν' ἀποφύγῃ τὴν ζητούμενην συνέντευξιν, ὁ Κιαμὴλ παρήγγειλεν ἐκ δευτέρου, ζητῶν μάλιστα νὰ ὁρισθῇ καὶ ὥρα τῆς συνεντεύξεως. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος πρὸ ἀδιεξόδου εὗρεθεις ἐξήτησε συγγνώμην, διότι λόγῳ ἀσθενείας ἡδυνάτει νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησιν μετ' αὐτοῦ. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην λαβὼν ὁ Κιαμὴλ δὲν ἐδίστασε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρεσβεῖαν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἔλαβε τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἔνεκεν ἀσθενείας δὲν ἡδύνατο, πρὸς μεγάλην του λύπην, νὰ τὸν δεχθῇ, ἐσκέφθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ παραφυλάξῃ ἕξωθι τοῦ μεγάρου τῆς πρεσβεῖας, ὅπερ σχέδιον καὶ ἐπέτυχεν. Ἰδὼν μετὰ τινα ὥραν τὸν πρεσβευτὴν ἐξερχόμενον ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν του καὶ πλησιάσας τῷ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἡ Τουρκία ἤτο πρόθυμος νὰ προβῇ εἰς εὐρυτάτας παραχωρήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα κ.λ.π. ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀποσπασθῇ τῆς Βαλκανικῆς ἐνώσεως καὶ νὰ ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῆς Τουρκίας. . .

Τὰ πράγματα ὅμως εἶχον ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου τῆς διπλωματίας εἰσελθόντα πλέον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς στρατηγικῆς.

Τὸ ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς ἐκύρυσσε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τὸ ὁποῖον ἐπέδωκεν εἰς τὴν Πύλῃν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτὴς τῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

« Τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μὴ δούσης ἀπάντησιν εἰς τὴν ταυτόσημον διακοίνωσιν ἣν αἱ Κυβερνήσεις Βουλγαρίας, Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ἔσχον τὴν τιμὴν ν' ἀπευθύνουν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου ἐπὶ τῆς καταστάσεως, ἣτις ἦτο ἰανσοβορά, ἔνεκα τῆς παρὰ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον κατασχέσεως τῶν Σερβικῶν πολεμοφοδίων καὶ τῆς κατακρατήσεως τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἀποβάσης ἔτι μᾶλλον ἀπειλητικῆς ἐκ τῶν ἐν τοῖς συνόροις ἐπιθέσεων τῶν Τουρκικῶν στρα-

τευμάτων κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν προφυλακῶν, ὥς καὶ τῆς διακοπῆς τῶν Διπλωματικῶν σχέσεων, εἰς ἣν παρὰ τὰ Διεθνῇ νόμιμα προέβη ἡ Τουρκία, ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἀναγκάζεται, πρὸς μερίστην αὐτῆς λύπην νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, ἐπιρρίπτουσα τὴν ἐπὶ τούτῳ εὐθύνην εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν. Ἐχω τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσω ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ὅτι κρὶνων τὴν ἐντολήν μου λήξασαν, ἀπέρχομαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

«Γρυνάρης»

Τῆς Τούρκιας, εἴτε ἐξ ὑποτιμήσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν Συμμάχων Βαλκανικῶν Κρατῶν, εἴτε ἐξ ἀκάμπτου (;) ἀξιοπρεπείας, ἀποφασισάσης νὰ ὑπεραμυνθῇ τῆς τιμῆς της διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων, ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἔπαυσε νὰ ἔχῃ τὴν θέσιν της εἰς τὰ πράγματα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Τῇ 3ῃ Ὀκτωβρίου ζητησάντων καὶ λαβόντων τὰ ἀνακλητήρια τῶν παρὰ τῶν Κυβερνήσεων Σόφιας καὶ Βελιγραδίου τῶν αὐτόθι διαπεπιστευμένων πρεσβευτῶν τῆς Τουρκίας συνεκείρθη τηλεγραφικῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγῆς, καὶ ὁ Μουκτάρ βῆς ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Κορομηλᾶ ὅπως δοθῶν εἰς αὐτόν, ἀναχωροῦντα, τὰ διαβατήριά του. Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον ἀπεστάλη διὰ τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας εἰς τὸν Κορομηλᾶν, ὅστις ὁμῶς ἀπήντησεν ὅτι ἡδυνάτει νὰ δεχθῇ τοῦτο, ἀφοῦ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ Μουκτάρ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν Ἑλληνικὴν Διακοίνωσιν. Ὁ γραμματεὺς τῆς Τουρκικῆς πρεσβείας ἐπανῆλθε καὶ ἀνακοίνωσεν εἰς τὸν προϋστάμενόν του τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἑλλήνος ὑπουργοῦ μετ' ὀλίγον ὁμῶς μετέβη πάλιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν κατ' ἀνωτέραν σύστασιν ἐξακολουθῶν νὰ ζητῇ τὰ διαβατήρια. Ἀλλ' ὁ Κορομηλᾶς ὁμῶς κατ' οὐδένα λόγον ἡννόει νὰ δεχθῇ τὸ ἔγγραφον. Ἐπανελθὼν δὲ διὰ τρίτην φορὰν μετ' οὐ πολὺ ὁ γραμματεὺς τῆς Τουρκικῆς πρεσβείας εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἡμποδίσθη ὑπὸ τῶν κλητῆρων καὶ αὐτὴν τὴν κλίμα-

κα νὰ ἀνέλθῃ. Τὸν ἐπληροφόρησαν, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ τὸν δεχθῇ. !

Ἀπελπισθεῖς ὁ Μουκτάρ βέης ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν συμφώνως πρὸς τὰς διπλωματικὰς διατυπώσεις, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐντελῶς ἰδιωτικῶς.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἀκολουθούμενος ὁ Μουκτάρ ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας ὡς καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου Ζεβῆ βέη κατῆλθε διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου εἰς Πειραιᾶ. Κατευθυνθεὶς εἰς τὸ ἐκεῖ Τουρκικὸν προξενεῖον παρέμεινεν αὐτόθι ἐπὶ τινὰς ὥρας, μέχρις οὗ ἀπεβιβάσθῃ τοῦ ρωσσικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος.

Ἀπελθόντων ἐκ τῶν πρωτευουσῶν τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν τῶν Πρεσβευτῶν τῆς Τουρκίας, ἀνεκλήθησαν τηλεγραφικῶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐκείνων. Καὶ ἐνῷ μὲν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἐδόθησαν σχεδὸν ἀμέσως τὰ διαβατήριά των εἰς τὸν τῆς Ἑλλάδος Γρουπὶρην παρενεβλήθησαν μυρία προσκόμματα ἐκ μέρους τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργοῦ τῆς Πύλης Νουραδουγκιάν, ἰσχυρίζομένου ὅτι ἐστρεφεῖτο ἐπισήμου δηλώσεως περὶ τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων!

Οὕτω λοιπὸν οἱ πρεσβευταὶ ἀνακαλοῦνται αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις φυσικῶς διακόπτονται καὶ τὴν 4ην Ὀκτωβρίου κινήσονται οἱ πόλεμοι κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὴν ἐπομένην πέντε Ἑλληνικαὶ μεραρχίαι εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ὑποχωρούντων εἰς τὰ ἐνδότερα ἡττηθέντα ὅμως ταῦτα εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σαρνταπόρου, ὑπεχώρησαν ἀτάκτως καὶ διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τὴν συνεχῆ καταδίωξιν τῶν Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν. Τέλος μετὰ τὴν σοβορὰν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν ὁ Διάδοχος τότε, Κωνσταντῖνος, Γενικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἰσέρχεται τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Οἱ Σέρβοι τῇ βοηθεῖα καὶ τῶν Ἑλλήνων καταλαμβάνουν τὸ Μοναστήριον οἱ δὲ Βούλγαροι (μεθ' ὧν ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ἡρχίσαντο νὰ ἐρχώμεθα εἰς προστριβὰς) πολιορκήσαντες τὴν Ἀδριανούπολιν προήλασαν ὑπὸ ὄντως δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας, μέχρι Τσατάλτζας, περὶ τὰ 30 χιλιόμετρα ἀπεχούσης

τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφ' οὗ ἔδωσαν προηγουμένως τὴν μεγάλην μαχὴν τοῦ Λουλέ—Μπουργκάς.

Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ γενναίου ναυάρχου Π. Κουντουριώτη, μετὰ νικηφόρους ναυμαχίας ἀπέκλεισε τὸν τουρκικὸν εἰς τὰ Στενὰ καὶ τὸν κατεδίκασεν εἰς ἀχρησίαν». ⁽¹⁾

* *

Ἡ Τουρκία ποὺ προσπαθοῦσε νὰ ἀπομονώσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν χωρίσῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη εἶχε σκοπὸ τῆς τὸ παλαιὸ δόγμα, ποὺ πολλὰς φορὰς ὡς τότε εἶχεν ἐφαρμόσῃ : «Διαίρει καὶ Βασίλευε». Τὴν ἐτρομοκρατοῦσε ἡ σκέψις πῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸ θὰ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ μαζὶ καὶ τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Ἦταν φανερό.

Τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν τῆς Τουρκίας εἶχεν ἀπὸ τὴν Πρεσβεία του στὰς Ἀθήνας, μ' ὅλες τῆς τῆς λεπτομέρειες τῆς πληροφορίας τῆς σχετικῆς μετὰ τὸ στόλον μας. Εἶχεν πληροφορίες ὅχι μόνον γιὰ τὰ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ τοὺς γιὰ ἀξιωματικούς μας. Ποιὸς ἦταν ὁ ἕνας καὶ ποιὸς ἦταν ὁ ἄλλος καὶ γιατί ἐσκεπτόταν νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, πρὶν ἀκόμη ἡ ἰδίᾳ νὰ ἀποφασίσῃ !

Ὁ Τοῦρκος Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπιτρατεύσεως ἔστειλε στὸν ναύαρχο, ἀρχηγὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου τῆς σχετικῆς πληροφορίας καὶ ὁδηγίας.

«Πρέπει νὰ λάβωμεν τὰ μέτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στόλου μας ἐκ μέρους ἐπιθέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅσας θετικὰς πληροφορίας συνεκέντρωσα ἐξ Ἀθηνῶν. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἶναι ἕτοιμος πρὸς ἀπόπλουν εἰς στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς θὰ κινήθῃ ἐναντίον μας. Ἐκτὸς τῶν τορπιλικῶν, ἀντιτορπιλικῶν νέου τύπου—τινὰ τῶν ὁποίων παραλαμβάνονται καινουργῇ ἐκ τῶν ναυπηγείων κατ' αὐτάς—καὶ τῶν γνώστων θωρηκτῶν, «Υδρα», «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά», ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔχει ἐνυχυθῇ καὶ διὰ τοῦ νεοτεύκτου ὅπως γνωρίζετε θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» μετὰ μηχανάς, λέβητας καὶ πυροβολικὸν ἐν ἀρίστη λειτουργίᾳ. Τὸ πλοῖον τοῦτο τὸ ὁποῖον εἶναι τύπος θωρακισμένου

(1) Δημ. Λαμπίκη «Σελίδες Διπλωμ. Ἱστορίας» τ. Α'.

εὐδρόμου ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν μονάδα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου—καὶ τὴν πλέον ὑπολογίσιμον δι' ἡμᾶς λόγῳ τῆς ταχυβολίας τοῦ βαρέως πυροβολικοῦ του. Τὰ μικροῦ διαμετρήματος πυροβόλα του (ταχυβόλα) εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ταχυβόλα τῶν ἰδικῶν μας αντιτορπιλικῶν καὶ ἀποτελοῦν σπουδαίαν ἀμυντικὴν δύναμιν ἐναντίον πάσης ἐπιθέσεως δι' ἐλαφρῶν σκαφῶν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς μαχητικῆς ἀξίας τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀποτελεῖ τὸ προσωπικόν του, τὸ ὑποῖον ἔχει ἐπ' ἑσχάτων γυμνασθῇ κάλλιστα, εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πυροβολικοῦ του. Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ πληρώματα ἔχουν, πλὴν τῆς ἀσκήσεώς των καὶ πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν πολεμικῶν των καθηκόντων. Ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» θὰ ἐπεβαίνει, ὅπως πληροφοροῦμαι, ὡς γενικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὁ **Κουντουριώτης, ἄριστος ἀξιωματικὸς μὲ πείραν, μὲ θάρρος, μὲ πατριωτισμὸν καὶ πλήστας ἄλλας ναυτικὰς ἀρετάς. Ὁ Κουντουριώτης εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν.**

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν
Μαχμοῦτ Μουκτάρ»

Ὅλα ἔτσι ἦσαν πράγματι. Καὶ ὁ Κουντουριώτης ὅπως τὸν ἐξωγράφιζεν ἡ Φήμη μὲ τὴν πέννα τοῦ Τούρκου Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

* *

Μόλις ἐδημοσιεύθη τὸ Διάταγμα γιὰ τὴν ἐπιστράτευσι ὅλοι ἐσπεύσαμε στὰ Σύντάγματά μας. Ἐφεδροὶ, κληρωτοὶ ἀπαλλαγέντες, διαθέσιμοι, ὅλοι. Οἱ ἐφεδροὶ τοῦ Ναυτικοῦ στὸ Ναύσταθμο καὶ στὸ Πόρο. Τὰ τραῖνα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ βαπόρια ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἔφευγαν σημαιοστόλιστα μὲ ἐπιστράτους. Στὰ θέατρα ζητωκραυγές. Στούς Ἀθηναῖκοὺς δρόμους μικροδιαδηλώσεις. Στοῦ Ζαχαράτου συσκέψεις καὶ πολεμικὰ συμβούλια. Στὰ Ἀνάκτορα κίνησις καὶ προετοιμασίες. Τὰ πιάνα τῶν Ἀθηνῶν ἔπαιζαν πατριωτικὰ θούρια. Δὲν εἶχαν βγῇ ἀκόμη—καλλίτερα νὰ μὴ ἔβγαιναν ποτέ—οὔτε τοῦ «Ἀητοῦ ὁ Γιώδς» οὔτε ὁ «Γιώδς τοῦ Ψηλορείτη» καὶ ἔπαιζαν τὸ «Μαύρη εἰν' ἡ νύκτα στὰ Βουνὰ»

τὸ «ὦ λυγερὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου».

Καὶ τὸν Ἑθνικὸ Ὕμνο :

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρόμερῃ

Γιὰ προσωρινοὶ προπολεμικοί... παιᾶνες ἐπέρασαν στὴν Ἀθη-
ναϊκὴ πιάτσα καὶ τὰ τραγούδια ἀπὸ τὰ «Παναθήναια» τὰ ὁποῖα
ῥωτοῦρα ἀπέκτησαν καὶ ἔμμετρος ἐπικαιρότητες πολεμικὲς ὅπως
καὶ τὸ ἀλησμόνητο «Πανόραμα» τοῦ Μωραϊτίνου, καὶ ἀργότερα
ὁ «Παπαγάλλος» τοῦ Βώτη. Τὰ τραγουδοῦσαν παρθεῦλες στοὺς
δρόμους, ἔξω ἀπὸ τὰ παρὰθύρα κάποιας ἀγάπης, σὰν θούρια καὶ
σὰν ἀποχαιρετιστήρια.

Τῷχω σκάσει ἀπ' τὸ Στρατῶνα
κι' ἦλθα ἐδῶ γιὰ νὰ ξεσκάσω,
τὸ μικρὸ μου ν' ἀναγκαλιάσω
δυὸ λογάκια νὰ τοῦ πῶ

Σ' ἄλλῃ γειτονεῖα παρὰ πέρα ἢ συνέχεια τῆς ἴδιας ντεκλαρα-
σιόν.

Σὺ δ' λοχαγός μου εἶσαι
ἡ γλυκειά μου ἐσὺ λαχτάρα
κι' ἄς μοῦ κόψουν μιὰ Ὀχτάρα
κι' ἄς μὲ βάλουν φυλακὴ

—Μὲ ζητεῖ ὁ λοχαγός μου
—Σὲ ζητῶ κι' ἐγὼ παντοῦ
—Θέλω νὰ σὲ βλέπω ἐμπρός μου
Κι' ἄς φωνάζει ὁ Ἑϋντοῦ⁽¹⁾

Κάπου—κάπου στῆς παρέες οἱ ἑφεδροὶ τοῦ ναυτικοῦ θυμόν-
ταν καὶ τοῦ κλάδου τοὺς ἐπιθεωρησιακοὺς στίχους, παλαιότερους
κι' ὄχι καὶ πολὺ ἐπικαιρούς. Ἀδιάφορο ὁμως. Τοῦ ναυτικοῦ
στίχους.

(1) Ἑϋντοῦ ἦταν ὁ Γάλλος στρατηγὸς ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ὁργανωτικῆς
ἐκποστολῆς τοῦ στρατοῦ μας τότε.

Τὸν ὑπουργὸ τῶν Ναυτικῶν
κατηγοροῦν ἀδίκως
ὅτι δὲν εἶναι ἔμπειρος
ἀλλ' εἶναι Ἐμπειρῖκος

Γιὰ τοῦτο πολὺ δίκαια
καὶ κάτι παρὰ πάνου
ἔκαμαν πάλιν ὑπουργὸ
τὸν Κύριο Στεφάνου⁽¹⁾

Γιὰ τὴν ἐπικαιρότητα μερικοὶ ἄλλαζαν τὸ τελευταῖον τετρά-
στιχο... ὑπὲρ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

Καὶ τώρα κατὰ θάλασσαν
ἐκπροσωπεῖ τὸ Κράτος
ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν
Νικόλαος ὁ Στράτος

Ἔτσι ἐπέρασαν ἡ πρῶτες Ἀθηναϊκὲς ἡμέρες τοῦ ἀλησμονή-
του τρίτου δεκαήμερου τοῦ Σεπτεμβρίου 1912. Ἡ πρῶτες μό-
νον. Σιγὰ-σιγὰ ἡ παρέες διαλυόνταν. Οἱ τραγουδισταὶ ἐλιγότευαν.
Ἔφευγαν γιὰ τὰ συντάγματα καὶ γιὰ τὰ καράβια. Εἰδύλλια,
καῦμούς, ἀναστεναγμούς, ποιητικὲς ἀσχολίες, φιλολογικὰ σχέδια
ὅλα τὰ διέλυσε τὸ γενικὸ πολεμικὸ σάλπισμα.

Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ μία μεγάλη φιλολογικὴ, δημοσιογραφικὴ,
καὶ καλλιτεχνικὴ παρέα πού τὴν ἀποτελοῦσαμε πολλοὶ νέοι συνο-
μήλικοι τοῦ γράφοντος καὶ περισσότεροι μεγαλύτεροι ἐσυχνάζα-
με σ' ἓνα καφενεῖο κοντὰ στὰ Χαυτεῖα. Στὸ καφενεῖο ἐκεῖνο ἐρ-
χόταν καὶ ὁ ζωγράφος — ὁ γνωστὸς θαλασσογράφος — Β. Χα-
τζῆς. Μία ἡμέρα τότε πού ἐπέρασα ἀπ' ἐκεῖ φεύγοντας γιὰ τὸν
πόλεμο, μοῦ λέει ὁ Χατζῆς.

— Κι' ἐγὼ φεύγω γιὰ τὸν πόλεμο.

⁽¹⁾ Δ. Στεφάνου, Διευθυντὴ τοῦ Πολιτικοῦ οἴκου τοῦ Βασιλέως Γεωρ-
γίου — πενθερὸν κατόπιν κόρης τοῦ Π. Κουντουριώτη.

Ξαφνιαστήκαμε. Αὐτὸς πολλὰ χρόνια μεγαλείτερός μας ἦταν σὲ στρατεύσιμη ἡλικία ;

—“Ὅχι, μᾶς ἐξήγησε. Θὰ μῶ στὸν « Ἀβέρωφ » γιὰ νὰ ζω-
γραφίσω. Ἐπῆρα ἄδεια ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν ὁποῖαν ἐνέκριν
καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου ὁ Κουντουριώτης. Θὰ εἶμαι μαζί του.

“Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος, ἑμεῖς οἱ ἄλλοι ἐγυρίσαμε μὲ τὰ
ἴχνη ἀπὸ τῆς κακουχίας τῆς ἐκστρατείας καὶ μὲ σημειώσεις γιὰ
περιγραφὰς στῆς ἐφημερίδες μας ! Ὁ Χατζῆς προσέφερε στὴν
Ἑλλάδα τῆς γνωστῆς εἰκόνες τοῦ στόλου, καὶ τὸ γνωστότερον ἐκείνο
πίνακα ἀπὸ τῆ « Ναυμαχία τῆς Ἑλλάς ».

*
* *

Στὸ Ναύσταθμο ὅπου ἔφθαναν οἱ ἔφεδροι—Κουλουριῶτες,
Ὑδραῖοι, Σπετσιῶτες, ἀπὸ τὰ νησιά τῶν Κυκλάδων, Κεφαλλονί-
τες, Σκυριανοί, Γαλαξιδιώτες — γιὰ κατὰξιν τὸ ἀτμοσφῆρι
ἐδούλευε ἀδιάκοπα καὶ ἐντατικά. Ἡ ἐπιδιορθώσεις ἐξακολουθοῦ-
σαν. Ὁ ἐφοδιασμὸς συμπληρωνόταν γρήγορα—ὅλο γρήγορα.

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί, κληρωτοὶ ναῦτες ἔφεδροι, ναῦτες,
μηχανικοί, ηλεκτρολόγοι, ναυπηγοί, ἐκοιμαζόνταν καὶ ἔτρεχαν γιὰ
τῆς θέσεις ὅπου τοῦ; εἶχε τοποθετηθῇ ἡ ὑπηρεσία.

Ἡ ἴδια κίνησι καὶ στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν. Τὰ παρά-
θυρά του ὡς τὴ νύχτα ἀργὰ—πολὺ ἀργά, κατάφωτα.

Κάποιο πρωτὶ ἐκεῖνες τῆς ἡμέρας ἓνα κλειστὸ αὐτοκίνητο, ποὺ
ἀντὶ γιὰ ἀριθμὸ εἶχε τὰ γράμματα τῆς Ὑπηρεσίας διέσχισε τὴν
ὁδὸ Φιλελλήνων καὶ κάνοντας στροφὴν σὲ μιὰ πύροδο, ἐσταμάτησε
ἐμπρὸς σὲ μιὰ πόρτα, ἡ ὁποία ἀνοιξε ἀμέσως ὕστερ’ ἀπὸ ἓνα βια-
στικὸ καὶ ἐπίμονο κουνδούνισμα.

—Ἐπάνω εἶναι ὁ κύριος Κουντουριώτης ; Ἐρώτησεν ἓνας
ἀξιωματικὸς ποὺ βγῆκε ἀπ’ τὸ αὐτοκίνητο.

—Μάλιστα... Ποιὸς ;

—Τὸν, ζητεῖ, παρακαλῶ, ὁ κύριος Πρωθυπουργός...

—Πολὺ καλὰ...

Σὲ λίγο ὁ Π. Κουντουριώτης εὗρισκόταν ἐκεῖ πρὸς τὸν ἐκάλεσαν.

Ἐγίνεταν Ναυτικὸ Πόλεμικὸ Συμβούλιον ὑπὸ τὴν Προεδρίαν
τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Εἶχαν κληθεῖ λοι οἱ καλλίτεροι ἀξιωματικοί.

‘Ο καθένας εἶπε τῇ γνώμῃ του. Μίλησαν μὲ ἀριθμούς, γιὰ τοὺς θώρακες καὶ τὰ κανόνια τῶν πλοίων καὶ γιὰ τὴν ταχύτητα καὶ εὐθύτητα τῆς βολῆς μὲ τριγωνομετρικοὺς ὑπολογισμούς. Μίλησαν μὲ τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ γιὰ τὰ πλοῖα τοῦ τουρκικοῦ στόλου, τὰ ὁποῖα τὰ εὗρισκαν στὸ σύνολο ἀνώτερα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά. Ἡ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν ἐρμήνευε λίγο σκεπτικισμὸ καὶ κάποια ἀπαισιοδοξία.

‘Ο Πρωθυπουργὸς ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ σοφὴ ἐπιτελικὴ γλῶσσα εὐρέθη σὲ κάποια δυσφορία, γιὰ λίγες στιγμές. Πρωτῶ καὶ τὸν Κουντουριώτῃ, ὁ ὁποῖος ὥς ἐκείνη τὴν ὥρα ἄκουε μονάχα.

— Σεῖς τί λέεις;

— Ἐγὼ κύριε Πρόεδρε, δὲν καταγίνομαι πολὺ μὲ τὸ χ^ι σὺν ψ^ι καὶ τὰς γωνίας ἀποκλίσεως. Ξεύρω νὰ εἰπῶ ἓνα πράγμα: Μὲ τὰ καρὰβια ποὺ ἔχουμε θὰ κάμουμε καλὰ τὴ δουλειά μας. Ἄμα ἔλθῃ ἡ εὐλογημένη ὥρα νὰ ἀναμετρηθοῦμε μὲ τὸν ἐχθρό, ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ θὰ κάμουν μὲ αὐταπάρνησι τὸ καθήκον τους. Πρωτὸς ἐγώ. Καὶ θὰ νικήσωμε.

‘Ο Βενιζέλος ἐσηκώθη συγκινημένος καὶ ἀσπάσθη τὸν Κουντουριώτῃ.

— Μπράβο! εἶπε. Αὐτὸ λέω καὶ ἐγώ.

Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ πρωθυπουργὸς ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ κάμῃ τὸν Κουντουριώτῃ Ἀρχηγὸ τοῦ Στόλου. Πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες εἶχε μονάχα σκέψιν σχετικὴν.

Στὰ 1897 γιὰ τὴν ἀρχηγία τοῦ Στόλου ἔγινε λόγος γύρω ἀπὸ δυὸ ὀνόματα: Τοῦ **Ι.** Δαμιανοῦ καὶ τοῦ **Η.** Κουντουριώτῃ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστηθοῦν ἐπροτιμήθη τρίτος, Κουντουριώτης καὶ Δαμιανὸς—μοιραῖα σὲ ὀρισμένες περιστάσεις ἀντίπαλοι—ἀνταγωνισταί. Ὁχι ἐχθροί. Ὑστερ’ ἀπὸ τὰ 1897, στὰ 1911 ποὺ ἀτύχησεν ὁ Δαμιανὸς στὸ Πλύμουθ καὶ τὸν ἀντικατέστησεν ὁ Κουντουριώτης στὸν «Ἀβέρωφ». Τώρα στὰ 1912 διεκδικοῦσαν οἱ ἴδιοι τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Στόλου. Ἐπροτιμήθη ὁ Κουντουριώτης. Δὲν εἶχε μαζί του μόνον τὴ γνώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Εἶχε καὶ πολλοὺς ἀξιωματικούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἦταν σύμφωνος καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν **Ν. Στραῦτος**.

ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Εἶχε τὴν ὑπεροπλίαν ἡ Ἑλλὰς στὴ θάλασσα ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ; Περισσότερο στὸ ἔμπυχο ὕλικο.

Τὸ στόλο τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦσαν :

«Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ» θωρακισμένο—μὲ διαμήκη θώρακα 9 ἀγγλικῶν δακτύλων—καταδρομικὸ 10 χιλιάδων τόνων, μὲ μήκος 130 μέτρα, πλάτος 21 καὶ βύθισμα $7\frac{1}{2}$, μὲ μηχανὲς δυνάμεως 20 χιλιάδων ἵππων, μὲ 22 λέβητας συστήματος Μπελεβίλ καὶ 2 τετρακύλινδρες μηχανές. Ἡ ταχύτης του ἦταν 26 μίλλια σὲ γαλήνη. Ἡ ἀποθῆκες χωροῦσαν 1700 τόνους κάρβουνο. Τῇ συμπληρωματικῇ θωρηκτῇ τοῦ «Ἀβέρωφ» ἄμυνα ἀποτελοῦσαν πύργοι ἀνεξάρτητοι ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Τὸν ὀπλισμὸ τοῦ ἀποτελοῦσαν κυριώτερα : 4 ταχυβόλα τῶν 234 χιλιοστῶν, 8 ταχυβόλα τῶν 190, 16 τῶν 76 χιλιοστῶν, καὶ 3 τορπιλλοβλητικοὶ σωλήνες.

Πότε καὶ ποῦ ἐναυπηγήθει ὁ «Ἀβέρωφ», καὶ τὰ ἄλλα σχετικὰ, τὰ ἀναφέραμε μὲ κάθε λεπτομέρεια σὲ προηγούμενο κεφάλαιο.

Τὰ τρία παλαιὰ γνωστὰ θωρηκτά :

«Υδρα»

«Σπέτσαι»

«Ψαρά»

Τὰ πλοῖα αὐτὰ τὰ παρήγγειλεν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ Κυβερνήσεως Χ. Τρικούπη καὶ τὰ παρέλαβε κατὰ τὸ 1887—1889. Ἦταν καὶ τὰ τρία τοῦ ἴδιου τύπου τῆς ἴδιας ταχύτητος καὶ μὲ τὴν ἴδια μηχανικὴ δύναμι. Εἶχαν ἐκτόπισμα 4820 τόννους καὶ ἀρχικὴ ταχύτητα 18 μίλλια στὴν ὥρα. Στους Βαλκανικοὺς πολέμους εἶχαν 15—16 μίλλια ταχύτητα.

Ἦσαν τύποι ἐνδρόμων θωρακισμένων. Τὴν ἄμυναν τοὺς ἀπετελοῦσε διαμήκης θώρακας—παχύτερος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἀλλ' ἀπὸ χάλυβα κατωτέρας ποιότητος—πάχους 11 δακτύλων στὸ μέσον καὶ περίπου 4 κατὰ τὴν πρῶραν καὶ τὴν πρύμνην. Ὁ ὀπλισμὸς τοὺς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 2 πύροβόλα τῶν 27 ἑκατοστομέτρων, 5 πυροβόλα τῶν 15 καὶ 2 ἄλλα, ἓνα κατὰ τὴν πρῶραν καὶ ἓνα κατὰ τὴν πρύμνην, καὶ 8 ταχυβόλα τῶν 65 χιλιοστομ.

Ἄργότερα, ὅταν ἔγιναν σ' αὐτὰ τὰ πλοῖα μερικὲς μετασκευὲς συνεπληρώθη καὶ ἀνενεώθη καὶ τὸ πυροβολικὸν τους. Ἐπίσης εἶχαν καὶ ἀνὰ 3 τορπιλλοβλητικούς σωλήνες.

Τὰ νέα ἀντιτορπιλλικά ἀνοικτῆς θαλίσης, Λέων, Πάνθηρ, Ἀετός, Ἰέραξ, ἦσαν ὅλα τοῦ ἰδίου τύπου τῆς ἴδιας ταχύτητος καὶ τῆς ἴδιας μαχητικῆς ἀξίας. Εἶχον μῆκος 293, πλάτος 28, βύθισμα 17, ἐκτόπισμα 1100 τόνους, ταχύτητα 32 μίλια τὴν ὥρα καὶ λέβητας δυνάμεως 24 χιλιάδων ἵππων. Τὸν ὅπλισμόν τους ἀποτελοῦσαν 4 ταχυβόλα διαμετρήματος 162 χιλιοστομ. καὶ 4 τορπιλλοβλητικοὶ σωλήνες διαμέτρου 53 ἑκατοστομ. Τὰ 4 αὐτὰ ἀντιτορπιλλικά μας εἶχαν ναυπηγηθῇ στὰ Ἀγγλικά ναυπηγεῖα Κόμελ γιὰ λογαριασμόν τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας—μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προῆλθε σὲ μυστικὰ διαπραγματεύσεις καὶ τὰ ἠγόρασε 149 λίρες τὸ καθένα. Τὰ παρέλαβε τὴν ἡμέραν ποὺ ἐκηρύχθη ἡ ἐπιστράτευσις.

Τὰ ἄλλα ἀντιτορπιλλικά Δόξα, Νίκη, Ἀσπίς, Βέλος. Θύελλα, Ναυκρατοῦσα, Σφενδόνη, Λόγχη, Νέα Γενεά, Κεραυνός.

Τὰ δύο τελευταῖα ἦσαν μεγαλύτερα καὶ νεώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἡ «Νέα Γενεά» ἠγοράσθη μὲ χρήματα ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς ποὺ ἐμαζεύτηκαν μὲ τὴν φροντίδα τοῦ ποιητῆ Σπύρου Μαρτσούκα. Εἶχαν ναυπηγηθῇ στὰ Γερμανικά Ναυπηγεῖα «Βούλκαν» καὶ παρελήφθησαν βιαστικά μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου χωρὶς νὰ προφθάσουν μάλιστα νὰ πάρουν τὰ πυρομαχικά τους, τὰ ὁποῖα ἤρνεϊτο νὰ παραδώσῃ ἡ Γερμανία, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἦταν σὲ ἐμπόλεμον κατάστασιν, μὲ τὴν Τουρκίαν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερνίκησε ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ δραστηριότης τῶν ἀξιωματικῶν μας ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς παραλαβῆς. Εὗρηκαν κάποιον λαθρέμπορον καὶ τὸν ἔβαλαν καὶ ἀγόρασε τὰ πυρομαχικά αὐτά, τάχα γιὰ λογαριασμόν τῆς Πορτογαλίας! Τὰ ἐφόρτωσαν σ' ἓνα ἐμπορικὸ πλοῖο καὶ ἀπ' αὐτὸ στὰ ἄοπλα πολεμικά. Ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἔφυγαν ἡ «Νέα Γενεά» καὶ ὁ «Κεραυνός» μὲ πληρώματα κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ Ἕλληνες ναῦτες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ ναῦτας τοῦ Γερμανικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ.

Στὸ Φίσιγγεν τῆς Ὀλλανδίας, τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ἤθελε καὶ αὐτὴ νὰ τηρήσῃ «οὐδετερότητα» ἡ λιμενικὲς ἀρχὲς ἔφεραν ἄλλες δυσκολίες στὰ δύο πλοῖα μας. Εἶχαν φθάσει ἐκεῖ ἀπὸ τὴν

Ἑλλάδα τὰ πληρώματα πού ἐχρειάζοντο, ἀλλὰ δὲν ἄφησεν ἡ Ὀλλανδία νὰ ἐπιβιβασθοῦν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ μας ἐσκέφθησαν καὶ ἐφήρμοσαν ἄλλο μέτρο ἐπίσης ἔξυπνο, πού ἐπέτυχε κι' αὐτό. Ἐντυσαν καὶ τὰ πληρώματα, πού ἐπερίμεναν στὴν ξηρά, μὲ ροῦχα ἐργατῶν—χαμάληδων. Ἔτσι λοιπὸν ὡς ἐργάτες εἶχαν ἐλεύθερη κυκλοφορία στὰ πλοῖα καὶ στὸ λιμένα.

Τὰ πολυὰ τορπιλλοβόλα 11, 12, 14, 15 καὶ 16 τὰ ὁποῖα ἦσαν μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα ὀπλισμένα μὲ 1 ταχυβόλον τῶν 37 χιλιοστ. καὶ 3 τορπιλλοβλητικούς σωλήνες.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν καὶ τὸ ὑποβρύχιον «Δελφίν» ἡ ἀτμοβάριδες «Ἀκτιον» καὶ «Ἀμβρακία» ὀπλισμένες ἐκάστη μὲ 3 πυροβόλα ἢ κανονιοφόροι Α, Β, Γ, Δ, μὲ ὀπλισμὸν ἐνὸς ταχυβόλου, οἱ Ἀτμοδρόμωνες «Ἀλφειὸς» — «Ἀχελῷος» «Εὐρώτας» καὶ «Πηνειὸς» ὀπλισμένοι μὲ 2 τηλεβόλα, τὸ τορπιλοφόρον «Κανάρης» ἡ Βασιλικὴ θαλαμηγὸς «Ἀμφιτρίτη» τὰ ὀπλιταγωγὰ «Κρήτη» καὶ «Στρακτηρία», τὸ ἐξωπλισμένον εὐδρομον—ὑπερκεάνειον—«Μακεδονία» τὸ πλωτὸν νοσοκομεῖον «Ἰωνία» καὶ μερικὰ ἄλλα βοηθητικά.

Αὐτὸς ἦταν ὁλος ὁ στόλος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1912, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν διετέθη ὁλόκληρος στὸ Αἶγαῖον. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλοῖα ἐσχηματίσθη μιὰ μικρὰ μοῖρα ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ στόλο τοῦ Ἰονίου ὑπὸ στόλαρχο τὸν πλοίαρχον Ι. Δαμιανόν.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ν. Στράτος κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 2 Ὀκτωβρίου (1912) προέβη στῆς ἐξῆς δηλώσεις σχετικὰ μὲ τὸ στόλο, πού ἐκυβερνοῦσεν ὁ Π. Κουντουριώτης.

«Εἵμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ στόλος ἡμῶν, ἀποτελούμενος ἐκ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» ἐκ τῶν 8 ἀντιτορπιλικῶν καὶ τῶν 5 τορπιλλοβόλων ὡς καὶ τῶν λοιπῶν θωρηκτῶν, εἶναι ἱκανός, νὰ ἀντιπαραταχθῇ ἐναντίον τοῦ πιθανοῦ ἐχθροῦ. Οὐχ ἤττον ἡ Κυβέρνησις εὐρεθεῖσα ἐνώπιον πιθανῆς συρράξεως δὲν ἠθέλησε νὰ στηρικθῇ εἰς τὴν ὑπεροπλίαν, περὶ ἧς εἶχον ἐνδόμυχον πεποιθήσιν ἀναγνωρίζομένην. Διὰ τοῦτο προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν τεσσάρων ἀντιτορπιλικῶν μετὰ τῶν πυρομαχικῶν αὐτῶν.

Διὰ τῆς προσθήκης δὲ τῶν δύο πλοίων τῆς « Νέας Γενεᾶς » καὶ τοῦ « Κερραυνοῦ » ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔχει ἀκαταμάχητα(;) τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου ἑλλαφροῦ στόλου, ὡς ἔχει ταύτην ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου θωρηκτοῦ στόλου διὰ τῆς θωρηκτικῆς αὐτοῦ μοίρας τῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν τριῶν θωρηκτικῶν καὶ τοῦ ΑΒΕΡΩΦ.

Ἐκτὸς τῆς τοιαύτης ἀσφαλοῦς ὑπεροπλίας ὑπάρχει ἀναμφισβήτητως ὑπεροχὴ ναυτικῆς ἰδιοφυΐας καὶ συγχρόνως ὑπεροχὴ ἐκπαιδεύσεως. Δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω τὴν Βουλὴν ὅτι ἀπὸ διετίας διεξήχθη ἐργασία ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ Β. Ναυτικῷ ἁθρούβω, οὐχὶ ὀλιγωτέρα οὐσιαστικῇ τῶν ἐργασιῶν, αἵτινες ἐπροκάλουν ἄλλοτε βλαβεροὺς. Ἡ ἐργασία αὕτη συνετέλεσε σήμερον, ὥστε ὅχι μόνον ἡ ταχυβολία τοῦ Ἀβέρωφ νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς καλῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν πληρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ταχυβολία τῶν παλαιῶν θωρηκτικῶν νὰ πενταπλασιασθῇ.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἡ ὁποία ἐνεργήθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῆς Ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὁποίας δὲν διστάζω νὰ ἐκφράσω καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν θάυμαστέην ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἐπέδειξε κατὰ τὰς τελευταίας περιστάσεις ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, συνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη συνετέλεσθη οὕτως, ὥστε ἡ ταχυβολία τῶν παλαιῶν θωρηκτικῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ πενταπλάσιον καὶ ἀντὶ μιᾶς βολῆς κατὰ δέκα λεπτὰ νὰ φθάσῃ εἰς βολὴν μίαν ἀνὰ δύο λεπτὰ, δηλαδὴ περίπου εἰς βολὴν ταχυβόλου πυροβολικοῦ ἐξασφαλιζομένη ὑπὸ ταχυβόλου ὑλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ ὁποία βεβαίως ἐπετεύχθη διὰ τῆς συστηματικῆς ἐργασίας.

Δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὴν Βουλὴν ὅτι τὸ φρόνημα τῶν ἐπιτελείων τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν πληρωμάτων τοῦ ἐνεργοῦ Ναυτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφεδρικῶν πληρωμάτων εἶναι ἀκμαῖον, δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω τὴν Βουλὴν ὅτι ἅπαν τὸ Β. Ναυτικὸν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς μοίρας τοῦ Αἰγίου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς μοίρας τοῦ Ἰονίου μέχρι τοῦ τελευταίου ναύτου διαπνέεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ πέσῃ μαχόμενον ὑπὲρ τῆς σημαίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τιμῇσθαι ἅπαξ ἔτι τὴν ἔνδοξον ναυτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος».

Η ΑΡΜΑΔΑ

Δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀξιοκαταφρόνητη στὸ ἄψυχο ὕλικό της, — τὸ ὅποιον ἦταν πολὺ καλὸ, παρ' ὅσα ἔλεγε ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Ἡ Τουρκία μετὰ τὴν ἀναμορφωτικὴ της ἐπανάσταση τοῦ 1908 ἐφρόντισε καὶ γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσι τοῦ ναυτικοῦ της. Δὲν μετεκάλεσε μόνον ὀργανωτάς. Εἰργάσθη καὶ γιὰ τὴν ἀνανέωση τῶν πλοίων της καί, συνολικὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ στόλου της.

Στὰ 1912 τὸν Τουρκικὸ στόλο ἀποτελοῦσαν πολλὰ καὶ ἀξιόμαχα πλοῖα.

«*Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσσας*» Ναυαρχὸς μὲ ἐκτόπισμα, ὅπως εἶχε καὶ ὁ «*Ἀβέρωφ*», 10 χιλιάδας τόννους. Εἶχε ναυπηγηθῇ στὸ Κίελ τὸ 1891, γιὰ λογαριασμὸ τῆς Γερμανίας, τῆς ὁποίας ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια ἀπετέλεσε μία ἀπὸ τῆς κυριωτέρας μονάδας της, μὲ τὸ ὄνομα «*Φρειδερίκος Γουλιέλμος*».

Ὁ Χαϊρ. Βαρβαρόσσας εἶχε διαμήκη ζώνη ἀπὸ θώρακα 350 χιλιοστὰ πάχους—θώρακα παχύτατο. Εἶχε 6 πυροβόλα τῶν 280 χιλιοστῶν, μίαν σειρὰ θωρηκτοῦς πύργους (ἀπὸ 2 πυροβόλα στὸν καθένα) καὶ 16 ταχυβόλα. Τὰ 8 τῶν 105 καὶ τὰ ἄλλα 8 τῶν 88.

Τουργοὺτ Ρεῖς (πρώην Βαϊζεμπουργ) Ἦταν—καὶ αὐτὸ Γερμανικὸ—τῆς ἰδίας ἡλικίας (1891), τοῦ ἴδιου ἐκτοπίσματος (10.000 τ.) καὶ μὲ τὸν ἴδιο ὅπλισμὸ ὅπως τὸ προηγούμενον.

Τὰ πλοῖα αὐτὰ τὰ ἀγόρασεν ἡ Τουρκία ἀπὸ τὴ Γερμανία στὰ 1910 ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἐπλησίαζε νὰ παραλάβῃ τὸν «*Ἀβέρωφ*». Ἀλλὰ δὲν τὰ παρέλαβε μὲ τὴν παλαιὰ τους κατασκευή, ἀλλὰ ἀνακαινισμένα. Στὰ 1905 τοὺς εἶχαν ἀλλαχθεῖ οἱ λέβητες καὶ ὁ ὅπλισμός.

Μεσσουδιέ. Καὶ αὐτὸ μεγάλο καὶ ἀξιόμαχο, μὲ ἐκτόπισμα 9200 τ. (λιγάκι μικρότερο ἀπὸ τὸν «*Ἀβέρωφ*»), μὲ θώρακα διαμήκη πάχους 305 χιλιοστῶν, 2 πυροβόλα τῶν 234, 12 τῶν 152, 14 τῶν 76 καὶ 10 ταχογόλα τῶν 57 χιλιοστῶν. Εἶχε ναυπηγηθῇ στὴν Ἀγγλία τὸ 1875. Ἀλλὰ στὰ 1912 δὲν ἦταν καθόλου παλιό. Τὰ 1903 εἶχεν ἀνακαινισθεῖ τελείως ἀπὸ τὰ Ἰταλικά Ναυπηγεῖα Ἀνσάλντο.

Ἀσσάρι Τεβφίκ, θωρηκτὸ παλαιοῦ τύπου, ἐκτοπίσματος 5000 τόνων. Ἐναυπηγήθη τὸ 1878 στὴ Γαλλία. Εἶχε 20 πυροβόλα καὶ ταχυβόλα μὲ διάφορα διαμετρήματα. Θώρακα 200 χιλιοστά.

Χαμηδιέ. Ἦταν μᾶλλον νέο πλοῖο τύπου θωρακισμένου καταδρομικοῦ μὲ ἐκτόπισμα 3850 τόνων. Εἶχε ναυπηγηθῇ στὴν Ἀγγλίαν τὸ 1905. Εἶχε 22 πυροβόλα διαφόρων διαμετρημάτων, ταχύτητα 16 μίλλια τὴν ὥρα καὶ θώρακα 115 χιλιοστά καὶ θωρακισμένους πύργους.

Μετζητιέ. Θωρηκτὸ καταδρομικὸ 3500 τόνων ναυπηγημένον στὴ Φιλαδέλφεια τῆς Ἀμερικῆς τὸ 1903. Θώρακα καὶ ὄπλισμό εἶχε ὅμοιο μὲ τὸ Χαμηδιέ.

Πέϊκ—Σεφκέτ Ἀνιχνευτικὸν ἐκτοπίσματος 780 τόνων. Ἐναυπηγήθη στὴ Γερμανία κατὰ τὸ 1906.

Μπέρεκ—Σατβιτ Ἀνιχνευτικὸ τῶν ἰδίων διαστάσεων, τοῦ ἰδίου τύπου καὶ τῆς ἰδίας ἡλικίας καὶ καταγωγῆς μὲ τὸ προηγουμένον.

Τέσσερα νεότευκτα ἀντιτορπιλλικά, ναυπηγηθέντα στὴ Σέιη γιὰ λογαριασμό τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους τὸ 1909 καὶ παραχωρηθέντα κατόπιν στὴν Τουρκία. Ἦσαν ἐκτοπίσματος 650 τόνων καθένα καὶ ταχύτητος 32 μιλίων.

Ὄνομάζοντο «Γκαῖρετβάϊ», «Μουαβενέ-Μιλέτ», «Γαδιζιάρ-Μιλέτ» καὶ «Νομονεϊ Χαμιγιέ».

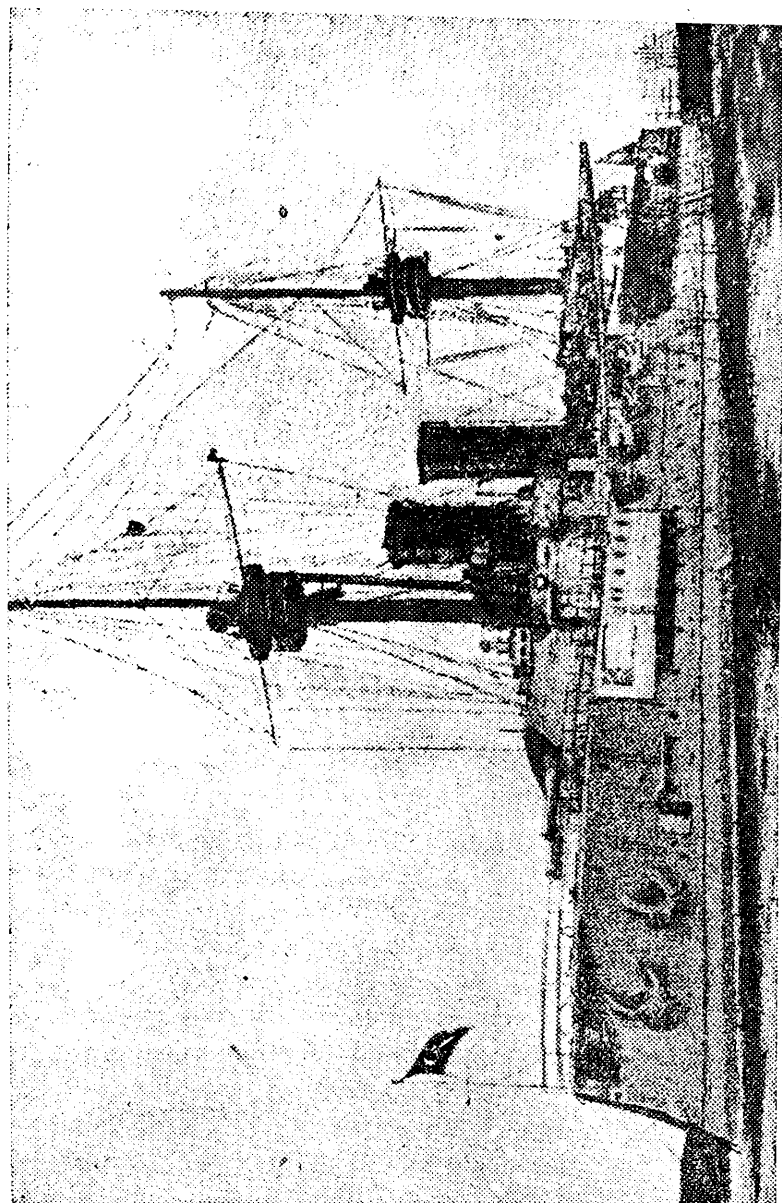
Τέσσερα μικρότερα ἀντιτορπιλλικά ἐκτοπίσματος 300 τόνων τὸ καθένα καὶ ναυπηγήσεως (στὴ Γαλλία) τοῦ 1906. Τὰ: «Παρεσάρ», «Σαμψούν», «Τάσο» καὶ «Μπάρσα».

Ἐπὶ τὸρπιλλοβόλα ἡλικίας 7—8 ἐτῶν καὶ ἐκτοπίσματος 170 τόνων, καὶ ταχύτητος 20 μιλίων τὴν ὥραν. Τὰ «Γιουννούζ», «Νιράτ», «Λοσοῦλ», «Οὔρφα», «Ἀσικάρ» καὶ «Κιουτάχια».

Τέσσερα μικρότερα τὸρπιλλοβόλα, ναυπηγήσεως 1906 καὶ ἐκτοπίσματος, τὸ καθένα, 95 τόνων. Τὰ «Χαμιτκεμπέι», «Δεμίρ-Ἰσσάρ», «Σουλτάν-Ἰσσάρ» καὶ «Σιβριτ-Ἰσσάρ». Καὶ πολλὰ ἄλλα μικρὰ βοηθητικά.

Μονάδες εἶχε περισσότερες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνώτερες ἀπὸ τῆς ἀντίστοιχες Ἑλληνικῆς ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ».

Ἡ Τουρκία εἶχε ἀριθμητικὴ ὑπεροχή. Ἐνα μόνον πρᾶγμα δὲν εἶχε :

“ΧΑΤΡΕΔΙΝ ΜΠΑΡΜΠΑΡΟΣΣΑ,,

Δὲν εἶχε *Κουντουριώτη* καὶ τοὺς ἄλλους ἐκλεκτοὺς ἀξιωματικούς-καὶ τοὺς ναῦτες τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Αὐτὰ τὰ εἶπε, τὰ προσεῖπε ὅπως θυμούμεθα, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῆς Τουρκίας !

*
* *

Ο ΣΤΟΛΟΣ ΜΑΣ ΦΕΥΓΕΙ

Τὴν ἡμέρα πού ὁ στρατός μας ἐπερνοῦσε τὰ Θεσσαλικά σύνορά μας καὶ ἔμπαινε στὸ Τουρκικὸ ἔδαφος τὴν ἴδια ἡμέρα, 5 Ὀκτωβρίου 1912, ἔφευγε κι' ὁ Στόλος μας ὑπὸ τὸ Ναύαρχο Κουντουριώτη, γιὰ νὰ μπῇ κι' αὐτὸς στὴ θάλασσα τοῦ ἐχθροῦ.

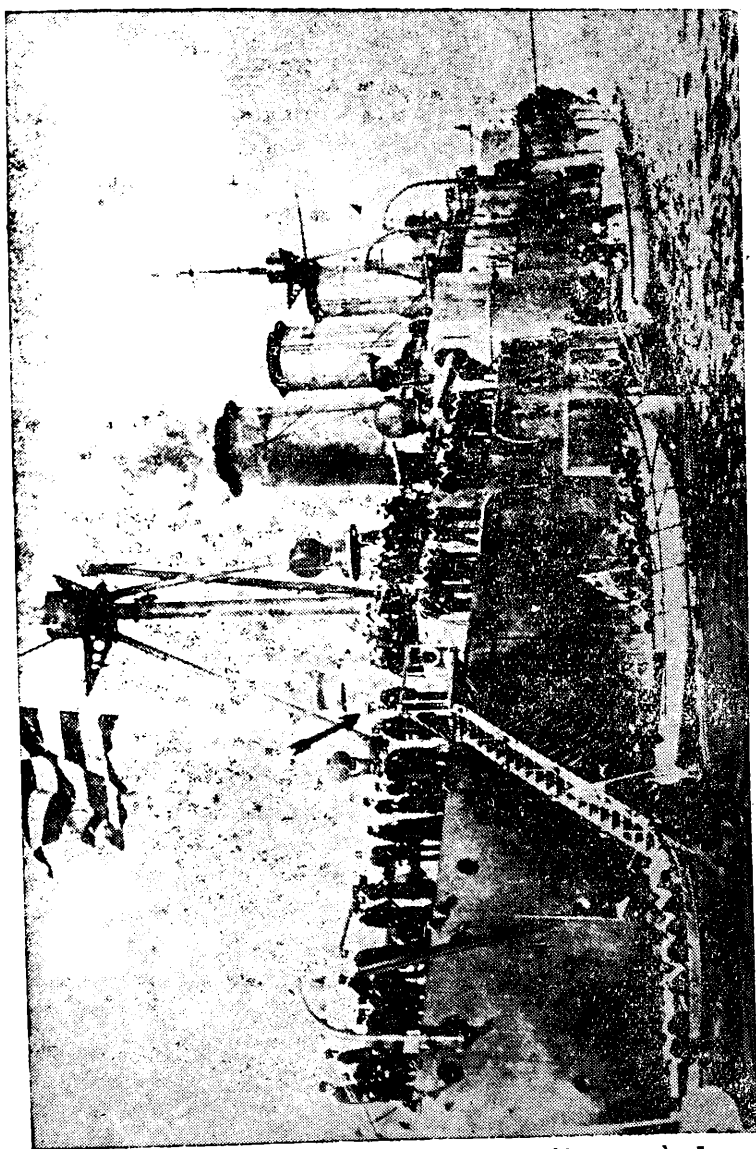
Τὰ πλοῖα τοῦ στόλου ἔλαβαν διαταγή, ἓνα-ἓνα πού ἐμπλήρωνε τὸν ἐφοδιασμό του, νὰ συγκεντρωθοῦν τὴ νύχτα τῆς 4 (πρὸς τὴν 5) Ὀκτωβρίου στὸν κόλπο τοῦ Νέου Φαλήρου καὶ νὰ περιμένουν διαταγὰς νεώτερες καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ.

Διαβάτες καὶ περιπατηταὶ στὴν παραλία τοῦ Φαλήρου—ἀπὸ τῆς Τζιτζιφιᾶς ὥς τὴν Καστέλλα, τὴ γλυκειὰ—ἀλησμόνητη—φθινοπωρινὴ ἐκεῖνη νύχτα, ἐθαύμαζαν ὅχι χωρὶς συγκίνησι ἓνα ἀληθινὰ σπάνιο καὶ ἐπιβλητικὸ θέαμα. Ἀπὸ νωρὶς ἓνα ἓνα τὰ πλοῖα τοῦ στόλου ἔφθιναν στὸ φαληρικὸ ὄρμο καὶ ἀγκυροβολοῦσαν γύρω ἀπὸ τὴ ναυαρχίδα. Ὅταν ἐμαξεύθησαν ὅλα, ἀπὸ τὸ κατάρτι τοῦ «Ἀβέρωφ» ἄρχισαν μὲ λάμπεις σὰν τρεβοσβύνοντα ἄστρα, τὰ φωτεινὰ σήματα πού διεβίβαζαν διαταγὰς. Στὴ στιγμὴ ἔλαμψαν, ἀστερισμὸς ὀλόκληρος ἀπὸ τέτοια φωτεινὰ μάτια, ἀπὸ τὰ κατάρτια καὶ τῆς κερατῆς τῶν ἄλλων πλοίων.

Μὲ τὴ βωβή, ἀλλὰ ἔντονη γλῶσσα τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου τῶν πολεμικῶν μας ἐγραφόταν μέσα στὸ νυχτερινὸ σκοτάδι ὁ πρόλογος ἀπὸ ἓνα ξεχωριστὸ κεφάλαιο τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, τῆς ὁποίας τὸ κύριο μέρος καὶ ὁ ἐνθουσιαστικὸς ἐπίλογος ἐγράφη λίγο ἀργότερα, πάλι λαμπρὰ μὲ τῆς φωτιᾶς τῶν πυροβόλων.

*
* *

Ἀπὸ τῆς πρῶτης πρωῒνès ὥρες τῆς 5ης Ὀκτωβρίου ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ γεμίζει τὴν πλάξ τοῦ Φαλήρου γιὰ νὰ θαυμάσῃ—γιὰ

Ο «Αβέρωφ» όταν έφευγε από το Φάληρο στής 5
'Οκτωμβρίου 1912. Έπάνω εις την κλίμακα
διακρίνεται ο ΠΑΥΛΑΡΧΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

πρώτη φορά ἔτσι συγκεντρωμένο—τὰ πολεμικά μας—καὶ νὰ παρακολουθήσῃ, καὶ ὅς ἦταν καὶ ἀπὸ μακρυὰ, τὴν ἐπίσκεψι πού θὰ ἔκαναν οἱ ἐπίσημοι. Πλήθῃ ἀπὸ κόσμος—περισσότερο Πειραιώτες εἶχαν καταλάβει τὸ λόφος τῆς Καστέλλας.

«Μιὰ ἀπὸ τὰς συγκινηκτέρας καὶ ἐνθουσιοδεστέρας ἐθνικὰς τελετὰς—γράφει ἡ «Πατρίς» (6 8)βρ.)—εὐνοηθεῖσα ἀπὸ γλυκυτάτην φθινοπωρινὴν ἡμέραν ἔλαβε χώραν χθὲς εἰς τὰ Φαληρικά ὕδατα ὅπου ἐναυλόχει ἐν παρατάξει ὁ στόλος μας ἀποτελούμενος ἀπὸ τὴν ναυαρχίδα «Ἀβέρωφ» τὰ θωρηκτὰ «Ὑδρα» «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά» τὰ ἀντιτορπικὰ «Λόγχη» «Ἀσπὶς» καὶ «Βέλος» καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 11 καὶ 14 τορπιλοβόλα.

Τὴν Φαληρικὴν πλατεῖαν καὶ ἐξέδραν εἶχον καταλάβει ἀσφυκτικῶς ἀπὸ πρῶτας πλήθῃ κόσμος ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῶν δύο πόλεων ὅπως παρακολουθήσουν τὴν ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἐπιθεώρησιν τοῦ Στόλου.

Εἰς τὰς 10 καὶ 40 πρὸ μεσημβρίας κατέλθον εἰς Φάληρον ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος συναντηθεὶς ἐπὶ τῆς ἐξέδρας μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν τοῦ ναυάρχου Τάφειλλ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ναυτικοῦ Ἐπιτελείου κ. Ματθαίου τοῦλου, μετὰ τῶν ὁποίων δι' ἀτμακάτων διεπεραιώθησαν ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» ὑπὸ τὰ παρατεταμένα χειροκροτήματα καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ πλήθους.

Ἐπὶ τοῦ «Ἀβέρωφ», εἶχον συγκεντρωθεῖ τὰ ἐπιτελεῖα καὶ τῶν τριῶν ἄλλων θωρηκτῶν καθὼς καὶ διμοιρίαι ναυτῶν ἀπὸ αὐτά.

Ἀμα τῇ ἀνόδῳ του ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἐχαιρέτιαε διὰ θερμῆς χειραψίας τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ στόλου κ. Π. Κουντουριώτην καὶ διαδοχικῶς πάντας τοὺς ἀξιωματικούς. Κατόπιν διευθύνθη εἰς τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου ὅπου πρὸ τοῦ παρατεταγμένου πληρώματος ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ στόλου, ἀπηύθυνε σύντομον προσλαβίαν πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς ναύτας.

Μετὰ τοῦτο ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κ. Στράτος ἀπηύθυνε ὀλίγας ἐνθουσιώδεις λέξεις πρὸς τὰ πληρώματα καὶ πλησιάσας τὸν Ἀρχηγὸν κ. Π. Κουντουριώτην ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν τὸ *Βασιλικὸν Διάταγμα τῆς προαγωγῆς του εἰς Ὑποναύαρχον*, ἐνῶ ἡ μουσικὴ τοῦ πλοίου ἀνέκρουε τὸν Ἐθνικὸν Ὑμνον.

«Τὴν 11 καὶ 30 κατελθὼν εἰς Φάληρον ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ «Αβέρωφ» ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς χαιρετιζόμενος ὑπὸ τῶν κροτούντων πυροβόλων ὄλων τῶν θωρηκτῶν καὶ γινόμενος δεκτὸς εἰς τὴν κλίμακα ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου Π. Κουντουριώτη.

Διευθυνθεὶς εἰς τὴν πρύμνην ὁ Βασιλεὺς καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐπισήμων προσεφώνησε τὸ πλήρωμα ὡς ἑξῆς:

Ἦλθον νὰ σᾶς ἀποχαιρετίσω καὶ νὰ σᾶς εὐχθῶ. Ἐχω πληρῇ πεποίθησιν ὅτι πάντες ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου θέλετε ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον μετὰ προθυμίας καὶ ἀφοσιώσεως. Αἱ παραδόσεις τοῦ ἡμετέρου Ναυτικοῦ εἶναι ἱεραὶ καὶ ἔνδοξαι. Σεῖς θὰ ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ προσθέσετε καὶ ἑτέρας σελίδας δόξης εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ναυτικοῦ μας. Αἱ εὐχαὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ἑθνους καὶ αἱ ἰδικαὶ μου σᾶς συνοδεύουν. Ὁ Θεὸς νὰ εἶναι μαζί σας. Ζήτω τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικόν!

Ζήτω τὸ Ἑθνος!

Μετὰ τοὺς συγκινητικοὺς ᾄμα καὶ προφητικοὺς τούτους λόγους τοῦ Βασιλέως εὐθὺς ἡ μουσικὴ ἀνέκρουσε τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον, ὁ δὲ Βασιλεὺς ἀνεφώνησε τρεῖς:

Ζήτω ἡ Ἑλλάς! Ζήτω ἡ Ἑλλάς! Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

— Ζήτω ὁ Βασιλεὺς.

— Ζήτω τὸ Ἑλληνικὸν ν Ναυτικόν, ἀπήντησαν οἱ ἀξιωματικοί.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου ναύαρχος Κουντουριώτης ἐξητοκράυγασε κατόπιν ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ ἔθνους καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ πλοίου ἀνέκρουσε πάλιν τὸν ἑθνικὸν ὕμνον.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ κ. BENIZEΛΟΥ

Μετὰ τὸν Βασιλέα ὠμίλησεν ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ ναύτας εἶπεν:

«Υπάρχουν στιγμαὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων κατὰ τὰς ὁποίας μετανοοῦν διὰ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιδόθησαν πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὴν στιγμὴν αὐτὴν εὐρίσκομαι καὶ ἐγὼ εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

Μετανοῶ διότι εἰς τοιαύτην στιγμὴν τὸ στάδιόν μου μ' ἔφερε νὰ εἶμαι ἀρχηγὸς τῆς Πολιτείας ἀντὶ νὰ εἶμαι εἰς ἕξ ὑμῶν ὅ,τι δῆποτε, εἴτε ἀξιωματικὸς εἴτε ὑπαξιωματικὸς ἢ καὶ ναύτης ἀπλοῦς ἀκόμη.

Ναί. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ζηλεύω ὅλων σας τὴν θέσιν καὶ τῶν ἀπλῶν ἀκόμη ναυτῶν, διότι εἰς σᾶς ὅλους ἐμπιστεύεται σήμερον μὲ πᾶσαν αἰσιοδοξίαν ἡ πατρις τὰς τύχας αὐτῆς.

Κατερχόμεθα εἰς τὸν ἀγῶνα πλήρεις ἐμπιστοσύνης κατὰ ξηρὰν ὥς ἐκ τῶν συμμαχιῶν μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἰδίαν πεποίθησιν κατὰ θάλασσαν τῆς ὁποίας τὸν ἀγῶνα ἡ συμμαχία ἐμπιστεύεται εἰς ὑμᾶς. Εἵμεθα οἱ πάντες πλήρεις αἰσιοδοξίας ὅχι μόνον διὰ τὸ ἄριστον ὑλικόν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τὸ γενναῖον φρόνημα ὅλων ὑμῶν.

Ἡ Πατρις ἀξιοῖ ἀπὸ ὑμᾶς ὅχι ἀπλῶς ν' ἀποθάνετε ὑπὲρ αὐτῆς. Αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ ὀλιγώτερον· ἀξιοῖ νὰ κινήσετε· καὶ διὰ τοῦτο ἕκαστος ἐξ ὑμῶν καὶ θνήσκων ἀκόμη μίαν μόνον σκέψιν πρέπει νὰ ἔχῃ, πῶς νὰ ἐντείνει τὰς δυνάμεις του μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς, ὅπως οἱ ἐπιζήσαντες νικήσωσι.

Καὶ θὰ νικήσετε... Εἶμαι ὑπερβέβαιος».

Τελευταίως ὠμίλησεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ν. Στράτος ὁ ὁποῖος εἶπεν:

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

«Ἀρχηγέ, τοῦ Στόλου, ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ ναῦται.

Τέσσερα ὁρθόδοξα Κράτη μικρὰ καθ' ἕκαστον λόγῳ πληθυσμοῦ, μεγάλα ἐν τῇ ἐνώσει των καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ἃ ἀνέλα·

βον, Χωροῦσι σήμερον κατὰ τοῦ ἄλλοδόξου κατακτητοῦ ὧς σταυροφόροι τῆς Ἑλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ παρὰ τὰ σύνορα παρατεταγμένος Ἑλληνικὸς στρατὸς προβαίνων ἐλευθερωτῆς χριστιανῶν καὶ ὁμοφύλων ἔχει συναγωνιστὰς τὰς κραταιὰς κατὰ ξηρὰν δυνάμεις τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καλεῖται ὅπως ἀντεπεξέλθῃ μόνος καὶ ἄνευ συναγωνιστῶν καὶ καταπολεμήσῃ τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Τὸ ἔργον εἶναι βαρὺ, ἀλλ' ἡ Πατρίς ἐμπιστεύεται τοῦτο ὑπερήφανος εἰς τοὺς Ἀρχηγούς, τὰ Ἐπιτελεῖα καὶ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου τῆς. Καλεῖσθε νὰ ἐπιβάλητε ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον τὴν κυριαρχίαν τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Καλεῖσθε νὰ ἐξασφαλίσητε τὸν ἐφοδιασμόν τοῦ κατὰ ξηρὰν ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Καλεῖσθε νὰ παρακωλύσετε τὸν ἐφοδιασμόν τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ παραλύσετε τὴν συμπλήρωσιν τῆς κινητοποιήσεώς του, ἀσφαλιζόντες οὕτω τὴν ὀριστικὴν νίκην ἡμῶν καὶ τῶν συμμάχων καὶ φίλων στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Θὰ ἐπιτεθεῖτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, διότι μόνῃ ἡ ἐπίθesis δξύνει τὸν νοῦν καὶ χαλιβοῖ τὸν ἐνθουσιασμόν. Θὰ νικήσητε, διότι ὁ Ἕλλην ναύτης οὐδέποτε ἡττήθη.

Θὰ ἀγωνισθῇτε ἐν τῷ πελάγῃ, ὅπερ ἀπηχεῖ τοὺς νικητηρίους, παιᾶνας τῶν Ἑλληνικῶν στόλων καὶ τὰς οἰμωγὰς τῶν συντριβέντων ἐπιδρομέων. Ὁ Θεὸς εὐλογεῖ τοὺς ἀγῶνας ὑμῶν.

Ἡ Πατρίς ἐμπιστεύεται εἰς τὸν στόλον τῆς τὴν τιμὴν τῆς σημαίας, τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὀριστικῆς νίκης τῆς, τὴν τελικὴν πλήρωσιν τῶν ἀπ' αἰώνων ὀνειρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Ζήτω τὸ Ἔθνος! Ζήτω ὁ Βασιλεὺς! Ζήτω τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικόν!

Μετ' ὀλίγον ὁ Βασιλεὺς συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν του καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη ἐπέβη καὶ πάλιν τῆς ἀτμακάτου τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐνῷ ἡ Βασιλικὴ σημαία ὑπεστέλλετο ἐκ τοῦ πρυμναίου ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος ὅπου ἐκυμάτιζεν ἀφ' οὗτο ἀνῆλθεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸ πλοῖον.

Διὰ τῆς ἀτμακάτου ὁ Ἀναξ περιῆλθεν ὅλα τὰ ἐκ τοῦ φαληρικοῦ κόλπου ναυλοχοῦντα σκάφη τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα παρα-

τεταγμένα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐξητωκραύγαζαν ἐνθουσιωδῶς.

Κατόπιν ἡ Ἀτμάκατος προσήγγισεν καὶ τὴν κλίμακα τῆς ἐξέδρας, κατελιγμένης ἀπὸ πυκνὰ πλήθη κόσμου ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἀποβιβασθεὶς πρῶτος ὁ Βασιλεὺς ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ πλήθους ἀνῆλθεν τὴν κλίμακα ἀκολουθοῦντος τοῦ κ. Κουντουριώτη καὶ τῶν δύο ὑπασπιστῶν του. Ἐκεῖ ὁ Βασιλεὺς ἀπεχαιρέτησε τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στόλου κ. Κουντουριώτη σφίξας μὲ τὰς δύο τοῦ χείρας τὴν δεξιάν του καὶ τοῦ εἶπε.

—Στὸ καλὸ Ναύαρχέ μου. Στὸ καλὸ. Νὰ γυρίσης νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

—Θὰ πράξω ὅ,τι ἐπιβάλλει τὸ καθήκον μου Μεγαλειότατε. Ἀπῆντησεν ὁ Κουντουριώτης.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως, ὁ Ἀρχηγός, Π. Κουντουριώτης ἐπροχώρησε διὰ μέσου τοῦ πλήθους τὸ ὁποῖον τὸν ἐξητωκραύγαζε διερχόμενον μετ' ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ.

—Ζήτω ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης.

—Ὁ Θεὸς μαζί σου.

—Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ.

Ὁ κ. Κουντουριώτης ἐκ τῆς ἐξέδρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ναυαρχίδα διὰ τῆς ἀτμακάτου της, ὅπου ἔδωσε διὰ σήματος τὰς σχετικὰς διαταγὰς διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἀπάρσεως τοῦ στόλου. Ἀμέσως δὲ κατόπιν, ἀποχαιρετίσαντες καὶ εὐχηθέντες τὸν ναύαρχον Κουντουριώτην ἐξῆλθεν ὁ κ. Βενιζέλος κ. Στράτος καὶ ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος Τώφφνελ, οἱ ὅποιοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπὸ τὰ πλήθη μὲ βροντώδεις ζητωκραυγὰς.

Μετὰ τὰς σχετικὰς προετοιμασίας τῆς ἀπάρσεως διὰ σήματος ὑψωθέντος ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τὰ σκάφη ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Κατὰ τὰς 2. μ. μ. ἡγουμένης τῆς ναυαρχίδος ἀπέπλευσε ὁ στόλος ὁλοταχῶς, ἐξαφανισθεὶς μετ' ὁ ὀλίγον εἰς τὸν Σαρωνικόν».

* *

Τὸ βράδυ κατὰ τὰς 8 ἡ μοῖρα ἐνώθη στὸ μεταξὺ Κέας καὶ Σουνίου στενὸ μὲ τὰ ἀντιτορπιλικά, πού εἶχαν προηγηθῇ καὶ ἐπερίμενα ἐκεῖ. Καὶ μὲ σβυστὰ πλέον τὰ φῶτα ἐπροχώρησε.

Ποῦ ἐπήγαινε;

Ὅσοι παρακολουθοῦσαν τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν πολεμικὴ κίνησι καὶ τότε καὶ ἀπὸ πρωτίτερα—ἴσως καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμους ἀκόμη—ἐπίστευαν ὅτι ὁ στόλος μας ἐπὶ γαίινε στὸ γνωστὸ ἀπὸ τὰ 1897 καὶ ἀκόμη πρὶν πολεμικὸ τοῦ ὁρμητήριου στοὺς Ὁρεοὺς —στὴ βόρεια παραλία τῆς Εὐβοίας

Ἄλλως τε, μιὰ-δύο ἡμέρες πρὶν εἶχαν διαβάσει τὴν εἰδησι ἀπὸ τὸ σχετικὸ Βασιλικὸ Διάταγμα ποὺ εἶχε δημοσιευθῇ βιαστικὰ στὴν ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄

Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργοῦ ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν.

Ἄρθρον 1

Ὅριζομεν ἐν Ὁρεοῖς ὁρμητήριον τοῦ Στόλου περιλαμβάνον Συνεργεῖον καὶ ἀποθήκας ὑλικοῦ ἐπιστρατεύσεως τοῦ Ναυτικοῦ.

Ἀθῆναι 4 Ὀκτωβρίου 1912

Καὶ πολὺν καιρὸ πρὶν δημοσιευθεῖ ἐπίσημα ἡ εἰδησις ὁ ὅρμος Ὁρεῶν εἶχε πάρει μορφή μικροῦ ναυστάθμου. Προβλήτες εἶχεν σταθεῖ καὶ εἶχεν στρωθεῖ μὲ συδηροτροχιές γιὰ τὰ ντεκοβέλ ποὺ θὰ ἔκαναν μεταφορὰς ἀπὸ γαιάνθρακος καὶ πυρομαχικά. Ἀποθήκες εἶχαν κτισθεῖ. Συνεργεῖα μὲ κάθε εἶδους μηχανήματα εἶχον ἐγκατασταθῇ, ρυμουλκὰ καὶ φορηγίδες εἶχον μεταφερθεῖ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Ναύσταθμο καὶ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Μεταγωγικά, βοηθητικά τοῦ στόλου ὅλα ἐκεῖ.

Ὁ Κουντουριώτης, ὅμως δὲν τὰ ἐλογάζριζε αὐτὰ καὶ πολὺ. Ἐβιαζόταν νὰ πλησιάσῃ στὰ σύνορα τοῦ ἔχθρου, ὅσον ἦταν δυνατό γρηγορώτερα.

Καλὸς καὶ ἀσφαλὴς καὶ μὲ ἄρτιες ἐγκαταστάσεις ἦταν ὁ ὅρμος τῶν Ὁρεῶν, ἀλλὰ... Ἀλλὰ βρίσκεται 180 μίλλια ἀπὸ τὰ Δαρδανέλ-

λια. Πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐφοδιάζονται τὰ πλοῖα τοῦ στόλου στοὺς Ὠρεοὺς καὶ μετὰ νὰ διανύσουν 180 μίλλια γιὰ νὰ πᾶνε νὰ κάμουν σαρανταοκτάωρες περιπολίες ἔξω ἀπὸ τὰ Σενά... καὶ μάλιστα μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα ; Καὶ ὅταν τὰ ἀντιτορπιλλικὰ ποὺ θὰ περιπολοῦσαν ἔστειλναν σῆμα γιὰ ἐμφάνισι τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, πόσες ὥρες θὰ ἤθελεν ὁ « Ἀβέρωφ » νὰ φθάσῃ στὴν ἔξοδο τῶν Στενῶν μαζί μὲ τὰ βραδυκίνητα ἄλλα θωρηκτὰ μας ;

Αὐτὰ τὰ πολὺ ἀπλᾶ πράγματα τὰ ἐσκέφθη ὁ Κουντουριώτης ὁ ὁποῖος ὅπως εἶχε εἰπεῖ στὸν Πρωθυπουργὸ δὲν καταγινόνταν καὶ τόσο πολὺ μὲ τῆς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεις καὶ μὲ τοὺς τριγωνομετρικοὺς ὑπολογισμούς. Καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ Ὁρμητήριο τοῦ στόλου ἄλλου. Ποῦ ; Τὸ βρῆκε μόνος του. Στὸν Ὁρμὸ τοῦ Μούδρου, τῆς νήσου Λήμνου ποὺ εἶνε πολὺ κοντὰ στὰ στενὰ.

Καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔβαλε πλώρη—μὲ ἐσβυσμένους τοὺς φανούς—τὴ νύχτα τῆς 5 Ὀκτωβρίου 1912.

Τὰ πλοῖα ὅλα ἦσαν ἑτοιμα γιὰ μάχη. Ἀπὸ τὰ καταστρώματα εἶχαν ἀφαιρεθῇ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐμποδίζουν κάθε ἐλεύθερη κίνησι. Τὰ πυροβόλα ἐπρόβαλαν τὰ στόμιά τους γυμνὰ καὶ χωρὶς κανένα προφυλακτικὸ κάλυμμα. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φυλακῆς ἄγρυπνοι στὰς θέσεις τους. Οἱ σκοποὶ ἀπὸ τοὺς πύργους καὶ τῆς γέφυρας ἐρευνοῦσαν μὲ τὸ βλέμμα τὸν ὁρίζοντα χωρὶς διακοπή. Ἔτσι ἐξακολουθοῦσεν ὁ πλοῦς τοῦ στόλου ὅλη τὴ νύχτα.

Τὸ πρωῒ τῆς 6ης Ὀκτωβρίου, μόλις μὲ τὸ χάραμμα, ἐφάνηκαν στὸν ὁρίζοντα τὰ βουνὰ τῆς Λήμνου i

Ἐγκριτος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ περιγράφει μὲ ἀνεπιτήδευτα, ἀλλὰ παραστατικὰ λόγια ἓνα χαριτωμένο ἐπεισόδιον ποὺ ἐσημειώθη ἐκείνη τὴν ὥρα.

« Ἐκτακτον συμβὰν ἠνάγκασε τὸν πρὸς τὴν Λῆμνον ἐπέχοντα στόλον μας νὰ ἀνακωχεύσῃ, μόλις αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου κατέστησαν καταφανῇ καὶ εὐδιάκριτα τὰ ἀντικείμενα ἐν τῇ θαλάσῃ. Μικρὸν ἀκάτιον κωπηλατούμενον πα' ἑνὸς κωπηλάτου καὶ φέρον ἐπιβάτην μὲ στολὴν Τούρκου στρατιωτικοῦ εὐρέθη αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ἀπὸ τῆς Ναυαρχίδος καὶ ἀπὸ τῶν γεφυρῶν των ἀνακωχευσάντων πλοίων αἱ διόπτραι τῶν ἀξιωματικῶν ἐστράφησαν ὅλαι πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ

παραδόξου εκείνου επιβάτου, ὃ ὁποῖος ἐπεδίδετο εἰς νυκτερινὰς ἐπιλεμβίους ἐκδρομὰς. Λέμβος ἀποσπαθεῖσα τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ φέρουσα φρουρὰν τριῶν ἀνδρῶν ἐκκοπιλατοῦσαν ζωηρῶς πρὸ τὸ ἀναφενὲν ἀκάτιον καὶ μετ' ὀλίγον . . . μετ' ὀλίγον εὗρίσκετο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ὁ πρῶτος αἰχμάλωτος τοῦ στόλου, ἢ μᾶλλον ὁ πρῶτος αἰχμάλωτος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου. Ἦτο αὐτὸς δεκανεὺς τῆς Τουρκικῆς χωροφυλακῆς, ἀστυνόμος εἰς τὴν νησίδα Ἅγιος Εὐστράτιος, τὸν ὁποῖον ὁ ἔρως πρὸς Χριστιανὴν χωρικὴν τῆς Λήμνου ἐξηνάγκαζε συχνὰ εἰς τοιαύτας ἐπικυνδύνους καὶ ξένας πρὸς τὴν τουρκικὴν νωχέλειαν θαλασσίας ἐκδρομὰς μέχρι τῆς ἔναντι νήσου. Ἀπὸ τοιαύτης δὲ θελητικῆς ἐκδρομῆς ὁ Μιχμὲτ ἐπέστρεφεν ἀνύποπτος καὶ τὴν πρωΐαν ἐκείνην περιέπεσεν αἰχμάλωτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου.

* *

Τὴν ἄλλην ἡμέρα κατελήφθη ἀπὸ τὸν στόλο ἡ νῆσος Λῆμνος καὶ ἔγινε, μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη τὸ —ἱστορικὸ πλεόν— ὀρμητήριο τοῦ Στόλου.

Ὑαερα ὁ Κουντουριώτης ἐξέδωκε τὴν παρακάτω προκύρξει πρὸς τοὺς κατοίκους, ἡ ὁποία καὶ ἐτοιχοκολλήθη στὰ Γραφεῖα καὶ καταστήματα.

Ἐν ὀνόματι τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α΄.

Ἡμεῖς ὁ ὑποναύαρχος *Παῦλος Κουντουριώτης* ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου τοῦ Αἰγαίου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Λήμνου.

Διακηρύσσομεν καὶ διατάσσομεν

1) Ἡ νῆσος Λῆμνος, μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων, κωμῶν καὶ συνοικισμῶν, μετὰ τῶν λιμένων καὶ ἀκτῶν αὐτῆς κατελήφθη ὑφ' ἡμῶν καὶ διατελεῖ ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν κατοχὴν μας.

2) Αἱ ἐν τῇ νήσῳ Ὀθωμανικαὶ ἀρχαί, ἐκτὸς τῶν ὑπαλλήλων τοπικῆς Διοικήσεως, καθαιροῦνται, τὴν ἐξουσίαν δὲ αὐτῶν θὰ ἀσκῇ ὁ Διοικητὴς τοῦ ἀγήματος τῆς κατοχῆς.

3) Ὁ Διοικητὴς οὗτος ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ χρησιμοποίησιν διὰ τὴν διοίκησιν τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας Ὀθωμανοὺς ὑπαλλήλους δύναται ὅμως καὶ ν' ἀντικαθιστᾷ αὐτοὺς κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας.

4) Αἱ ὑποθέσεις τοπικῆς φύσεως θὰ διεξάγονται μέχρι νεωτέρας διαταγῆς ἡμῶν, ὅπως καὶ μέχρι τοῦδε καὶ τῶν αὐτῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐποπτείαν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος, ἔχοντος τὸ δικαίωμα ν' ἀντικαθιστᾷ τοὺς κακοὺς ἢ ἀμελεῖς.

5) Οἱ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντες νόμοι καὶ τοπικὰ ἔθιμα εἴτε διοικητικῆς, εἴτε ποινικῆς εἴτε ἰδιωτικῆς φύσεως θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἐφαρμόζωνται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀρχῶν, διοικητικῶν ἢ δικαστικῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος, ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν πάσης ὑποθέσεως καὶ νὰ διατάσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑποβολὴν ἀναφορῶν.

6) Ἐγγυώμεθα τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν καὶ ἀπρόσβλητον διατήρησιν τῶν ἰδιωτικῶν δικαιωμάτων τῆς θρησκευτικῆς καὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καὶ τῆς ἰδιοκτησίας εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς καταληφθεῖσης νήσου, ἀδιακρίτως φυλετικῆς καταγωγῆς ἢ θρησκεύματος θεωροῦντες αὐτοὺς πάντας ἀδιακρίτως ἴσους μεταξὺ τῶν ὡς πρὸς τε τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, ἰδιαιτέραν δ' ἐγγυώμεθα προστασίαν εἰς τὰ ἱερά, εὐαγῆ καὶ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, ὧν ἡ περὶ οὐσίαν θὰ μείνῃ

ἄθικτος καὶ θὰ διοικῇται ὅπως καὶ μέχρι τοῦδε ἄνευ παρεμβάσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος.

7) Τὴν προφύλαξιν τῶν ὡς ἄνω ἐγγυημένων δικαιωμάτων κατὰ παντὸς κινδύνου προσβολῆς αὐτῶν ἀναθέτομεν εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ ἀγήματος, ἐνεργοῦντα τὴν ἀστυνομίαν τῆς νήσου διὰ τοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς καὶ ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκδίδῃ ἀστυνομικὰς διαταγὰς οἰουδήποτε περιεχομένου, ἀλλὰ γενικὰς δι' ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ ἐπιβαλλούσας ἴσας ὑποχρεώσεις εἰς αὐτοὺς ἀδιακρίτως φυλετικῆς καταγωγῆς ἢ θρησκείας.

8) Πητῶς ἀπαγορεύομεν εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου τὴν ὀπλοφορίαν. Ὑποχρεοῦνται πάντες ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος ὀρισθησομένης προθεσμίας νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα τῶν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Κατοχῆς.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀφοπλισμοῦ, ἐπιτρέπομεν εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ ἀγήματος νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς αὐστηροτέρας ποινὰς καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰ αὐστηρότερα μέτρα, ἀκόμη καὶ ἐναντίον ὀλοκλήρων χωρίων.

9) Οἱ κάτοικοι τῆς καταληφθείσης νήσου εἶναι ὑποχρεοὶ νὰ ἐξακολουθήσουν πληρώνοντας εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος ὀρισθησομένους εἰσπράκτορας τοὺς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους κεκανονισμένους φόρους καὶ τέλη, ὅπως ἐξ αὐτῶν πληρώνονται κατὰ κύριον λόγον τὰ ἔξοδα τῆς καλῆς διοικήσεως τῆς νήσου.

Ἐπίσης ὑποχρεοῦνται οἱ κάτοικοι καὶ τὰ χωρία νὰ καταβάλλουν καὶ τὰς ἐκτάκτους εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα εἰσφορὰς, ὅπως ἤθελε διατάξῃ ὁ Διοικητὴς τοῦ ἀγήμα-

τος, ὅστις ἔχει καὶ τὰ δικαίωμα τῆς ἀναγκαστικῆς, ἀπαλλοτριώσεως ἔναντι ἀποζημιώσεως.

10) Καλοῦμεν πάντας τοὺς κατοίκους τῆς νήσου νὰ συνεχίσουν ἐν εἰρήνῃ καὶ τάξει τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις ὑπακούοντες εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος, ἀποφεύγοντες δὲ πᾶσαν ἐνέργειαν δυναμένην νὰ διαταράξῃ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

11) Πᾶσα πρᾶξις ἢ ἀπόπειρα πράξεως θέτουσα εἰς κίνδυνον τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀγήματος τῆς Κατοχῆς τοῦ Στόλου καὶ τῶν πληρωμάτων αὐτοῦ, ἢ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος θὰ δικάζεται στρατιωτικῶς ὡς ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας καὶ θὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον 24 ὥρας μετὰ τὴν ἀπόφασιν.

Ἡ παροῦσα θέλει κοινοποιηθῇ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου τῇ μερίμνῃ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἀγήματος...

Ἐν λιμένι Μοῦδρου τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1912.

Ὁ Ὑποναύαρχος Ἀρχηγὸς

«ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ».

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ 3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1912

Κατὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου, ὅταν οἱ στρατοὶ τῶν Βαλκανικῶν συμμάχων εἶχαν καταλάβει τὴ Μακεδονία, τὴ Θράκη, τὰ νησιά καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ Ἡπειρο, ἡ Τουρκία ἐσκέφθη νὰ παῖξη ἓνα κόλπο: Νὰ προτείνῃ εἰρήνη στοὺς νικητάς! Αὐτὸ δὲν ἦταν ὁ σκοπός. Ἦταν μέσον: Τὸ μέσον γιὰ νὰ μείνῃ ἐλεύθερη στὴ θάλασσα καὶ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταφέρῃ στρατὸ ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Μακεδονία. Καὶ ὅταν συνεπλήρωνε τῆς στρατιωτικῆς τῆς μεταφορῆς, θὰ ἔλεγε στοὺς χθесינוὺς νικητάς της.

—Φίλοι μου, ἀδειάστε μου τὴν γωνιά.

Καὶ τὸ κανονίδι θὰ ξανάρχιζε στὴ Μακεδονία, ἀλλὰ ὑπὸ συνθήκας πολὺ εὐνοϊκώτερες γιὰ τὴν Τουρκία.

Καὶ γιὰ τὴν σύναψι—τὴν παγίδα—τῆς ἀνακωχῆς ποὺ ἐπρότεινε, ἐπῆγαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Βαλκανίων στὸ Λονδίνο. “Υστερ’ ἀπὸ μερικὲς διαπραγματεύσεις οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι διέκοψαν τὴν ἐμπόλεμη κατάστασι μὲ τὴν Τουρκία. Μόνον οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Βενιζέλου δὲν ἔκαμαν ἀνακωχή.” Ἀν συνάπταμε ἀνακωχή θὰ ἀφήναμε τὴ θάλασσα ἐλεύθερη στὴν Τουρκία, ἢ ὅποια θὰ ἔκανε ἐκεῖνο ποὺ κρυφὰ ποθοῦσε: νὰ ἐνισχύσῃ τὸ στρατὸ της στὰ Βαλκάνια καὶ πρῶτα-πρῶτα θὰ ἔστειλε βοήθεια στὰ Γιάννενα, ποὺ τὰ πολιορκοῦσε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Κ. Σαπουτζάκη.

«... Ἐν τοσούτῳ, —ἔγραφε στὸ ‘Σκρίπ’ πρὸ χρόνων ἔγκριτος καὶ σοφὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ἀνώνυμα—ὁ πόλεμος ἐξακολουθοῦσεν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐσυνεχίζετο ἡ πολιορκία τῶν Ἰωαννίνων. Τακτικὸς Ἑλληνικὸς στρατός. Γαριβαλδῖνοι ἐθελονταί,

καὶ ἀνταρτικά σώματα ἐπολεμοῦσαν γύρω ἀπὸ τὸ θρυλικὸ Μπιζάνι καὶ ἔχυναν τὸ αἷμα τοὺς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν πιά τῆς ἱστορικῆς πρωτεύουσας τῆς Ἡπείρου. Ἐκεῖ σκοτώνονται πολλὰ παλληκάρια καὶ μ' αὐτούς, καὶ ὁ ποιητὴς Λ. Μαβίλης — πού εἶχε πάει ἐθελοντὴς Γαριβαλδινὸς μὲ τὸ Σῶμα τοῦ εὐπατριδῆ καὶ πολιτικοῦ Α. Ρώμα, — ὁ ποιητὴς τῆς πασίγνωστης «Λήθης». Ἡ Ἑλλὰς προχωροῦσε στὸ ἔργο της. Ἡ Τουρκία ἔμεινε μὲ δεμένα τὰ χέρια καὶ ὄχλος της ἐδυσφοροῦσε γιὰ τὴν κατάστασιν.

— Ἡ ἔνδοξη Ἀρμάδα, ἐπὶ τέλους τί κάνει, Γιατὶ κάθετε κλεισμένη στὰ Δαρδανέλλια καὶ δὲν βγαίνει ἔξω νὰ τσακίσῃ τοὺς Γκιαούρηδες μὲ τὸν Κουντουριώτη τοὺς; Αὐτὴ ἦταν ἡ λιγάκη. ἀπειλητικὴ ἀπορία τῆς Κοινῆς Γνώμης στὴν Τουρκία.

Καὶ ἡ Τουρκικὴς ἐφημερίδες ἀπαντοῦσαν :

— Ἐτοιμάζεται, ἐτοιμάζεται. Θὰ δώσῃ ἡ ἔνδοξη Ἀρμάδα μας ἓνα καλὸ μάθημά στοὺς Γκιαούρηδες. Τὸν Κουντουριώτη τοὺς θὰ τὸν πνίξῃ μαζὺ μὲ τὸ καράβι τοὺς τὸν «Ἀβέρωφ». Σὲ λίγο θὰ ἰδοῦν οἱ Γραικοὶ πὺν ἦλθαν νὰ μᾶς δεῖξουν τῆς ναυτικῆς τοὺς δυνάμεις στὰ νερά μας. Αὐτὰ θὰ τοὺς καταπιοῦν ὅλους.

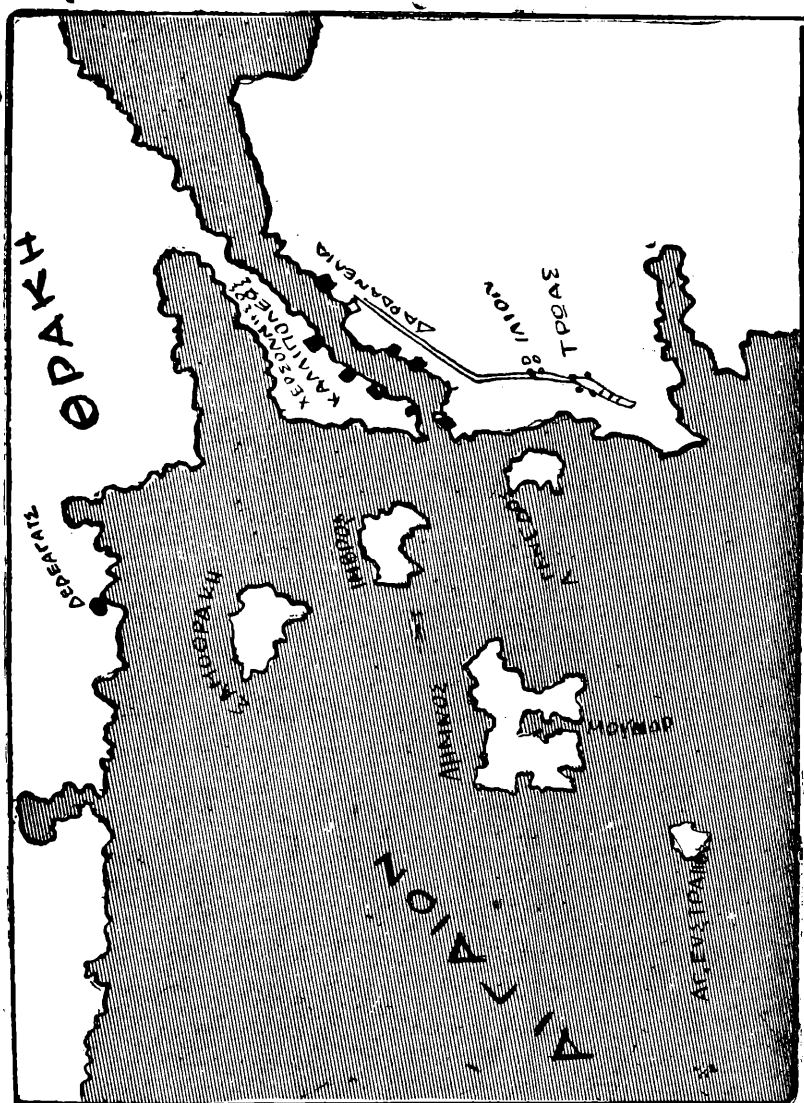
— Ἀρμάδα Τσόκ γιασά. Ἐφώναξε στὸ σκιολοῖ τῆς Πόλης ἅμα ἐδιάβαζε αὐτὰ στῆς ἐφημερίδες. Καὶ ἡ ἐφημερίδες πάλι γιὰ νὰ ἐμψυχώνουν ἔγραφαν κάθε τόσο καὶ ἀπὸ μίᾶ εἰδησι.

— Χθὲς πλοῖα τοῦ στόλου μας ἐξελθόντα τῶν Δαρδανελλίων συνήντησαν τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. . . .

— Γιασασὶν Ἀρμάδα.

Εἶχαν φθάσει πολλὰς φορὰς μερικὰ τουρκικὰ μὲ χίλιες προφυλάξεις γιὰ τὴν ἔξοδο τῶν στενῶν ὑπὸ τὴν προστασία τῶν φρουρῶν μὲ τὸν καϊμὸ νὰ κάμουν ψευτοεπίδειξι καὶ νὰ ἰδοῦν ἄν... τὰ βλέπει ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος. Ἀλλὰ μόλις ἔβλεπαν «μακρόθεν στὸ πέλαγος καπνὸν ἀναθρώσκοντα» ὅχι τοῦ «Ἀβέρωφ», ἀλλὰ καὶ καπνὸ ἀντιτορπιλικοῦ μας, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν περίφημο «Ξιφία» ἐγύριζαν γρήγορα — γρήγορα στὸν κρυψώνα τοὺς.

Ἦσαν ἀπὸ τὰ φαιδρὰ κόλπα τῆς Ἀρμάδας, σὰν αὐτὸ πὺν ἐσα-τύριζε στὰς «Ἀθήνας» ὁ Πολ. Δημητρακόπουλος (Γελοτοποιὸς) στῆς 3 Δεκεμβρίου — τί σύμπτωσις, τὴν ἡμέρα πὺν ἀποφάσιζε τὴν πρώτη της ἔξοδο.

Εἶπε καὶ ἡ Ἀρμάδα
στοὺς ναύτας τῆς ξανᾶ
—ὥς πότε παλληκάρια
θὰ ζοῦμε στὰ στενά,

Κι' ἀμέσως τὰ καράβια τῆς
ἐβγάλανε τῇ μύτῃ τους
καὶ κᾶναν ἓνα πρῖτος
καὶ ξαναπήγαν σπῆτι τοὺς

Ἄλλὰ μὲ τὴν πίεσι τῆς Τουρκικῆς Κοινῆς Γνώμης ἡ Ἀρμάδα ἔπρεπε νὰ βγῇ στὸ Αἰγαῖο καὶ νὰ ἀναμετρηθῇ μὲ τὸν Ἑλληνικὸ στόλο. «Τὸ κόμμα ποὺ διηύθυναν οἱ Νεότουρκοι εὗρισκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴ δυσφορίαν τῆς κοινῆς γνώμης—γράφει συγγραφεὺς ποὺ ἀναφέραμε πάρα πάνω—διὰ τὰ αὐτῆς ματα τὰ ὁποῖα αὐτὸ τὸ ἴδιον διὰ τῆς σωβινιστικῆς καὶ ἐξωφρενικῆς πολιτικῆς του, εἶχε δημιουργήσει ἀπὸ τότε ποὺ κατελύθη τὸ καθεστὼς τοῦ Ἀβδουλᾶ Χαμίτ, διαρκῶς καὶ ἐπιμόνως ἀντέδρα κατὰ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Κιαμήλ πασσᾶ. Πρὶν ἀκόπη συνομοληγηθῇ ἡ ἀνακωχὴ μὲ τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν Τσατάλτζα ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ὑποκινουμένην δημοσίαν γνώμην διὰ συλλήψεων διαπρεπῶν μελῶν τοῦ Νεοτουρκικοῦ κόμματος. Ἀλλὰ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀνακωχὴ καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ προσχωρήσῃ καὶ αὕτη, ἡ Κοινὴ Γνώμη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄξιούσε καὶ πολὺ δικαιολογημένα τὴν ἔξοδο τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἀφ' οὗ πλέον ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμύνης τῆς πρωτευούσης τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους δὲν ὑφίστατο πλέον μετὰ τὴν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Βουλγάρους. Ἡ γενικὴ κατὰστασις ἄλλωστε ἐπέβαλεν εἰς τὴν Τουρκίαν κάποια ἀποφασιστικὴ ἀπόπειρα κατὰ θάλασσαν τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ἤμπορούσε νὰ ἐπιδράσῃ σπουδαίως τόσον ἐπὶ τῆς πορείας ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου. Ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία εἶχε καταλυθῇ πλέον στὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἡπειρο. Ἐξω τῆς γραμμῆς Τσατάλτζας δὲν ἀπέμεινε στὴν Τουρκίαν παρὰ ἓνα μέρος τῆς Θράκης καὶ ἡ παρατεινομένη ἄμυνα τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν Ἰωαννίνων, καὶ τῆς Σκόδρας. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἀμύνοντο

ἀκόμη καὶ αἱ Τουρκικαὶ φρουραὶ μερικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐπομένως μία νίκη κατὰ θάλασσαν ἡδύνατο νὰ μεταβάλλῃ ἄρδην τὰ πράγματα, ἡ δὲ ἄρνησις τῆς Ἑλλάδος ὅπως προσχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνακωχὴν παρῆγεν εἰσέτι εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν εὐκαιρίαν ἀποπείρας τινὸς πρὸς τοῦτο.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ σκέψεις τὸ Ὑπουργεῖον Κιαμὴλ παρεσκεύαζε συντόνως τὸν στόλον, ὅστις ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τῆς 20ης Νοεμβρίου ἤρξατο συγκεντρούμενος εἰς Ναγαρᾶν ἐγγὺς τῆς πόλεως τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ τὴν ἀργηχίαν τοῦ ναυάρχου Χαλλήλ-πασσᾶ.

Ἡ ὥρα καθ' ἣν θὰ ἀνεμέτρα τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡμέτερον στόλον, ἐσήμανεν ἤδη ἐπιτακτικῶς, κατὰ τὰς τελευταίας δὲ ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου. Παῖται αἱ πληροφοροὶαι ὅς ὁ ἡμέτερος ἐν Μούδρῳ στόλος ἐλάμβανε ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, παρὰ τῶν ἡμετέρων περιπολούντων ἀντιτορπιλικῶν, ἐξεταζόντων λεπτομερῶς τὰ ἐξερχόμενα ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια ἢ ἱστιοφόρα πλοιάρια συνέτειναν εἰς τὸ νὰ μορφωθῇ ἡ πεποιθήσις ὅτι ὁ ἔκπλους τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐπέκειτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καὶ ἐν Ναγαρᾷ πλοῖα ἠνθράκευαν πυρετωδῶς ἢ παρελάμβανον ὑλικά καὶ ἐφόδια ἀποστελλόμενα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεβίβαζον δὲ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη των. Ἐκ παραλλήλου ὅμως καὶ ὁ ἡμέτερος στόλος ἐν Μούδρῳ ἦτο ἐπίσης ἐτοιμος πρὸς ἔκπλουν.

Ἡ πρώτη σύρραξις τῶν δύο στόλων εὐθὺς ὥς ὁ Τουρκικὸς θὰ προέβαλλεν ἔξω τῶν στενῶν ἀνεμένετο πλέον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν».

Οἱ Τοῦρκοι ἀποφασίζουν λοιπὸν νὰ βγοῦν μὲ τὸν στόλον τους. Τὰ πλοῖα μετὰ τὴν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Βουλγάρους ἐτοιμάζονται, ἐφοδιάζονται καὶ μετακινοῦνται ἀπὸ τὸ Ναγαρᾶ γρήγορα κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὰ ἐμπορικὰ καὶ ταχυδρομικὰ βαπόρια, ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ στενὰ δίδουν τῆς πληροφορίας τῆς σχετικῆς στὰ πολεμικὰ μας ποὺ περιπολοῦν ἀπ' ἔξω. Ὅσο περνοῦν ἡ ἡμέρες καὶ ἡ πληροφορία γίνονται θετικώτερες καὶ μερικὰ σημεῖα πρὸς εὐδιάκριτα...

Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἔχει δώσει αὐστηρὲς διαταγὰς γιὰ τὴν ἐπαγρύπνησι τῶν πλοίων ποὺ φρουροῦν ἀπὸ τὴν Τένεδο ὡς τὴν Ἴμβρο—ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν πλοίων ποὺ περιμένουν πάντα ὑπὸ ἀτμὸ στὸν ὄρμο τοῦ Μαύδρου. Μόνος τοῦ ὁ Ναύαρχος παρακολουθεῖ τὰ πάντα. Εἶναι καὶ αὐτὸς ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὴ μακρὰ παθητικὴ ἀναμονή. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ τῶν ἄλλων πλοίων καὶ τὰ πληρώματα. Ὁ ἐκνευρισμὸς αὐτὸς τὼν περιεσσότερο τὴ θέλῃσι, τὸ πεῖσμα, τὴν ἀποφασιστικότητα.

Κάθε εἴδησι τοῦ ἀσυρμάτου μὲ τὸ ΕΧ—δηλαδή ὅταν φαίνονταν κανένα Τούρκικο πολεμικὸ ὡς τὸ στόμιο τοῦ Στενοῦ—ποὺ ἔστελναν τὰ ἀντιτορπιλλικά, ἐγέμιζε τὰ πληρώματα ὅλων τῶν πλοίων μὲ ἐνθουσιασμό.

—Ἐπὶ τέλους. Ἀναφωνοῦσαν ὅλοι μὲ ἀνακουφιστικὸ ἀναστεναγμό. Ἐπὶ τέλους.

Μὰ τέτοια εἴδησις στῆς 28 Νοεμβρίου ἐξύπνησε τὸν ἐνθουσιασμό καὶ ἔκαμε τὸ Ναύαρχο νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴν προῦπάντησι... ἔστω καὶ πρῶρα...

«...Τὴν 29 Νοεμβρίου— λέγει εἰδικὸς ἱστορικός, ὁ μόνος ποὺ ἔδωσε ὀλοκληρωμένη τὴν περιγραφὴ ἂν καὶ ὄχι φιλικὴ πρὸς τὸν Κουντουριώτη—ὁ στόλος ἀποτελούμενος ἀπὸ τὸν «Ἀβέρωφ» τὴν «Υἷδρα» τὰς «Σπέτσας» καὶ τὰ «Ψαρά» τὰ τέσσερα ἀνιχνευτικὰ τύπου «Πάνθηρος» τῆς «Νέας Γενεᾶς» καὶ δύο τορπιλλοβόλων, ἀπῆρε τοῦ ἐν Μοῦδρῳ ὀρμητηρίου καὶ κατευθυνθεὶς εἰς Τένεδον περιεπόλησε καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, ἐπαναπλεύσας τὴν ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης εἰς Μοῦδρον, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γαιανθρεποθηκῶν τῶν πλοίων, διὰ νὰ εἶναι πάλιν ἔτοιμα.

Τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Δεκεμβρίου προεδηλόωσε τὴν ἐπικειμένην ἔξοδον τοῦ ἔχθρου κάποια ἀσύνηθης κίνησις τῶν ἐλαφρῶν σκαφῶν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, τὰ ὅποια ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ Στενά, κατώπτευν καὶ ἐπανεπλέον πάλιν εἰς τὰ ἔνδον. . . . Ἡ ὁρατότης μὲ τὴν πρωϊνὴν ἐλαφρὰν ὁμίχλην καὶ τοὺς ὑδρατμούς ἦτο πολὺ περιορισμένη. Ἀλλὰ τὰς σχετικὰς πληροφορίας τὰς ἔδιδαν τὰ ἀνιχνευτικὰ μας τὰ ὅποια παρηκολούθουν ἀπὸ κοντά. Κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὁ Ναύαρχος Κουντου-

ριώτης ἐτηλεγράφησεν εἰς ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν τὰς σχετικὰς πληροφορίες:

«Σήμερον πρωΐαν «Σφενδόνη» περιπολοῦσα παρετή-
σε σκάφος ταχύπλουν κατερχόμενον ἐξ ἀκτῆς Κοῦμ-Καλεσί,
ὅπερ ἐσταμάτησε παρὰ τὸ φρούριον Σεντούλ-Μπάχρ. Ἀνε-
γνωρίσθη ὅτι ἦτο ἀντιτορπιλικόν. «Σφενδόνη» πλησιάσασα
αὐτὸ εἰς 300 μέτρων ἀπόστασιν. ἔβαλε κατ' αὐτοῦ τέσσαρας
βολὰς καὶ μίαν ἢ συμπεριπολοῦσα «Δόγχη». Φρούρια Κοῦμ-
Καλεσί καὶ Σεντούλ-Μπάχρ ὡς καὶ πυροβολοχαίαι ἐξ αὐ-
τῶν ἔβαλαν καθ' ἡμετέρων ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Ἐχ-
θρικὸν ἀντιτορπιλικὸν οὐδόλως ἀντιπυροβολῆσαν ἔφυνγε».

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ἐγραφόταν ὁ πρόλογος τῆς Ναυμαχίας. Τὸ βράδυ τῆς 1ης
Δεκεμβρίου ὁ Ναύαρχος ἔστειλε στὸ ὑπουργεῖο συμπληρωματικὴν
ἀναφορά με νεώτερες πληροφορίες.

«Μετὰ πρωΐνῃν ἔξοδον τουρκικοῦ ἀντιτορπιλικοῦ τὸ
τουρκικὸν «Μεσουδιέ» ἐξῆλθε περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐκ τῶν
Δαρδανελλίων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προσβάλλῃ τὰ φυλάσ-
σονται τὰ Στενὰ ἀντιτορπιλικά «Σφενδόνη» καὶ «Δόγχη»,
καθ' ὧν ἤρνοιξε πῦρ. Ἐμφανισθέντων ἀμέσως ὁμοως ἐξ ἄλ-
λων ἡμετέρων ἀντιτορπιλικῶν τὸ «Μεσουδιέ» κατέφυγεν
ἀμέσως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων. Μετ' ἀνταλλα-
γὴν σφοδροῦ πυρὸς πρὸς τὸν ἡμέτερον στολίσκον ἐτράπη
πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Δαρδανελλίων.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

«Ὁ ἡμέτερος στόλος, ἀναφέρουν μεταγενέστερες ἀναφορές, ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἀπὸ τῶν περιπολούντων ἀντιτορπιλικῶν ἀπῆρε καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐν Μούδρῳ ὀρμητηρίου του, ἔνθα μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν εἶχεν ἐπανέλθει ἐξ ἐπιδεικτικῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐμφανίσεως καὶ ἔπλευσε πάλιν ἐν σπουδῇ παρατείνας τὴν περιπολίαν αὐτοῦ ταύτην μέχρι τῆς πρωίας τῆς 3ῆς Δεκεμβρίου. Ἀλλ' ἡ ἔξοδος τῶν Τουρκικῶν πλοίων, ἣτις ἐτηλεγραφήθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ὥς σκοποῦσα τὴν προσβολὴν τῶν περιπολούντων περὶ τὰ στενὰ ἡμετέρων ἐλαφρῶν πλοίων πᾶν ἄλλο ἢ τοῦτο ἐσκόπει.

Ἡ ἔξοδος σύμπαντος τοῦ τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὴν πρωίαν τῆς μετεπιούσης ἡμέρας ἀποδεικνύει ὅτι σκοπὸς τῶν τουρκικῶν κινήσεων τῆς 1ης Δεκεμβρίου ἦτο ἡ κατόπτευσις ἢ ἡ καταπόνησις τῶν ἡμετέρων πλοίων.

Αἱ περιπλοκαὶ τοῦ ἡμετέρου στόλου παρετάθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τῆς 4ης ὥρας τῆς ἑσπέρας τῆς 1ης μέχρι τῆς πρωίας τῆς 3ης Δεκεμβρίου. Ἡ τεσσαρακοντακοκτάωρος ὁμοῦ αὕτη κίνησις τοῦ ἡμετέρου στόλου ἔπρεπε φυσικὰ νὰ τερματισθῇ ἀφ' οὗ ὁ Τουρκικὸς στόλος δὲν ἐξήρχετο τῶν στενῶν καὶ ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Μεσουδιέ» ἢ ἄλλων πλοίων Τουρκικῶν ἔξω τῶν στενῶν ἀνησυχία εἶχε παρέλθῃ. Τὰ πληρώματα τῶν πλοίων μας ἦσαν πολὺ κουρασμένα, καταναλισκομένων συνάμα καὶ τῶν γαιανθράκων τῶν ἐν κινήσει εὐρισκομένων πλοίων. Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἐσκέφθη νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς τὸ ὀρμητήριον τοῦ Μούδρου καὶ ἔδωκε τὴν σχετικὴν διαταγὴν.

Κατὰ τὰς 8 τῆς πρωίας τῆς 3ης Δεκεμβρίου ὁ στόλος, εἰς δύο φάλαγγας, τῶν ὁποίων ἡ μία ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ θωρηκτὰ «Ἀβέρωφ» «Υἷερ», «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά» καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὰ ἀνιχνευτικὰ Πάνθηρ, Λέων, Ἰέραξ καὶ Ἀετὸς κατήρχετο κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς Θωρακικῆς Χερσονήσου μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Λήμνον. Ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαῖα. Ὁ πλοῦς μέσα εἰς τὴν ἐλαφρὰν πρωϊνὴν ομίχλην παρουσιάζει εἰς τὸν πλησίον παρατηρητὴν γραφικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα....»

Η ΑΡΜΑΔΑ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ

Ήταν ἡ ὥρα 9 περίπου, ὅταν μακρὰ στὸ στόμιο τοῦ ἐλ-
λησπόντου ἐφάνησαν καπνοί.

Τὰ πληρώματα εἰδοποιοῦνται. Μία νευρική συγκίνησις τοὺς
καταλαμβάνει ὅλους—ἀπὸ τὸν ἀνώτερον ὡς τὸν τελευταῖον—ὡς
τὸν ποιητικὸν τύπον τοῦ «Ἀβέρωφ», τὸ Λαμψιάδῃ, ὃ ὁποῖος
κατεσκεύασε καὶ τὸ σχετικὸ ποίημα.

*Ἐδῶ ὅπου ὁ ἔνδοξος
τοῦ οὐρανοῦ ὁ θόλος
ὑπερφηάνως προχωρεῖ
ὁ ἑλληνικὸς ὁ στόλος*

*Καὶ εἶναι ὑπερήφανος
ὁ κάθε πατριώτης
ποῦ εἶναι κυβερνήτης του
ὁ Παῦλος Κουντουριώτης*

*Κι' ὅλοι σὰν θέλουν δρέπουσι
τὰς δάφνας στὴν ἀράδα.*

*Καὶ ἐφάνηκεν ἐ ρ χ ὁ μ ε ν ὁ ς
κ α π ν ἰ ζ ω ν . . . ἡ Ἀ ρ μ ά δ α .*

Τὸ ποιητικὸν μένος τοῦ Λαμψιάδῃ, ὅμως δὲν τὸ σύνεμερίσθη
καθόλου ὁ... αἰγοβοσκὸς τοῦ «Ἀβέρωφ».

Στὸν «Ἀβέρωφ» εἶχαν μιὰ κατσίκα γιὰ νὰ δίδουν λίγο φρέ-
σκο γάλα στὸ Ναύαρχο, ὃ ὁποῖος ὑπέφερε ἀπὸ τὸ στομάχι του.
«Ἱπποκόμος»... τῆς κατσίκας ἦταν ἓνας ναύτης, ὃ ὁποῖος
ὅταν ἀντελήφθη τὴν «πολεμικὴν ἔγερσι» κατελήφθη ἀπὸ ζωνηρῇ
νοσταλγία γιὰ τὴ στεριά. Καὶ ἐπρότεινε σ' ἓναν ὑπαξιωματικό,
νὰ πλησιάσῃ πρῶτα ὃ «Ἀβέρωφ» στὴν ξηρά, νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ
ἐκεῖ μὲ τὴν κατσίκα καὶ μετὰ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχή του καὶ τὰ
κανόνια του ἐναντίον τῶν Τούρκων!

* *

Οἱ καπνοὶ ἐπλησίαζαν. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο ἐφάνησαν καὶ τὰ τουρκικὰ πολεμικά: Ὁ «Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσσας» — ναυαρχὸς — τὸ «Τουργοὺν Ρεῖς» τὸ «'Ασάρι-Τεφικ» τὸ «Μετζητιέ» καὶ μερικὰ ἀντιτορπιλλικά. Εἶχαν ὅλα διεύθυνσιν πρὸς τὴν εὐθεία ἀπὸ τὴν ἔξοδο τῶν στενῶν.

Σ' ὅλα τὰ πλοῖα τοῦ στόλου μας διετάχθη ἡ πολεμικὴ ἔγερσι. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τοὺς πύργους τῶν πλοίων καὶ ἀπὸ τῆς γέφυρας παρακολουθοῦσαν μὲ τῆς ναυτικῆς διόπτρας προσεκτικὰ τὴν ἐχθρικὴν κίνησιν.

Ἐκεينὴ τὴν ὥρα ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης, ψύχραιμα παρακολουθώντας ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ «'Αβέρωφ», μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του τὴν κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ διεβίβασε μὲ τὸν ἀσύρματο τῆς ναυαρχίδος τὸ πρῶτο ραδιοτηλεγράφημα.

«Πλοῖα στόλου

Ἐξοδὸν ἐχθροῦ εἶδαμεν ἡμεῖς πρῶτοι καὶ ἀποροῦμεν ποῦ εἶναι τὰ ἄλλα περιπολοῦντα πλοῖα. Συναχθεῖτε πάραυτα πρὸς τὴν ναυαρχίδα πλάτος 40, 02' βόρειον μῆκος 25, 59' ἀνατολικόν. Ἐχθρὸς εὗρεσκεται ἔξοδον Δαρδανελλίων καὶ ἐξέρχεται, ἔλθετε πρὸς συνάντησίν μας πάραυτα.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Ὁ τουρκικὸς στόλος πλησιάζει. Λίγα λεπτά κατόπιν ὁ ἀσύρματος τοῦ «'Αβέρωφ» ἐκπέμπει τὸ ἱστορικόν, ἐκεῖνο πολεμικὸ παράγγελμα.

Πλοῖα Στόλου

Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Βασιλέως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Δικαίου πλέω μὲ ὁρμὴν ἀκατάσχετον, μὲ τὴν πεποθήσιν τῆς νίκης, ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους.

«ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ»

«Τὸ πολεμικὸ ἐκεῖνο παράγγελμα τοῦ Ναυάρχου Κούντου-ρώτη — γράφει εἰδικὸς κριτικὸς — προεκάλεσε ῥίγη ζωνρᾶ συγκινήσεως ὄχι μόνον στὰ πληρώματα τῶν πλοίων τοῦ στόλου τὰ ὅποια ἀπῆντησαν μὲ ζητοκραυγές, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων τὰ ὅποια ἔτυχε νὰ εὗρισκωνται μακρυνά».

Ἡ στιγμή ἦταν, ἀλήθεια, μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξεως ἱστορική. Ἡ πιὸ ἀξιοσημείωτη ἱστορική στιγμή ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε οἱ στόλοι τῶν δύο προαιωνίων ἐχθρῶν ἤρχοντο σὲ σύγκρουσι.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος — γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὸ κείμενον κριτικῆς περιγραφῆς, — κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἐπὶ τῇ κινήσει τῆς ἡγουμένης αὐτοῦ ναυαρχίδος στραφείσης ἀριστερὰ καὶ ἀναλαβούσης πλοῦν κατὰ τὴν ἀντίθετον σχεδὸν πλευρῶν, καὶ τῷ σήματι τοῦ Ναυάρχου νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ λοιπὰ πλοῖα τὰς κινήσεις αὐτοῦ, ἐστράφη διαδοχικῶς καὶ μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν δηλαδὴ τὴν 9 καὶ 25 εὗρίσκετο εἰς ἀπόστασιν δώδεκα χιλιάδων μέτρων ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Ἡ παράταξις τῶν ἡμετέρων θωρηκτῶν ἦτο γραμμὴ παραγωγῆς ἐν τῇ ἐξῆς σειρᾷ τῶν πλοίων: «Ἀβέρωφ» «Σπέτσαι» «Υδρα» «Ψαρά». Τὰ ἀνιχνευτικὰ διὰ τῆς γενομένης διαδοχικῆς στροφῆς εὐρέθησαν δεξιὰ τῆς παρατάξεως τῶν θωρηκτῶν δηλαδὴ πρὸς τὴν πλευρὰν καθ' ἣς ἔβαλεν ὁ Τουρκικὸς στόλος καὶ παρέμειναν ἐκεῖ σχεδὸν μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ πυρὸς ὅτε, κατανοηθέντος τοῦ σφάλματος τοιαύτης παρατάξεως διετάχθησαν νὰ ταχθῶσιν ἀριστερὰ τῶν θωρηκτῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπ' αὐτῶν. Τὰ ἀντιτορπιλικὰ συναχθέντα ἐπίσης ἐπὶ τῷ παραγγέλματι τοῦ ναυάρχου ἐτάχθησαν ἐπ' οὐρᾶς τῶν ἀνιχνευτικῶν. Τὸ δὲ καταδυόμενον «Δελφίν» ἀναχθὲν καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Τενέδου κατεδύθη ἀπὸ τῆς 9 καὶ 12' μέχρι τῆς 12 καὶ 25' τεθὲν εἰς δῶξιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, πλὴν ὥς ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ταχύτητος δὲν ἠδυνήθη νὰ πλησιάσῃ τὰ ἐχθρικά πλοῖα οὔτε κατὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν πρὸς τὰ στενά.

«Αἱ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας τῆς πρωίας μέχρι τῆς 9 καὶ 25' κινήσεις τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἦσαν αἱ ἐξῆς. Ἐνεφανίσθη οὗτος ἐξερχόμενος ἐκ τῶν στενῶν καὶ τειταγ-

μένος ἐν γραμμῇ μετώπου. Μικρὸν δὲ μετὰ τὴν 9ην πρωϊνὴν ὥραν, δι' ἀθρόας πρὸς δεξιὰ στροφῇ, τὰ μὲν θωρηκτὰ «Βαρβαρόσας», «Τουργούτ-Ρεῖς», «Μεσουδιὲ» καὶ «'Ασάρ-ι-Τεφίκ», ἐτάχθησαν εἰς γραμμὴν παραγωγῆς ἐπέχοντα πρὸς βορρὰν καὶ κατὰ πλεῦσιν συγγκλίνουσιν πρὸς τὴν τοῦ ἡμετέρου στόλου, τὸ δὲ καταδρομικὸν «Μετζίτι» μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στολίσκου παρέμεινε διαδρομοῦν ὑπὸ τὰ ὀχυρώματα τῆς Ἀσιατικῆς ἄκρας τῶν στενῶν Κούμ-Καλσι, καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν φρουριακῶν ἐπακτίων πυροβόλων. Τὴν 9ην καὶ 23' ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρίσκειο εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου στόλου ὡς εἵπομεν, δώδεκα χιλιάδων μέτρων, ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως δὲ ταύτης ἤρξατο τοῦ πυρός. Πυρὸς τοχυτάτου ἀλλ' ἀνεπιτυχοῦς. Ἡ τεραστία ἀπόστασις ἀφ' ἧς ἔβαλλον τὰ Τουρκικὰ πλοῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη ἀποτελέσματα ἐπιτυχῇ καίτοι αἱ συνθῆκαι τῆς παραιάξεως τῶν δίοι στόλων ὡς πρὸς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἦσαν εὐνοϊκώταται διὰ τοὺς Τούρκους, ἦκιστα δὲ εὐνοϊκαί, ἵνα μὴ εἴπωμεν δυσμενεῖς δι' ἡμᾶς.

Αἱ πρῶται βολαὶ τῶν Τούρκων ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων πληρωμάτων μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐκδηλωθέντος διὰ ζητωκραυγῶν. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν στιγμὴν, ἐπαιρεμένης ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ τοῦ «'ΑΒΕΡΩΦ» κατὰ διαταγὴν τοῦ ναυάρχου, τῆς μεγάλης μεταξίνης σημαίας τοῦ πλοίου, ἐφονεύθη ὑπὸ θραυσμάτων τουρκικῶν ἀποστρακισθέντων ἐκ τῆς θαλάσσης, ὁ κελυστής τῆς πηδολιουχίας Κατητζάρης καὶ τραυματίσθησαν δύο ναῦται οἰακισταὶ βοηθοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν ἀπαπέτασιν τῆς σημαίας.

Μετὰ τινὰ λεπτὰ ἐλαττωθείσης τῆς ἀποστάσεως ἔνεκα τῆς συννεύσεως τῶν πλεύσεων τῶν ἀντιπάλων στόλων ἤρξαντο τοῦ πυρός καὶ τὰ ἡμέτερα πλοῖα, ἐξ ἀποστάσεως ἑννέα περίπου χιλιάδων μέτρων. Τὴν 9ην καὶ 35' ἡ ἡμετέρα ναυαρχὶς ἐσήμαινε ὅτι καθιστᾷ τὰς κινήσεις αὐτῆς ἀνεξαρκήτους ἀπὸ τὰς κινήσεις τοῦ λοιποῦ στόλου καὶ αὐξήσασα ταχύτητα ἐφθασε τὴν 9ην καὶ 55' εἰς ἀπόστασιν 4600 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἀνατρέψασα δὲ πορεῖαν διὰ στροφῆς πρὸς δεξιὰ, εὐρέθη τὴν 10ην καὶ 5' εἰς ἀπόστασιν 2850 μέτρων ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν πλοίων ἅτινα εἶχον ἤδη ἀτάκτως στροφῇ πρὸς ὑποχώρησιν.

•Τὰ ἡμέτερα θωρηκτὰ τύπου «Σπέτσαι» ἀπὸ τῆς 9ης καὶ 35' ὅτε ἀπεμακρύνθη ὁ «Ἀβέρωφ» ἐξηκολούθησαν πλέοντα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μοιράρχου Γκίνη, μετ' ἡττημένην ἐπίσης ταχύτητα καὶ διὰ συγκλινούσης πρὸς τὸν ἐχθρὸν πλεύσεως ἠλάττωσαν τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν μέχρι 4100 μέτρων ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων κατὰ τὴν 9ην καὶ 55' ὅτε τραπέντος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, μετέβηλον καὶ ταῦτα πορείαν διὰ στροφῆς πρὸς ἀριστερὰ διαδοχικῶς εὐρισκόμενα κατὰ τὴν 10ην καὶ 15' εἰς ἀπόστασιν μικράν τι ἀνωτέραν τῶν 5.000 μέτρων ἀπὸ τῶν υποχωρούντων τουρκικῶν πλοίων. Οἱ ἐλιγμοὶ οὗτοι τῶν παλαιῶν ἡμῶν θωρηκτῶν σκοπὸν εἶχον νὰ τηρήσωσι τὴν εὐνοϊκὴν διὰ ταῦτα κείμενον κατεύθυνσιν ἐπὶ τοῦ ἀξονος τοῦ Ἑλλησποντίου πορθμοῦ εἰς περίπτωσιν νεωτέρας τυχὸν ἀποπείρας τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πρὸς ἔξοδον. Δὲν ἡδύνατο δὲ νὰ τεθῶσιν εἰς δίωξιν τοῦ φεύγοντος πλέον ἐχθρικοῦ στόλου ἔνεκα τῆς ἐμβελείας τῶν ἐπακτίων τουρκικῶν πυροβόλων.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Τουρκικὸς στόλος ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὐρίσκετο τὴν 9 καὶ 25' ὅτε καὶ ἤρξατο τοῦ πυρός, ἐπλευσε πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς 9ης καὶ 55' ὅτε τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸν πλοῖα ἔνεκα τοῦ σφοδροῦ πυρός τῶν ἡμετέρων πλοίων διεσπάρσθησαν, ἀπώλεσαν τὴν κανονικότητα τῆς παρατάξεως αὐτῶν, παρμενάντων τῶν θωρηκτῶν «Μεσουδιε» καὶ «Ἀσάρ — Τεφίκ» αἰσθητῶς ὀπισθεν τῶν «Βαρβαρόσσα» καὶ «Τουργούτ — Ρεῖς» ἀτάκτως δὲ στραφέντα δις κατὰ 90' δεξιὰ εὐρέθησαν περὶ τὴν 10ην καὶ 5' ἐν κακῶς καὶ ἀνωμάλως τηρουμένη γραμμῇ μετώπου τῆς ἡμετέρας ναυαρχίδος, πυροβολούσης ταῦτα ἐξ ἀποστάσεως 2850 μέτρων, ἀλλ' ἀτυχῶς διὰ βολῆς βραδυτάτης τῆς ναυαρχίδος μας. Ἐστράφησαν ἄρα διὰ σήματος τοῦ ναυάρχου αὐτῶν τὰ τουρκικὰ πλοῖα τὴν 9ην καὶ 55' ἢ τυχαίως ἠκολούθησαν διαδοχικῶς τὸ ἐν τὴν κίνησιν τοῦ ἐτέρου ἐν τῇ συγχύσει αὐτὸν πρὸς φυγὴν, τὰ ἡμερολόγια τῶν ἡμετέρων πλοίων τηροῦσι σιγὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Δὲν ἀναγράφεται ἐν αὐτοῖς οὐδεμίᾳ ἔπαρσις σήματος ἐπὶ τῶν ἱστῶν τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος. Ἡ ἀταξία ὅμως μετ' ἧς ἐξετελέσθη ἡ κίνησις αὕτη πεῖθει ὅτι ἦτο μᾶλλον αὐθόρμητον ἀπαιτέλημα συγχύσεως ἔνεκα τῶν βλαβῶν αἱ τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ὑπέ-

στησαν ἐκ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων τῶν ἡμετέρων πλοίων. Τὴν 10ῃ καὶ 25 τὰ Τουρκικὰ θηρηκτὰ ἐν πληροστάτῃ ἀταξίᾳ εἰσέπλεον καὶ πάλιν τὸ στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου ἐνωθέντα καὶ μετὰ τῶν μὴ μετασχόντων τῆς ναυμαχίας ἐλαφρῶν αὐτῶν πλοίων καὶ καταδιωκόμενα ὑπὸ τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ τῶν θωρηκτῶν τύπου «Σπέτσαι».

* *

Ἔτσι περιγράφεται ἡ δεινὴ ἐκείνη πάλη τῶν δύο στόλων ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως μὲ τοὺς ξηροὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς δυονόητους ἐπιστημονικὰς ναντικὰς ὁδούς. Γιὰ τοὺς εἰδικοὺς αὐτὰ τὰ γνωστά της στοιχεῖα ἀποτελοῦν δοκουμέντο. Ἀλλὰ γιὰ τὸ ἄλλο κοινὸ θὰ ἐχρειαζόταν νὰ δοθῇ ἡ εἰκόνα μὲ ἄλλα χρώματα—μ' ἄγνωστες ὡς τὰ τώρα γιὰ τοὺς πολλοὺς φωτοσκιάσεις.

Ἐγράφη, ὡς δυσμενὲς κριτικὴ, ἀλλ' ὄχι ὡς περιγραφή, γιὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1912 μόνις ὁ «Ἀβέρωφ» ἄρχισε πύρὰ ταχέα κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, διεστάλησαν τὰ κλείστρα τῶν πυροβόλων του καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ λειτουργοῦν κανονικά. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πλοίου (ὁ Δραγάτσης νομίζω) κατόπιν συσκέψεως μὲ ἄλλους ἀξιωματικούς, διέταξε νὰ βρέχονται μὲ κρύα νερὰ τὰ πυροβόλα καὶ μετὰ κάθε βολῇ νὰ σπένονται μὲ σαπουνάδα, ὥστε μ' αὐτὰ τὰ μέσα νὰ μετριάζεται ἡ διάσπολὴ τῶν κλειστῶν. Ἔτσι καὶ ἐγένετο. Ἀλλὰ ἡ ταχυβολία ἦταν ἡλαττωμένη. Ἔως τότε τὰ πυροβόλα τοῦ «Ἀβέρωφ» δὲν εἶχαν δοκιμασθῇ. Ποτὲ πρὶν δὲν εἶχαν γίνῃ γυμνάσιον πυρῶν μὲ πλήρη γόμωσι τῶν πυροβόλων καὶ μὲ συνέχεια βολῶν. Ἰσως αὐτὸ τὸ σύστημα τῶν ἀσκήσεων νὰ ἐγένετο γιὰ λόγους οικονομίας. Τὴν ὥρα λοιπὸν πού ἄρχισαν τὰ ἀληθινὰ πυρὰ, τότε παρουσιάσθη τὸ τραγικὸν ἐμπόδιο.— Ἀλλ' ὁ Κουντουριώτης στὴν κρίσιμην ἐκείνη στιγμὴ—κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐμπρὸς του ὁλόκληρον τὸν Τουρκικὸν στόλον, δὲν ἔχασε οὔτε τὸ θάρρος του οὔτε τὴν ψυχραιμίαν του. Ἐσκέφθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ χρησιμοποιήσῃ μὲ κάθε ἀποτελεσματικὸν τρόπο τὴν ταχύτητα τοῦ «Ἀβέρωφ».

— Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία δὲν ντροπιάζεται. Εἶπε κάποιον στιγμὴ τότε ὁ Κουντουριώτης—ὅπως μοῦ διηγήθη ὁ Ι. Κριεζῆς—ἐνφ

ἡ τουρκικὴς ὀβίδες ἔπεφταν βροχὴ γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ναυαρχίδα—κι' ἀμέσως διέταξε τοὺς μηχανικοὺς νὰ αὐξήσουν ὅσο ἦτο δυνατόν τὴν ταχύτητα.

—Ὅλοταχῶς. Πάση δυνάμει.

Ὁ «Ἀβέρωφ» ἀγκομαχοῦσε σὰν ἔμψυχο καὶ ἐτρανταζόταν συγκλονιστικὰ ἀπὸ τὴν ἔντασι τοῦ αἵματός. Ἔτρεμε ὅλος.

—Πόσες στροφές πέρνουμε; Ρωτᾷ μὲ τὸ τηλέφωνο ἐπάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα ὁ Κουντουριώτης, τὸ μηχανικό.

—Τόσες. . .

—Ἀκόμη περισσότερες.

—Εἶναι ἐπικίνδυνον.

—Ἀκόμη περισσότερες, εἶπα !

Ὁ Κουντουριώτης εἶχεν ἀπόφασι νὰ κάμῃ «ἐμβολή» καὶ εἶχε διατάξει νὰ εἶναι ἔτοιμες καὶ οἱ προωραῖες τορπίλλες τοῦ «Ἀβέρωφ».

Ξεύρετε τί θὰ εἶπῃ «ἐμβολή» ; Ὡραία λέξεις, ἀλλὰ τρομερὴ. Νὰ χροπήσῃ μὲ τὴν πλώρη τοῦ «Ἀβέρωφ» στὸ πλευρὸ τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα καὶ νὰ τὴν κόψῃ στὸ μέσον!! Καὶ προχωρεῖ ὀλοταχῶς. Προχωρεῖ κατ' ἐπάνω της ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ κανόνια τῶν φρουρίων στὰ Δαρδανέλλια. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀποφασιστικὴν ἐκείνη κίνησι τοῦ Κουντουριώτη μὲ τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ ἀποφασίζουν νὰ ἀποσυρθοῦν στὰ Στενὰ μιὰ ὥρα γρηγορώτερα. Ὁ Τοῦρκος ναύαρχος εἶχε τρομοκρατηθῇ.

Ἄλλ' αὐτὰ δὲν μᾶς τὰ λέγουν ἡ ψυχρὴ ἐκθέσεις μὲ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς ξηροὺς ὅρους τοὺς ἐπιστημονικοὺς. Τὰ εἶπεν ὁμως ἀργότερα —πολὺ ἀργότερα— ἓνας Τοῦρκος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ. Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπασπιστὴς τοῦ Τούρκου Ναύαρχου κατὰ τὴν Ναυμαχία τῆς 3ης Δεκεμβρίου, εἶχεν ἔλθει μετὰ τὴν εἰρήνην στὰς Ἀθήνας καὶ ἐξήγησε νὰ παρουσιασθῇ στὸν Κουντουριώτη γιὰ νὰ τὸν συγχαρῇ! Ὁ Κουντουριώτης τὸν ἐδέχθη καὶ ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ λόγια αὐτά:

—Ναύαρχε, ὁ Τουρκικὸς στόλος θὰ ἡδύνατο νὰ ἀμυνθῇ ἀκόμη. Ἀλλ' ὅταν ἀντελήφθῃμεν ὅτι εἵχατε ἀποφασίσῃ νὰ κάμετε ἐμβολὴν μὲ τὸν «Ἀβέρωφ» κατὰ τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἠναγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν! Ἐθαυμάσαμε τὴν τόλμην σας!

Εἶμαι εὐτυχὴς διότι λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσω καὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ νὰ σᾶς ὑποβάλω τὰ συγχαρητήρια μου».

* * *

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀπὸ τῆ Ναυμαχία ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἔστειλε τὴν σχετικὴ τηλεγραφικὴ του ἔκθεσι σὶδ Ὑπουργεῖο.

«Χθὲς πρωΐ, πλέοντες μεταξὺ Κεφάλου Ἵμβρου καὶ ἀκτῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως, εἶδομεν τὴν 8.20' ἐξερχόμενον τῶν στενῶν ἐχθρικὸν στόλον.

Τὴν 9ην ὥραν, εἰς ἀπόστασιν 17 χιλιομέτρων, ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι συνέκειτο ἐκ τῶν «Τουργοὺτ», «Βαρβαρόσσα», Μεσσουδιέ», «Ἀσσάρι Τεφῆκ», ἐνὸς καταδρομικοῦ τύπου «Χαμηδιέ» καὶ ὁμάδος 6 ἢ 8 ἀντιτορπιλικῶν.

Ἐκ τούτων τὰ τέσσαρα θωρηκτὰ ἐστάλησαν πρὸς δεξιᾷ, παραπλέοντα τὴν ἀκτὴν Ἑλλης.

Πάραυτα ἐστράφημεν ἀριστερά, ἐπέχοντες ἐναντίον των. Ὅταν εὐρισκόμεθα εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιομέτρων περίπου, ὁ ἐχθρὸς ἤραξτο τοῦ πυρός.

Μετὰ 10 λεπτὰ ὁ «Ἀβέρωφ» ἐχείρισεν ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν θωρηκτῶν ὅπως πλησιάζῃ καὶ θέσῃ τὸν ἐχθρὸν μεταξὺ δύο πυρῶν. Οὕτω χειρίζων κατέφθασεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἐπὶ κεφαλῆς ἐχθρικὴν ναυαρχίδα εἰς ἀπόστασιν 2.900 μ., ἐνῶ τὰ ἄλλα 3 ἡμέτερα θωρηκτὰ, χειρίζοντα ὑπὸ τὸν Μοίραρχον των, κατέφθασαν εἰς 4.100 μ. ἀπόστασιν.

Ἀλλὰ τότε ἡ ἐχθρικὴ ναυαρχίς, κατόπιν σφοδροῦ πυρὸς τοῦ «Ἀβέρωφ», ἔστρεψεν 160 μοίρας δεξιᾷ καὶ διηυθύνθη ἐντὸς τῶν Στενῶν, ἀκολουθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν πλοίων ἐν ἀταξίᾳ.

Τότε ὁ «'Αβέρωφ» ἔστρεψεν ὅπως ἐξέλθῃ τοῦ πεδίου βολῆς τῶν φρουρίων. Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διώξωμεν τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ πλεόν, καθότι εἴχομεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τὸ πεδῖον βολῆς τῶν ἐπακτίων φρουρίων βαλλόντων καθ' ἡμῶν.

Τὴν 10.30' ὁ ἐχθρὸς ἔνεκα τῆς σφοδρότητος τοῦ πυρὸς τοῦ «'Αβέρωφ» καὶ τῶν θωρηκτῶν ἔπαυσε τὸ πῦρ καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ Στενὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν φρουρίων. Μετὰ τοῦτο κρατοῦντες καὶ διαδρομοῦντες ἐμείναμεν πρὸ τῶν Στενῶν μέχρι τῆς 2 μ.μ.

Ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηφανίσθη εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Τὰς ζημίας τοῦ ἐχθροῦ δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς, ὑποθέτομεν ὅμως ὅτι εἰς ταύτας ὀφείλεται ἡ παῦσις τοῦ πυρὸς καὶ ἡ ὑποχώρησις.

Τὰ ἡμέτερα πλοῖα δὲν ὑπέστησαν βλάβας, ἐκτός τινων ὅλως ἀσημάντων ἐπὶ τῶν ὑπερστεγασμάτων τοῦ «'Αβέρωφ», ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνεκεντροῦτο ἅπαν τὸ ἐχθρικὸν πῦρ.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐφονεύθη ὁ κελευστὴς οἰακιστῆς τοῦ «'Αβέρωφ» Κατινζέρης, ἐτραυματίσθησαν δ' ἐλαφρῶς ὁ ἀνθυποπλοίαρχος Μαιούρης, ὁ ὑποκελευστὴς οἰακιστῆς Στουῆμος, ὁ δίοπος οἰακιστῆς Δροῦδες, ὁ δίοπος πυροβ. Πρωτοψάλτης, ὁ ναύτης σαλπικτῆς Μουντζούρης, ὁ ναύτης τορπιλλητῆς Κανάκης καὶ οἱ ναῦται Γεωργαλᾶς καὶ Κριώτης, ἅπαντες ἐπὶ τοῦ «'Αβέρωφ». Ἐπίσης εἰς ἐσχαρεὺς τῶν «Σπετσῶν».

Ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἀνδρεία πάντων ἀνεξαιρέτως εἶνε ἀνωτέρα περιγραφῆς. Οἱ ἄνδρες ἐπυροβόλουν ζητωκραυγάζοντες. Ἡ ψυχραιμία καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν χειρισμῶν τῶν θωρηκτῶν θαυμαστή.

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ»

Ὁ Ὑπουργός τῶν Ναυτικῶν Στράτος τοῦ ἀπήντησε.

Ὑποναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην

Ἀρχηγὸν Στόλου Αἰγαίου.

Κάστιρον Δήμου

«Λαβὼν γνῶσιν ὑμετέρας ἀναφορᾶς περὶ τῆς ναυμαχίας μεταξὺ τοῦ ὑφ' ὑμᾶς Στόλου καὶ τοῦ Τουρκικοῦ, σπεύδω νὰ συγχαρῶ ὑμᾶς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας.

Ἀρχηγός, Κυβερνῆται, ἐπιτελεῖα καὶ πληρώματα τοῦ Στόλου τοῦ Αἰγαίου ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τῆς πεποιθήσεως, ἣν ἡ Πατρίς εἶχεν ἐδραῖαν, ὅτι παρατάσσουσα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν Στόλον της, ἐξησφάλισε ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν δόξαν τοῦ πολέμου καὶ καθίστα ἀναμφισβήτητον τὴν ὑπεροχὴν τῶν κατὰ ξηρὰν συμμαχικῶν δυνάμεων, πρὸς ἐπιτυχῇ περραίωσιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Ἡ Πατρίς εἶναι ὑπερήφανη διὰ τὸν Στόλον της καὶ εὐγνώμων πρὸς τοὺς ἀνδρείους ναύτας, οἵτινες μετὰ τόσης τόλμης καὶ ἱκανότητος ὠδηγήθησαν ὑφ' ὑμῶν καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς ἀξιωματικῶν, ζητοκραυγάζοντες πρὸς τὸν θάνατον.

Ἀναγνωσθήτω ἡ παροῦσα ἐν ἐπιθεωρήσει τοῦ ὑφ' ὑμᾶς Στόλου.

Ὑπουργός Ναυτικῶν

ΣΤΡΑΤΟΣ»

Ὁ Βενιζέλος τότε εὐρισκόταν στό Λονδίνο γιά τῆς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης, ἡ ὁποία δὲν ἔγινε γιά τὴν Ἑλλάδα. Προσδρεύων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἦταν ὁ Λάμπρος Κορομηλάς, ὁ ὁποῖος καὶ ἔστειλε στόν Κουντουριώτη τό ἑξῆς τηλεγράφημα:

Νάυαρχον Κουντουριώτην

«Ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως συγχαίρω πάσῃ καρδίᾳ ὑμᾶς, τὰ ἐπιτελεῖα καὶ τὰ πληρώματα τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ὑμῶν γενναίου Ἑλληνικοῦ Στόλου, ἐπὶ τὴν νίκη ἣν ἤρατο ἐν τῇ γενομένῃ χθὲς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσει τῶν Τουρκικῶν ναυτικῶν δυνάμεων.

«Συνεχίζων τὰ περικλεῖ τῶν πατέρων ἡμῶν κατορθώματα, ἐδικαίωσεν ὁ ἡμετερος στόλος τὰς προσδοκίας σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὅπερ εἶναι ὑπερήφανον διὰ τὴν ἔνδοξον σελίδα, ἣτις προσετέθη εἰς τὴν ἱστορίαν του».

ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

Τὰ ἐπίσημα κείμενα πού ἐχρησιμοποίησα πάρα πάνω γιά τήν ἐπιστημονική περιγραφή τῆς ἱστορικῆς ναυμαχίας εἶναι ξηρά γιατί εἶναι πολὺ ἀκριβῆ. Φιλολογικὲς περιγραφὲς ἀτυχῶς δὲν ἔχουμε ἄλλες ἐκτός ἀπὸ τὸ ὠραῖο σχετικὸ βιβλιαράκι τοῦ συναδέλφου Κ. Φαλιάιτς «Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλάδος».

Φυσικὲς καὶ πιστὲς γραμμὲς γιά τὸ γεγονὸς αὐτὸ δίδει καὶ μιὰ σύντομη περιγραφή «αὐτόπτου» πού ἐδημιουργήθη σὲ ἑφημερίδα τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1912.

«Μία εἰκὼν τῆς Ναυμαχίας τῶν Δαρδανελλίων
Ὁ Κουντουριώτης ἐνθαρρύνων διὰ κραυγῶν τοὺς ἄνδρας.

«Ἐξεπληρώθη τέλος πάντων τὸ ὄνειρόν μας κατὰ τὸ ἥμισυ διὰ τῆς χθεςινῆς συγκρούσεώς μας μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου.

Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν μᾶς εἶχεν ἐκνευρίσει. Ἐστέκετο πρὸ τῶν Στενῶν—καὶ πόποτετέπρόβαλλε τὴν ρίνα του ἔξω ἐν θωρηκτὸν ἢ ἐν ἀντιτορπιλικόν. Ἡμεῖς ἐπεριμέναμεν ἀπ' ἔξω ὅπως ὁ γάτος τὸ ποντίκι. Τέλος χθὲς ἔλαβε τὸ θάρρος καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιομέτρων ἀπὸ τὰ φρούρια καὶ ἐστάθη. 5 θωρηκτὰ πασετάχθησαν εἰς γραμμὴν. Τὰ ἀντιτορπιλικά ἔμειναν πλησίον τῶν φρουρίων.

Ὁ Ναύαρχός μας εἶχε λυσσάζει. Ἐκαμνε τὸν σταυρόν του σὰν νὰ ἔλεγε: «Δόξα σοι ὁ Θεός, τέλος πάντων σᾶς εἶδαμε». Καὶ ἀμέσως τοῦ⁵ ἐπετέθη διὰ μόνου τοῦ «Ἀβέρωφ». Πρῶτοι ἔρριψαν οἱ Τοῦρκοι. Οἱ 6 πύργοι τοῦ «Ἀβέρωφ», οἱ ὅποιοι ἀπὸ μακρὰ ἤρχισαν στρεφόμενοι, ἤδη ἐξηκόντιζον τὰ πρῶμα βλήματα. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ πρώτου πυροβολισμοῦ τὸ πλήρωμα ἐξεροράγη εἰς ζητωκραυγὰς, ἀντηχησάσας μέχρι τῶν λεβητοστασίων. Τὸ πλήρωμα εὐρίσκειτο πρὸ πολλοῦ εἰς τάξιν μάχης.

ΤΟ ΠΥΡ ΚΑΤΑ ΤΟΥ «ΑΒΕΡΩΦ»

Ὁ «Ἀβέρωφ» ἔτρεμεν ὅλος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πυροβόλων του καὶ τὰς θραυομένας ἐπὶ τοῦ θώρακος του ὀβίδας. Ὁλόκληρος ἡ Ἀρμάδα, τὰ φρούρια, πεδιναὶ πυροβολαρχαίαι ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἔβαλλον ὅλα ἐναντίον μας. Τὰ ἄλλα θωρηκτά μας ἴσταντο μακράν. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν μᾶς εἶχον χάσει ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των, ἔνεκεν τῶν τεραστίων ὑψουμένων ἀφρῶν γύρω τοῦ σκάφου μας ἀπὸ τὰς ὀβίδας.

Μᾶς ἔκλαιον ὡς χαμένους.

Αἶφνης εἶδον τὸν «Ἀβέρωφ» ὑψούμενον μέγαλοπρεπῆ, διαρκῶς βάλλοντα, καὶ μέ ταχύτητα 20 μιλίων κάμνοντα ἑλιμοὺς πρὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ διαρκῶς πλησιάζοντα. Ὁ ἐνθουσιασμός μας ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ἐπλησίασαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἤρχισα τὸ πῦρ, ἀλλὰ οὐδόλως ἔδιδον σημμασίαν εἰς αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι, προσπαθοῦντες παντὶ σθένει νὰ καταποντίσωσι τὸν «Μπάρμπα Γιῶργο». Ἐπίσης ἔβαλλον κατὰ τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ 4 νέα ἀντιτορπιλικά.

ΠΥΡΚΑΪΑ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ

Μετὰ 1)4 ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως πυρκαϊὰ ἐξερράγη ἐπὶ τινος θωρηκτοῦ Τουρκικοῦ, ὅπερ ἤρχισεν ὀπισθοχωροῦν πρὸς τὰ Στενά. Μετὰ 10 λεπτά δεύτερον ὀπισθοχώρησε, καὶ αὐτὸ ἐκ πυρκαϊᾶς. Οἱ πύργοι μας εἰς κάθε ὑποχώρησιν πλοίου ἢ καλὸν κτύπημα ἐξερρήγγυντο εἰς ζητωκραυγὰς, αἱ ὁποῖαι μεταδιδόμεναι ἀπὸ πύργου εἰς πύργον, ἀπὸ διαμερίσματος εἰς διαμέρισμα, ἔκαμνον τὸ σκάφος νὰ ἀντηγῇ ἀπὸ ζήτη. Δὲν μᾶς ἐφαίνετο ὡς ναυμαχία, παρὰ ὡς μία διασκέδασις.

Ὁ Ναύαρχος, τοῦ ὁποῖον ἡ γενναίότης ἐδείχθη ἀφάνταστος, ἴστατο ἐπὶ τῆς γεφύρας, εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ θωρακισμένον διαμέρισμα. Ἐξήρχετο ἐκτός. Τὸν ἐτραβοῦσαν οἱ ἀξιωματικοί, λέγοντες: «Μῆ, μὴ, κύριε Ναύαρχε, μὴ ἐκτίθῃσθε».

Ὁ Ναύαρχος ἔδιδε διαταγάς : « Βαρῦτέ τους, βαρῦτε τοὺς κανάγιδες, ἀπὸ κεῖ μεριά τοὺς ἀπίστους, τὰ σκυλιά ». Ἐφαίνετο ὡς μεθυμένος ἐκ τῆς πυρίτιδος καὶ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ πληρώματος. Διηύθυνε τὸ πηδάλιον μόνος του, ἀποφεύγων κάθε ἐπικίνδυνον κίνησιν.

Μετὰ 3)4 ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μία ὄβις (κατ' ἄλλους ριφθεῖσα ἀπὸ τῆς « γουροῦνες », τὰ πυροβόλα τῶν « Ψαρρῶν ») διατρήσασα τὸν θώρακα τῆς Τουρκικῆς ναυγίδος, προκάλεσε τὴν ἐκρηξιν λέβητος, ὅστις ἐπέφερεν τὴν ἀνατίναξιν τῆς γεφύρας μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ναυάρχων κλπ, μεγάλα τεμάχια τῆς ὁποίας ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν!!

Ὁ Ναύαρχός μας ἐκραύγαζεν : Ζήτω τὸ Ἔθνος ! Ζήτω τὸ Ἔθνος ! ἀπαντοῦν οἱ πύργοι, καὶ ζήτω τὸ Ἔθνος ἀντήχησεν εἰς ὅλον τὸ σκάφος.

Η ΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΡΜΑΔΑΣ

Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ ἀτακτος φυγὴ τῆς ὑπολοίπου Ἀρμάδας. « Ἀπὸ κοντὰ ἐμεῖς ! ἐφώναζεν ὁ Ναύαρχός μας. Φεύγετε ἀπιστοι, σκυλιά αἰμοβόρα ! » Ἐπλησιάσαμεν τὰ φρούρια περὶ τὰ 3.200 μ. δηλαδὴ εἰς ἀπόστασιν, ποῦ θὰ μας ἔκαμναν σκόνην, ἐὰν δὲν εἶχαμε καράβι ὅπως ὁ « Μπάρμπα Γιώργος ». Τέλος ἐμείναμεν κύριοι τῆς θαλάσσης. Ὁ ὀπλισμὸς τοῦ σκάφους δὲν ἔπαθε τὸ παραμικρόν. Ἐθραύοντο αἱ ὀβίδες ἐπὶ τῶν πύργων καὶ τοῦ θώρακος, ἀκριβῶς ὅπως ἓνα αὐγὸ ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης. Ὁ Ὀρλάνδος εἶνε διὰ τοῦτο ἄξιος συγχαρητηρίων. Τὰ ἀθωοράκιστα μέρη, αἱ καπνοδόχοι, αἱ βάρκες κτλ. ἔπαθον ἀπλᾶς διατρήσεις. Ἐρρόψαμεν ἀρκετὰς ὀβίδας, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς θὰ μᾶς ἔρριπεν ὑπὲρ τὰ 800 βλήματα ἐξ ὅλων τῶν σημείων. Ἡ ναυμαχία διήρκεσε 1 ὥραν καὶ 10 λ. Ἦρχισε τὸ πρῶν χυθὲς κατὰ τὰς 9 καὶ 30 λ. Παρατηρήθη ὅτι ἐκ τῆς Ἀρμάδας μόνον πέντε ἢ ἑξ βλήματα μᾶς ἐπέτυχον. Τὰ ἄλλα ἦσαν ἐκ τῶν φρουρίων.

Ἐσχομεν ἓνα ὑπαξιωματικὸν νεκρὸν καὶ πέντε ἕως ἑξ τραυματίας ἐλαφρῶς. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀρμάδας εἰς τὰ Στενὰ ἐξηλθε μέγα σκάφος, λευκὸν νοσοκομεῖον Εὐρωπαϊκόν, μὲ καμμιὰ δεκαπανταριὰ δημοσιογράφους, διὰ τὰ συλλέξῃ λείψανα τῆς ναυμαχίας. Ὁ Ναύαρχός μας τοῦ παρήγγειλε δι' ἐνὸς ἀντιτορπιλικοῦ «Ἄν χρειάζεται τιποτε, τὰ τοῦ δώσωμε».

ΠΩΣ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΤΗΝ ΝΑΥΜΑΧΙΑΝ ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣ

Ἑλληνίς ταξιδεύσασα διὰ τοῦ Ρουμανικοῦ εἰς Κων)πολιν καὶ παρευρεθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνοτουρκικὴν ναυμαχίαν, γράφει ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἐνταῦθα διαμένουσαν ἀδελφὴν τῆς τὰ ἐπόμενα:

«ΚΩΝ)ΠΟΛΙΣ, 4 Δεκεμβρίου....

..Τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπέραμε τὸ τσάι μας εἰς τὸ αἰμόπλοιον (τὸ Ρουμανικόν) ἤκούσαμεν κανονιᾶς καὶ ὄλος ὁ κόσμος ἐπειτάχυνε ἐπάνω. Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν εἰς τὰς 9 παρὰ 1(4 τὰ κτυποῦν καὶ ταῦτοχρόνως ἤρχισαν τρομπέττες καὶ ζητωκραυγαὶ ἀπὸ μέρους τῶν Τουρκικῶν πλοίων. Τὸ αἰμόπλοίον μας ὑπέστη τρανταγμόν. Ὁ πλοίαρχος (ὁ Ρουμᾶνος) διέταξε νὰ σταματήσῃ τὸ πλοῖον. Ἐπὶ μίαν ὥραν δὲν ἤκούετο τίποτε ἄλλο ἀπὸ τοὺς κρότους τῶν πυροβόλων. Ἀπὸ τὸ κατάστρωμα παρηκολούθουν οἱ ἐπιβάται τὸν βομβαρδισμόν, μετὰ δὲ αὐτῶν καὶ τὰ μέλη τῆς Ἰνδικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐρυνδρᾶς Ἡμισελήνου. Οἱ Τοῦρκοι ἐπιβάται μετὰ τοῦ Ρουμάνου πλοίαρχου ἐχειροκροτοῦσαν εἰς κάθε κανονιοβολισμόν τῶν Τουρκικῶν πλοίων, ἀλλὰ τὰ χειροκροτήματὰ ἔπαυσαν ὅταν εἶδαν ὅτι αἱ ὀβίδες τοῦ Τουρκικοῦ στολίου δὲν ἔφθαναν μέχρι τοῦ Ἑλληνικοῦ. Μετ' ὀλίγον εἶδαμε τὸν «Ἀβέρωφ» ἐμπρὸς ἀπὸ ὅλον τὸν στόλον μας νὰ ἀντιμετωπίζῃ μόνος πέντε Τουρκικὰ πολεμικά. Τὸ θέαμα ἦτο φοβερόν. Ὁ «Ἀβέρωφ» μὲ ταχεῖς ἐλιγμούς ἐρριπτε μύδρους ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὡχρίασαν δὲ οἱ θεαταὶ τοῦ καταστροφώματος ὅταν ἀντελήφθησαν ὅτι τὰ

πυρὰ ταῦ «Ἀβέρωφ» εὗρισκον τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, ἐνῶ αἱ βόμβαι τοῦ Τούρκικοῦ στόλου ἐπιπταν μακράν. Ὁ πλοίαρχος τοῦ Ρουμανικοῦ ἐπήνεσε τὴν μεγάλην τόλμην τοῦ «Ἀβέρωφ» καὶ ἐκάκισε τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐκ δειλίας δὲν ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσουν καὶ νὰ τὸν κυκλώσουν.

Ἔγιναν οἱ Τοῦρκοι ρεζήλι.

Ὁ πλοίαρχός μας ὅμως, φοβηθεὶς, διέταξεν ὀπίσω καὶ ἀράξαμεν εἰς μέρος ἀσφαλές, χωρὶς πλέον τὰ βλέπωμεν τί γίνεται. Σὲ λίγη ὥρα μᾶς ἐπλησίασε τορπιλικὸν Τουρκικὸν καὶ, ἀφοῦ μᾶς ἐξήτασε, μᾶς ἀφῆκε νὰ περάσωμεν.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς Κων)πολιν, οἱ Τοῦρκοι ἐνόμιζαν πὺς εἶχαν νικήσει.

Πρὶν ἢ ἀποβιβασθῶμεν, ἀνέβη εἰς τὸ Ἀτμόπλοιον ἓνας Ἀγγλος, ὁ ὁποῖος εἶπεν εἰς τὸν πλοίαρχόν μας ὅτι γνωρίζει ἐκ Τουρκικῆς πηγῆς ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐπαθε μεγάλας ζημίας.

Τοῦτο ἀντελήφθησαν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀποστολὴν Ἰνδοί, ἐνῶ οἱ ἐδῶ δυστυχεῖς Τοῦρκοι ἐμάθαιναν τὰ ἀντίθετα !!

Δὲν θὰ ἦτο περιττὴ καὶ ἡ παρέθεσις μιᾶς κριτικῆς πρὸς ἐγράφη στῆς ἐφημερίδες τότε ἀπὸ ἄριστον ἀξιωματικὸ τοῦ ναυτικοῦ μας.

«Κρίσεις διὰ τὴν Ναυμαχίαν
Τὸ πυροβόλον ἔδωσε τὴν νίκην»

«Αἱ ληφθεῖσαι μέχρι τοῦδε ἐξηκριβωμέναι πληροφορίαι δὲν ἀναφέρουσι τὰς βλάβας τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τῆς 10ης καὶ 30' τῆς πρωίας ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγὴν, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ πλέον, ἔστω καὶ ὅπως τεθῇ ὑπὸ τὴν σκέπην, τῶν πυροβολείων τοῦ Σεντὺλ Μπάχο καὶ τοῦ Κούμ Καλέ, μαρτυρεῖ πλὴν τῆς ἡθικῆς καὶ ὑλικῆς βεβαίως μείωσιν αὐτοῦ.

- «Τὸ ἀξίωμα ὅτι ἡ νίκη ἐνὸς στόλου ὀφείλεται «to the man behind the gun» (εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ τηλεβόλου ἱστάμενον σκοπευτὴν) ἐπεκυρώθη ἀριδύλως καὶ ἐκ τῆς χθесινῆς ναυμαχίας τοῦ Ἑλλησπόντου. διότι κυρίως εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν πυροβολητῶν ὀφείλεται πρωτίστως ἡ νίκη καὶ εἰς τὰς ἄλλας ψυχικὰς ἀρετάς, περὶ ὧν μαρτυρεῖ ἡ ἐκθεσις τοῦ ἥρωος ναυάρχου Π. Κουντουριώτη.
- «Τονίζω δὲ τὴν εὐθυβολίαν τῶν σκοπευτῶν, διότι ἡ ὑπὸ τὰ πυροβολεῖα τῶν φρουρίων προσφυγὴ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἐπέτρεψε τὴν πλήρη ἐκδήλωσιν τῶν κυρίως ναυτικῶν ἀρετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Αὐταὶ θὰ κατεφαίνοντο μόνον ἐὰν ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει συνήπτετο ἡ ναυμαχία, ὁπότε τὴν νικὴν θὰ ἔδιδεν ἡ δεξιότης τῶν χειρισμῶν. Ὁ δεξιώτατος ἐν τούτοις χειρισμὸς τῆς ναυαρχίδος, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη ἡ ὑπεροχὴ τῆς ταχύτητός της καὶ ἐχθρὸς ἐτέθη μεταξὺ δύο πυρῶν, ἀποτελεῖ ἐπαρκὲς τεκμήριον καὶ τῆς τοιαύτης ιδιότητος τοῦ ναυτικοῦ μας.
- «Ὁ «Ἀβέρωφ» ἤρξατο βάλλων ἐξ ἀποστάσεως 9.000 μέτρων, μικρὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον ἐπλησίασε τὴν Τουρκικὴν ναυαρχίδα μέχρις ἀποστάσεως μόλις 2.900 καὶ τὰ λοιπὰ δὲ Ἑλληνικὰ θωρηκτά, κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἐπλησίασαν μέχρις ἀποστάσεως 4.100 μ' ὅπως προσδώσωσι εἰς τὰ πυροβόλα τῶν τὴν μείζονα αὐτῶν δραστηριότητα. Ἡ ἀνδρεία κατ' ἀκολουθείαν ἔβαινεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς πυροβολικῆς ἐπιστήμης.
- »Μὴ σὰς παραξενεύει ἡ ἐκφρασις, ἐὰν εἴπω, ὅτι ἡ χθесινὴ ναυμαχία, θὰ μείνῃ μοναδικὴ εἰς τὰς σελίδας τῆς παγκοσμίου ναυτικῆς ἱστορίας.
- »Οὐδὲ λέγω τοῦτο στηριζόμενος εἰς τὰς ἀγνώστους ἔτι ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ λέγω μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐπέστρεψε τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ ὄρμητήριόν του σῶος καὶ ἀβλαβής. Καὶ ἐξηγοῦμαι:
- »Ἡ ναυμαχία περιωρίσθη κυρίως μεταξὺ τῶν ἡμετέρων θωρηκτῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν φρουρίων καὶ τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν ἀφ' ἑτέρου· ἡ δύναμις δὲ εἰς τὰ πυροβόλα τῶν δύο ἀντιπάλων παρέχεται σαφὴς εἰς τὸν ἀκόλουθον πίνακα.

- » Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ὁ «Ἀβέρωφ» ἔχει 4 πυροβόλα μεγάλης ὀλκῆς τῶν 24 καὶ 8 μέσης, τῶν 9· τὰ τρία ἄλλα μας θωρηκτὰ ἔχουν ὁμοῦ 9 πυροβόλα μεγάλης ὀλκῆς τῶν 27 καὶ 15 μέσης, τῶν 15. Δηλαδή ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου συνεποσοῦτο εἰς 13 μεγάλου μεγέθους πυροβόλα καὶ εἰς 23 μέσου μεγέθους. Ἐξ ἄλλου τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου καὶ τῶν τὰ πυροβόλα εἶναι τὰ ἑξῆς:
- «Φρούριον Ἐρτογορούλ δύο τῶν εἰκοσιτεσσάρων, φρούριον Σεν-
τούλ Μπάχρ ἕξ τῶν εἰκοσιέξ, φρούριον Κούμ Καλὲ τρία τῶν
εἰκοσιοκτῶ, δύο τῶν εἰκοσιέξ, δύο τῶν εἰκοσιτεσσάρων, ἓνα
τοῦ εἰκοσιενὸς καὶ δύο τῶν δεκαπέντε, καὶ φρούριον Ὁρχανιέ
δύο τῶν εἰκοσιτεσσάρων. Τὰ δὲ Τουρκικὰ θωρηκτὰ «Βαρ-
βαρόσσα» καὶ «Τουργοὺν Ρεῖς» δώδεκα τῶν εἰκοσιοκτῶ,
«Μεσουδιέ» δύο τῶν εἰκοσιτεσσάρων καὶ ἔνδεκα τῶν δεκα-
πέντε, «Ἀσὰρ Τεφήκ» τρία τῶν δεκαπέντε.
- » Ἦτοι φρουρίων πυροβόλα μεγάλα δέκα καὶ ὀκτώ, στόλου πυρο-
βόλα μεγάλα δεκατέσσαρα, μέσου δὲ μεγέθους πυροβόλα δέ-
κα καὶ πέντε.
- » Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ ἀντιπάλου εἶναι
ἀναμφισβήτητος, ὑπερδιπλασία. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ
προσωπικοῦ τοῦ ἡμετέρου στόλου κατεδείχθη ἐπίσης ἀναμ-
φισβήτητος, δικαιώσασα τὰς προβλέψεις τῶν ναυτικῶν μας
αἱ ὁποῖαι, δυνάμεθα τῶρα νὰ τὸ εἴπωμεν, ἔστηρίζοντο πάν-
τοτε ἐπὶ τῆς ἀκολούθου μαθηματικῆς ἐξισώσεως.
- » Ὑλικὸν Χ προσωπικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ ἴσον ὕλικὸν Χ
προσωπικὸν τοῦ ἀντιπάλου.
- » Ἀλλ' ἂν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ θωρηκτοῦ μας στόλου κατεδείχθη τό-
σον περιτράνως ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ θωρηκτοῦ στόλου, ἡ ὑπε-
ροχὴ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐλαφροῦ ἡμῶν στολίσκου ἐξήρθη
εἰς ὕψος ἀφθαστον.
- » Ὅταν κατὰ τὸν Ρωσσοῖαπωνικὸν πόλεμον τὰ Ρωσσικὰ κατα-
δρομικὰ ἐξήρχοντο τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ, οἱ ἡρωικοὶ Ἰάπωνες,
περιπολοῦντες μέσα εἰς τὰ ἀντιτορπιλλικά, ἔσπευδον καὶ ἀ-
ποσύροντο.
- » Ἡ θέα τοῦ «Μεσουδιέ» ὅμως δὲν ἐγέννησε τὰς ἰδίας σκέψεις
καὶ εἰς τὰ τρία περιπολοῦντα Ἑλληνικὰ ἀντιτορπιλλικά. Ἀν-

τιθέτως αὐτὰ καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ θωρηκτοῦ, τρέψαντα αὐτὸ εἰς φυγὴν.

• Οὕτως ἡ ναυμαχία τῆς 3 Δεκεμβρίου ἀνέτρεψε τὰ ἀξιώματα τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης καὶ ὁ παράγων Ἀνδρεία μετετράπη εἰς παράγοντα Πυροβόλα.

• Τὸ ναυτικόν μας ἔβαλλε ζήτωκραυγάζον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ οἱ κρότοι τῶν Ἑλληνικῶν πυροβόλων ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰγαίου ἐξήγειραν τὰς ψυχὰς τὰς γηθοσύνης ἀκροωμένας τῶν ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν συνεχῶς κροτούντων αὐτοῦ Ἑλλήνων ναυμαχῶν καὶ ἐνέπλησαν ταύτας δικαίας ὑπερηφανείας δ' αὖ τοὺς ἀπογόνους των. »

* *

Τὸν Κουντουριώτη τὸν ἐκάκισαν καὶ κατώτεροί του καὶ ἀνώτεροί του, ὅτι ἐξετέθη πολὺ, αὐτὸς καὶ ὁ «Ἀβέρωφ». Τοῦ εἶπαν ὅτι κατεδίωξε τὸν Τουρκικὸν στόλο ὡς τὸ στόμιο τῶν Δαρδανελλίων, ἐνῶ δὲν ἔπρεπε.

—Τοὺς κανάγηδες! Εἶπε μὲ περιφρόνησιν ὁ Κουντουριώτης.

Ποιοὺς ἐννοοῦσε ; Τοὺς ἐπικριτὰς του ἢ τοὺς Γούρκους ποὺ ἔφευγαν πολὺ καὶ ἠναγκάσθη νὰ τοὺς καταδιώξῃ στὰ στενὰ;

Καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος πού τοῦ ἔστειλε μετὰ τὴν ναυμαχία συγχαρητήριο τηλεγράφημα, τὰ ἴδια τοῦ ἔλεγε:

Ναύαρχον Π. Κουντουριώτην.

Σὲ συγχαίρω διὰ τὴν ἀγάπην σου πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν γενναιότητά σου.

Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τόσον ἄξιον Ἀρχηγὸν καὶ Ναύαρχον νὰ ἐκθέτῃ ὅσον δὲν πρέπει εἰς κύνδινον τὴν ζωὴν του, τὴν ζωὴν τῶν ἀνδρῶν του καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν πλοίων μας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ προστάτου τῶν θαλασσιῶν, ἐπανηγυρίσθη ἐκείνη τὴν χρονιά—δύο ἡμέρας μετὰ τὴν εἰδησι τῆς νίκης τοῦ Κουντουριώτη στὴ Ναυμαχία—μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπισημότητα στὸν Πειραιᾶ. Ἦταν ὁ ἅγιος πού εἶχε κάμει τὸ θαῦμά του. Παρόμοια δοξολογία ἔγινε καὶ στὴν Ὑδρα—τὴν πατρίδα τοῦ νικητῆ Ναυάρχου.

* *

Τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας πού ἔγινε ἡ Ναυμαχία ὁ ἀσυρματιστὴς τοῦ «Ἀβέρωφ», Γ. Κρινιγᾶς κατώρθωσε νὰ λάβῃ ραδιοτηλεγράφημα πού ἔστειλαν τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια στὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν στὴν Πόλη. Ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους

ἀριθμοῦσε καὶ ἐσημείωνε ὀνόματα σκοτωμένων καὶ πληγωμένων
Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν—Χαλὶλ Ἐφέντης, Ὁσμὰν
Πασᾶς, Ἰσμαήλ-Ἀγᾶ·Σελὶμ, Μουχτάρ, Νουραδηγκὰτ Πασᾶς,
Ἐμίρ-Βέης, . . Σιχ-τιρ . . Βέης . . .

Δὲν ἔπαθαν ἀπὸ τῆς ὀβίδος τοῦ στόλου μας, μόνον τὰ πλοῖα
τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ἐθερίσθησαν καὶ τὰ πληρώματά του.

Καὶ ὁ ἀπαραίτητος σατυρικὸς ποιητὴς—ὁ «Γελοτοποιὸς»
τῶν «Ἀθηνῶν»—ἐδημοσίευσε μετὰ μιὰ ἡμέρα τὸν Μονόλογον
τῆς Ἀρμάδας, ὕστερ' ἀπὸ τὴν συμφορὰ τῆς.

Μονόλογος Ἀρμάδας

- Νὰ ζῶ λοιπὸν ἢ νὰ μὴ ζῶ;
(Ἡ Ἡχὼ τῶν Δαρδανελλίων ζῶ
—Ἐνῶ ἀπ' τὸν ἐχθρὸν ἐκεῖ στοχάσου
Ἡχὼ —χάσου
— Δὲν μὲ χωρίζει παρὰ μία λεῦγα
Ἡχὼ —ἔβγα
—τὶ μοῦ χρειάζονται τὰ πυροβόλα
Ἡχὼ —ροβόλα
—Κατακτητὴ ποὺ εἶναι αἱ ὀρδαί σου .
Ἡχὼ —δέσου
—Τὶ ἔγιναν καὶ ἡ πολαιὲς φρεγάττες
Ἡχὼ —γάττες
—Βοήθῃα τὸ ἔνδοξον διάδοχό σου
Ἡχὼ —χώσου
—Καὶ ᾤς μὲ συνοδεύουν αἱ εὐχαί σου
Ἡχὼ —(ἀπάντησις)

Τὸ « Χαμηδιέ ».

Τὸ 1913 ἄρχισε μ' ἓνα συγκινητικὸ ξάφνισμα μέσα στὴ πρό-
σχαρη ζωὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς 4 Ὀκτωβρίου τοῦ περασμένου
ἔτους ὡς τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 1913 ὅλο χαρμόσυνες εἰδήσεις
ἔφθαναν στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Μέτωπον τῆς ξηρᾶς καὶ ἀπὸ τὸ
στόλο. Μόνον στῆς 22 Ὀκτωβρίου 1912 ἦλθε μιὰ εἰδησις δυσά-
ρεστη....

Ἦταν γιὰ τὸ πάθημα τῆς 5ης Μεραρχίας στὴ Μπάνιτσα καὶ
στὸ Σόροβιτς ὅπου τῆς ἔκαμαν ἐπίθεσι τέσσαρες Τουρκικαὶς Με-
ραρχίαι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δυσάρεστο ἐξεχάσθη, ὕστερ' ἀπ' ἄλλα
εὐχάριστα νέα καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια Μεραρχία καὶ ἀπὸ τὴν Θεσσα-
λονίκη ἣ ὁποία ἐλευθερώθη καὶ μπῆκε σ' αὐτὴ νικητὴς μὲ τὸ Διά-
δοχο Κωνσταντῖνο, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς
τοῦ πολιούχου ἁγίου τῆς, καὶ τὰ πιὸ ἐνθουσιαστικά νέα ἀπὸ τὸ
στόλο μας ὕστερ' ἀπὸ τὴν ναυμαχία τῆς 3ης Δεκεμβρίου.

Στῆς 2 Ἰανουαρίου 1913 τὴ νύχτα τὸ Τουρκικὸ καταδρομικὸ
«Χ α μ η δ ι ἐ» ποὺ ἐκυβερνοῦσε ὁ περίφημος Ρεούφ-Βέης,
ἐβγήκε, κρυφὰ ἀπὸ τὰ ἀντιτορπιλλικά μας ποὺ φρουροῦσαν ἐκεῖ,
καὶ ἐτράβηξεν ὁλοταχῶς πρὸς τὰ κάτω, στὰ νερὰ τῆς παληᾶς
Ἑλλάδος. Ἐπῆγε στὰ λιμένα τῆς Σύρου πρῶτα καὶ ἐβομβάρδισε
τὸ ἐξωπλισμένον ὑπερωκιάνειο πλοῖο μας «Μακεδονία», τὸ ὁποῖον
ἐκυβερνοῦσε ἓνας ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους ἀξιωματικούς μας, ὁ Λυ-
κοῦργος Τσουκαλᾶς.

Ἡ, σὰν πρωτοχρονιάτικη, αὐτὴ εἰδησις κατατρόμαξε ὅλους
τοὺς Ἕλληνας. Θὰ ἐρχόταν λοιπὸν τὸ «Χαμηδιέ»—στὴν ἀρχὴ
ἐνόμισαν ὅτι ἦταν τὸ «Μετζητιέ» (τοῦ ἰδίου τύπου) καὶ γι' αὐτὸ
ἀνέγραφαν ἡ ἐφημερίδες— νὰ βομβαρδίσῃ καὶ τὰς Ἀθήνας;

Ὅσο καὶ ἂν προσπαθοῦσαν νὰ δώσουν μερικοὶ φαιδρὰ χροιά
στὸ ἐπιδρομικὸ ἐκεῖνο ταξεῖδι τοῦ «Χαμηδιέ» ὅμως ἡ ἀλήθεια
δὲν ἦταν αὐτῇ.

Μπορεῖ νὰ περιγελοῦσε μὲ τοὺς στίχους του ὁ Σουρῆς, τὸ
θαλάσσιο ἐκεῖνο Ἀχασβέρο.

Ἦλθε μέσα στὰ νερά μας
—διασκέδασις ὥραία
γιὰ φαντάσου τὴ χαρά μας
νᾶλθη καὶ στὸ Φαληρέα
Συλλογίσου στοκοφίσι
—τὶ καλὸ τὸ ριζικό σου,
ἄν ἐλθῇ νὰ βομβαρδίσῃ
καὶ τὸ σπίτι τὸ δικό σου

Ἄλλὰ καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐθορυβήθη. Ἔδωκε διαταγὰς νὰ ὀχυρωθοῦν μὲ πυροβόλα· ὁ λόφος τῆς Καστέλλας, οἱ λόφοι τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου καὶ ἄλλα μέρη στῆς Ἀττικῆς ἀκτές. Τὴν ὀχύρωσιν αὐτὴ ἀνέλαβε καὶ ἐξετέλεσε διαλεχτὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Π. Ρεδιάδης⁽¹⁾

Ἀπεφασίσθη ἀκόμη νὰ διαταχθῇ ὁ Κουντουριώτης, νὰ καταδιώξῃ τὸ «Χαμηδιέ» μὲ τὸν «Ἀβέρωφ» !

—Καὶ νὰ ἀφήσω ἀφρούρητα τὰ Στενὰ γιὰ νὰ βγῇ ἐλεύθερος πιά ὁλόκληρος ὁ Τουρκικὸς Στόλος ; Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ.

Εἶπεν ὁ Κουντουριώτης μ' ὄλο τὸ σθένος ποῦ τοῦ ἐδίδε τὸ θάρρος τῆς γνώμης του.

Καὶ ἔμεινε στὴ θέσι του.

Ἡ ἐπιμονὴ — ἡ παρακοή — του αὐτῇ ἔσωσε τὴν κατάστασι.
Ἡ ἔξοδος τοῦ «Χαμηδιέ» ἦταν τουρκικὴ παγίδα. Μ' αὐτὴ ἐπεδίωκαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἀπασχολήσουν τὸν Ἑλληνικὸ στόλο, μὲ τὴν καταδίωξι, καὶ ἔτσι νὰ βρῇ καιρὸ ἡ Ἀρμάδα ποῦ εἶχεν ἐπισκευασθῇ, νὰ βγῇ στὸ Αἰγαῖον ! Ὅπως ἐδοκίμασε νὰ ἐβγῇ πρᾶγματι μετὰ δύο ἡμέρας !

(1) Σήμερον ὑποναύαρχος καὶ διαπρεπὲς συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ 5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1913.

«Έχετε ὑπ' ὄψει τὸ παράγγελμα τῆς 3ης Δεκεμβρίου. Ἡ σημερινὴ ναυμαχία θὰ κρίνῃ τὴν τύχην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὅλοκληρου. Πολεμήσατε ὡς λέοντες».

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Τὸ πρωτὶ στῆς 8 ὁ γενικὸς κυβερνήτης τῶν ἀντιτορπιλικῶν, πού περιπολοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ Στενά, ὁ Παπαχρήστου, ἔπεμψε στὸν «Ἀβέρωφ» τὸ σῆμα: ΕΧ—ἐχθρός! καὶ ἀμέσως ὕστερα τὴ συνέχεια.

«Ὁ ἐχθρικός στόλος πλέει πρὸς δυσμὰς εἰς γραμμὴν παραγωγῆς».

Ὅταν ἔλαβε τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ὁ Κουντουριώτης ἐσήμανε ἀμέσως «ἀπαρσιν τοῦ στόλου ἐκ τοῦ ὀρμητηρίου τοῦ Μοῦδρου» καὶ διέταξε μὲ τὸν ἀσύρματο τὰ ἀντιτορπιλικά πού περιπολοῦσαν νὰ στέλνουν τηλεγραφήματα σχετικὰ μὲ τὴν πορεία τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ τῆς 10 τὸ πρωτὶ ὁ στόλος ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ Μοῦδρο σὲ τρεῖς φάλαγγες, μ' ἐπὶ κεφαλῇ τὸν «Ἀβέρωφ» καὶ ἀπὸ κοντὰ τῆς «Σπέτσες», τὴν «Υἷδα» καὶ τὰ «Ψαρά». Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰ ἀντιτορπιλικά καὶ τὰ ἀνιχνευτικά. Ὅταν ὁ στόλος ἔφθασε στὸ

ἀνατολικὸν ἄκρο τῆς Λήμνου, ἐφάνηκαν τὰ Τουρκικὰ «Τουργούτ Ρεϊς» μὲ πελώριο ναυαρχικὸ σῆμα στὸ κατάρτι του—δὲν ἦταν ναυαρχὸς ὁ Βαρβαρόσσας, ὅπως στὴν πρώτη ναυμαχία—«Μεσσουδιέ» «Βαρβαρόσσας» καὶ «Μειζητιέ» καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὀπισθεν 8—9 ἀντιτορπιλλικά. Ἔπλεαν πρὸς νότον.

Ὁ Κουντουριώτης ἔδωσε διαταγὴ: «Πολεμικὴ ἔγερσις» καὶ μετὰ ἄλλη διαταγὴ νὰ μείνουν τὰ ἀντιτορπιλλικά ὀλίγον ὀπίσω γιὰ νὰ εἶναι ἐκτὸς βολῆς. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο οἱ δυὸ στόλοι εὗρισκοντο ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον σὲ ἀπόστασι 10 χιλιομέτρων ἐπάνω κάτω. Τὴν στιγμὴ ἐκείνη ὁ Κουντουριώτης ἐτηλεγράφησε τὸ παράγγελμα:

Πλοῖα Στόλου

Ἔχετε ὑπ' ὄψει σας τὸ παράγγελμα τῆς 3ης Δεκεμβρίου.

Ἡ σημερινὴ ναυμαχία θὰ κρίνῃ τὴν τύχην τοῦ ὁλοκλήρου Ἑλληνισμοῦ. Πολεμήσετε ὡς λέοντες».

Μόλις ὁ ἀσύρματος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἔπεμψε τὸ παράγγελμα αὐτό, διεβίβασε κατόπιν καὶ τὴ διαταγὴ γιὰ τὴ μάχη.

«Βάλατε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐφ' ὅσον ἢ ἀπόστασις ἐπιτρέπει τὴν ἀποτελεσματικὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων ὅπλων. Παρακολουθεῖτε τὰς αὐξήσεις καὶ μειώσεις τῆς ταχύτητος, αἱ ὁποῖαι θὰ γίνωνται ἄνευ σήματος».

Οἱ Τοῦρκοι ἔδειχναν κάποια προκλητικότητα. Δὲν ἦσαν διστακτικοί ὅπως στῆς 3 Δεκεμβρίου. Τώρα ἔκαναν «σάλτο μορτάλε» Προχωροῦσαν πρὸς τὸν ἀντίπαλο. Προχωροῦσε κι' ὁ δικός μας στόλος. Ἡ ἀπόστασις ἐλαττωνόταν. Ἡ 10 χιλιάδες μέτρα γίνονται 9, 8, 7. Τὸ «Μειζητιέ», προχωρεῖ ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἀρχίζει πῦρ κατὰ τοῦ «Ἀβέρωφ». Τὰ πλοῖα μας προχωροῦν χωρὶς νὰ ἀπαντήσουν στὰ τουρκικὰ πυρὰ. Ἀρχίζει τὰ πυρὰ καὶ τὸ «Μεσσουδιέ» τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ πλησιάζει.

‘Ο «Ἀβέρωφ» πρῶτος ἀπήντησε μὲ μιὰ πλευρικὴ ὁμοβροντία.

Ἀμέσως ἄρχισαν τὸ πῦρ — πῦρ ταχύ — καὶ τὰ ἄλλα πλοῖα μας. Οἱ καπνοὶ ἀπὸ τῆς ὀβίδες πού ἔκαζαν ἐπάνω στὰ πλοῖα τῆς Ἀρμάδας ἔμοιαζαν, ἀπὸ μακριά, σὰν μικρὰ συννεφάκια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔβγαιναν ἀστραπές.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ὁ Κουντουριώτης ἐτηλεγράφησε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν, ὅταν τὸ καγὼνι ἐμαίνετο.

«Ἀρχίζομεν πῦρ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου».

‘Ο Ὑπουργὸς τοῦ ἀπήντησε σὲ λίγο.

«‘Ο Θεὸς μαζί σας».

‘Ο «Ἀβέρωφ» βάλλει κατὰ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος, στὸ κατάστρωμα τῆς ὁποίας διακρίνονται λάμπεις ἀπὸ τῆς ὀβίδες πού σκάζουν. Τὰ ἄλλα θωρηκτὰ μας ἔχουν συγκεντρώσει τὰ πυρὰ τους πρὸς τὰ ἄλλα τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἔβαλλαν πῦρ ταχύ, λίγη ὥρα ἀφ’ οὗτου ἄρχισεν ἡ ναυμαχία ἀπαντοῦν ἀραιότερα, ὅλο καὶ ἀραιότερα. Τὸ «Μεσσουδιέ» κάνει στροφὴ πρῶρας πρὸς τὰ Στενά. Ὑποχωρεῖ πρῶτο. Στὰ πυρὰ τῆς «Υδρας» ἀπαντᾷ μὲ τὰ πρυμναῖα πυροβόλα «φυγῆς». Τὸ ἀκολουθεῖ ἡ «Υδρα» μὲ τὰ πρυμναῖα πυροβόλα «διώξεως». Τοὺς δύο στόλους δὲν τοὺς χωρίζει παρὰ ἀπόστασις 6000 μέτρων. Στῆς 11¹/ ἀρχίζει ἡ ὑποχώρησις ὅλων τῶν πλοίων τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

‘Ο «Ἀβέρωφ» καταδιώκει, ἀλλ’ ὅχι μὲ ὅλην του τὴν ταχύτητα καὶ βάλλει ὄχι μόνον κατὰ τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος. Κατὰ τὸ μεσημέρι στὰς 12 ἡ μάχη εἶχε κριθῆ. ‘Ο Τουρκικὸς στόλος εἶχε τραπῇ εἰς ἄτακτον φυγὴ. Στὸ Τουργοῦτ-Ρεῖς καὶ στὸ Βαρβαρὸσα διακρίνονται πυρκαϊές. Ἡ ὀβίδες τῶν πλοίων μας, τοὺς εἶχαν πλήξει τῆς ἀποθηκῆς πυρομαχικῶν.

Ἡ καταδίωξις τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐσυνεχίσθη ὥρα πολλὴ ἀκόμη. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ Τουρκικὸς στόλος δὲν ἐσταμάτησε βγαίνοντας ἐμπρὸς στὰ στενά ὅπως στῆς 3 Δεκεμβρίου. Εἶχε προχωρήσει ἔξω πολὺ. Τὸν διοικοῦσε ἄλλος ναύαρχος, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ δεῖξῃ περὶ σφόδρην τόλμην καὶ ἀτοφασιστικότητα ἀπὸ τὸν προκάτοχόν του. Ἐσχεδιάσε νὰ χτυπήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἐμπρὸς στὸ ὁρμητήριόν του. Εὐσεβὴς πόθος! Ἀλλὰ ἐπληρώθη ἀκριβά. Θὰ ἐπληρω-

νόταν ἀκριβώτερα ἢ ὁ Κουντουριώτης ἀπεφάσιζε νὰ καταδιώξη μὲ μεγαλείτερη ταχύτητα. Δὲν τὸ ἔκαμε ὁμως. Αὐτὸ οἱ συνάδελφοί του τὸ καταλογίζουν στὸ παθητικὸ του.

Τέλος πάντων στῆς 2 μετὰ μεσημβρίαν τῆς 5 Ἰανουαρίου 1913 μὲ τὴ δεύτερη νίκη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔμεινε ἀπόλυτα κυρίαρχος τοῦ Αἰγαίου.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ναυμαχίας τὰ κατέστησε γνωστὰ ὁ Κουντουριώτης μὲ τὴν πρώτη σύντομη, ἀλλὰ περιεκτικὴ τηλεγραφικὴ του ἔκθεσι πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν, ἀμέσως ἅμα ἐσίγησε τὸ τηλεβόλον.

Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν

Ἀθήνας

» *Ἐχθρικὸν στόλον διευθυνθέντα εἰς Ἀῆμον κατεναυμαχήσαμεν καὶ κατεδιώξαμεν μέχρι στενῶν ἐν οἷς καὶ κατέφυγεν ἐν ἀταξίᾳ. Διάρκεια ναυμαχίας τριῶρος· ἔσχομεν μόνον τραυματίαν ἐλαφρῶς δίοπον Φιλιγκάτην Ἀγγελλῆν. Ζημίαι «Ἀβέρωφ» ἐπουσιωδέστατοι· μαχητικὴ δύναμις πλοίου ἀνέπαφος.*

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ τοῦ Ναυάρχου ποὺ ἐστάλη γιὰ νὰ δώσῃ ἀπλῶς τὴν εἶδησι, ὅστερ' ἂπ' τὴ ναυμαχία, δὲν ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ ικανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν τῆς Κοινῆς Γνώμης. Ἄν καὶ τὰ ἔλεγεν ὅλα, δὲν ἔλεγεν ὁμως πολλὰ. Γι' αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖο ἔστειλε στὸν Κουντουριώτη τηλεγράφημα, μὲ τὸ ὁποῖο τοῦ ἔειπε βιαστικὰ περισσότερες πληροφορίες—σὰν νὰ μὴ εἶχαν ἄλλη δουλειὰ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πλοίων, ὅστερ' ἂπ' τὴ ναυμαχία, παρὰ νὰ συντάσσουσιν δημοσιογραφικὰ τηλεγραφήματα.

Τὸν Κουντουριώτη τὸν ἔπιασαν τὰ νεῦρα τοῦ ἅμα ἔλαβε τὸ τηλεγράφημα γιὰ περισσότερες, ἐκείνη τὴ στιγμή, πληροφορίες. Καὶ ἀπήντησε μὲ λόγια ποὺ δὲν ἔκρυβαν τὸ θυμὸ του.

Ἵπουργεῖον Ναυτικῶν

Ἰ Α Θ Η Ν Α Σ

ὥρα 6 καὶ 55' μ.μ.

«Ἀργότερα—θὰ δώσῃ ὁ κ. Ναύαρχος λεπτομερείας, διότι ἀναπαύεται τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἐπειδὴ ἀπὸ χθὲς δὲν ἐκοιμήθη καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Οὐδεμίᾳ ἀπολύτως ζημίᾳ ἐγένετο. Ἀφ' οὗ εἶνε πλήρης ἡ νίκη τὸ ἄλλο θέλετε ;

ΑΡΧΗΓΟΣ»

Ἀπάντησι σ' αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα ἦταν ἓνα θερμὸ συγχαρητήριο τοῦ Στράτου.

ὥρα 7 καὶ 20' μ.μ.

Ἀρχηγὸν στόλου Αἰγαίου

«Δὲν εὐρίσκω λέξιν κατάλληλον πρὸς ἔκφρασιν θαυμασμοῦ μου διὰ τὴν γενναιότητα τῶν νικητῶν καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἔθνους διὰ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς νίκης.

Ἵπουργὸς

ΣΤΡΑΤΟΣ»

Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ὑπηρεσιακὰς νὰ ποῦμε, αὐτὰ τηλεγραφήματα ἔστειλαν συγχαρητήρια στὸν ναύαρχον Κουντουριώτην καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Διάδοχος καὶ ἡ Πρίγκηπες καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ Δραγούμης ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ ἄλλοι.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος

Ναύαρχον Κουντουριώτην

»Συγχαίρω ὑμᾶς, ἀξιοματικούς καὶ ναύτας. Εὐχομαι στόλος πάντοτε κύριος θαλάσσης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ»

Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος

Ναύαρχον Κουντουριώτην

«Ἐγὼ καὶ ὁ στρατὸς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου συγχαίρομεν
ἀπὸ καρδίας ὑμᾶς καὶ ναυτικὸν ἐπὶ χθεσινῇ ἐκβάσει ναυ-
μαχίας, εὐχόμενος ἵνα νίκη στέψη πάντοτε ὅπλα σας.
Ζήτω ὁ στόλος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ»

Ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος

Ναύαρχον Κουντουριώτην

«Συγχαίρω καὶ αὐθις ὑμᾶς καὶ στόλον διὰ νέαν προστεθεῖ-
σαν σελίδα δόξης ναυτικοῦ Ἑλλάδος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ἀντιναύαρχος»

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως

Ἀρχηγὸν Στόλου

Αἰγαίου

«Ἡ Κυβέρνησις συγχαίρει ὁλοψύχως ὑμᾶς καὶ στόλον χαι-
ρετίζουσα μεθ' ὑπερηφανείας τὰ γενναῖα τέκνα τῆς Ἑλ-
λάδος, ἅτινα κατετρόπωσαν τὸν ἐχθρὸν ἐν ναυμαχίᾳ τῆς
χθές.

ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ»

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Κρήτης

Στέφανος Δραγούμης

Ναύαρχον Κουντουριώτην

«Συγχαρητήρια θερμότατα πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς ὑμετέρους
συμμαχητὰς ἐπὶ περὶφανῇ ἀποτελεσματικῇ νίκῃ.

Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης

Σ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Γιὰ τὴ ναυμχία τῆς 5 Ἰανουαρίου 1913 ἐγράψαι καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ πατριωτικώτερα «Πολεμικὰ διηγήματα» τοῦ Πρίντιζι ἀναδισσευμένο καὶ στὸ «Ἀναγνωστικὸν» τοῦ Β. Φάβη.

Ἔχει ἐδῶ τὴ θέσι του ὡς συμπληρωματικὸ τῆς περιγραφῆς :

«...Ἀκριβῶς εἰς τὰς 8 τὸ πρωτὶ ὅπως καθ'ἑκάστην ἡμέραν δυνατὸν κουδούνισμα ἠκούσθη. Διὰ μιᾶς κατέπαυσε τὸ τρικιμιῶδες βοητὸν καὶ τὰ εὐθυμα γέλια τῆς τάξεως, ὅπου μαθηταὶ περισσότεροι ἀπὸ τριάκοντα ἐγέλων, ἐμάλωναν καὶ παντιωτρόπως ἐθορύβουν, ἄλλοι διαβάζοντες μουρμουριστὰ καὶ βιαστικά τὸ μάθημα των καὶ ἄλλοι συζητοῦντες γεγονότα πολεμικὰ διὰ τὴν Ἑπείρο καὶ τὴν Μακεδονίαν. Πρὶν ἀκόμη ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὴν ἔξω θύραν τὸ τρεμουλιαστὸ χέρι τοῦ ἐπιστάτου γέρο Λάμπη, ποὺ ἀνεβοκατέβαινε μὲ τὸν βαρὺν κώδωνα, ὅλα τὰ βιβλία ἐκλείσαν καὶ ὅλη ἡ πολύλογος ζῶη τῆς τάξεως ἐνεκρώθη οἱ δὲ μαθηταί, στηλωμένοι εἰς τὰ θρανία των ἐπερίμεναν νὰ φανῇ στὴν θύραν τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ διδασκάλου. Ἄλλ' ὁ κύριος Τάσης παραδόξως δὲν ἐφαίνετο. Ἦτο δὲ πολὺ ἰδιόρρυθμος ἄνθρωπος ὁ διδασκαλὸς τοῦ Μούδρου. Ὑψηλός, ἰσχνός, νευρικός, μὲ κεφαλὴν μεγάλην καὶ μαλλιά πυκνὰ καὶ μακριὰ, κτενισμένα πρὸς τὰ ὀπίσω πάντοτε αὐστηρός· ἀλλὰ κατὰ βάθος ἀγαθὸς καὶ πονετικός. Εἶχε κατακίῃσιν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν του.

Εὗρισκε πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ διδάσκη τοὺς μαθητάς του περισσότερα καὶ σπουδαιότερα πράγματα, ἀπὸ ὅσα συνήθως διδάσκονται εἰς τὰ σχολεῖα. Καὶ τὰ μικρὰ Ἑλληνόπουλα τοῦ Μούδρου πολλάκις εἶχον συγκινηθῇ μέχρι δακρύων, ὅταν ἤκουον τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διδασκάλου. Ὁ Διδάσκαλος ἔδιδε πάντοτε τὸ σύνθημα ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ γραφείου καὶ τὸν ἐπιστάτην νὰ σημαίνει καὶ πρὶν ἀκόμη ὁ κώδων κτηπήση, εὗρισκετο εἰς τὴν τάξιν. Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ποὺ ἐνεφανίσθη, ὅπως πάντοτε. Ἐπέρασαν μερικαὶ στιγμαὶ ἡσυχίας ἀλλὰ ματαίως. Τέλος οἱ μαθηταὶ ἀναλαμβάνουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον θάρος, ψυθιρισμοὶ ἤρχισαν, δύο-τρεῖς χάρτινες σαῖτες ἐπέταξαν ἀπὸ τὰ βᾶθῃ τῆς τάξεως πρὸς τὴν ἔδραν ἐνῶ οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Διδασκάλου, οἱ ἐπιμελεῖς καὶ φρόνιμοι, καθισμένοι εἰς τὰ πρῶτα θρανία ἐστενοχωροῦντο.

.

Τέλος ἐνεφανίσθη ὁ διδάσκαλος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν τάξιν ὀλίγον ἀνήσυχος καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν ἔδραν, ἀφοῦ εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν ἀπήγγειλε τὴν πρωῒνην προσευχήν.

Μετ' ὀλίγον ὁ διδάσκαλος ἐτινάχθη ἀπὸ τὴν ἔδραν του, ὥρμησε πρὸς τὸ παράθυρον καὶ ὠχρὰν προβάλλων τὴν κεφαλὴν του ἔξω προσεπάθει ὡς διὰ νὰ ἀκούῃ κάτι. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἡσθάνθησαν τότε μίαν συγκίνησιν, ἐμάντευαν ὅτι κάτι ἔκτακτον συνέβαινε τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τὸ ἐμάντευαν ἀπὸ τὴν ἀργοπορίαν τοῦ διδασκάλου, ἀπὸ τὸ παράδοξον ὕψος τοῦ, καὶ τώρα ἀπὸ τὸν κρότον πυροβόλων ὃ ὁποῖος ἠκούετο μακρόθεν στὸ πέλαγος.

Ὅλοι ἐσηκώθησαν ὄρθιοι εἰς τὰ θρανία καὶ συνωθούμενοι, δακρυσμένα ἐκάρφωσαν τὰ μάτια μακρὰν εἰς τὴν γαληνὴν θάλασσαν.

«Παιδιά μου γονατίσατε. Ἐφώναξε μὲ τρέμουσαν φωνὴν ὁ διδάσκαλος.

Ἀὐτὴν τὴν στιγμήν γίνεται ναυμαχία. Ἄν καὶ σήμερον νικήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος—τὸν ὁποῖον κυβερνᾷ ἕνας ναύαρχος μὲ ἱστορικὸν ὄνομα, ὁ Κουντουριώτης—ὁ θρίαμβος τοῦ Σταυροῦ μας θὰ εἶναι ἀσφαλής.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ὁ ἄνεμος ἔφερεν ἕως ἐκεῖ ἐν μακρυνὸν μπουμπουνητόν. Ὁ Διδάσκαλος ὕψωσε τὰ μάτια πρὸς τὸν αὐρανόν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐψιθύρισε:

—«Σῶσον Κύριε τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκα· κατὰ βαρβάρων δωροῦμενος καὶ τὸ Σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα.»

Εἰς τὴν παραλίαν, ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῶν λόφων τοῦ Μούδρου, μιὰ ἄλλη θάλασσα ἀπὸ διαρκῆ κύματα ἀνθρώπων, μίᾳ ἀπέραντος θάλασσα ἑλληνικῶν καρδιῶν, φουσκωμένες ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀγωνίαν περιμένει νὰ μεγαλώσουν μερικὰ μικρὰ στίγματα, ἔξω μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, ὅπου τὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἐνώνονται.

Ὁ μαῦρος καπνὸς ὃ ὁποῖος σηκώνεται ἀπὸ τὰ μακρινὰ ἐκεῖνα στίγματα σιγὰ-σιγὰ μεγαλώνει καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχίζει νὰ διακρίνεται ὁ Ἑλληνικὸς Στόλος ἐπιστρέφων σῶος καὶ νικητής. Ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ὀφθαλμῶν οἱ ὁποῖοι καρφώνονται εἰς τὸν γαλαζὸν ὀρίζοντα ἀναζητοῦν τὸν «Ἀβέρωφ».

Τὰ σκάφη πλησιάζουν. Διακρίνονται καθαρά, ἔμπρὸς τὰ τορπιλλικά, στακτερὰ δελφίνια παίζοντα μὲ τὰ κύματα, ὅπισθεν τὰ ἀντιτορπιλλικά καὶ τέλος τὰ ὀγκώδη θωρηκτὰ «Υδρα» «Σπέτσαι» καὶ «Ψαρά», τῶν ὁποίων ὑπερέχει ὁ «Ἀβέρωφ».

Οἱ ὀφθαλμοὶ ὀρθάνοικτοι καμαρώνουν τὸν θριαμβευτὴν. Τὰ στόματα χάσκουν καὶ αἱ χεῖρες ἐκτείνονται μὲ τὰ χρωματιστὰ μανδύλια ἀνεμίζοντα.

Ἐξαφνα κρότος ἀλύσσεων καὶ κατρακυλίσματος σιδηρῶν ἀκούεται διὰ μιᾶς ὅλα τὰ σκάφη σταματοῦν ὅπου εὐρέθησαν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκείνο τῶν θεατῶν ἀλαλαγμὸς φωνῶν ἠνώθη μετὰ τῶν συριγμῶν τῶν πλοίων.

— «Νὰ μᾶς ζήσετε θαλασσοπούλια».

Πληθὺς λέμβων καὶ πλοιαρίων σημαιοστολίστων καὶ μερικοὶ τολμηροὶ νησιῶται κολυμβῶντες ὀλιοθαίνουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πλοῖα τοῦ ὑπερήφανου πολεμικοῦ στόλου τῆς Ἑλλάδος.

* * *

Τὸν Κουντουριώτη, μετὰ τὰ συγχαρητήρια ὕστερ' ἀπὸ τῇ δευτέρῃ αὐτῇ νίκη—τὴν ὀριστικὴ—τόν. . . . ἀναγνωσματοποίησαν μὲ τῆς αὐστηρῆς κριτικῆς, ὅτι μ' τὴν τόλμη του καὶ τὴν ἀπλότητά καὶ μ' τὴν ἔλλειψι θεωρητικῆς μορφώσεως ἐξετέθη σὲ πολλοὺς κινδύνους—καὶ ἐξέθεσε καὶ τὰ πλοῖα. Ἐνῶ ἂν ἐνεργοῦσε ἄλλοιῶς καὶ τοὺς κινδύνους του θὰ ἀπέφευγε καὶ τὸν Τουρκικὸν στόλον θὰ τὸν ἐβύθιζε—αὐτὰ ἐγράφησαν.

Καὶ εἶπαν γι' αὐτὸν οἱ κριτικοὶ του.

Ἀμαθία μὲν θράσος⁽¹⁾

Ἡ ἀπάντησι τοῦ Κουντουριώτη, μὲ τὰ παρακάτω λόγια τοῦ ἴδιου συγγραφέα.

Λογισμὸς δὲ ἔκνον φέρει⁽²⁾

Τοὺς καλόπιστους ἐπικριτὰς του ὁ Κουντουριώτης δὲν τοὺς

(1) Ἡ λέξις *θράσος* σὲ σχετικὸ χωρίο τοῦ Θουκιδίδη ἔχει καθαρὰ τὴν σημασίαν τοῦ *θάρρους*.

(2) Λογισμὸς=πολλὴ θεωρία καὶ ἀτερματοδρομίαι στῆς λεπτομέρειες, ποὺ ἐμποδίζουν πάντα γιὰ μία τολμηρὴ ἀπόφασιν. Ὅπερ ἐδειδείξει!

ἀπαξίωσε προσοχῆς. Γιὰ τοὺς κακοπίστους ὅμως καὶ τοὺς φθονε-
ροὺς εἶχε εἰπεῖ.

—Τὰ στεφάνια τῆς Δόξης γιὰ τοὺς Ἑλληνας ἀξιωματικούς
τοῦ ναυτικοῦ εὗρισκονται στὰ Δαρδανέλλια. Ἐκεῖ τὰ παίρνουν οἱ
ἱκανοί.

Τέλος πάντων ἔγινε ὅ,τι ἦταν δυνατό νὰ γίνη. Ὁ Τουρκικὸς
στόλος εἶχε πάθει πανωλεθρία· δὲν ἦταν πιά πολεμικὸς στόλος
ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὴ ναυμαχία ἐγύρισε μεσορὺμουλκούμενος στὸ
Ναγαρά. Ἦταν ἓνα πλεούμενο παληοσιδεράδικο. Ἔτσι τὸν εἶδε
καὶ ὁ ἀεροπόρος Μουτούσης, ποὺ ἔκαμε μερικὲς πτήσεις μὲ τὸ ἀ-
εροπλάνο του γιὰ νὰ διαπιστώσῃ τὴν κατάστασι. Ἦταν τὸ νού-
μερο στὴ θεατρικὴ ἐπιθεώρησι, ποὺ διασκέδαζε τοὺς Ἀθηναίους.

—Γιατὶ εἶσαι σ' αὐτὰ τὰ χάλιαξεσικισμένη, καὶ ματώμενη, κο-
πέλλα μου;

—Μέ... τρύπησε ὁ Κουντουριώτης !

—Μὰ ποιά εἶσαι;

—Εἶμαι ἡ Ἀρμάδα. Ποῦ νὰ μὲ γνωρίσῃς ὅπως ἔγινα κό-
σκινο !

Καὶ τὸ ντούετο.

Βγάλτα τὰ μαῦρα βγάλτα

τά *καραβόσκινα*

Βγάλτα, καῦμένα Ἀρμάδα

καὶ ποῦλα *κόσκινα*

* * *

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνδρεία, τὴν τόλμη καὶ τὴν εὐθικρία ποὺ
ἔδειξεν ὁ Κουντουριώτης στὴς νικηφόρες ἱστορικὲς ναυμαχίες, εἶχε
στὸ ἐνεργητικὸν καὶ διοικητικὴν δρασί — καὶ ἱκανότητα σπουδαία.

Ἐπὶ 9-10 μῆνες ὁ Κουντουριώτης ποὺ ἐκυβερνοῦσε τὸ στόλο
χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ πλοῖο ποτέ, μὲ δρυμεῖς χειμῶνες,
ἀνέμους, φουρτοῦνες, παγωνιὲς ἐπιβλέποντας ἐπάνω ἀπὸ τὴ γέ-
φυρα, δὲν ἐκυβέρνησε μονάχα τὸ στόλο ! Δὲν ἦταν ὅλον αὐτὸν τὸν
ἀτελείωτον καιρὸ μόνον σὲ ἀδιάκοπη ἐκνευριστικὴ ἐπιφυλακή, ποὺ

ἐγινόταν «Πολεμική Ἑγερσις» —ἐκτός ἀπὸ ὅσες φορὲς ἐβγήκε ὁ Τουρκικὸς στόλος, ἀλλὰ στῆς χίλιες δύο ἄλλες φορὲς τοῦ τὸν ἐξάφνισε τὸ σῆμα ἀπὸ τὰ ἀνιχνευτικὰ γιὰ ὑποπιτες κινήσεις πλοίων στὸ στόμιο τῶν Στενῶν. Εἶχε καὶ ὅλες τῆς φροντίδες γιὰ ὅ,τι ἐσχετιζόταν μὲ τὴν κίνησι τοῦ κάθε πλοίου, ὄχι μονάχα πολεμικοῦ, στὸ Αἰγαῖο.

Ὁ Κουντουριώδης καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο του εἶχε τὴ φροντίδα γιὰ τὸ πῶς θὰ ἐγινόταν ἡ κατάληψι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ποιὰ ἀγῆματα θὰ πᾶνε ἐκεῖ. Ποιὰ μεταγωγικὰ πλοῖα θὰ μεταφέρουν στρατό μας. Ποιὰ πολεμικὰ θὰ συνοδεύουν τὰ μεταγωγικὰ. Ὁ Κουντουριώτης καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του—ἀφοῦ συνεννοήθηκαν μὲ τὸ Ὑπουργεῖο—ἐφρόντισαν καὶ μετέφεραν, μέσα σὲ δυὸ ἡμέρες, 30 ἑμπορικὰ πλοῖα, ποὺ τὰ συνώδευε γιὰ τὴν ἀσφάλεια ὁ στόλος, 40 χιλιάδες βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη στὸ Δεδεαγάτς τὴν (Ἀλεξανδρούπολι). Ὁ Κουντουριώτης καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του διέτῃρσαν πάντα ἐτοιμον τὸ στόλο μας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου μὲ τὴ Βουλγαρία. Τέλος πάντων—ἐκτός ἀπὸ πολλὰ ἄλλα—κι' αὐτὰ δὲν εἶναι λίγα!

Εἶπα «πολλὰ ἄλλα», σὰ ὅποια μπορεῖ νὰ προστεθῇ ἡ λέξις «βάσανα» Ἐνα ἅπ' αὐτά: Ἄμα ἐσίγησε τὸ κανόνι, τὴν Κυβέρνησι—τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν—ἄρχισε νὰ ἀπασχάλῃ τὸ ζήτημα τῆς προαγωγῆς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Κατηρτίσθησαν οἱ πίνακες στὸ Ὑπουργεῖο καὶ ἐστάλησαν στὸν Κουντουριώτη στὸ Μοῦδρο, γιὰ νὰ γνῶματεύσῃ, γιὰ τὸν καθέναν. Τοῦ ἐδόθη ἀπόλυτη ἐλευθερία γνώμης στὸ ζήτημα αὐτὸ—ὅπως καὶ ἦταν σωστὸ φυσικά. Ἀλλ' αὐτὸ γιὰ τὸν Κουντουριώτη ἦταν βάσανο, μπελλάς, ἀγγραφία, μαρτύριο.

—Δὲν μοῦ ἀρᾶσει νὰ ἀναμειγνύμαι σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα. Παράγγειλε στὸν ὑπουργό.

Ἀλλὰ μ' αὐτὸ δὲν ἀπηλλάγη. Ὁ Στρατός τοῦ ἐζήτησε γρήγορα τῆς προτάσεις του γιὰ νὰ κάμῃ τῆς προαγωγῆς.

Ὁ Κουντουριώτης μιὰ ἅπ' ἐκεῖνες τῆς ἡμέρες εἶπε μὲ φανερὴ στενοχωρία στὸν τότε ὑποφροντιστὴ, συμπατριώτη καὶ ἰδιαιτερο γραμματέα του Ι. Κριεζή.

—Βρε, Γιάννη μου, τί νά σοῦ πῶ! Θά προτιμοῦσα νά κάμω ἄλλες δύο Ναυμαχίες παρὰ νά ἀντιμετωπίζω αὐτὸ τὸ βάσανο τῶν προαγωγῶν !

* * *

Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος—ἃν καὶ εἶχε ἡ Ἑλλὰς ἀκόμη τὴν πρόσοχή της ἐστραμμένη πρὸς τὴν Τουρκία, ἡ ὁποία ὡς τὸ Νοέμβρη τοῦ 1913 ἐδυστροποῦσε καὶ ἀπειλοῦσε—ὁ Κουντουριώτης ἐκοινοποίησε τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη Ἡμερησία Διαταγὴ—ἐπὶ λόγο γιὰ τὴν ἐνδοξὴ δρᾶσι τοῦ στόλου.

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ναῦται.

Ἡ ἀφοσίωσίς σας εἰς τὸ καθήκον καὶ ἡ γενναιότης σας συνετέλεσε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ νά καταναυμαχήσουμεν δις τὸν ἐχθρικὸν στόλον καὶ νά κυριαρχήσωμεν τοῦ Αἰγαίου. Τὸ Δίκαιον ἦτο ὑπὲρ ἡμῶν καὶ εἵχαμεν τὴν πεπολθῆσιν εἰς τὴν νίκην—καὶ ἐνίκησάμεν.

Εἶμαι ὑπερήφανος διότι ἄρχω ἀνδρῶν γενναίων, οἵτινες ἐξεπλήρωσαν τὸ πρὸς τὴν φιλιάτην Πατρίδα καθήκον των προθύμως καὶ ὑπέμειναν ἐπὶ ἐννάμνησον ἀγογγύστως τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀκόνουχίας τοῦ νικηφόρου ἡμῶν ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἀπολευθερώσεως ὑποδούλων ἀδελφῶν.

Σᾶς εὐγνωμονῶ διὰ τὴν πολύτιμον συνδρομὴν ἣν μοι παρέσχετε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δυσχεροῦς ἔργου ὅπερ μοι ἀνέθηκεν ἡ Πατρίς, θὰ διατηρήσω δὲ μέχρι τέλους τοῦ βίου μου τὴν ὠραίαν ἀνάμνησιν τῶν στιγμῶν ἐκείνων, κατὰ τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ ἐξη-

*τωκραυγάζατε ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ἥς μείνουν αἱ στιγ-
μαὶ αὐταὶ παράδειγμα παντοτινὸν διὰ τοὺς μεταγε-
νεστέρους.*

ΠΑΥΔΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

* *

Ὅταν ἐγύρισε στὰς Ἀθήνας ὁ Κουντουριώτης, ἦταν ὄχι ὁ-
λικὸς ἄνθρωπος μόνον. Ἦταν θυρῶλος. Ἦ εἰκόνες του ἐστολίζαν
σελίδες περιοδικῶν, στίλβες ἐφημερίδων, σαλόνια, φρωχόσπητα,
Γραφεῖα. Δὲν ἔλειψαν καὶ τὰ σχετικὰ λαϊκὰ τραγούδια. Δὲν ἔλει-
ψε καὶ σχετικὴ ἀνεκδοτολογία —vera ὁ ben trovata—. Ὑστερ'
ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐφιλοτέχνησε — σὲ σεμνὴ στάσι, χωρὶς ὕψος μὲ
ἐπαρσι—καὶ τὴν προτομὴν του ὁ Ἀθηναῖος Γλύπτης Γ. Δημη-
τριάδης, ἡ ὁποία ἐστήθη στὴν Ὑδρα.

Ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ πηγαίνει ὁ δοξασμένος Ναύαρχος γιὰ με-
ρικὸ καιρὸ τὰ καλοκαίρια στὴ γενέτειρά του, γιὰ νὰ ἀναπαύεται
νὰ ὄνειροπολῇ καὶ νὰ ἡσυχάζῃ. Ἰδιαιτέρα εὐχαρίστησι ἔνοιωθε ὁ
Κουντουριώτης στῆς κουβέντες μὲ ἀπλοικοὺς συμπολίτες του, οἱ
ὁποῖοι τὸν ἐπισκεπτόνταν — ὅταν συχνὰ τοὺς καλοῦσε στὸ ἀρ-
χοντικό του.

Μία φορὰ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς—ὁ Μουζ...—τοῦ μίλησε γιὰ κά-
τι πού δὲν ἦταν μονάχα δική του γνώμη καὶ ἀπορία !

—Ναύαρχε, τὸ ἔχουμε παράπονο οἱ φίλοι σου. Ὅταν ἐτελεί-
ωσαν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι δὲν ἐδόθη εὐκαιρία στὸν Ἀθηναῖ-
κὸ λαὸ νὰ σᾶς ὑποδεχθῇ νικητὴ καὶ τροπαιοῦχο, ἐπιστρέφοντα
μὲ τὸ Στόλο πανηγυρικὰ στὸ Φάληρο—ὅπως τὴν ἡμέρα πού φύ-
γατε. Μὲ τὸν Στόλο ἦλθε ἀπὸ τὸν πόλεμο ὁ Βασιλεὺς. Καὶ αὐτὸν
ἐχαιρέτησεν ὁ λαὸς ὑπὸ τοὺς χαιρετιστηρίους κανονιοβολισμοὺς
τῶν πλοίων, πού ἐσεῖς ἐκυβερνούσατε! Τὸ σωστό θὰ ἦταν νὰ ἐρ-
χόταν ὁ Βασιλεὺς, ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ τῆς ξηρᾶς,
ἐπὶ κεφαλῇ μιᾶς μεραρχίας ἢ καὶ περισσοτέρων, διὰ ξηρᾶς στὰς
Ἀθήνας. *Νὰ ἔμπαινε ἐφιππος στὴν Πρωτεύουσα μὲ τὸ ἐκλεκτὸ
Ἐπιτελεῖο του, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ στρατό του.* Αὐτὸ θὰ
ἦταν τὸ σωστό. Ἀλλὰ ἦλθε μὲ τὸ στόλο γιὰ νὰ ἐπισκιάσῃ ἐσᾶς
τὸν ἴδιον ! . .

—Δὲν πειράζει φίλε μου—τοῦ εἶπε μὲ τάχα ἀδιάφορο ὕφος ὁ Κουντουριώτης. Αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειες ποὺ δὲν πρέπει νὰ τῆς προσέχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν μεγάλη καρδιά. Ὅλοι ὅσοι πολεμήσαμε ἐκάμαμε τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον..

Αὐτὴ τὴν τελετὴν, γιὰ χατῆρι τοῦ Βασιλέως, τὴν ἤθελεν ἔτσι καὶ ὁ Βενιζέλος.

VIII

1916—1919

«Κίνημα»—Διανδρία—Τριανδρία.

«...Ἐπίορκοι εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐνῶ ὠρκίσθησαν κατὰ τὸ ἄρθρον 43 τοῦ Συντάγματος νὰ διατηροῦν καὶ ὑπεσπίζουν τὴν ἐθνικὴν τιμὴν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καταπατοῦν τὸν μέγαν αὐτὸν ὅρκον...»

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Τὰ τρία χρόνια ποὺ εἶχαν περάσει ἀπὸ τῆς ἔνδοξης ἡμέρας τοῦ 1912 καὶ 1913 δὲν ἦσαν χρόνια γαλήνης. Λίγον καιρὸ εἶδε στὸ μεταξὺ ἡ Ἑλλάδα ἐποχὴ ἀληθινῆς εὐημερίας.

Τὴν χώρα τὴν ἐκυβερνοῦσαν δύο ἄνδρες, τοὺς ὁποίους εἶχε θεοποιήσει τότε ὁ λαός. Ὁ Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ποὺ εἶχε βγάλῃ ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ ἀφάνεια τὸ Κράτος καὶ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ποὺ εἶχε πάει μὲ τὸ νικηφόρο στρατό μας ἀπὸ τὴ Μελούνα ἕως τὴν καρδιὰ τῆς παληᾶς Βουλγαρίας, καὶ στὴν Ἡπειρο καὶ στὴ Θράκη. Δὲν ἐπρόφθασαν ὅμως νὰ γίνουν πολλὰ πράγματα γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου.

Τὸ 1914—ἐκτός ἀπὸ τὸν Ἑπαιρωτικὸν Ἀγῶνα ὁ ὁποῖος κα-
νέναν Ἑλλήνα δὲν ἀφίνει ἀσυγκίνητον—παρουσιάζει καὶ μερικὰ
διπλωματικά σύννεφα στὸν ὀρίζοντα ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Τουρκίας.
Σιγὰ-σιγὰ ἡ ἀνησυχία ὄλο καὶ μεγαλώνει. Ἡ Τουρκία ζητεῖ ἐπι-
μονα νὰ τῆς δώσουμε πίσω τὰ Ἑλληνικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, καὶ
πρῶτα τὴ Χίο καὶ τὴ Μυτιλήνη (¹). Προετοιμάζεται γιὰ πόλεμον,
ἀναδιοργανώνει τὸ στρατό της καὶ τὸ ναυτικό της καὶ ἀρχίζει
συστηματικά—τάχα ἀνεπίσημα—τοὺς ἐξωντικοὺς διωγμοὺς κατὰ
τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἐξοῦσαν στὴν Τουρκία, μὲ σφαγές, ἐκτοπισμούς
δολοφονίες, κλείσιμο ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων καὶ μὲ κάθε ἄλλον
εἶδους ἄτιμο μέσον. Μιὰ ἀδρόγραμμα εἰκόνα γιὰ τοὺς διωγμοὺς
ἐκείνους καὶ γιὰ τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν μᾶς ἔδωσεν ὁ Κώστας
Πολίτης στὸ ἐνδιαφέρον βιβλίον ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸ μεγαλομάρτυ-
ρα Μητροπολίτη τῆς Σμύρνης Χρυσόστομο (²).

(1) Τὰ Δωδεκάνησα, ποὺ δὲν ἦσαν καὶ δὲν εἶνε λιγώτερο Ἑλλη-
νικά, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ τὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἢ Τουρκία γιὰτὶ
τὴν ἐφοβόταν. Γιὰ τὰ Δώδεκα αὐτὰ Ἑλληνικὰ νησιά δὲν ἔχουμε κα-
θαροφανέρωτο Κρατικὸν ἐνδιαφέρον. Θὰ ἦσαν λησμονημένα, ἂν δὲν ἔξα-
κολουθοῦσαν ἕνα ζωηρὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀγῶνα πολλοί, παρὰ πολλοί, πα-
τριῶτες Δωδεκανήσιοι. Πρωτοπόροι τοὺς : ὁ ἀεικίνητος Σκεῦος Ζερβός,
ποὺ δὲν ἐκουράσθη ποτὲ στὴς μεγάλες προσπάθειές του, ὁ καθηγητὴς
Μιχ. Βολονάκης, ὁ Γ. Κακομανώλης, καὶ ἡ «Δωδεκανησιακὴ Νεο-
λαία» μὲ τοὺς : Ι. Μοσχονᾶν, Ἀναστ. Ν. Φράγκον—ἀκούραστον ἰδεολο-
γοαστόλον τοῦ Δωδεκανησιακοῦ ζητήματος—Ε. Πρωτοψάλτην, Α.
Παπανδρέου, Ἰωάννην Παπαμανώλην, Εὐπολυτᾶν, Κυριακίδην, Νικο-
λαΐδην, Παπαδόχην κτλ. Τοὺς ἀγῶνας τῶν Δωδεκανησιῶν, ὅπως καὶ τῶν
Κυπρίων, ὑπεστήριξε πάντα καὶ ὁ Ἀθηναϊκὸς Τύπος—ἐρμηνεύοντας τὸ
λαϊκὸν αἶσθημα—καὶ θερμότερα ἢ σοβαρὰ καὶ πάντα ἐνημερωμένη ἐφη-
μερίς «Ἑστία».

Ὁ Διευθυντὴς τῆς «Ἑστίας», ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἐπεβλήθη
ἡ ἐφημερίς ἦτο ὁ Ἀδωνὶς Κύρου—πατὴρ τῶν σημερινῶν διευθυντῶν
τῆς Ἀχ. καὶ Κ. Κύρου—ὁ ὁποῖος, Κύπριος τὴν καταγωγὴν, εἶχε γνωρί-
σει τὸν καὐμὸ τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλλήνος, καὶ ἐκληροδότησεν ἀνάλογες
ἐθνικὰς παραδόσεις. Ὁ Ἑλληνισμὸς χρωστᾷ πολὺ περισσότερα στὴν
ιδιωτικὴν πρωτοβουλία παρὰ στὸ ἐπίσημον Κράτος, τὸ πάντα καθυστε-
ρημένο !

(²) Κ. Πολίτη «Χρυσόστομος Σμύρνης» Βιβλιοθήκη «Πατρίδος»
1935.

Οἱ Τοῦρκοι ἐπίσημοι πού ἤθελαν νὰ δείχνουν διπλωματικὴ καλοπιστία ἔλεγαν ὅτι ἡ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ ἐγινόνταν ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ὄχλο, γιὰ τὴν τάχα οἱ ὁμοεθνεῖς τους— τῆς Θράκης πού εἶχε περιέλθει στὴν Ἑλλάδα — ἐπιέζοντο, τάχα, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Ὡστερ' ἀπ' τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὴν Συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου εἶχαμε στενὲς σχέσεις μὲ τὴν Ρουμανία, ἡ ὁποία ἤθελε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν εἰρήνην στὰ Βαλκάνια. Ἦσως νὰ ἦσαν δικαιολογημέναι μερικὲς ἐλπίδες σ' αὐτὴ τὴν εἰρήνην.

Πῶς ἐπάνω-κάτω ἦσαν τὰ πράγματα τότε καὶ ποιοὶ ἄνθρωποι ἔπνεαν στὴν Βαλκανικὴν, μᾶς τὸ λέγει καὶ μία σχετικὴ δημοσιογραφικὴ ἔρευνα τοῦ Σπύρου Σίμου ἀνὰ τὰ Βαλκάνια καὶ ἡ ἐντυπώσεις τοῦ ἀπὸ μία ἀκρόασι τοῦ στὸ Βασιλεῖα τῆς Ρουμανίας Καρόλου—πάππο τοῦ σημερινοῦ βασιλέως Καρόλου—πού ἐδημοσιεύθη στὴν «Πατρίδα» στῆς ἀρχὲς τοῦ Μαΐου τοῦ 1914.

* *

Ἡ «Πατρίς» εἰς τὰ Βαλκάνια

Μία συνέντευξις τοῦ βουλευτοῦ κ. Σ. Σίμου

Δι' σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας

Ἀκρόασις παρὰ τῷ Βασιλεῖ Καρόλῳ

(Βουκουρεστίον Μαΐος 1914)

Ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς ἐφημερίδος «Οὐνιβέρσουλ» ἐδημοσιεύθη χθὲς μακρὰ συνέντευξις μετὰ τοῦ παρεπιδημοῦντος ἐνταῦθα βουλευτοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς «Πατρίδος» κ. Σίμου, ἐπὶ τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Βαλκανικῇ καταστάσεως.

Ἐπαφελούμενος, λέγει ὁ συντάκτης τῆς «Οὐνιβέρσουλ» τῆς παρουσίας ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ κ. Σίμου, βουλευτοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς Ἀττικῆς ἐφημερίδος «Πατρίδος», προσώπου δυ' ναμένου νὰ γινώσκῃ ἐκ τοῦ συνέγγυς τὴν πορείαν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος, ἠθέλησα νὰ πληροφορηθῶ παρὰ αὐτοῦ γεγονότα τινὰ ἄτινα ἀπασχολοῦσι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν σχέσε

πρὸς τὰ ζητήματα, ἅτινα ἐκτυλίσσονται νῦν αὐτόθι. «Μετὰ πολλῆς τῆς φυλοφροσύνης ὁ κ. Σίμος ἱκανοποίησε τὴν τὴν ἐπιθυμίαν μου, προβάς εἰς τὰς κατωτέρω πρὸς με δηλώσεις.

»Εὐρισκόμενος ἐν Βραΐλα δι' οἰκογενειακὴν μου ὑπόθεσιν, ἐπεθύμησα νὰ ἐπανίδω τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ρουμανικοῦ Βασιλείου, πρὸς ἣν με συνδέουσι τόσαι ἀναμνήσεις, διότι διῆλθον ἐνταῦθα τὰ καλλίτερα ἔτη τῆς πρώτης μου νεότητος. Καὶ αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν τόσον εὐτυχῇ εὐρισκόμενον ἐν τῇ ὥραίᾳ ὑμῶν—πρωτευούσῃ, ὅσον ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξακριβώσω προσωπικῶς τοὺς δεσμοὺς τῆς διαρκοῦς φιλίας, οὔτινες ἐθεμελίωσαν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας, προὶδὼν τῆς ἐσκεμμένης δράσεως τῶν εὐθυνόντων ἀμφοτέρως τὰς χώρας, εἰς ἣν, ἐπιτρέψατέ μου νὰ τὸ εἶπω συνετέλεσα καὶ ἐγὼ κατάτι διὰ τῶν ἀσθενῶν μου μέσων χρησιμοποιοῦσας τὰς μεγάλας ἀρετὰς τοῦ Ρουμανικοῦ λαοῦ ὡς γνωρίζω καὶ ἐκτιμῶ αὐτάς.

»Με τῇ ἀφορμῇ ταύτῃ ἡδυνήθην νὰ ἔλθω εἰς ἐπαφὴν με τοὺς ὑμετέρους πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ ἔσχον τὴν ὑψίστην τιμὴν νὰ γείνω δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν παρὰ τῇ Α. Μ. τῷ Βασιλεῖ Καρόλῳ, Μονάρχῃ γνωρίσαντι νὰ κατακτήσῃ τὸν θαυμασμὸν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου διὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἡδυνήθη νὰ καθοδηγήσῃ τὰς τύχας τῆς χώρας του.

»Ἡ Α. Μ. ὁ Βοσιεὺς Κάρολος ἔσχε τὴν εὐμένειαν νὰ συνδιαλεθῇ μετ' ἐμοῦ, ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπιδείξῃ μεγίστην συμπάθειαν διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν».

»Ἡρώτησα τὸν κ. Σίμον, εἰς τί ἀποβλέπουσι αἱ ἐπιθεωρήσεις, εἰς ἃς προβαίνει νῦν ἐν Μανεδονίᾳ ὁ κ. Βενιζέλος, οὗτος δὲ μοι ἀπήντησε:

»Μετὰ τὴν συνέντευξιν, ἣν ἔσχετε ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ κ. Βενιζέλου, παρ' οὗ ἐλάβατε τὰς ἐνδιαφερούσας ἐκείνας δηλώσεις, αἵτινες ἐσχολιάσθησαν καὶ ὑπὸ τοῦ ἑνὸς Τύπου ἀνεχώρησεν οὗτος χάριν ἐπιθεωρήσεως εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. Τὸ ταξίδιον τοῦτο ἔχει μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτον τὸ σκοπόν.

Ὁ κ. Βενιζέλος ὑποσχέθη ἤδη κατὰ τὸν παρελθόν ἔτος, ὅτε εὐρίσκειτο ἐνταῦθα, ὅτι θὰ ἐπεσκέπτετο αὐτοπροσώπως τὰ ξένης ἐθνικότητος στοιχεῖα τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τὰ ὅποια παρεσχέθη πλήρης ἐλευθερία ἐνασχίσεως τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἐλευθεριῶν.

Ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ ἣτις ἐγένετο τῷ κ. Βενιζέλῳ ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μερῶν ἐκείνων, μαρτυρεῖ τὴν μεγίστην εὐχαρίστησιν ἣτις ἐπικρατεῖ ἐκεῖ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν καὶ ἡ εὐχαρίστησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ εἰμὴ ὡς ἀπόρρέουσα ἐξ αἰσθήματος εὐγνώμοσύνης διὰ τὰς ἐκ Μακεδονίᾳ ἐγκαταστάθεϊσας ἐλευθερίας.

Αἱ δὲ ἐκδηλώσεις συμπαθείας τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ ἀπέναντι τοῦ κ. Βενιζέλου μαρτυροῦσι πόσον μικρὰν ὑπόστασιν ἔχουσιν αἱ διαμαρτυρίαι τῶν ἐπιστῆμων Τουρκικῶν κύκλων πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, περὶ δῆθεν καταπίεσεων κατὰ τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐπωφελοῦμαι τῆς περιστάσεως ὅπως ὑπόβάλω εἰς τὸν κ. Σίμον τὴν ἐρώτησιν.

—Εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκονται ἐπ' ἐσχάτων αἱ σχέσεις Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Τουρκίας; «Δυστυχῶς δὲν εἶναι ἱκανοποιητικά, μοι ἀπαντᾷ ὁ κ. Σίμος. Δὲν εἶνε αἱ ὑφ' ἡμῶν ἐπιθυμηταὶ σχέσεις διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας καὶ τὴν συναψιν σχέσεων φιλίας διάρκεστέρας ὅπως καὶ ὁ κ. Βενιζέλος σᾶς εἶπεν. ἡμεῖς δὲν ποθοῦμεν εἰμὴ νὰ ἔχωμεν εἰρηνικὰς σχέσεις καὶ φιλικὰς μὲ ὅλα τὰ περίξ ἡμῶν Κράτη, ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀσχοληθῶμεν ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν. Ὑπέστημεν ἱκανὰς θυσίας εἰς αἷμα, ὥστε νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων. Δὲν ἐννοοῦμεν ὅμως ὅπως παραβλαβῶσιν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ ὑπὸ τοῦ πολέμου κηθέντα καὶ τῇ ἀποφάσει τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κατακυρωθέντα ἡμῖν δίκαιο ἐν ζητήματι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐσμὲν ἐτοιμοὶ νὰ ὑπερασπίσωμεν δι' ὅλων τῶν μέσων τὰ δικαιώματα ταῦτα, ὅσας δὴποτε θυσίας καὶ ἂν ἀπῆται τοιαύτη τις δρᾶσις. Ἡ ἀπάντησις τῆς Τουρκίας ὅπως παραχωρηθῶσιν αὐταὶ αἱ νῆσοι Μιτυλήνη καὶ Χίος δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἱκανοποι-

ηθῇ καὶ ὅλα τὰ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο διαβήματα εἰσὶ μάταια.
— Εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται τὸ ζήτημα τῆς Ἑπείρου;
ἐρωτῶ τὸν κ. Σίμον.

« Ἐγένετο μεγάλη ἀδικία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἐδόθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἡ Ἑπείρος, ἐπαρχία ἀγνώως Ἑλληνική, ἐξ ἧς κατὰγονται οἱ ἐπιφανέστεροι ἄνδρες τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἡμῶν ὅπως μὴ διαταραχθῇ ἡ Βαλκανικὴ εἰρήνη ὑπέστημεν τὴν θυσίαν ταύτην καὶ συνεπείς εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἐδώκαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπεσύραμεν τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐξ Ἑπείρου πρὸ 60 ἡμερῶν.

Ἐπηκολούθησαν κατόπιν ἐν Ἑπείρῳ ἐσωτερικαὶ μάχαι. Σὰς βεβαίῳ ὅτι αὐταὶ δὲν ἦσαν εἰ μὴ τὰ ἀκόλουθα τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος τῶν 200 καὶ πλέον χιλιάδων Ἑλλήνων, οἵτινες ἔβλεπον ἑαυτοὺς ἀποσπωμένους ἐκ τῆς μητρὸς πατρίδος. Ὁ κ. Βενιζέλος προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ ματαιώσῃ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη, καὶ τὸ μέλλον θὰ δικαιώσῃ τὴν εἰλικρινῇ πολιτικὴν τοῦ μεγάλου τούτου Ἑλλήνος πολιτικοῦ ἀνδρός. Ἀλλ' ἐὰν ἡμεῖς ἐτηρήσαμεν τὰς ὑποχρεώσεις, αἷς ἀνελάβομεν, δὲν προσηνέχθη ὁμως τοιοῦτοτρόπως ἀπέναντι ἡμῶν τὸ νέον Ἀλβανικὸν Κράτος. Εἰς ἐκ τῶν ὄρων, οὓς ἐπεβάλομεν καὶ ὅστις ἐγένετο δεκτός, εἶναι ὅπως οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀλβανίας ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν εκπαιδευτικῶν ἐλευθεριῶν, αἷς ἡμεῖς παρεχωρήσαμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολίτας ἄλλων ἐθνικοτήτων, εἰς τὰς νεωστὶ προσαρτηθεῖσας ἐπαρχίας. Οὐτε μέχρι σήμερον ὁμως αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἐξετελέσθησάν. Ἐλπίζω ἐν τούτοις ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ δικαίου τῶν Ἑπαιρωτῶν θὰ κατασχίσῃ καὶ τὸ Ἀλβανικὸν Κράτος θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ παραχωρήσῃ τὰ αἰτούμενα. Ἐλπίζομεν ὅτι τότε θὰ ἐξαλειφθῇ οἰαδήποτε διαφορὰ καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχῃ ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀλβανίας, περὶ τῆς δημοιουργίας τῆς ὁποίας θεωρεῖ αὐτὴν εὐτυχῇ, εἰλικρινῇ φίλην».

* *

Ἡ Τουρκία—χωριστὰ ἀπὸ τῆς διπλωματικῆς τῆς φιλίας—ἐργαζόταν ἐπίμονα γιὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν Ἑλλάδα, νὰ δεχθῇ τῆς ἀξιώσεις τῆς. Πρώτῃ τῆς φροντίδα ἦταν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὑπερο-

πλία στη θάλασσα. Μὲ αὐτὴ θὰ εἶχε τὸ σοβαρώτερο. . . διπλωματικὸν ἐπιχειρημα. Καὶ τὴν ἀπέκτησε. Ἀγόρασε—ὕστερ' ἀπὸ πολλὰς μυστικὰς ἐνέργειες— τῆς ὁποῖας δὲν ἐπῆρε χαμπάρι ἡ διπλωματία μας—ἀπὸ τὴν Βραζιλιανὴν Κυβέρνησι τὸ μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ θωρηκτὸ «Ρίο-Τζανέιρο» ποὺ τὸ ὠνόμασε **Σουλτάν-Ὅσμαν**. Μεσίτης γὰρ τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ τοῦ θωρηκτοῦ ἦταν κατὰ σύστασι τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολι,—ὁ Σέρ Πάρκερ, υἱὸς τοῦ Λόρδου Πάρκερ καὶ ἀπόγονος τοῦ γνωστοῦ Ναυάρχου Πάρκερ ποὺ ἔκαμε τὸν Ἀποκλεισμὸ τῆς Ἑλλάδος στὰ 1850, τότε μὲ τὸ κομικοτραγικὸ ἐπεισόδιον τοῦ Δὸν Δαβίδ Πατσιφίκου. Ὁ Σέρ Πάρκερ τοῦ 1914 ἦταν προμηθευτὴς γαιανθράκων τῆς Τουρκίας. Μὲ τὸ ἀζημίωτο ἔγινε καὶ προμηθευτὴς τοῦ θωρηκτοῦ—καὶ θωρηκτοῦ σπουδαίου.

* * *

Στὴν Ἑλλάδα ὅλοι φυσικὰ ἀνησυχήσαμε μὲ τὴν τρομερὴ ἐκείνη εἶδησι. Ἡ Κυβέρνησις παρήγγειλε στὰ Γερμανικὰ Ναυπηγεῖα «Βούλκαν» ἓνα μεγάλο θωρηκτὸ 20.000 τόννους. Γιὰ τὴν πληρωμὴ του ἔγιναν καὶ ἔρανοι καὶ εἰσφορὰς καὶ προπαγάνδα—ὅπως γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ ἐγινόνταν καὶ στὴν Τουρκία—. Ἐγινε καὶ δημόσιο θέαμα μὲ εἰσηγήρια καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» ὅταν τότε ἐμπῆκε στῆς Δεξαμενὲς τοῦ Πειραιῶς γιὰ καθάρισμα!

Τὸ νέο μας θωρηκτὸ θὰ ὠνομαζόταν «Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος» ὕστερα ἔγινε σκέψις νὰ ὀνομασθῇ «Σαλαμίς». Ὡραῖα καὶ ξένουσιαστικὰ σχέδια.

Ναί, ἀλλὰ ὁ ἔχθρὸς ἦταν ἑτοιμος. Ἡ Τουρκία ἐτοιμάζεται νὰ παραλάβῃ τὸν «Σουλτάν Ὅσμαν». Τὸ πλοῖο ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν στὰ Εὐρωπαϊκὰ ὕδατα. Ἐπῆγε στὴν Ἀγγλία—στὰ Ναυπηγεῖα Βίκερς—γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸν ὅπλισμό του! Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐγινόταν ὅλο καὶ πιὸ θρασύτερη στῆς ἀπαντήσεις της. Ἡ διπλωματικὴ διαπραγματεύσεις ποὺ ἐδέχθη νὰ κάμῃ μαζύ της ὁ Ἑλ. Βενιζέλος—πρῶτα μὲ ἀντιπροσώπους τοὺς Ἀλ. Ζαῖμη καὶ Ν. Πολίτη—καὶ μετὰ καὶ ὁ ἴδιος, ἐσταμάτησαν, καὶ ἀπὸ ἄλλα γενικώτερα γεγονότα.

Ἡ Ἑλλὰς ἔσπευσε τότε νὰ ἀγοράσῃ τὰ δύο Ἀμερικανικὰ θωρηκτὰ «Ἰνταχ» καὶ «Μισισσιππὴς» καὶ τὰ Μετωνόμασεν «Λῆμνο»

καὶ «Κιλίκis». Τὴν ἀγορὰ τῶν θωρηκτῶν αὐτῶν ἔκαμεν μ' ἐπιτυχεῖς ἐνέργειες στὴν Βασιγκτῶνα ὃ τότε πρέσβυς μας Βοῦρος καὶ ὃ πλωτάρχης Πελοπίδης Τσουκαλαῖς, ποῦ εἶχε σταλεῖ ἐκεῖ. Μετὰ ἀγόρασε καὶ τὸ ἐλαφρὸ καταδρομικὸ «Ἑλλη» Ἐτοιμαζόταν καὶ γιὰ ἄλλα. Εἶχε παραγγελθῇ καὶ ἄρχισε νὰ ναυπηγῇται καὶ ἓνα καταδρομικὸ μας 5600 τόννους, καὶ εἶχε ὀνομασθῇ «Ναύαρχος Κουντουριώτης».

Στὸ μεταξὺ ὁ Στόλος—ὁ «Ἀβέρωφ», τὰ παληὰ θωρηκτὰ καὶ πολλὰ ἐλαφρὰ σκάφη ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κουντουριώτη ἔκαναν γυμνάσια καὶ ἐπιδείξεις στὰ Τουρκικὰ παράλια μὲ βάσι—πάλι—τὸ Μοῦδρο. Ἀλλὰ τὴν ὑπεροπλία τὴν εἶχε πάντα τότε ἡ Τουρκία. Ὁ «Σουλτάν—Ὁσμάν» ἐρχόταν. Ὡστε ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔμενε ἐκτεθειμένη στὸ ἔλεος τῆς Τουρκίας; Θὰ ἐρχόταν ἓνα ὥραϊο πρωτ' λοιπὸν ὁ «Σουλτάν—Ὁσμάν» στὸ Φάληρο—ὅπως περὶ—που ἐπῆγε τὸ «Χαμηδιέ» στὴ Σύρα—καὶ θὰ ἔκανε μὲ τὰ κανόνια τοῦ στόχτη τὸν Πειραιᾶ, τὴν Ἀθήνα καὶ ὅλα τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῶν «εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων!»; Ἦταν τρομερό. Ὅσο καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ὑπελόγιζε σὲ διπλωματικὰς ὑποστηρίξεις, εἶχε πάντα τῆς ἀνησυχίας της, καὶ δικαιολογημένες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς περισσότερες.

Κάποια ἀπ' τῆς ἀνήσυχες ἐκεῖνες ἡμέρες παρουσιάσθη στὸν Πρωθυπουργὸ Βενιζέλο ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης καὶ τοῦ εἶπε :

—Κύριε πρόεδρε! Ἐσκέφθηκα καὶ ἀπεφάσισα κάτι γιὰ νὰ ἀποτρέψουμε τὸ κίνδυνο—καὶ ἔχω μαζὺ μου συμφώνους πολλοὺς διαλεχτοὺς ἀξιωματικούς.

—Δηλαδή;

—Θὰ πάρω δυὸ—τριὰ ἀντιτορπιλικὰ μὲ ἀποφασισμένα πληρώματα καὶ ἀξιωματικούς καὶ θὰ τορπιλλίσω μιὰ νύχτα τὸ Τούρκικο θωρηκτὸ ἄμα μπῆ στὴ Μεσόγειο γιὰ νὰ πᾶν στὴν Πόλη.

—Μὰ εὐρισκόμεθα διπλωματικῶς εἰς ὁμαλὰς εἰρηνικὰς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν. Τοῦ παρετήρησεν ὁ Πρωθυπουργός.

Καὶ ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἀπήντησε μὲ τὴν ἴδιαν ἀποφασιστικότητα.

—Τώρα, ναὶ εὐρισκόμεθα. Ἄμα τῆς βουλιάξουμε τὸ καράβι θὰ μᾶς κηρύξῃ τὸν πόλεμο. Ἀλλὰ θὰ ἔχουμε τὴν ὑπεροπλία

κατὰ θάλασσαν πάλι. Καὶ δὲν τὴν φοβούμεθα. Τὸ σχέδιόν μου αὐτὸ πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ. Εἶμαι ἀποφασισμένος.

Ἐπρόλαβεν ὁμοῦς ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος. Ἡ Ἀγγλία δὲν ἐπέτρεψε τότε νὰ φύγῃ κανένα πολεμικὸ πλοῖο, μὲ ὁποιαδήποτε ξένη σημαία ἀπὸ τὰ Ναυπηγεῖα τῆς καὶ τοὺς λιμένες τῆς. Κατέσχε καὶ τὸν «Σουλτάν Ὀσμάν». Οἱ Τοῦρκοι ἐθρόνησαν γιὰ τὴν τρομερὴ τους ἀπώλεια. Τὴν ἡμέρα πού κατέπλεε στὸ Φάληρο τὸ θωρηκτὸ μας «Ἀῆμος» ἦλθε καὶ ἡ εἶδησις ὅτι ἡ Ἀγγλία κατέσχει τὸ Τουρκικὸ πολεμικόν.

Ἐφαινόταν ἀλήθεια ἐκεῖνο πὺν εἶχεν εἰπῇ στὴν Βουλὴ λίγον καιρὸ πρὶν ὁ στρατηγὸς καὶ πολιτευτὴς Μεσσηνίας Κ. Κουμουνδοῦρος. «Ὁ Θεὸς ὑπῆρξε σκανδαλωδῶς Φιλέλλην».

*
* *

Ἡ χαρὰ μας ὁμοῦς δὲν ἐβάστηξε πολὺ. Ἡ ὁ θεῖς φιλελληνισμὸς εἶχε μειωθῇ ἢ κάποιο πρόσκαιρο ρουσφετάκι εἶχε πετύχει καὶ ὁ Μωάμεθ!

Σὲ λίγο πάλι νέα ὑπεροπλία τῆς Τουρκίας κατὰ θάλασσαν.

Ἡ Γερμανία τῆς χαρίζει δύο καινούρια καὶ γρήγορα θωρηκτά, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου εὐρέθησαν στὴ Μεσόγειο. Ἦταν τὰ περίφημα πολεμικὰ Γκαϊμπεν καὶ Μπρεσλάου Τὸ «Γκαϊμπεν» : Κατασκευῆς 1912. Ἐκτόπισμα 23000 τόνους. Ταχύτητα 28 μίλλια. Θώρακας 20 ἑκατοστά. Κανόνια 25. «Μπρεσλάου» ναυπηγήσεως τοῦ 1911. Ἐκτόπισμα 4600 τόννοι. Ταχύτης 27 μίλλια τὴν ὥρα. Θώρακας 12 ἑκατοστά. Κανόνια 14. Τορπιλλοβλητικοὶ σωλήνες 2.

Τὰ δύο αὐτὰ πλοῖα πὺν εὐρέθησαν μὲ τὴν κήρυξι τοῦ πολέμου ἔξω ἀπὸ τὴ Σικελία, ἔφυγαν κρυφὰ ἀπὸ ἐκεῖ—μὲ δισύθυνοι πρὸς τὸ Αἰγαῖον, γιατί... ὁ Ἀγγλικὸς στόλος δὲν εἶχε ἀναλόγου τύπου πολεμικὰ γιὰ νὰ τὰ καταδίωξῃ ἀποτελεσματικὰ—Ἀνδρακεύουν στὰ ἀνοιχτὰ ἔξω ἀπὸ κάποιο νησὶ τῶν Κυκλάδων, ἀπὸ τὸ περίφημο Γερμανικὸ φορτηγὸ «Μπόγαμπος» πὺν μὲ ψεύτικα μέσα πῆρε κάρβουνα μὲ ἄδεια τοῦ Βενιζέλου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, στῆς 12—13 Αὐγούστου καὶ μπαίνουν

στά Δαρδανέλλια. Πάλι ἡ Ἑλλάς θὰ ἦταν στὴ διάκρισι τῆς Τουρκίας;

Σὲ λίγο ἔφθασαν καὶ τὰ Ἑγγλέζικα πολεμικά. Ἐξω ἀπὸ τὴ Ἀῆ-
μνὸ—τὸ γνωστὸ τοῦ Μούδρου, ἔπλεε ὁ Π. Κουντουριώτης μὲ τὸν
«Ἀβέρωφ» καὶ μοῖρα ἀπὸ ἐλαφρὰ σκάφη.

Εἰδοποιεῖ καὶ ἔρωτᾷ—μὲ πρωτοβουλία δική του πάντα ὁ
Κουντουριώτης τὸν Ἄγγλον Ναύαρχο.

—Θέτετε στὴ διάθεσί μου μερικά πλοῖα σας γιὰ νὰ μπῶ μ' αὐτὰ καὶ μὲ τὰ δικά μου στὰ Δαρδανέλλια καὶ νὰ δοκιμάσω νὰ τορπιλλίσω τὰ Γερμανικά;

—Ὁ Ἄγγλος Ναύαρχος ἀπαντᾷ.

—Δὲν δυνάμεθα νὰ καταδιώξωμεν, διότι δὲν ἔχομεν σχετικὰς διαταγὰς.

Ὁ Ἄγγλος αὐτὸς Ναύαρχος, ὅμως, ποὺ ὄχι δὲν ἄκουσε τὸν Κουντουριώτη, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔκαμε τίποτε, ἀνεκλήθη ἔπειτα καὶ παραπέμφθη στὸ Ναυτοδικεῖο ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ναυτικῶν τῆς Ἀγγλίας.

«F a i l a s i y p e n s e r»

* * *

Τώρα πιά δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ μόνον ἡ Τουρκία. Εἶναι στὴ μέση καὶ ἄλλο ζήτημα. Ὁ Αὐστριακὸς στρατὸς προχωρεῖ μέσα στὴ Σερβία. Ἡ Βουλγαρία ζητεῖ εὐκαιρία καί νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τοὺς γείτονάς της τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Ἀντὰν προσκαθεῖ νὰ τὴν πάρῃ μὲ τὸ μέρος της καὶ τῆς προτείνει ἀνταλλάγματα. Ἀλλὰ δὲν κατορθώνει τίποτε. Οἱ Βούλγαροι ἀφοῦ εἶναι φυσικὰ ἐχθροὶ τῶν Σέρβων, γιὰ τὴν περίστασι ἐκείνη εἶναι φίλοι τῶν Αὐστρογερμανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν νὰ καταλάβουν ὅλη τὴ Βαλκανικὴν χερσόνησο—Νὰ φθάσουν ὡς τὰς Ἀθήνας!

Ὁ Γερμανὸς Στρατάρχης Μάκενσεν βαδίζει πρὸς νότον. Ἡ Βουλγαρία ἐτοιμάζεται. Ἐναντίον ποίου; Ἐναντίον τῆς Σερβίας καὶ τῶν φίλων της. Ἡ Ἑλλάς συνδέεται μὲ συμμαχία μὲ τὴ Σερβία. Τὴν κοινὴ γνώμη στὴν Ἑλλάδα τὴ θεωροῦν γιὰ φιλικὴ πρὸς τὴ Ἀντὰν. Στὰς Ἀθήνας ἡ προπαγάνδης ὀργιά-

ζουν. Ὁ κακόπιστος Μάκεντζυ γιὰ λογαριασμὸ τῆς Ἀντάντ. Ὁ ἀπαίσιος Βαρῶνος Σέγκ γιὰ λογαριασμὸ τῶν Γερμανῶν.

Ἡ ἐφημερίδες χωρίζονται σὲ δύο στρατόπεδα. Καὶ ὁ γράφων αὐτὰ τώρα διηύθυνα γιὰ λίγον καιρὸ μετὰ μιὰ ἐφημερίδα, ὄχι ἀκομμάτιστη. Ἦμουν καὶ ἐγὼ τότε ἀπὸ τῆ «χρυσῇ νεολαίᾳ» τῆς ἐποχῆς, πὺ ἐφιλολογοῦσε καὶ ἐδημοσιογραφοῦσε θορυβωδῶς χωρὶς νὰ γράφῃ σπουδαῖα ἔργα καὶ ὠνειρεύετο ὀπουδαῖα πράγματα χωρὶς δρᾶσι συστηματικὴ!

—Θὰ νικήσῃ ἡ Γερμανία μὲ τὴν θαυμαστὴν τῆς ὀργάνωση καὶ τὴ στρατιωτικὴ τῆς πενιθαρχία. Ἐγραφαν ἀπὸ τῆ μιὰ μερίδα—Καὶ ἐτραγουδοῦσαν λιγάκι καὶ τὸ Γερμανικὸ ὕμνο.

Ντόϋτσε Οὔμπερ Χάλες...

—Τὴν τελικὴ νίκη θὰ τὴν καταγάγῃ ἡ Ἀντάντ μὲ τὴν Ἀγγλίαν, τὴ θαλασσοκράτειρα.

Ἀπαντοῦσαν ἀπὸ τὴν ἄλλη—Καὶ ἐτραγουδοῦσαν λιγάκι καὶ τὴν Μασσαλιώτιδα καὶ ἐθυμόνταν καὶ τὸ Ρουζὲ Ντελλίλ.

Ἀλλὸν-ζ-ἀνφὰν ντελλὰ Πατρί...

Μὲ τοὺς πρώτους ἦταν σύμφωνο καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Βασιλέως.

Μὲ τοὺς δευτέρους ὁ Βενιζέλος καὶ οἱ ὁπαδοὶ του. Οἱ ὁπαδοὶ αὐτοὶ στὴν ἀρχὴ ἦσαν μᾶλλον λίγοι—οἱ «ἀφωσιωμένοι». Σιγὰ—σιγὰ ὅμως ὅσο ἐκέρδιζεν ἔδαφος ἡ Ἀντάντ, ἐκέρδιζε καὶ ὁ Βενιζελισμὸς.

* * *

Στῆς 8 Σεπτεμβρίου 1915 ἡ Βουλγαρία ἐκήρυξεν ἐπιστροφὰς. Ὁ πρέσβυς τῆς στᾶς Ἀθήνας ὁ... ἀλησμόνητος Πασσάρωφ, διεβεβαίωνεν ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ νὰ στραφῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος! Ἀλλ' ὁ Πασσάρωφ, χωρὶς νὰ εἶναι σπουδαῖος διπλωμάτης, εἶχε στὸ νοῦ του πάντα τὸ δόγμα τοῦ Ταλλεϋράνδου «Μᾶς χρειάζεται ἡ γλῶσσα γιὰ νὰ κρύβουμε τῆς σκέψεις μας».

Μετὰ δύο ἡμέρες, στῆς 10 Σεπτεμβρίου—ἀπαντοῦσε μὲ ἐπιστράτευσι καὶ ἡ Ἑλλάς.

Στῆς 16 τοῦ ἰδίου μηνὸς οἱ «Σύμμαχοι» (ἡ Ἀντάντ) ἀπεβίβασαν τὰ πρῶτα στρατιωτικὰ τους τμήματα στὴ Θεσσαλονίκη. Ἦθελαν νὰ βοηθήσουν τὴ Σερβία.

Στῆς 20 τοῦ ἰδίου μηνὸς ὁ Βενιζέλος ἔκαμε σοβαρὸς δηλώσεις στὴν Βουλὴ γιὰ τὴν κατάστασι ποὺ ἐδημιουργεῖτο μὲ τὴν ἀπόβασι τῶν Συμμάχων στὴν Μακεδονία. Στῆς δηλώσεις του, ποὺ ἦσαν καὶ διαμαρτυρία γιὰ τὴν παραβίασι τῆς οὐδετερότητός μας, ἔδειξε τὴν συμπάθεια του πρὸς τοὺς Συμμάχους — οἱ ὁποῖοι θὰ ἐνικοῦσαν στὸ τέλος! Ἡ Βουλὴ ἂν καὶ ἀκούσθησαν καὶ ἀντίθετες γ. ὤμες, ἐπεδοκίμασε τὸ Βενιζέλο.

Ἐτέθη ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Ὁ Βενιζέλος ἐπῆρε 143 ψήφους. Ἡ ἀντιπολίτευσις 106. Ἀλλὰ διαφώνησε πάλι μὲ τὸν Βασιλέα καὶ παρητήθη.

Στῆς 25 Σ(β)ρίου ἐσχηματίσθη οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις, μὲ πρωθυπουργὸ τὸν Ἀλ. Ζαῖμη καὶ ὑπουργοὺς τοὺς : Γ. Θεοτόκην, Δ. Γούναρην — ποὺ εἶχε διατελέσει πρωθυπουργὸς λίγον καιρὸ πρὶν— Σ. Δραγούμην, Δ. Ράλλην, Ι. Γιαννακίτσαν κλπ.

Ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη ἔμεινε στὴν Ἀρχὴ ἓνα μῆνα. Στῆς 25 Ὀκτωβρίου ἐσχημάτισε Κυβέρνησι (σὰν οἰκουμενικὴ) μὲ τὰ μέλη τῆς προηγουμένης καὶ μὲ νέους ὑπουργοὺς τοὺς Α. Μιχελιδάκην καὶ — τῶν Ναυτικῶν— τὸ Ναύαρχο **Π. Κουντουριώτη**, τοῦ ὁποῖου τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀνεξαρτησία γνώμης, ἦσαν χρήσιμα γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ τῇ γεμάτῃ πνεῦμα καχυποψίας ἀπὸ παντοῦ—Σ. Σκουλούδης.

Ὁ Κουντουριώτης ἐδέχθη νὰ γίνῃ ὑπουργὸς τότε κατὰ παράκλησι τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος, τοῦ εἶχε εἰπῇ φιλικά.

—Δέξου ἀγαπητὲ Ναύαρχε, ἡ παρουσία σου εἶναι χρήσιμος.

—Δὲν θὰ μπορέσω νὰ μείνω πολὺ, Μεγαλειότατε.

—Ὅσο μπορέσης...

Ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ μείνῃ πολὺ. Οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐξέθεταν γιὰ τὸ κάθε ζήτημα τῆς ἀπόψεως τους μὲ τὴν προϋπόθεσι ὅτι θὰ νικήσῃ ἡ Γερμανία.

«Ἐρχεται ὁ Μάκενσεν» ἔλεγαν ἡ ἐφημερίδες. Τὸ ἴδιο πνεῦμα ἐπικρατοῦσε στὰ ὑπουργικὰ Συμβούλια. Ὁ Κουντουριώτης ὑπεστήριζε τὴν ἀντίθετη ἄποψι, ἐπιμένοντας στῆς προβλέψεις του, ὅτι

θὰ νικήσῃ ἡ 'Αντάντι. Ἄρχισε νὰ διαφωνῇ μὲ τοὺς συναδέλφους του. Ἀραίωσε νὰ πηγαίνῃ καὶ στὰ Ὑπουργικὰ Συμβούλια.

Μιὰ ἡμέρα τοῦ τηλεφώνησε ἀπὸ τὸ Σπῆτι τοῦ Σκουλούδη, ὁ γραμματεὺς του.

— Κύριε Ναύαρχε, τοῦ εἶπε, σᾶς διαβιβάζω παράκλησιν τοῦ κυρίου Πρωθυπουργοῦ ὅπως προσέλθετε εἰς σημερινὸν ὑπουργικὸν Συμβούλιον τὸ ὁποῖον...

— Σὲ παρακαλῶ. Πές τους ὅτι δὲν πάω πουθενά. Καλὰ θὰ κάμουν νὰ μὲ ἀπαλλάξουν. Αὐτὰ πές τους σὲ παρακαλῶ καὶ ἀφήστε με ἥσυχον στὸ σπῆτι μου.

Τὸ Κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης

Ἄλλὰ δὲν ἐκάθισε ἥσυχος καὶ ἀμέριμνος, ὅπως εἶπε στὸ θυμὸ του ὁ Κουντουριώτης.

Ἦλθε ἡμέρα ποὺ ἐξηγέρθη ἡ συνείδησίς του, ὅταν ἐσχημάτισε τὴ γνώμη ὅτι ἡ Πατρίδα ἐκινδύνευε ἀπὸ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς. Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι εἶχαν γίνῃ σύμμαχοι μὲ τῆς «Κεντρικῆς Αὐτοκρατορίας», ποὺ ἀπειλοῦσαν τὴν Ἑλλάδα.

Στὴ Θεσσαλονίκη πολλοὶ ἐγκριτοὶ ἀξιωματικοὶ μὲ μερικὸ στρατὸ ποὺ εἶχαν μαζὺ τους ἐσχημάτισαν τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης, καὶ ὠργάνωναν δυνάμεις γιὰ νὰ υπερασπίσουν τὴν ἀκεραιότητα τῆς πατρίδος. Ὁ Βενιζέλος στὰς Ἀθήνας, ἐργαζόταν νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ. Ὑπέβαλε στὸ Βασιλεῖα τὰ τρία ἱστορικά ὑπομνήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὑπεστήριζε τὴν ἔξοδο τῆς Ἑλλάδος ἀπ' τὴν οὐδετερότητα.

Ἡ Κοινὴ Γνώμη διατελοῦσε σὲ ἐκνευρισμό. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπιεζόταν καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ἔτσι δὲν εἶχεν ἀνεπηρέαστη γνώμη γιὰ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, ποὺ ἐποθοῦσε.

* *

Στῆς 15 Αὐγούστου 1916, ὠργανωμένο καλὰ ἀπὸ πρῶν, ἔγινε ἓνα ὀγκῶδες καὶ ἐπιβλητικὸ Συλλαλητήριο τοῦ λαοῦ. Διέσχισε μὲ βοή καὶ ἀλαλαγμοὺς τοὺς κεντρικοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ ἔ-

φθάσε εμπρός στο σπίτι του Ἐλευθερίου Βενιζέλου (γυνίαν Πανεπιστημίου καὶ Λυκαβητταῦ). Ἀπὸ τὸν ἐξώστη τῆς οἰκίας του ἐξαφώνησε ζωηρὸ λόγο ὁ Βενιζέλος καὶ ἐνεθουσίασε τὰ πλήθη, τὰ ὅποια ἐξητωκραύγαζαν ὑπὲρ τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν οὐδενεργότητα καὶ ὑπὲρ τῶν Ἀγγλογάλλων. Ὅμάδες ἀπὸ τοὺς διαδηλωτὰς ἐκείνους ἐπέρασαν καὶ κάτω ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη καὶ ἐξητωκραύγασαν ζωηρά.

Ἡ ἀντιβενιζελικὴ ἐφημερίδα ἔγραφαν τὴν ἄλλη ἡμέρα δυσμενῆ σχόλια γιὰ τὸ Συλλαλητήριο, καὶ τὰ ἄτομα ποὺ εἶχαν λάβει μέρος σ' αὐτό, τὰ ὅποια ἐλογάριαζαν ὡς 5-6 χιλιάδες.

Ἡ ἐφημερίδα ἡ ἀντίθετος—ἀντικυβερνητικὴ τότε—τὸν κόσμον ποὺ τὸ συνεκρότησε τὸν ἀνεβίβαζαν ἐπάνω-κάτω στὸν μισθὸ πληθυσμὸ Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ περιχώρων!

* * *

Ἡ «Ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης» στὴ Θεσσαλονίκη εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἐνίσχυσι. Τὸ ἔργο τῆς ἦταν δύσκολο.

Ὁ Βενιζέλος—ποὺ ἕως τώρα τὸ ὑπεστήριζε ἡθικὰ—ἀποφασίζει νὰ τὸ βοηθήσῃ μ' ὅλες του τῆς δυνάμεις. Ἀπορραΐζει νὰ τεθῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῇς σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν κίνησι. Ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Τὸ μαθαίνει αὐτὸ ὁ Κουντουριώτης καὶ ἐκδηλώνει συγκινημένος τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῇ τὸ Βενιζέλο. Τὴν ἴδια ἡμέραν γίνεται ἡ συνάντησίς τους.

—Ἀγαπητὲ Ναύαρχε ἡ Πατρις κινδυνεύει. Φεύγω γιὰ νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ὁ Κουντουριώτης ἔμεινε σιωπηλὸς λίγες στιγμὲς καὶ μετὰ πιάνοντας τὸ χέρι τοῦ Βενιζέλου τοῦ λέγει.

—Εἶμαι μαζί σου, διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Κουντουριώτης διατελοῦσε τυπικὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Βασιλέως ὡς Γενικὸς ὑπασπιστής του, καὶ τὴν ἄλλη ἡμέραν ἔγραψε στὸ Βασιλεῖα ἐπιστολὴν μὲ τὴν ὅποια τοῦ ὑπέβαλλε τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τὸ ἀξίωμα.

Τὸ πρῶτ' τῆς 13 Σεπτεμβρίου 1916 πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ κίνησις τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Κουντουριώτης κατέβηκαν μ' αὐτοκίνητα στὸ Φάληρο, ἐμπήκαν στὴν «Ἑσπερία» πρὸς τοὺς ἐπερίμενε στὸν ἀιμό, μὲ τὴν ἀιμάκατο τοῦ Γαλλικοῦ θεωρηκτοῦ Μπρουϊξ καὶ ἔφυγαν γιὰ τὴν Κρήτη ἀκολουθοῦμενοι καὶ ἀπὸ πολλοὺς — ἀπὸ τοὺς κορυφαίους — τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Μαζὺ μὲ τὴν «Ἑσπερία» ἔφυγε καὶ ὁ «Ἀτρόμητος» μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Βενιζέλου. Ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους πολιτικοὺς *κ.λ. πρὸς ἔφυγαν μαζὺ μὲ τὸν Βενιζέλο* καὶ τὸν Κουντουριώτη ἦσαν οἱ: Ἀθ. Μιαούλης πλοίαρχος Β. Ν. πρῶην ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ Πολιτευτῆς Ὑδρας, ἀντιναύαρχος Π. Γκίνης, Πολιτευτῆς Σπετσῶν, Ἑμμ. Ρέπουλης, Ἀπ. Ἀλεξανδρῆς, Α. Μιχαλακόπουλος, Ι. Τσιριμῶκος, Γ. Καφαντάρης, Γ. Ἀβέρωφ Πολιτευτῆς Εὐβοίας Μ. Νεγρεπόντης Πολιτευτῆς Ἀττικοβιωτίας, Σ. Σῆμος Ἰδιοκτῆτης καὶ Δ)τῆς τῆς «ΠΑΤΡΙΔΟΣ» καὶ Πολιτευτῆς Ἰωαννίνων, Θ. Σοφούλης Πολιτευτῆς Σάμου, Κ. Μελάς Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηναίων καὶ Πολιτευτῆς Ἰωαννίνων, Π. Ἀραβαντινὸς Πολιτευτῆς Ἀργολιδοκορινθίας, Α. Ἑμπεριρικός Πολιτευτῆς Κυκλάδων, Περ. Καραπάνος Πολιτευτῆς Ἰωαννίνων. Ἐπίσης μὲ τὴν ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν τοῦ Βενιζέλου ἀνεχώρησαν: ὁ Κλ. Μαρκαντωνάκης καὶ ὁ Γ. Μελάς τέως γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ Ἑμπεριρικός ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Βενιζέλου ὁλόκληρον τὸν Ἑμπορικόν του Στόλον.

* *

Οἱ ἐπίσημοι ἀντιβενιζελικοὶ κύκλοι ἀνησύχησαν ἀκόμη πρὸ πολὺ, ὅταν ἔμαθαν ὅτι μαζὺ μὲ τὸ Βενιζέλο ἔφυγε καὶ ὁ Κουντουριώτης, γιὰ τὸ Κίνημα. Γιατὶ στὴν ἐπιβολὴ τοῦ Βενιζέλου προσετίθετο καὶ τὸ κῦρος τοῦ δοξασμένου Ναυάρχου τῶν Βαλκανικῶν πολέμων.

Ἡ Φιλελευθέρες ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἀνέγραφαν τὴν εἴδησι μὲ τίτλους κτυπητοὺς.

«Ἡ Ἐθνικὴ *Διανδρεία*» ἀνεχώρησε διὰ Κρήτην.»

Ἦτο τότε ἀκόμη *Διανδρεία*. Κατόπιν προσεχώρησε στὸ κίνημά

καὶ ὁ Στρατηγὸς Π. Δαγκλῆς, καὶ ἔτσι Κυβέρνησις τοῦ Κινήματος ἔγινε ἡ ἱστορικὴ *Τριανδρία*, τὴν ὁποίαν ὕμνησε καὶ ἡ λαϊκὴ μουσα μὲ πλῆθος ἀπειρόκαλα τραγούδια ποὺ εἶχαν πάντα κατακλεῖδα τό :

Οἱ Σωτῆρες μας οἱ τρεῖς
Βενιζέλος, Κουντουριώτης καὶ Δαγκλῆς.

Ὅταν τὰ πλοῖα τῆς Διανδρίας ἔφθασαν στὴν Κρήτη, ὁ λαὸς τῆς νήσου τῆς ἔκαμε ἐνθουσιώδη καὶ πανηγυρικὴ ὑποδοχή.

Ὅταν στὴ Σούδα, ἐπλησίασαν μὲ τῆς πρώτες βάρκες τὴν «Ἑσπερία» οἱ ἐγκριτώτεροι ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τοῦ τόπου καὶ εἶδαν τὸ Βενιζέλο κοντὰ στὴν σκάλα τοῦ πλοίου, τὸν ἐρώτησαν.

— Ἐμάθαμε Κύριε Πρόεδρε ὅτι ἔρχεται μαζί σας καὶ ὁ Ναύ-αρχος Κουντουριώτης. Εἶναι ἀλήθεια ;

— Μάλιστα, μάλιστα. Τοὺς εἶπεν ὁ Βενιζέλος μὲ χαρά. Ἐλάτε ἐπάνω νὰ τὸν χαιρετήσετε. Σᾶς περιμένει !

Μιὰ ἔντονη ὁμαδικὴ ζητωκραυγὴ ἦταν ἡ ἀπάντησι στὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ Βενιζέλου.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ «ΔΙΑΝΔΡΙΑΣ»

Στῆς 16 Σεπτεμβρίου 1916 ὁ Βενιζέλος καὶ ὁ Κουντουριώτης ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴ «Διανδρία» τοῦ Κινήματος ἔστειλαν ἀπὸ τὰ Χανιά στὴν Ἐπιτροπὴ Ἑθνικῆς Ἀμύνης στὴ Θεσσαλονικὴ τὸ πρῶτον ἔγγραφο γιὰ τὴ συγκρότησι τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

«Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι ὁ Κρητικὸς λαὸς συνελθὼν προχθὲς εἰς Πάνδημον συλλαλητήριον ἔνοπλον ἐνταῦθα καὶ ἀπεφάσισε ὅπως ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας τοῦ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος ἐψήφισε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ ἑξῆς.

Συγκροτεῖ προσωρινὴν Κυβέρνησιν ἐκ τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου καὶ Παύλου Κουντουριώτη ἀντιναυάρχου,

οὓς ἐξουσιοδοτεῖ νὰ προσλάβωσι καὶ τρίτον μέλος αὐ-
τῆς, ἀναθέτει δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ταύτην, ὅπως διὰ
πάσης θυσίας καὶ δι' ὧν μέσων ἠθελεν ἀποφασίσαι, ἐπι-
διώξει τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Ἐλευθ. Βενιζέλος

Παῦλος Κουντουριώτης

Λίγο ἀργότερα ἐπῆγαν στὴ Θεσσαλονίκη.—Ἡ λεπτομέρειες
εἶναι γνωστές.

Κάθε ἡμέρα ἐπροσχωροῦσαν στὸ Κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης
πολιτικοί, ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοί τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης,
ἐπαγγελματίαι, λαός. Ἡ Ἑλλάδα εἶχε διαιρεθεῖ σὲ δύο Κράτη.
Τὸ Κράτος τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, στὰς Ἀθήνας, καὶ τὸ
Κράτος τῆς Τριανδρίας στὴ Θεσσαλονίκη.

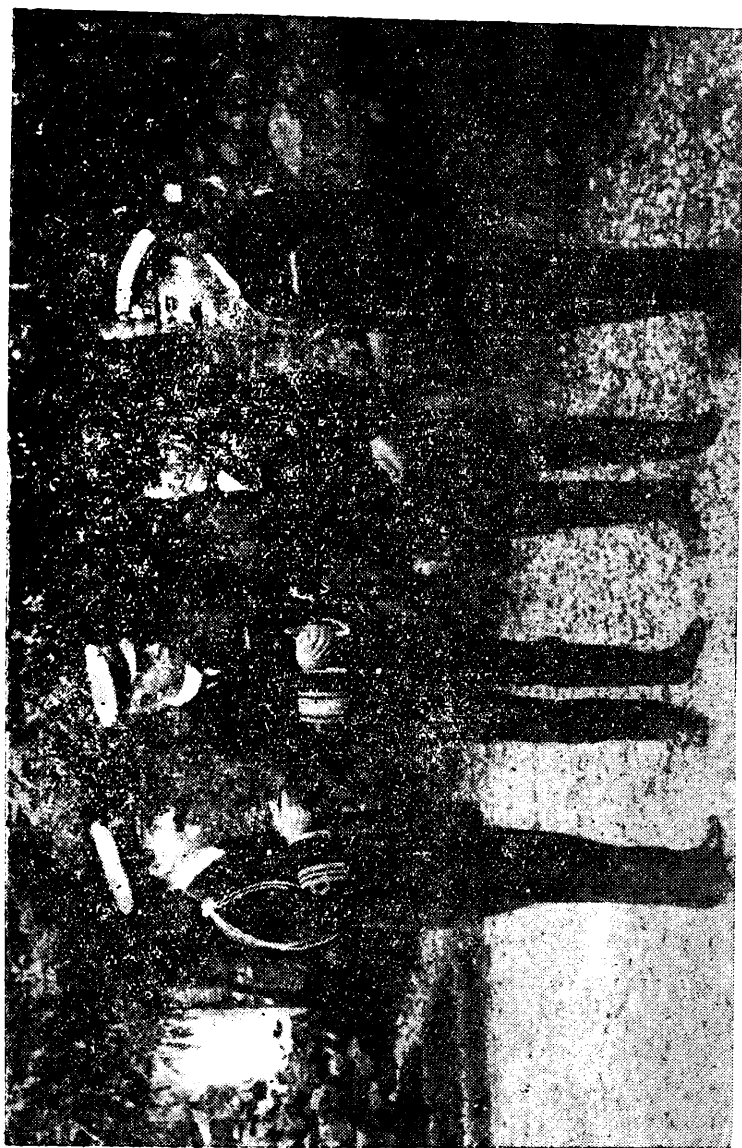
Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐδίστοζαν νὰ προσχωρήσουν
στὸ Κίνημα, γιατί εἶχαν τὴ γνώμη ὅτι λιποτακτοῦντες ἀπὸ τὰς τά-
ξεις τοὺς θὰ ἐγίνονταν ἀρνηταὶ τοῦ ὅρκου τὸν ὅποιον εἶχαν δόσει,
ὅταν κατετάχθησαν, «ὅτι θὰ τηρήσουν τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νό-
μους τοῦ κράτους.»

Γιὰ τοὺς διστάζοντας αὐτοὺς ἀξιωματικοὺς—τοὺς ἀξιωματικοὺς
τοῦ Ναυτικοῦ—ἔστειλῃ μὲ ἐγκύκλιον ὁ Π. Κουντουριώτης μὲ τὴν
ὁποία τοὺς ἐξηγοῦσε καὶ τὴ σημασία τοῦ ὅρκου των καὶ τὰ κα-
θήκοντα ποὺ εἶχαν πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣ ὁποία ἐκινδύνευε ἀπὸ
τοὺς προαιωνίους καὶ τότε καὶ τώρα καὶ πάντα ἐχθροὺς τοῦ
Ἑλληνισμοῦ.

«Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ
Ναυτικοῦ.

Θεσσαλονίκη 14 8)βρίου 1916

«...Ὡς πληροφοροῦμαι, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ
Ναυτικοῦ διατεθειμένον νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν Ἑθνικὸν ἀγῶνα
ἀπέχουσι μέχρις ὥρας νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰς ἡμετέρας τάξεις ἐκ
διαφόρων ἑκαστος ἀγόμενος λόγων. Ἀλλ' ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν
εἶναι οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐπὶ

Εἰς τὸν κήπον τοῦ Κυβερνείου Θεσσαλονίκης τὸ 1916. Ἐξ ἀριστερῶν ἔπρὸς τὰ δεξιὰ οἱ κ.κ. Π. Βούλγαρης, Π. Κουντουριώτης, Ἀθανάσιος Ν. Μιαύλης καὶ ὁ Ι. Κριεζής ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Ναυάρχου. (Φωτογραφία εὐγενῶς παραχωρηθεῖσα ὑπὸ τῆς Μαρίκας Χήρας Ἀθανασίου Μιαούλη).

πλέον καθυστέρησιν τῶν ἀξιωματικῶν. Ἐνεκα τούτου θὰ ἤθελα νὰ ἀνοικνωθῇ εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς ὅλων τῶν κλάδων ὅσοι συναισθάνονται τὴν ἱερότητα τοῦ ἀναληφθέντος ἀγῶνος, ὅσοι διατηροῦν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Ναύαρχόν των ὅστις εἶχε τὴν ὑπερτάτην τιμὴν καὶ εὐτυχίαν νὰ ἡγηθῇ αὐτῶν κατὰ τὰς ἐνδόξους ναυτικὰς ἐκστρατείας τοῦ 1912—1913 ὅτι ὀφείλουν νὰ προστρέξουν εἰς τὰς ἡμετέρας τάξεις ἐν ἀπολυτῷ βεβαιότητι ὅτι προσερχόμενοι πράττουν τὸ καθήκον των καὶ ὥς πατριῶται καὶ ὥς πιστοὶ καὶ φλότιμοι στρατιῶται, κλειόντες τὰ ὦτα πρὸς τὸ ἐπὶ σκοπῷ παραπλανήσεως ἐκφερόμενον ὅτι ἐπιρροὴ εἶναι οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἑθνους. Ὅχι! Ἐπιρροὴ εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τὴν ἐν ᾧ ὥρκισθησαν, κατὰ τὸ ἀρθρον 43 τοῦ Συντάγματος. «Νὰ διαφυλάττουν τὸ Σύνταγμα καὶ διατηροῦν καὶ ὑπερασπίζουν τὴν Ἑθνικὴν τιμὴν καὶ ἀκραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους», καταπατοῦν τὸν μέγα αὐτὸν ὅρκον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν.

Διότι καὶ τὸ Σύνταγμα παρεβίασαν καὶ τὴν Ἑθνικὴν τιμὴν κατεσπύλωσαν καὶ τὴν Πατρίδα παρὰ δώκαν εἰς τοὺς πατροπαράδοτους ἐχθροὺς. Τηροῦντες δὲ ἡμεῖς πάντες ἀκράδαντον τὴν πίστιν πρὸς τὴν Πατρίδα ἐμμένομεν εἰς τὸν ὅρκον ἡμῶν ὥς στρατιῶται καὶ πράττομεν τὸ καθήκον ἡμῶν ὥς Ἕλληνες.

Ἡ τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν ἱερότης εἶναι πρόδηλος καὶ εἰμαι βέβαιος ὅτι πάντες ταχέως θὰ σπεύσουν μεθ' ἡμῶν.

Ἀνελάβομεν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος Ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον μὲ τὴν θείαν βοήθειαν ἠθέλομεν ἀσφαλῶς ἀγάγῃ εἰς αἴσιον πέρας.

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ»

* *

Στῆς 29 Μαΐου 1917—ἡμέρα ἀποφράδα, κάποιος ἄλλης χρονολογίας μακρυνῆς γιὰ κάποιον ἄλλον Κωνσταντῖνον καὶ γιὰ τὸ Ἕθνος τότε—ἐξηναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Τὸν διεδέχθη στὸ θρόνον, ὅχι ὁ νόμιμος διάδοχος, ἀλλὰ ὁ δευτερότοκος υἱὸς του Πρίγκηψ Ἀλέξανδρος.

Στῆς 14 Ἰουνίου (1917) ἡ Τριανδρία διελύθη καὶ ἐσχηματίσθη—ἡ τοῦ ἡλθαν τὰ μέλη της μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τους στὰς Ἀθή-

νας—ἡ πρώτη ἐπὶ Βασιλείας Ἀλεξάνδρου Κυβέρνησις τὴν ὅποian ἀπετέλεσαν οἱ ἑξῆς: Ἐλευθέριος Βενιζέλος Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, Ν. Πολίτης Ἐξωτερικῶν, Ἐμ. Ρέπουλης Ἐσωτερικῶν, Ι. Τσιριμῶκος Δικαιοσύνης, Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης Ναυτικῶν, Κ. Σπυρίδης Ἐθν. Οἰκονομίας Α. Παπαναστασίου Συγκοινωνίας, Μ. Νεγρεπόντης Οἰκονόμικων, Σ. Σῖμος Περιθάλψεως Α. Ἐμπειρῖκος Ἐπισιτισμοῦ, Δημ. Δίγκας τῆς Παιδείας, Α. Μιχαλακόπουλος Δημοσίων Κτημάτων.

*
* *

Ὁ Κουντουριώτης τὴ θητεία του στὴν ὑπηρεσία τῆς Πατρίδος, ἔξω ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὴν ἤθελε καὶ τὴν ἐφантаζόταν σύντομη πιά. Τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1919 ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι—καὶ ἀπὸ τὴ Δημόσια ζωὴ γενικά,—ὅπως ἐπιθυμοῦσε. Προάγεται «τιμῆς ἔνεκεν εἰς Ναύαρχον» καὶ ἰδιωτεύει, μὲ γαλήνια τὴ συνείδησι ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον του σύμφωνα μὲ τῆς παραδόσεις τῶν προγόνων του. Ἔτσι εὐτυχισμένον στὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον τὸν εἶδε καὶ ὁ ποιητὴς Στέφανος Δάφνης ποῦ ἐπῆγε μιὰ φορὰ τῆς τελευταῖες ἡμέρας τοῦ 1919 καὶ τοῦ ἐπῆρε μιὰ συνέντευξι γιὰ... «τὴν ψῆφο τῶν γυναικῶν» κατῆν ἐδημοσίευσε στὰς «Ἀθήνας» τῆς πρῶτες ἡμέρας τοῦ 1920—σημειώνοντας στὸν πρόλογό του, μαζὺ μὲ ἄλλα ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸ θέμα.

«.....Ὅταν ἰδῇ κανεῖς καὶ παρατηρήσῃ τὸν λευκανθέντα αὐτὸν θαλασσόλυκον ὅπως τὸν εἶδα ἐγὼ—καθήμενον ἀναπαυτικὰ εἰς τὴν πολυθρόναν του μὲ συντροφιὰ, τὰ παδιὰ του, τὸν ἀδελφόν του, τὰ ἀνίψια του, μέσα εἰς τὴν εὐρύχωρον τραπεζαρίαν τοῦ ἀρχοντικοῦ του, πλημμυρισμένην ἀπὸ τὸν μεσημβρινὸν ἥλιον, μὲ τὸ πρόσωπον γαλήνιον καὶ τὸ μεδίσμα τῆς εὐπροσηγορίας, αἰσθάνεται ὅτι οἱ ναυτικοὶ πνίγουν εἰς τὸ κύμα ὅλην τὴν βαρεῖαν φροντίδα τῆς ζωῆς καὶ ἡ ψυχικὴ ἡρεμία καθρεπτίζεται εἰς τὴν μορφὴν ὅπως ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν ἀκύμαντον θάλασσαν.—Εἶμαι εὐτυχὴς καὶ αἰσιόδοξος—μοῦ εἶπεν ὁ Ναύαρχος—Πιστεύω εἰς τὸ καλὸν ἄστρον τῆς Ἑλλάδος μας. Συντελοῦνται θαύματα εἰς τὴν

ἐποχήν μας. Τὸ ὄνειρον τῶν πατέρων μας πραγματοποιεῖται καὶ τὸ ἔθνος βαδίζει πρὸς τὴν ὁλοκληρωτικὴν του ἀποκατάστασιν».

.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴν, ὁπότε καὶ ἐγὼ ἐργαζόμουν στὰς «Ἀθήνας» κάμνοντας ρεπορτάζ ὑπουργείου Ἑξωτερικῶν, ὁ πολιτευτὴς, φιλότεχνος καὶ γνωστότατος Ἀθηναιοκεφαλὴν Θάνος Τυπάλδος Μπασιάς, φίλος του Πώπ—καὶ τοῦ Κουντουριώτη—εἶχεν ἀνακινήσει μὲ σειρὰν ἄρθρων του σ' αὐτὴ τὴν ἐφημερίδα . . φεμινιστικὸ ζήτημα.

Καὶ γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνά του ἔστειλε τὸν Στέφανο Δάφνη—ἐκλεκτὸ συνεργάτη τῶν «Ἀθηνῶν», ἀπὸ πρὶν—στὸ Ναύαρχο Κουντουριώτη γιὰ νὰ μιλήσῃ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ θέματος.

* *

Ἄλλ' ὁ ἥσυχος ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Κουντουριώτη δὲν ἐβίστηξε πολὺ. Ἐγεννήθησαν στὸν τόπο πάλι μεγάλα ζητήματα καὶ ὁ καλόκαρδος Ναύαρχος ἐκλήθη πάλιν νὰ προσφέρῃ τῆς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν Πατρίδα.

IX

1920—1922

· 'Ο Κουντουριώτης 'Αντιβασιλεὺς

Εἶχαν περάσει δύο χρόνια ἀπὸ τότε πὺν ἐτελείωσεν ὁ Παγκόσμιος πόλεμος. Καὶ ὅμως ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε ἀκόμη εἰρήνην. "Οχι γιὰτὶ ἐπολεμοῦσε μὲ τὸ στρατό τῆς στὴ Μικρασία. Ἀλλὰ γιὰτὶ ἦταν μοιραῖο νὰ μὴ ἔχουν εἰρηνεύσει μεταξὺ τους τὰ πολιτικά κόμματα—.

Ἀπὸ τὰ 1917 ὡς τὰ 1920 Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐκεῖνοι πὺν δὲν ἦσαν φίλοι του τὸν ἔλεγαν καλὸ βασιλέα. Ἐκεῖνοι πὺν ἦσαν κακὸν ! Ἡ δύο αὐτὲς λέξεις δὲν ἔπαιρναν τὴ σημασία τους ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ του ἀπέναντι τοῦ λαοῦ. Τὴν ἐννοιολογικὴ καταγωγὴ τους τὴν εἶχαν σὲ λιγάκι μεταφυσικά αἵτια, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἐξετάσω ἐγὼ στὸ βιογραφικὸ καὶ ὄχι πολιτικὸ αὐτὸ βιβλίο. Οὔτε μπορῶ ἔτσι νὰ κάμω κριτικὴ γιὰ τὸν βασιλέα ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὅμως ὡς δημοσιογράφος εἶχα τὴν τιμὴ νὰ τὸν γνωρίσω προσωπικά. Ἡ κριτικὴ αὐτὴ θὰ ἦταν κριτικὴ τῆς ἐποχῆς του—ἀλλὰ ἐποχῆς μὲ τέλος ἀπότομο. Ἄν θελήσῃ κανεὶς νὰ προχωρήσῃ στὴ σειρὰ τῶν γεγονότων : —ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἐξοῦσε . . . Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ἐὰν δὲν εἶμαι ὁ ἁρμόδιος νὰ ἐξετάσω, γράφοντας ἐδῶ γιὰ κείνον ὁ ὁποῖος τὸν

ἀντικατέστησεν ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατό του, καὶ ἀργότερα, μ' ἄλλον τίτλο, μονιμώτερα ὥς ἀνώτατος Ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους.

Τὸ θάνατο τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου βασιλέως τὸν ἐθρήνησε μ' εἰλικρίνεια ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε στῆς 12 Ὀκτωβρίου 1920, στὴ Βασιλικὴ ἑπαυλὶ στὸ Τατόϊ, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ κοντὰ στὸν τάφο τοῦ παποῦ του Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄.

Ἡ συνθήκης τοῦ θανάτου του εἶναι πολὺ γνωστές· Τὸν ἐδάγκασε ἓνας πίθηκος, ἐκεῖ στὸ βασιλικὸ κτῆμα τοῦ Τατοῦου. Τὸ τραῦμα ἐδηλητηριάσθη καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἀπέθανε.

Οἱ Συνταγματολόγοι ἐθυμηθῆκαν ἀμέσως τὸ γνωστὸ δόγμα

Ὁ Βασιλεὺς Ἀπέθανε.

Ζήτω ὁ (νέος) Βασιλεὺς (!)

Οἱ Συνάδελφοι τους, ἀπ' τὴν κυβερνητικὴ πλευρά, τοὺς ἀπήντησαν: Πολὺ καλὰ —πρὸς τὸ παρὸν «ζήτω ὁ Βασιλεὺς». Ἀλλὰ ποιοὺς Βασιλεὺς ;

Στὸ μεταξὺ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐθρηνοῦσε μὲ ἀληθινὴ θλίψι τὸν ἀδικοθάνατο βασιλέα ποὺ ἐχάθηκε στὰ καλλίτερα χρόνια τῆς νεότητός του—καὶ στῆς πιὸ γλυκὲς ἡμέρες μιᾶς ἀγάπης του.

Ἡ ἐφημερίδες, ἐνῶ στῆς μέσα σελίδες ἐξακολουθοῦσαν νὰ δημοσιεύουν ἀπέραντες περιγραφὰς γιὰ τὴν ἀρρώστια του, τὸ θάνατό του καὶ τὴν Κηδεαία του, στῆς προῶτες εἶχαν ἐκτενῆ ἄρθρα, ἄλλες παρελθοντολογικὰ καὶ ἄλλες... μελλόντολογικὰ—ἀνάλογα μὲ τῆς πολιτικὲς τους ἀντιλήψεις. Ἀμερόληπτα λίγες. Ἀπλᾶ καὶ μὲ Ἀττικὴ χάρι κομπογραμμένα λιγώτερες. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἰδιαίτερος θυμοῦμαι μιὰ χαριτωμένη γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο σκιαγραφία τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου Γ. Α. Βλάχου στὴν ἐφημερίδα του «Καθημερινή». Ἦταν ἓνα σκιτσογραφικὸ, δίπτυχο μὲ χωριστοὺς, μὰ καὶ ἀξεχώριστους τοὺς δύο τίτλους, καὶ τὰ παρακάτω περιεχόμενα.

(¹) Ὁ Γαλλικὸς συνταγματικὸς ὅρος ἦτο *Le Roi est mort, vive le Roi*.

“Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ,,

»*Εἰς τὸν θρόνον* ἀνῆλθε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων. Βιαστικά, ἔμπρὸς εἰς ἓνα Μητροπολίτην μὲ κατερρακωμένα ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους τὰ ἄμφια, ὑπουργοὺς πελιδνοὺς, καὶ τὴν μαρτυρικὴν Τοῦ οἰκογένειαν ἀγωνιζομένην νὰ κρύψη τὴν πικρίαν τῆς ὀδύνης, ὠρκίσθη τότε, τὴν μελαγχολικὴν μεσημβρίαν τῆς 30 Μαΐου τοῦ 1917, ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος. Ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λεπτά, ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν αἴθουσα τοῦ Θρόνου, ἀκανθίνου Θρόνου ἐψιθύρισε πρὸς ἓναν τῶν παιδικῶν του φίλων.

— Ἀρκεῖ νὰ μὴν κρατήσῃ πολὺ.

Καὶ δὲν κράτησε...

* * *

”*Εγείνε βασιλεύς.* Ἀργότερα κάποιος πολὺ γνώριμός Του ἠθέλησε νὰ παραπονεθῇ ἔμπρὸς του, δῆθεν διότι δὲν ὑπῆρξεν ὁ προστάτης τῶν διωκομένων:

— Σεῖς, εἴσθε εὐτυχής, Μεγαλειότατε...

Καὶ τὸν διέκοψε:

— Εὐτυχής ;... Ἄν ἀκούσης νὰ λένε καμμιά φορὰ γιὰ κανένα πῶς εἶνε εὐτυχής «σὺν Βασιληᾷς», φέρε τον ἐδῶ, νὰ καθήσῃ στὸ παλάτι. Σὲ βεβαιῶ πῶς θὰ προτιμήσῃ, μιά, ὅποια νᾶνε, καλύβα.

* * *

Μία καλύβα. Ὅταν ἐγνώσθη ξαφνικὰ ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀναχωρεῖ διὰ τὸ Παρίσι, καὶ χίλια δυὸ ἠκούσθη-

σαν διαδόσεις καὶ ἐλέχθη ὅτι παραιτεῖται, ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθῃ, ὅτι «μεταβαίνει διὰ πολιτικούς σκοπούς εἰς τὰς ξένας αὐλὰς», ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς συνηγ-τήθη μαζί Του. Καὶ ὁ Βασιλεύς, ζωηρός, νευρικός, μὴ σκεπτόμενος τίποτε ἄλλο τὴν ὥραν ἐκείνην ἀπὸ τὴν γυ-ναῖκα μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος συνέδεσε τὴν ζωὴν του, τοῦ εἶπε :

—Οὔτε σκοπούς ἔχω, οὔτε τίποτα. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τὴν ἰδῶ, νὰ ζήσω μαζί της, ἐλεύθερος, εὐτυχισμένος, σὰν χωριάτης, σὲ μιὰ καλύβα...

Ἄλλὰ ἔχει πολὺ χαμηλὴν τὴν θύραν τῆς ἡ καλύβα καὶ τὰ στέμματα δὲν περνοῦν.

* * *

Ἕνα βράδυ, εἰς ἓνα χορόν, ἡ ὥραία, κυρία—δε-σποινίς, ὅπως παρουσιάζετο ἀκόμη,—ποῦ ἐμοιράσθη τὴν ὀδύνην μόνον τῶν τελευταίων ὥρῶν τῆς ζωῆς Του, ἐξομολογήθη εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε γελῶν ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς δὲν ἔχουν οἱ ἄνθρωποι μυστικά :

—Καὶ ὅμως, ἔχω—ἔχομε—τὸ μυστικὸ μας, ἐγύρισε καὶ εἶπε. Καὶ τὰ μάτια τῆς ἔλαμψαν, σχεδὸν ἀπὸ χαράν.

Τὸ «μυστικόν τους» ἡ μαρτυρικὴ τῶν ἀγάπῃ κατε-διώχθη, ἐκρύφθη, ἐσυκοφαντήθη, ἔγινε ζήτημα πολιτι-κόν, ἔγινε βορὰ τῶν περιέργων καὶ ἀνεβαίνει τώρα τὸν Γολγοθᾶν τῆς συμφορᾶς : ἐκεῖ εἰς τὸν λόφον ἐπάνω, ποῦ κοιμᾶται καὶ ὁ Παπποῦς.

* *

Νὰ βασιλεύσῃ, δὲν ἠθέλησε ποτέ. Ἐφηβος, γεμᾶ-τος ζωὴν, ἀγάπην, εἰλικρίνειαν, μόλις συνεκρατεῖτο

μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ τοῦ ψεύδους. Ἡ «Κυβέρνησις Του» ἦτο τὸ μαρτύριόν Του, καὶ οἱ «Σύμβουλοί Του» οἱ ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ τῆς εὐτυχίας του. Πέντε, ἕξ κατὰ τὸ διάστημα τῆς Βασιλείας του περιστάσεις, προσεπάθησε νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν Θρόνον. Ἀλλ' εὐρέθησαν πάντοτε ἄνθρωποι διὰ νὰ τὸν σταματήσουν. Διὰ νὰ σώσουν τὸν Βασιλέα ἐθυσίαζαν χωρὶς νὰ τὸ ξεύρουν, τὸν ἄνθρωπον.

* *

Χθὲς τὸ πρωῒ, τὴν τελευταίαν ὀδυνηράν, τραγικὴν ἡμέραν τῆς ζωῆς του, ἔλεγε ἀνάμεσα εἰς τὰ διαρκῆ παραληρήματά του :

— Βάλτ' ἐμπρός, νὰ φύγω. Θέλω νὰ φύγω.

Καὶ ἔπειτα:

— Ἀλλὰ πὺν νὰ ἀφήσω τοὺς δικούς μου ;...

Καὶ ἐπανεπέσεν πάλιν εἰς λήθαργον.

Ποῖος ξεύρει ποιοὶ ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὴν θολὴν του σκέψιν ; Ποῖος ξεύρει ποῖα φαντάσματα παρέστησαν εἰς τὴν κλίνην Του, ὥραϊαι ἀναμνήσεις τοῦ παλαιοῦ καλοῦ καιροῦ, κατὰ τὸν ὅποιον ἦτο ἀκόμη εὐτυχισμένος πρίγκηψ, ὅχι δυστυχῆς Βασιλεὺς ;

* *

Ἐξημερώματα. Τὰ μικρὰ γοτθικὰ παράθυρα τοῦ δωματίου Του φωτίζονται πάντοτε με ἀμυδρὸν φῶς. Οἱ ὑελοπίνακες ἔχουν θαμβωθῇ καὶ ὀπίσω των διαγράφονται κάποτε αἱ σκιαὶ μιᾶς, ἔπειτα ἄλλης, νοσοκόμου. Ὁ Βασιλεὺς ἀγωνιᾷ ὁ ὥραϊος ἔφηβος παλαίει, ἀνίσχυρος πλέον, με τὸν θάνατον. Κάτω εἰς τὸν κῆπον

ποῦ ἔξυπνᾷ ὀλοπράσινος ἀπὸ τὴν νυκτερινὴν βροχήν, ὁ παλαιὸς αὐλικὸς θεράπων, ὁ Μῆτσος, ὁ ὁποῖος τὸν εἶδε νήπιον, μείρακα, ἔφηβον, Βασιλέα, κλαίει ἀπαρηγόρητος.

Καὶ ὁ πίθηκος χοροπηδᾷ, παραπέρα, μέσα εἰς τὸν κλωβόν του.

“Η ΖΩΗ ΤΟΥ,”

Εἰς ἓνα χαμηλὸν σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ἰωακεῖμ τοῦ Πατριάρχου ἤρχισε τὸ θέρος τοῦ 1915 τὸ πριγκηπικὸν εἰδύλλιον. Ἐκεῖ ἔμενεν ἡ κ. Ἀργυροπούλου μὲ τὰς δύο της θυγατέρας καὶ οἱ Πρίγκηπες μετέβαιναν συχνά. Ἡ ἀγάπη των ἀνεπτύχθη γρήγορα, μεγάλη, δυνατὴ, μὴ ἀναγνωρίζουσα ἐμπόδια καὶ προλήψεις. Ὅταν τὰ ἐμπόδια ἐπληθύνθησαν καὶ ὁ Πρίγκηψ εἶχε γίνῃ Βασιλεὺς καὶ τὸ εἰδύλλιον ἐκινεύνευσεν νὰ παρουσιασθῇ ὡς «σκάνδαλον τοῦ Κράτους» ἓνας καλὸς ἱερεὺς—ὁ αἰώνιος προστάτης τῶν ἐρωτευμένων—προσεκλήθη μίαν νύκτα καὶ ἐτέλεσε τὸ Μυστήριον.

—Γιατὶ δηλαδή, ἔλεγε τὴν ἐπομένην, εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι συμμετεῖχον τοῦ μυστικοῦ, δὲν μπορῶ κι’ ἐγὼ νὰ εὐτυχίσω, ὅπως σεῖς;

* * *

Ἦτον ἐκτάκτως ἰσχυρός. Φίλοι του ἐνθυμοῦνται ὅτι μίαν ἡμέραν εἰς τὰ λουτρὰ τῶν Σπετσῶν ἐσήκωσεν εἰς τοὺς ὤμους του τὴν κ. Ζαλακώστα—ἀδελφὴν τῆς ἔπειτα συζύγου του—καὶ ἀναδυθεὶς μαζύ της ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐσκαρφάλωσε ἐπάνω εἰς ἓνα καΐκι. Οἱ

ὕπασπισταί του ὅλοι, ὅταν ἐκωπηλάτουν μαζί, κατεβάλλοντο ἀπὸ τὸν κάματον, ὅταν Ἐκεῖνος ἦτο ἀκόμη ζωηρότατος. Ἦτο γενναῖος. Ὡς στρατιώτης δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ διαφύγῃ κανένα κίνδυνον, ὡς φίλαθλος ἔπαιζε συχνὰ μὲ τὸν θάνατον.

* *

Οἱ νεανικοὶ ἔρωτες του ἦσαν ἐφήμεροι καὶ παράφοροι. Ἠγάπησε κατὰ σειρὰν ὅλας τὰς ἐθνικότητας καὶ ἡ πρὸ τοῦ γάμου του τελευταία περιπέτεια μὲ μίαν χαριτωμένη Βιεννέζαν εἶχε γνωσθῇ εἰς ὅλους τοὺς διασκεδάζοντας κύκλους τῶν Ἀθηνῶν διότι ὅταν ὁ Πρίγκηψ εἶχε λησμονήσῃ, ἡ Βιεννέζα τὸν ἠγάπα ἀκόμη μὲ μανίαν καὶ διελάλει εἰς κάθε στιγμὴν καὶ κάθε γωνίαν:

— "Ἡ θὰ ξανάρθῃ ἢ θὰ σκοτωθῶ.

Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος γελῶν, ὅπως ἐγέλα διαρκῶς :

— "Ἀμ' δὲν θὰ σκοτωθῇ. "Ετσι τὰ λέει.

* *

"Ελεγε κάποτε τὰ κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως παράπονά Του.

— Ξέρω ὅτι συχνὰ τᾶχουν μαζί μου. Ἀλλὰ μήπως μὲ βλέπουν ; Μήπως ζητοῦν νὰ μὲ ἴδουν ;.. "Ας ἔρθουν ὅα τοὺς τὰ ψάλλω, ὅπως μοῦ τὰ ψαίλουν. Μ' ἔχουν ἀφήσῃ μόνο, καὶ ἔπειτα γκρινιάζουν. κ' ἔχουν παράπονα.

Ἠγνώνει ἢ ἠθέλε νὰ ἀγνοῇ τὰ πέριξ τοῦ Θρόνου του στηθέντα ἀπὸ τῶν πρώτων ὠρῶν συρματοπλέγματα.

* *

Μ' ἔνα γατάκι, μόνον του σύντροφον, μόνην χαράν, ἐκλείνετο συχνὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς Βασιλείας

του. Ἦταν ἀκόμη μόνος. Τὸ γατάκι ἀνεπλήρωνε τὴν ἀγάπην του, ἡ ὁποία διήρχετο τότε περίοδον αἰσθηματικῆς δῆθεν ψυχρότητος, τὴν οἰκογένειάν Του, τὴν ὁποίαν εἶχε ξεριζώσει ἡ ἀμείλικτος θύελλα.

Καὶ τὸν ἐλυποῦντο ὅλοι, θεράποντες καὶ ὑπάσπισται.

—Μ' ἓνα γατί;.. Μπορεῖ κανεῖς νὰ περάσῃ τὴ ζωὴ του μ' ἓνα γατί;

Καὶ οἱ ὦραλοι τοῦ ὀφθαλμοῦ Του ἐγέμιζαν δάκρυα.

* *

Ἡ ἀσθενεία του καὶ αἱ τελευταῖαι τοῦ στιγμαὶ καὶ ὁ θάνατός του ὑπῆρξαν ἀληθὲς μαρτύριον. Χθὲς πλέον εἶχεν ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι τῆς πτέρνας χαίνουσαν τὴν πληγὴν καὶ τοῦ ἔδιδεν ἡ πληγὴ πόνους τρομακτικούς καὶ αἱ φωναὶ τοῦ ἐπερνοῦσαν τὸ ὀλόκλειστον δωμάτιον καὶ ἔφθαναν κάτω, φωναὶ ἀπελπισίας, λυγμοὶ μιᾶς ζωῆς ἡ ὁποία ἐνικᾶτο:

—Πεθαίνω!

* *

Ὁ παπποῦς θὰ κατέβῃ τώρα, μὲ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὦραϊον τοῦ ἐκείνο μεδίαμα, ἀπὸ τὸν πράσινον λόφον, καὶ θὰ παραλάβῃ εἰς τὸν σκοτεινὸν τοῦ τάφου τὸν Βασιλικὸν Ἑφθρον. Ἐκεῖ τὰ μακρὰ βράδια τοῦ χειμῶνος θὰ ὁμιλοῦν οἱ δύο Βασιλεῖς καὶ ὁ ἄνεμος ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φυλλώματα τοῦ ἐρήμου δάσους θὰ περνᾷ καὶ θὰ ψιθυρίζῃ τοῦ Ἑγγονοῦ τὸ Παράπονον.

B. »

* *

Καὶ μόλις ἄρχιζαν νὰ τελειώνουν ἡ νεκρολογίαις ἡ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἓνα μῆνα πρὶν εἶχε προκηρύξει βουλευτικὰς ἐκλογὰς γιὰ κείνες τῆς ἡμέρας, τῆς ἀναβάλλει μιὰ βδομάδα καὶ φέρνει στὴ μέση δυὸ ὀνόματα, πὺν θὰ ἀντικαθιστοῦσαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος Βασιλέως. Δύο *Παύλους*. Τὸν τριτότοκον υἱὸ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου *Παῦλον* καὶ—ἀφοῦ αὐτὸς δὲν ἐδέχθη— τὸν Ναύαρχον *Παῦλον* Κουντουριώτην, Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη γιὰ τὸν δεῦτερον.

Ἐκλήθη ἡ Βουλὴ, πὺν εἶχε διαλυθῇ γιὰ νὰ καλέσῃ τὸν Παῦλο Κουντουριώτη, ἀπὸ τὴν ἡσυχία τῆς ἰδιωτικῆς του ζωῆς στὸν θρόνον.

Ἡ ἐφημερίδες 16 καὶ 17 Ὀκτωβρίου 1920 ἔγραφαν καὶ περιέγραφαν :

Ἐκ τῆς 2 μεταμεσημβρινῆς ὥρας ὅλα τὰ θεωρεῖα τῆς Βουλῆς ἦσαν κατὰμεστα κόσμου, ὁ ὁποῖος μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος προσήρχετο ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορικὴν συνεδρίασιν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Μετὰ τὰς δηλώσεις τοῦ Βενιζέλου καὶ τὰς ἀγορεύσεις τῶν Βουλευτῶν, Πῶτ, Χρυσοστάλη, Καραϊσκάκη κ.λ.π. ἐπακολουθεῖ ἡ ψηφοφορία δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως. Ἀρχεται αὕτη τὴν 4, 55' καὶ λήγει τὴν 5, 15'. Ἐπὶ ψηφισάντων 140 βουλευτῶν ἔλαβεν ὁ Π. Κουντουριώτης 136 ψήφους (τεσσάρων βουλευτῶν ἀρνηθέντων ψῆφον).

Ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς Σοφούλης ἀναγγέλλει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας.

Ἡ Βουλὴ καὶ τὰ θεωρεῖα ὑποδέχονται τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο διὰ ζωηρῶν χειροκροτημάτων καὶ ζητοκραυγῶν ὑπὲρ τοῦ Ναυάρχου—Ἀντιβασιλέως.

— Ἀξίος, ἄξιος. Ἀναφωνοῦν.

Ὁ πρωθυπουργὸς κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος προτείνει ὅπως ἀντιπροσωπεῖα τῆς Βουλῆς μεταβαίνουσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀντιβασιλέως τοῦ ἀναγγείλῃ τὴν ἐκλογὴν του καὶ τὸν καλέσῃ νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ Βουλευτήριον, διὰ νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἐξυσιοδοτηθεὶς δρίζει ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Βουλευτῶν: Κινάρη, Ζαΐμη, Μπότσαρη, Τομπάζη, Καραϊσκάκη. Ἡ Βουλὴ χειροκροτεῖ καθῶς ἐκφωνοῦνται τὰ ἱστορικὰ

αὐτὰ ὀνόματα καὶ ἡ συνεδρίασις διακόπτεται ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, μέχρι τῆς ἐπανόδου τῆς Πρεσβείας τῶν Βουλευτῶν μετὰ τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Ἐπαναλαμβανομένης τῆς Συνεδριάσεως ἀνέρχεται ἐπὶ τῆς Προεδρικῆς ἑδρας τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ ὁ Μητροπολίτης μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ταυτοχρόνως ἐν Μεγάλῃ Στολῇ Ναυάρχου μὲ τὸν Μεγαλόσταυρον ὁ Ἀντιβασιλεὺς.

Βουλὴ καὶ θεωρεῖα χειροκροτοῦν καὶ ζητωκραυγάζουν. Ὁ Σ. Μητροπολίτης (Μελέτιος) ἀναγινώσκει τὴν σχετικὴν Εὐχὴν καὶ ὁ Ἀντιβασιλεὺς δίδει κατόπιν τὸν ἐξῆς—ἐπὶ τῇ Βάσει τοῦ Νόμου. ΔΩΞΑ τῆς 17 Μαΐου τοῦ 1870 περὶ Ἀντιβασιλείας ὄρκον.

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος νὰ τηρῶ πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα, νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

—Ἀξιος—Ἀξιος. Φωνάζουν ἀπὸ τὰ θεωρεῖα.

* *

Καὶ πρὶν τελειώσουν τὰ χειροκροτήματα τῆς Βουλῆς, γίνονται καὶ σχετικὲς ἐτοιμασίαι γιὰ τὴν ἐγκατάστασι τοῦ Ἀντιβασιλέως στὰ Ἀνάκτορα (εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασί της ἡ Κυβέρνησις), ἃν καὶ ὁ ἀπλοϊκὸς Κουντουριώτης προτιμᾷ τὸ σπῆτί του, ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Νικοδήμου.

Τὸ πρῶτο Διάταγμα ποὺ ὑπέγραψε τότε ὁ Ἀντιβασιλεὺς Κουντουριώτης, ἦταν τὸ Διάταγμα ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν γιὰ τὴν πρώτη Νοεμβρίου.

1η Νοεμβρίου 1920! Ἀπὸ τῆς λίγης ἀλησιμόνητες ἡμέρας τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας; Γιὰ νὰ περιγράψουμε τὴν περὶ ὁδο ἐκείνη—τῆς δύο ἐβδομάδης, μιὰ πρὶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς καὶ μιὰ ὕστερ' αὖτ' αὐτῆς—εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐδῶ, τώρα νὰ μὴ . . . κομματισθοῦμε». Ἡ ἐφημερίδες τῶν δύο πολιτικῶν παρατάξεων

ἐκείνον τὸν καιρὸ ἐγραφόταν μὲ δηλητήριο, καὶ ὄχι μὲ μιλάνη. Καὶ ὁ γράφων αὐτὰ ἔφυγα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἀπὸ τὰς «Ἀθήνας» καὶ ἀνέλαβα ὡς ἀρχισυντάκτης τὴν διεύθυνσιν... ὑπερχομματικῆς ἐφημερίδος—μὲ πολυδιήγητη κατόπιν ἱστορίᾳ της ! Οἱ πολιτικοί,—οἱ Βενιζελικοὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, καὶ οἱ 16 τῆς «Ἡνωμένης Ἀντιπολιτεύσεως» ἀπ' τὸ ἄλλο—ἐψηφοθηροῦσαν μὲ ἀπεγνωσμένα μέσα, περιτρέχοντας πόλεις καὶ χωρία—Προσφυγικοὶ συνοικισμοὶ δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμη—καὶ τσιφλίκια καὶ περιβόλια καὶ σαλόνια καὶ θέατρα—καὶ παντοῦ ἐκφωνοῦσαν ζωηροὺς λόγους.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται μὲ σιωπὴν, ἀλλὰ πάντα μὲ ζωηρὸ φανατισμό. Καὶ ἡ Δευτέρα—2 Νοεμβρίου—ξημερώνει μὲ χαρὲς γιὰ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς.

—Ἐρχεται, ἔρχεται ὁ Κωνσταντῖνος. Ἦσαν οἱ πρῶτες κραυγὲς γιὰ τὰ ἐπινίκια.

Ὁ Βενιζέλος ἀφοῦ ἔχασε τῆς ἐκλογῆς ὑπέβαλε στὸν Ἀντιβασιλέα Κουντουριώτη τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐκλήθη νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν τὸ Κόμμα ποὺ ἐκέρδιζε τῆς ἐκλογῆς. Καὶ ἦταν αὐτὸ ἡ Ἡνωμένη Ἀντιπολίτευσις, ἡ ἢ ὁποῖα στὸ πρόγραμμά της εἶχε τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου!!!

Στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἐδημοσιεύθη στὴς 4 Νοεμβρίου τὸ Β. Διάταγμα καὶ σχετικὸ μὲ τὴν Κυβερνητικὴ μεταβολή.

«Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 31 τοῦ συντάγματος εὐαρεστούμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν ὑποβληθεῖσαν ἡμῖν παραίτησιν τοῦ Προέδρου τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ διορίζομεν πρόεδρον τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν κ. Δημήτριον Ράλλην.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν θέλει προσυπογράψαι καὶ ἐκτέλεσῃ τὸ παρὸν Διάταγμα».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Νοεμβρίου 1920

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς
Π. Κουντουριώτης

Ἐλ. Κ. Βενιζέλος

Τὴν Κυβέρνησι πού ἐσχηματίσθη, μετὰ τὴν παραίτησι τοῦ Βενιζέλου, ἀποτελοῦσαν οἱ :

Δημήτριος Ράλλης πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν ἑξωτερικῶν καὶ προσωρινῶς, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Δημήτριος Γούναρης τῶν Στρατιωτικῶν.

Παναγῆς Τσαλδάρης Ἑσωτερικῶν καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῆς Συγκοινωνίας.

Νικόλαος Καλογερόπουλος τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προσωρινῶς καὶ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ.

Π. Μαυρομιχάλης τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ προσωρινῶς καὶ τῆς Γεωργίας.

Ἰωάν. Δ. Ράλλης τῶν Ναυτικῶν.

Θεόδωρος Ζαΐμης τῆς Παιδείας καὶ προσωρινῶς καὶ τῆς Περιθάλψεως.

* *

Στὸ ζήτημα τῆς Ὁρκωμοσίας τῆς νέας Κυβερνήσεως ὁ Ἀντιβασιλεὺς Κουντουριώτης συνήντησε τῆς πρώτης ἀνωμαλίας, τὰ πρώτα ἐμπόδια στὸ ὑψηλὸ ἀξίωμα πού εἶχε δεχθῇ καὶ ἀναλάβει πρὸ 18 ἡμερῶν. Τὰ περισσότερα καὶ κυριώτερα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἤθελαν νὰ ὀρκισθοῦν ἐνώπιόν του.

Ὅταν ὁ Κουντουριώτης τὸ ἔμαθεν αὐτὸ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παραιτηθῇ τὸ γρηγορώτερον, γιὰ νὰ πάη στὴν Ὑδρὰ νὰ ἡσυχάσῃ. Στὸ Ράλλη, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε καὶ τὸν εἶδε γιὰ τὴ σχετικὴ συνεννόησι τοῦ εἶπε μ' φιλικὸ ὕφος — ἦσαν παλαιοὶ γνῶριμοι.

— Σὲ παρακαλῶ ἀγαπητέ μου κάμε μου τὴ χάριν νὰ μὲ διευκολύνῃς νὰ βγῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ μπελλᾶ. Ἐλα ἐσύ νὰ σὲ ὀρκίσω καὶ ὡς πρωθυπουργὸς μετὰ κανόνισε τὰ ζητήματα ὅπως θέλεις. Ἐγὼ ἐκλήθην νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα, ὅχι τὰ κόμματα.

Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ὁρκίσθη ὁ Ράλλης ὡς πρωθυπουργὸς ἐνώπιον τοῦ Ἀντιβασιλέως Κουντουριώτη καὶ ἡ ἀνωμαλία ἐτελείωσε.

Ἄμα ὁ Ράλλης ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησι ὁ Κουντουριώτης τοῦ ὑπέβαλε τὴν παραίτησί του—ἡ ὁποῖα ἐδημοσιεύθη στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, τῆς 4 Νοεμβρίου 1920.

«Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω ὑμῖν μετὰ παρακλήσεως, ὅπως εὐαρεστούμενοι ἀνακοινώσετε εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ τὴν ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, ὅταν ἡ Βουλὴ συνέλθῃ, ὅτι παραιτοῦμαι τῆς δι' ἀποφάσεως αὐτῆς ἀνατεθείσης μοι Ἀντιβασιλείας.

Π. Κουντουριώτης»

Ἡ παραίτησις αὐτὴ ἔγινε δεκτὴ καὶ ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ἐδημοσιεύθη τὴν ἄλλῃ ἡμέρᾳ στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

«Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Γίνεται δεκτὴ παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἡ ἀπὸ 4 Νοεμβρίου 1920 ὑποβληθεῖσα εἰς αὐτὸ παραίτησις ἀπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας τοῦ Ναυάρχου κ. Παύλου Κουντουριώτη».

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Τὰ μέλη

Δ. Ράλλης

Καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία ἀνετέθη στὴ Βασιλομήτορα Ὁλγα, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὠρκίσθησαν καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Κυβερνήσεως».

Ὁ Π. Κουντουριώτης ἀπεσύρθη λιγάκι ζαλισμένος ἀπὸ τῆς φουρτοῦνης τῆς σιερίας. Ἀλλὰ ἡ Μοῖρα δὲν τὸν ἄφησε νὰ ἡσυχάσῃ πολὺν καιρό. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα μῆνα περίπου, ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ὁ ἄτρωτος ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ὀβίδης στῆς ἱστορικῆς ναυμαχίας τοῦ 1912 καὶ 1913 ἐτραυματιζόταν ἀπὸ δολοφονικῆς σφαίρας ἑλληνικῆς τὴν ὥρᾳ πού ἐπιστατοῦσε σ' ἓνα εἰρηνικὸ καὶ φιλανθρωπικὸν ἔργο.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἐπολέμησε περισσότερα χρόνια ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Κράτη εἶχε—καὶ στὸ 1921—ἀγῶνες ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς καὶ διπλωματικούς. Τὰ θύματα πολέμου, ἐγινόνταν ὅλο καὶ πιὸ πολλά. Ἡ Κρατικὴ περίθαλψις ποτὲ δὲν ἦταν ἀρκετὴ

γι' αὐτὴ τῇ δυστυχημένη τάξει. Τὰ βοηθοῦσε—ἄν καὶ ὅχι μὲ πολὺ πρακτικὸ σύστημα—ἡ ἰδιωτικὴ φιλανθρωπία. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς—μὲ προπαγάνδα ἰδίως τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Ἑθνικὸς Κῆρυξ» τῶν : Π. Τατάνη καὶ Δ. Καλλιμάχου, λογίου κληρικοῦ—ἐκάμαν μεγάλες χρηματικὰς προσφορὰς γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ. Μὲ τοὺς ἐράνους τοὺς ἐμαξεύθη ἓνα μεγάλο ποσὸν γιὰ τὰ θύματα πολέμου. Γιὰ τὴ διανομὴ τῶν βοηθημάτων αὐτῶν ἐσχηματίσθη στὰς Ἀθήνας μιὰ μεγάλη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν ἐπίτιμην Προεδρείαν τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη.

Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀποτελοῦσε βέβαια τὴν καλλίτερη ἐγγύησι γιὰ τὴ δικαίαν καὶ ἀμερόληπτη διανομὴ σ' ὅλους ὅσοι εἶχαν ἀνάγκη. Κανεὶς δὲν εἶχεν ἀντίρρηση. Οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἦσαν φίλοι τοῦ Κουντουριώτη.

Καὶ ὅμως ἡ μοῖρα ἐπεφύλασσε μιὰ τραγικὴ ἔκπληξι στὸ ἀνθρώπινον ἔργο τοῦ Ναυάρχου.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐδιάβασε στῆς ἐφημερίδες τῆς 8 Δεκεμβρίου 1921.

» *Ἀπόπειρα Δολοφονίας*

Κατὰ τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη

» Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς χθρὲς διεδόθη ὅτι ἐγένετο δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη. Ἡ εἰδησις προκάλεσε ζωντὰν συγκίνησιν καὶ μέγα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου διερωτῶντος μετ' ἀγωνίας τὰς λεπτομερείας τῆς ἀποπείρας καὶ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεξεν ὁ ἑνδοξὸς ναύαρχος.

Ἡ ἀπόπειρα εἰς τὰς λεπτομερείας της ἔχει ὡς ἑξῆς :

« Τὴν πρωτὴν τῆς χθρὲς 7—12—21 ὁ ναύαρχος μετὰ τοῦ κ. Ἀλ. Πάλλη καὶ διδος Πανταζίδου μετέβησαν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀπόλλωνος 3 Γραφεῖα τῆς διανομῆς ἐπιδομάτων εἰς τραυματίας καὶ οἰκογενείας θυμάτων πολέμου ἐκ τῶν ἐράνων τῶν ἀποσταλέντων ἐξ Ἀμερικῆς πρὸς τὸν Ναύαρχον.

Τὴν 11ην π. μ. ἄγνωστος προσελθὼν εἰς τὰ γραφεῖα εἰδοποίησε τὴν ὑπάλληλον δίδα Πανταζίδου νὰ προσέξουν, διότι ἐντὸς

δλίγου πρόκειται νά γίνη φασαρία ! Μετὰ πέντε λεπτά τρεῖς ἄγνωστοι ἐν στρατιωτικῇ περιβολῇ εἰσῆλθασαν ἐν τῷ γραφείῳ καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν τράπεζαν ὅπου συνεδρίαζεν ἡ ἐπιτροπὴ. Εἰς παρατήρησιν δὲ τῆς δίδος Πάνταζίδου ν' ἀναμείνουν τὴν σειρὰν των, ὥρμησαν καὶ ἐκακοποίησαν αὐτὴν διὰ τῶν ράβδων των ἐτραυμάτισαν δὲ καὶ τὴν γραμματέα Φρ. Ρομπατσάνου.

Εὐθὺς κανόπιν ἐξήγαγον τὰ περιστροφά των καὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τοῦ ναυάρχου καὶ τοῦ κ. Πάλλη χωρὶς προηγουμένως νὰ μεσολαβήσῃ μεταξὺ των τίποτε ἄλλο.

Ἡ μιὰ τῶν σφαιρῶν εὗρε τὸν Ναύαρχον εἰς τὴν κοιλιακὴν χώραν· προσκρούσασα ἐπὶ τῆς ἀγκρᾶς τῆς ζώνης του ἐξέκλινε καὶ εἰσέδυσσε ἀριστερά, ἑτέρα δὲ σφαῖρα εὗρέθη ἐντὸς τῶν ἐνδυμάτων των, ἐσώθη δὲ ριφθεὶς ἐκ τοῦ καθίσματός του. Συγχρόνως διὰ ράβδου ὀζώδους συνετρίβετο ἡ ἀριστερὰ του χεῖρ. Αἱ δύο κυρία καὶ ὁ κ. Πάλλης κατέπεσαν ἤδη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αἰμόφυρτοι. Οἱ ἄγνωστοι ἐν τῇ δημιουργηθείσῃ ταραχῇ ἐξηφανίσθησαν.

Ὁ Ναύαρχος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀγνώστων καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἀργυροπούλου καὶ τοῦ ἀνθυπομοιράρχου κ. Τσολάκη κατηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν του ὅπου ὁ χειροῦργος κ. Κωτσονόπουλος τοῦ ἐπέδεσε προχεῖρως τὸ τραῦμα.

Τὴν 1 μ. μ. ὁ ναύαρχος μετεφέρθη εἰς τὸν «Εὐαγγελισμό» ὅπου τὴν 2 καὶ 15' ἐχειρουργήθη ἐξαχθείσης τῆς σφαίρας νικελίνου συστήματος Μπράουνινκ ἡ ὁποία ἔθιξε τὰ μαλακὰ μέρη τῆς κοιλίας χωρὶς νὰ θίξῃ τὸ περιτόναιον. Μετὰ τῆς σφαίρας ἐξήχθη καὶ τεμάχιον θραύσματος τῆς ἀγκρᾶς. Οἱ ἱατροὶ βεβαιοῦν ὅτι ὁ ναύαρχος ἐσώθη χάρις εἰς τὴν ἀγκρᾶς τῆς ζώνης του εὐρίσκεται δὲ ἐκτὸς κινδύνου. Μόνον τὸ κάταγμα τῆς χειρὸς θὰ τὸν βασανίσῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν χθὲς πληθὺς κόσμου ἐπεσκέφθη τὴν οἰκίαν τοῦ ναυάρχου.

Ἐκ τῶν πρώτων προσῆλθον οἱ φιλελεύθεροι πληρεξούσιοι.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας κ. Ντε Μπιγὺ μεταβαίνων εἰς τὸν

Ἐξουργείον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ μαθὼν καθ' ὁδὸν τὴν ἀπό-
πειραν ἔσπευσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναυάρχου καὶ ἔμαθε τὰς λε-
πτομερείας παρὰ τοῦ κ. Ἰωάν. Κουντουριώτου ἀδελφοῦ τοῦ
Ναυάρχου. Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τὸ Ἐξουργείον τῶν Ἐξωτερι-
κῶν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν κ. Καρτάλην τὸ γεγονός. Ἐπίσης ἐκ τῶν
πρώτων προσήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναυάρχου ὁ πρεσβευτὴς
τῆς Σερβίας κ. Μπαλούτσιτς καὶ τὸ ἀπόγευμα πάντες οἱ πρεσβευ-
ταὶ τῆς Ἀντιάντ.

Ἀνακρίσεων ἐπελήφθη αὐτοπροσώπως ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀ-
στυνομίας κ.λ.».·

Ἄλλες λεπτομέρειες δὲν ἐνδιαφέρουν σήμερα. Τὸ γεγονός
ἐκεῖνο ἦταν μιὰ ἀπὸ τῆς συνήθους περιπέτειες ποὺ ἔχει πάντα ἡ
ζωὴ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ μεγάλα ἀξιώματα.

* * *

Στὰ 1922 μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, ἀρχίζουν στὴν
Ἑλλάδα ἀγῶνες *Πολιτειακοί*. Προετοιμάζονται καλὰ πρὶν ἀρχί-
σουν. Τὸ λάθος γιὰ τὴν ἀποτυχημένη πολιτικὴ τῆς Μικρασιατικῆς
ἐκστρατείας τὸ πληρώνουν μοιραῖα θύματα. —οἱ πολιτικοὶ ποὺ ἐκυβέρ-
νησαν ἀπὸ τὰς 4 Νοεμβρίου 1920 ὡς τὰς 14 Σεπτεμβρίου 1922, ὅτε
ἐπεβλήθη ἡ Ἐπανάστασις Πλαστήρα—Γονατᾶ. Ὁ Βασιλεὺς Κων-
σταντῖνος φεύγει—γιὰ δεύτερη καὶ τελευταία φορὰ.—Τὸν διεδέ-
χεται στὸ θρόνο ὁ νόμιμος τώρα διάδοχος, ὁ υἱὸς τοῦ Γεώργιος—
Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β'.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν τελείωσαν ὡς ἐκεῖ. Δὲν φταίνουν τόσο
τὰ πρόσωπα—νομίζουσιν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τότε ἔγκυρη γνώμη—
ὅσο τὰ συστήματα. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξουν γιὰ νὰ σωθῇ ὁ τό-
πος. Στὴν κίνησι αὐτὴ πρωτοστατοῦσε ἡ Δημοκρατικὴ Ὅμας μὲ
ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀλ. Παπαναστασίου.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' δὲν ἐστηριζόταν καθόλου στερεὰ
στὸ θρόνο του.

Ἡ συζήτησι στῆς στήλες τῶν ἐφημερίδων γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυσι
τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας ἐγινόνταν ὅλο καὶ πιὸ ἔντονη
καὶ χωρὶς ἐπιφυλάξεις πλέον. Στῆς δημοσιογραφικῆς ἐκεῖνες συ-

ζητήσεις για τὴ δημοκρατία ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης, μὲ μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ ἐδημοσίευσεν στὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα». Στὴν ἐφημερίδα αὐτὴ ἐδημοσιεύονταν τὸ φθινόπωρο τοῦ 1922 συνεντεύξεις, ἄρθρα, ἐπιστολὲς πολιτικῶν, σχετικὰ μὲ τῆς ἀπόψεις τους γιὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Στῆς 7 Ὀκτωβρίου 1922 ἐδημοσίευσεν ὁ Κουντουριώτης στὸ Βῆμα μιὰ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἄλ. Καραπάνο ὡς συμπληρωματικὴ ἀπάντησι σὲ δηλώσεις ποὺ ἐδημοσιεύθηκαν στὴν ἐφημερίδα αὐτή.

«Ἀγαπητὲ φίλε,

Ἡ ἀνάγνωσις εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῶν δηλώσεών σου καὶ τῶν ἄλλων φίλων ἔφεραν εἰς τὴν μνήμην μίαν συμβουλευτικὴν ἐπιστολήν, — ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν ἀδελφῶν Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτη, προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ περὶ τὸ ἔτος 1836 — μέρος τῆς ὁποίας παραθέτω :

«... Νομίζω τέλος πάντων ἐπικίνδυνον καὶ πάντως ἀσύμφωνον μάλιστα εἰς τὰς παρούσας περσεστάσεις καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης, νὰ δώσῃ ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τὴν ἄδειαν εἰς τὴν διοίκησιν νὰ μεταβάλλῃ τὸ σύστημα, εἰς Μοναρχικόν. Εἰς τοῦτο δὲν θέλω δώσῃ ποτὲ τὸν ψῆφον μου καὶ διότι θέλει αὐξήσῃ τὰς περὶ ἡμῶν ἔριδας τῶν βασιλέων, ἐνῶ θέλει ψυχράνῃ πολὺ τὴν ζέσιν τῶν Φιλελευθέρων, καὶ διότι τὸ ἔθνος μας δὲν εἶναι ἀκόμῃ εἰς κατάστασιν νὰ φυλάξῃ τὴν αὐτονομίαν του ἀ π ὅ τ ἰ α ς ἐ π ι - β ο υ λ ἰ α ς ἐ ν ὃ ς Μ ο ν ἄ ρ χ ο υ καὶ τ ὠ ν αὐ λ ι κ ὠ ν τ ο υ». Νομίζει κανεὶς ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐγράφη διὰ τὰς σημερινὰς περιστάσεις. Μετὰ τὴν Ἐθνικὴν δυσεπανόρθωτον καταστροφὴν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τελικοῦ ὀλέθρου, ὀφειλομέν ἅπαντες νὰ συντελέσωμεν εἰς τὸ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸ φυσικὸν αὐτῆς πολίτευμα : Τ ὁ Δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ὸ ν, τὸ ὁποῖον θὰ φέρῃ καὶ τὴν συμφιλίωσιν, διότι θὰ λείψουν αἱ Αὐλαὶ καὶ τὰ παρεπόμενά των.

Σὲ ἀσπάζομαι

Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης

X

1923—1938

«Πρόεδρος Δημοκρατίας»

Ὁ Δημοκρατικὸς ἄνεμος στὴν Ἑλλάδα γίνεται ὄλο καὶ πιὸ ἰσχυρός. Οἱ Βασιλόφρονες καταγίνονται μὲ ρωμαντισμούς. Οἱ Δημοκρατικοὶ ἐργάζονται. Ὑπερισχύουν.

Σὲ λίγον καιρὸ ἀκόμη—στὰ 1923—ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ θρόνο του ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β΄ καὶ γίνεται «Προσωρινὸς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος» ὁ Ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης.

Προσωρινός ! Ἄλλα—le provisoire dure longtemps.

Στῆς 25 Μαρτίου 1924 ἐκηρύχθη ἡ Δημοκρατία. Ὁ Κουντουριώτης ἦταν ὁ φυσικὸς πιά ἀρχηγός της. Στὴν ἀρχὴ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν της ἔμεινε διατηρώντας τὸν παλιὸν του τίτλο, τοῦ Κυβερνήτη.

Μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο του ὑπόγραψε καὶ τὸ πρῶτο Διάταγμα μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας. Τὸ πρῶτο του αὐτὸ διάταγμα ἦταν μία πράξις εἰρηνιστικὴ: Ἡ ἀμνηστεία καὶ τῶν πολιτικῶν ποὺ εἶχαν ἀναμιχθῇ στὸ ἀντιεπαναστατικὸ Κίνημα (Λεοναρδοπούλου κ.λ.π.)

Ἄρθρον μόνον

Ἀπαλλάσσονται πάσης ποινῆς πάντες οἱ πολιτικοὶ ὑπαίτιοι τῶν κολασίμων πράξεων τῶν σχετιζομένων μὲ τὸ στασιαστικὸν κίνημα τοῦ Ὀκτωβρίου 1923 ἐφ' ὅσον κλπ. Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως του εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Προσωρινὸς
Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος
Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης

* *

Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ (Κυβέρνησις Παπαναστασίου) ἀναγορεύεται ἀπὸ τὴν ἐθνοσυνέλευσι ὁ Κουντουριώτης

«Πρόεδρος Δημοκρατίας»

Αὐτὸς ἦταν ὁ φυσικός του τίτλος μὲ τὸ νέο Πολίτευμα.

* *

Κατὰ τὰ μέσα Μαρτίου 1926 ἐπὶ Κυβερνήσεως Παγκάλου, ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης—ὃχι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κατάστασι—παραιτεῖται ἀπὸ τὸ Προεδρικὸν ἀξίωμα. Προβάλλει ὡς δικαιολογία λόγους ὑγείας.

Ἡ σχετικὴς εἰδήσις τῶν ἐφημερίδων τότε ἀνάφεραν :

«Ἡ ἀπὸ καιροῦ ἐκδηλωθεῖσα ἀπόφασις, τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ναύαρχου Κουντουριώτη ὅπως παραιτηθῇ τοῦ ὑπάρχοντος ἀξιωματός του ἐπραγματοποιήθη χθές.

Ὁ κ. Κουντουριώτης δι' ἐπιστολῆς του ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Πάγκαλον ἀνεκοίνου ὡς ὀριστικὴν πλέον τὴν ἀπόφασιν του ὅπως παραιτηθῇ τοῦ Προεδρικοῦ ἀξιωματος. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ κ. Κουντουριώτης ἐκάλει τὸν Πρωθυπουργὸν εἰς ἰδιαιτέραν συνομιλίαν διὰ χθὲς τὸ ἑσπέρας.

Πράγματι περὶ τὴν 8ην ὁ κ. Πάγκαλος μετέβη ἐκ τοῦ Πολιτικού Γραφείου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Κουντουριώτη μετὰ τοῦ ὁποίου παρέμεινε συνομιλῶν ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ πλέον.

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν νέου Προέδρου καὶ τὸν καθορισμὸν ὡς ἡμέρας τῆς ἐκλογῆς ταύτης τῆς Κυριακῆς 4ῃ Ἀπριλίου, παρεκάλεσε δὲ αὐτὸν ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἀσκῶν τὰ Προεδρικὰ καθήκοντα μέχρι τῆς ἀναλήψεως τούτων ὑπὸ τοῦ ἐκλεγχομένου νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ κ. Κουντουριώτης ἐδήλωσεν ὅτι ἂν καὶ ἡ κατάστασις τῆς υγείας του τοῦ ἐπιβάλλει ν' ἀποσυρθῇ, ἐν τούτοις εἶναι διατεθειμένος νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τῶν ἐκλογῶν ἀσκῶν τὰ καθήκοντά του.

Ὁ κ. Πάγκαλος ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐκλογὴ θὰ ἐνεργηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑφισταμένων ἐκλογικῶν καταλόγων».

Τὴν νύκτα τῆς 18ης Μαρτίου 1926 ἐδημοσιεύθη στὴν ἔφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως συντακτικὴ ἀπόφασις διὰ τῆς ὁποίας προεκκηρύσσοντο ἐκλογαὶ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας στὰς 4 Ἀπριλίου. Τὸ Διάταγμα ἔλεγε :

«Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1926 διάγγελμα Ἑμῶν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ἐπειδὴ κατόπιν τῆς παραιτήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Π. Κουντουριώτη δὲν εἶναι συγκεκροτημέναι ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὸ ἀρθρον 65 τοῦ Συντάγματος, ἀποφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἀρθρον 1. Τὴν 4ην Ἀπριλίου ἐξ ἡμέραν Κυριακὴν ἐνεργηθήσεται ψηφοφορία πρὸς ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἀρθρον 2. Δικαίωμα ψήφου ἔχουν κ.τ.λ.

.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 18 Μαρτίου 1926

Θεόδωρος Πάγκαλος

Ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο καὶ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξελέγη ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος.—ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε δικτατορικὴ ἐξουσία.

Στῆς 26 Αὐγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἡ Δικτατορία τοῦ Παγκάλου ἀνατρέπεται.

Καλεῖται πάλιν ὁ Κουντουριώτης στὴ θέσι του, τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Τοῦ γίνεται δεύτερη δολοφονικὴ ἀπόπειρα, ἔξω ἀπὸ τῆς Δημοκρατίας, ὅπου εἶχε κληθῆ γιὰ κάποια τελετὴ. Τραυματίζεται, τὸν πηγαίνουν στὴν Πολυκλινικὴ, τοῦ ἐπιδένουν τὸ τραῦμα, ἀλλὰ δὲν τὸν χάνει καὶ τὸ Κυβερνεῖο. Παρὰ τὰ τραγικὰ ἐμπόδια ποὺ τοῦ παρουσιάζονται κάθε τόσο, παρὰ τὰ χρόνια ποὺ ἀρχίζουν πὰ νὰ τὸν βαραίνουν, ὁ ἀγαθὸς Ναύαρχος ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύῃ ὅτι δὲν ἔληξεν ἡ θητεία του γιὰ τὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδος. Καὶ μένει στὸ Κυβερνεῖο, ὅχι μονάχα γιὰ πιστὸς καὶ τίμιος φρουρὸς τοῦ πολιτεύματος, ὑπεράνω ἀπὸ τὰ κομματικά... ρεύματα, ἀλλὰ καὶ γιατί νοιώθει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν παλαιὰ πατριαρχικὴ ἀντίληψιν ὁμηρικῶν ἄρχοντος—ἔστω καὶ θεωρητικὰ— «*ὅ λαοὶ ἐπιτετράφαται καὶ τόσα μέμηλεν*».

Μὲ τὴν ἴδια καλωσύνην καὶ ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια δέχεται ὁ Κουντουριώτης, —στὸ Κυβερνεῖο, τοὺς πολιτευτὰς, καὶ ἀξιωματικούς, τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τὸν ἀπλοῦκὸ λαό.

Δὲν τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ λαὸ τὸ ψυχρὸ φράγμα τῆς ἀνακτορικῆς ἐθιμοτυπίας. Ὅποιος ἤθελε νὰ παρουσιασθῇ στὸν Κυβερνήτη δὲν ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὰ καυδιανὰ δίκρανα τῶν...διατυπώσεων !

Ποτὲ ὅλα τὰ χρόνια ποὺ ἦταν Πρόεδρος ὁ Κουντουριώτης δὲν ἐφήρμοσε γιὰ τῆς παρουσιάσεις *Πρωτόκολλον Αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας*.

Μιά φορὰ κάποτε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ του οἴκου (τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας) Στρατηγὸς Φρατζῆς ⁽¹⁾ τοῦ ἔκαμε μιὰ σχετικὴ ὑπόδειξι

(1) Ὁ Ἀ. Φρατζῆς (ἐκ τῆς γνωστῆς Βυζαντινῆς οἰκογενείας) ἔνας ἀπὸ τοὺς πλέον μορφωμένους ἀξιωματικούς μας, ὑπῆρξε πολῦτιμος

—Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι είναι απαραίτητον νὰ συνταχθῇ διὰ τὰς διαφόρους παρουσιάσεις κτλ. εἰς τὸ Κυβερνεῖον, *Πρωτόκολλον*, Αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας.

—Δὲν μᾶς χρειάζεται ἀγαπητέ μου Φρατζῆ—τοῦ εἶπε χαμογελώντας ὁ Κουντουριώτης. Ἐμεῖς δὲν θὰ κυβερνήσουμε μὲ *Πρωτόκολλα*.

Ἦταν διαφοροῦμένη ἡ εὐστοχη καὶ ἐπιφανειακὰ [λογοπαικτικὴ ἀπάντησις τοῦ Προέδρου.

Καὶ ἐκείνον τὸν καιρὸ καὶ μετὰ, διάφοροι κομματιζόμενοι ἀξιωματικοὶ συνέτασσαν *Πρωτόκολλα* μυστικὰ γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν ἢ νὰ ρίξουν τὴν Κυβέρνησι, ἢ νὰ ἐξυπηρετήσουν αὐτὲς ἢ ἐκεῖνες τῆς βλέψεις... Τὰ Πρωτόκολλα ἦσαν τῆς μόδας!

Καὶ ὁ Κουντουριώτης εἶπε μὲ τὴν πατριωτικὴ θυμοσοφία του—κι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ ὅλους·

Ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ κυβερνηθῇ μὲ «Πρωτόκολλα»

Ὁ Κουντουριώτης καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας—κυβερνήτης τοῦ «σκάφους τῆς Πολιτείας»—ἦταν ἀπλοῦς καὶ ἀνεπιτήδευτος καὶ καταδεκτικός, τὸ ἴδιο ὅπως ἦταν πρὶν γείνη τιποτ' ἄλλο ἀπὸ Κυβερνήτης ἐνὸς καραβιοῦ. Ἀπὸ τὸ ἀξίωμα δὲν ἔπαιρνε αἴγλη. Ἔδιδε σ' αὐτό.

Μιὰ ἀπλόγραμμα σκιαγραφία τοῦ «Πρώτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας» σχετικὴ μὲ τὴν ἐπίσημην ζωὴ του θυμοῦμαι εἶχε δώσει ὁ συνάδελφος καὶ συμπαθὴς ποιητὴς Κ. Οὐράνης, στὸν «Μηνιαῖον Ἐθνικὸν Κήρυκα» τῆς Ν. Ὑόρκης, στὰ 1926 ἢ 27, ἐποχὴ πού ἔγραφα καὶ ἐγὼ τακτικὰς σ' αὐτὸν ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

βοηθὸς τοῦ Κουντουριώτη, σ' ὅλες τῆς Προεδρικῆς του περιόδους ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Στρατιωτικοῦ τοῦ οἴκου.—Ἰδιαίτερος Γραμματεὺς τοῦ Ναυάρχου—Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ὁ φίλος καὶ ἄλλοτε θυμφοιτητὴς μου στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ν. Π. Ἀποστολόπουλος—ὁ ὁποῖός πολλὰς ὑπηρεσίας προσέφερε καὶ στὸ κόμμα τῶν Φιλευθέρων. Ὑπασπισταὶ κ.τ.λ. κατὰ καιροὺς διάφοροι ἐκλεκτοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ κατὰ προτίμησιν.

«Τὰ Γραφεῖα—ἀναφέρουν ἡ γραμμὲς ποὺ ἔχω ὑπ' ὄψει μου— τῆς Προεδρίας διηρημένα εἰς στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν οἶκον, εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ πρώην Ἀνάκτορον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης ἐργάζεται ἐκεῖ ὅλο τὸ πρωῒ. Τὸ δωμάτιον ὅπου συνήθως ἐργάζεται εἶναι ἡ παλαιὰ βιβλιοθήκη τοῦ Κωνσταντίνου—ἓνα εὐρύχωρο καὶ σεμνὰ ἐπιπλωμένο δωμάτιο εὐρισκόμενον εἰς τὸ μεσαῖον πάτωμα τοῦ ἀνακτόρου. Ἡ ἐπίπλωσις τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου ἐγένετο δημοσίᾳ δαπάνῃ, πολλὰ δὲ τῶν ἐπίπλων τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας ἐπωλήθησαν οἰκειοθελῶς παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς εἰς τὸ Δημοσίον, διὰ τὴν ἐπίπλωσιν τῆς Προεδρίας. Ἐκεῖ γίνονται ὅλαι αἱ τελεταί, ἀλλὰ ἡ κατοικία τοῦ Προέδρου εἶναι εἰς ἓνα σεμνὸ οἶκημα τῆς ὁδοῦ Νικοδήμου.

Οἱ Πρεσβευταὶ ἐπιδίδουν συνήθως τὸ πρωῒ τὰ Διαπιστευτήριά των εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας. Ἡ Προεδρική Φρουρὰ ἀποτελουμένη ἀπὸ εὐσταλεῖς εὐζώνους ἀποδίδει τὰς τιμὰς πρὸς τὸν ἐρχόμενον διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν διαπιστευτηρίων του Πρεσβευτῆν. Τὸν ὑποδέχεται ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐθιμοτυπίας καὶ τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὴν Αἴθουσαν ὅπου ἀναμένει ὁ Πρόεδρος περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Πολιτικοῦ του καὶ Στρατιωτικοῦ του Οἴκου φέρον συνήθως φράκο καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Μεγαλόσταυρον.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως τὸ ἑξῆς : Ὁ πλέον ὁρατὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Νὲν εἶναι ἀπλῶς σύνηθες νὰ τὸν συναντήσῃ κανὶς μόνον εἰς τὸν δρόμον. Δέχεται εἰς τὸ Κυβερνεῖον καὶ εἰς τὸ σπῆττί του ὅποιαν ὥραν καὶ ἂν πᾶτε νὰ τὸν ἰδῇται, ἀρκεῖ νὰ εὐρίσκεται. Εἰς τὸ Κυβερνεῖον σᾶς ἀναγγεῖλλει ἀπλῶς ἓνας ὑπαπιστής καὶ εἶναι σπάνιον νὰ περιμένετε ἕστω καὶ δέκα λεπτά. Εἰς τὸ σπῆττί του δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ αὐτὸς ὁ ὑπαπιστής, ἀλλὰ μόνον ἓνας ὑπὸνέτης. Τὸ Κράτος τοῦ δίδει ἓνα καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον δραχμὰς τὸν χρόνον, ὅχι μόνον ὡς ἐπιχορήγησι ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλες τῆς δαπάνης τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου. Ὁ Πρόεδρος διατηρεῖ εἰς τὴν ὁμίλιαν του κάτω ἀπὸ τὴν ὑδραύλικην πρόφορον κτλ.»

Τὸ 1928 εἶναι πλούσιο σὲ πολιτικά γεγονότα μὲ πολλή πα-
ρασκηνιακὴ κίνησι. Ὁ Βενιζέλος ἀνάθεωρεῖ τὴν ἀπόφασιν πού
εἶχα λάβει νὰ ἀπόσχη ἀπὸ τὴν πολιτικὴν.

Στῆς 23 Μαΐου τοῦ ἔτους ἐκείνου ὑποβάλλει στὸν Πρόεδρο
τῆς Δημοκρατίας Κουντουριώτη, τὴν παραίτησιν τῆς ἡ ὑπὸ τὴν
Προεδρεία τοῦ Ἀλ. Ζαΐμη Οἰκουμενικῆ Κυβέρνησις.

Ἡ εἰδήσεις τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀναφέρουν :

«Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὁ κ. Ζαΐμης
κατευθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ.
Κουντουριώτη, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν τὰ τῆς ἐπελθούσης
κυβερνητικῆς κρίσεως καὶ ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν
Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ κ. Κουντουριώτης ἀφοῦ ἠὺχαρίσθησεν τὸν κ. Ζαΐμην διὰ τὴν
μέχρι τοῦδε συνεργασίαν του τῷ ἐδήλωσεν ὅτι ἐπιφυλάσσεται, ἀ-
φοῦ μελετήσῃ τὴν κατ'ἰστάσιν νὰ προβῇ εἰς τὴν λήψιν ἀποφάσεων.

Ὁ Κουντουριώτης ἐνεργοῦσε πάντα μὲ περισκεψίαν καὶ ψυχραι-
μία. Δὲν τὸ παρέσυραν τὰ πολιτικά πάθη.

Ἡ ἐφημερίδες τῶν μεγάλων πολιτικῶν παρατάξεων ἀπηύθυ-
ναν ἐκκλήσεις στὸν Κουντουριώτη.

Ἡ «Πατρίς» τοῦ ἔγραφε :

«*Ναύαρχε*

.

Γενναῖε Ναύαρχε πρόσθε. Ἡ ὥρα δὲν εἶναι ὀλιγώτερον κρί-
σιμος ἐκείνης καθ' ἣν ἔρριπτες τίτλους καὶ διάσημα ἐνώπιον ἐνὸς
κραταιοῦ θρόνου διὰ νὰ σπεύσῃς εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὸς σωτη-
ρίαν τῆς Πατρίδος. Ἀκουσε ναύαρχε τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ».

Ἡ ἐφημερίδες ἡ ἀντιβενιζελικὴς τοῦ ἔγραφαν στὸν ἴδιον
τόνον. ἐπάνω-κάτω, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι τοῦ συνιστοῦσαν νὰ ἀκο-
λουθήσῃ γραμμὴν πλεύσεως ἀντίθετη ἀπ' ἐκείνη πού τοῦ ὑπεδεί-
κνυαν οἱ ἄλλοι «Ἰσα τὸ κορμί σου Ναύαρχε» τοῦ ἔγραφεν ὁ
ἀντίθετος τύπος.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ὡς ἐνδεδειγμένη τότε Κυβέρνησις ἐθεω-
ρήθη μία Κυβέρνησις Βενιζέλου.

Τὸν Ἰούλιον ἐσχηματίσθη Κυβέρνησις Βενιζέλου—ἡ ὁποία τὸν Αὐγούστο ἐνέηργησε καὶ τῆς ἐκλογῆς.

Πρὶν γίνουσι ἡ ἐκλογὲς ἐκεῖνες προέκυψε τὸ ζήτημα : με ποῖδ' ἐκλογικὸ σύστημα θὰ ἔπρεπε νὰ διεξαχθοῦν.

Ὁ Βενιζέλος με ἀναγκαστικὸ διάταγμα εἰσήγαγε τὸ Πλειοψηφικόν, σύστημα ἀντὶ τοῦ Ἀναλογικοῦ ποὺ εἶχεν πρὶν ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τὸν Παπαναστασίου.

Ὁ Π. Τσαλδάρης ἡγέτης τοῦ λαϊκοῦ (Γουναραικοῦ) κόμματος καὶ πρὸ ὀλίγου καιροῦ μέλος τῆς ὑπὸ τὸν Ζαῖμην Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως—ἂν καὶ δὲν εἶχε στὴν οὐσία ἀντίθετη γνώμη γιὰ τὸ Πλειοψηφικόν, ὅμως κατέκρινε τὴν δι' ἀναγκαστικοῦ Διατάγματος ἐφαρμογὴν του. Γι' αὐτὸ ὑπέβαλε στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐκτενὲς ὑπόμνημα στὸ ὁποῖον ὑπεστήριζεν ἀναλυτικὰ τῆς ἀπόψεως του. Παρουσιάσθη στὸν Κουντουριώτη, τοῦ ἐδιάβασε τὸ ὑπόμνημα καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ ἀναπτύσσει καὶ προφυρικὰ τῆς ἀντιλήψεως του—καὶ τῇ γνώμῃ του ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπογράψῃ τὸ Ἀναγκαστικὸν Διάταγμα τοῦ Βενιζέλου.

Κάποια στιγμή ὁ Κουντουριώτης τὸν διακόπτει καὶ τὸν ρωτᾷ.

—Σεῖς Κύριε Τσαλδάρη εἶσθε νομικὸς καὶ μοῦ μιλεῖτε με νομικοὺς ὅρους. Ἐγὼ εἶμαι ναυτικὸς καὶ δὲν ξεύρω ἀπ' αὐτὰ ποὺ μοῦ λέτε. Πέτε μου παρακαλῶ, αὐτὰ ποὺ μοῦ ζητεῖτε εἶναι προφανῶς διὰ τὸ καλὸ τῆς Πατρίδος ἢ ὄχι;

* *

Μετὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1928 τὸ Βενιζελικὸν κόμμα—ποὺ ἐβγήκε ἀπ' αὐτὲς πανίσχυρο—κυβέρνησε με ἀλόγητη ἐπιβολή—καὶ με τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν τοῦ ἀρχηγοῦ του ὅτι θὰ ἐρρῶνιμιζε κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπο ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα τῆς χώρας. Σχετικὸ μ' αὐτὰ ἦσαν καὶ ἡ ἐπιθυμητὴ ὀριστικοποίησις τοῦ Πολιτειακοῦ κατὰ τὴν νέα περίοδον τῆς θητείας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας—τοῦ Ναυάρχου.

Ὁ Π. Κουντουριώτης στῆς ἀρχὲς τοῦ Ἰουνίου 1929 ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν *τακτικὸς* Πρόεδρος τῆς Δημοκρα-

τίας. Ἡ ἐκλογή του παίρνει ἐξαιρετικὰ πανηγυρικὸ χαρακτήρα. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων στὰς 5 Ἰουνίου 1929 παρουσιάζει ἐορτάσιμη ὄψι μ' ἀργία καὶ σημαιοστολισμοὺς Καταστημάτων, στρατιωτικὰς παρατάξεις καὶ παρελάσεις, μὲ κοσμικὴ κίνησι καὶ ἐπιβλητικὴ ἐπισημότητα στὴ Βουλὴ.

Ἀνάμεσ' ἀπὸ μεγαλοπρεπεῖς παρατάξεις καὶ μὲ ζωηρὰς χαιρετιστήριες ἐκδηλώσεις, πηγαίνει ὁ Ναύαρχος στὴ Βουλὴ, ὅπου ὁ Πρόεδρος τῆς Ἰ. Τσιριμῶκος ἐξουσιοδοτημένος καὶ ἀπὸ τὴ Γερουσία τὸν προσφωνεῖ:

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἐξέλεξε κατὰ τὴν Ἱθυσινήν συνεδρίασιν αὐτῆς ὑμᾶς πανηγυρικῶς, τὸν πρῶτον ὀριστικὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Μετ' ἀγαλλιάσεως φέρομεν κατ' ἐντολὴν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, τὴν ἀναγγελίαν ταύτην. Ἡ ψῆφος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, Κύριε Πρόεδρε δὲν ἐνέχει μόνον τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποδόσεως ὑπάτης τιμῆς εἰς τὸν τετιμημένον ναύαρχον τὸν νικητὴν τῆς Ἑλλης, τὸν ἔνδοξον ἀπόγονον μεγάλων προγόνων, ἀλλὰ διαδηλοῖ τὸν βαθὺν σεβασμὸν καὶ ἐμπιστοσύνην ἀπόλυτον πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ πρώτου Ἑλλήνος πολίτου, ὅστις μετ' ἀπαραιμίλλου δεξιότητος θαυμαστῆς ψυχραιμίας καὶ ὑπερόχου αὐταπαρνήσεως, ἐπὶ μακρὸν χρόνον διαχειρισθεὶς τὰ καθήκοντα τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, καθωδήγησας τὴν χώραν ἐν μέσῳ δυσχερῶν καὶ ἀνωμάλων περιστάσεων κατὰ τρόπον προκαλέσαντα τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν ἀνυπόκριτον θαυμασμὸν τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων. Εὐχόμεθα δὲ ἵνα ὁ Θεὸς χαρίσῃ εἰς ὑμᾶς ὑγίαν σιδηροᾶν καθ' ὅλην τὴν προεδρικὴν περίοδον, ἐπὶ ἀγαθῷ τῆς Πατρίδος».

Ὁ Κουντουριώτης ἀντεφώνησε :

«Εὐχαριστῶ θερμῶς τὰ Προεδρεῖα τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας διὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκλογῆς μου ὡς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Παρακαλῶ ὅπως γίνετε διερμηνεῖς τῶν εὐγνωμόνων αἰσθημά-

των μου πρὸς ἀμφότερα τὰ Νομοθετικά Σώματα διὰ τὴν τιμητικὴν των ὑπὲρ ἐμοῦ ψήφον.

Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι θὰ διαθέσω ὅσας δυνάμεις μοῦ ἀπομένουν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς Πατρίδος».

Κατόπιν ἔδωσε τὸν, συμφωνῶν μὲ τὸ 60 ἄρθρο τοῦ Συντάγματος, ὅρκον.

«Ὁρκίζομαι ἐν ἐνόματι τῆς Ἀγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Δημοκρατικὸν σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ νὰ ἀφιερῶσω ὅλας μου τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθήκόντων μου ἀποβλέπων πάντοτε τὸ τε καλὸν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ».

Ἄλλ' αὐτὰ πού εἶπα στὸν ὅρκον του τὰ εἶχε ἐφαρμόσει. Δὲν ἦσαν πιά γιὰ τὸν Κουντουριώτη πράγματα μελλοντικά—καὶ ἀόριστα ὅπως εἶναι συνηθισμένοι οἱ ὅρκοι τῶν... ἐρωτευμένων εἶτε μὲ γυναῖκες εἶτε μὲ τὴν Ἐξουσία—τὸ γοητευτικώτερον θυλικό. Αὐτὸς εἶχε κυρώσει μὲ τὴν ὑπογραφήν του τὸ πρῶτον Δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολὺ πρὶν εἶχεν ἐργασθῇ. Προεκινδύνευσε στὰ 1912 καὶ 1913 γιὰ νὰ «ὑπερασπίσῃ» τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν ὡς θαλασσομάχος θυλικός. Γιὰ νὰ δώσῃ τῇ βοήθειά του ὑπὲρ τῆς «ἀκεραιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους» παράτησε τιμητικούς τίτλους καὶ ἀξιώματα καὶ ἔφυγε στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐξέπροσώπησε τὴν ἀνωτέρα ἔννοια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους κατὰ τὰς ἐξουσίας τῆς Ἐκατονταετηρίδος. «Ἀφιέρωσεν ὅλες του τῆς δυνάμεις γιὰ τὸ καλὸ τῆς Πατρίδος». Ὅλα τὰ εἶχε ὀρκισθεῖ στὸν ἑαυτὸ του πρῶτον, καὶ τὰ ἐξετέλεσεν πρὶν τὰ ὀρκισθῇ ἔμπροσς στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἑθνους!

* *

—Ἐκαμα νομίζω τὸ καθήκον μου καλὰ ὡς τώρα τόσα χρόνια—εἶπε μιὰ ἡμέρᾳ στὸν ἰδιαιτέρον γραμματέα του, λίγο καιρὸ μετὰ τὴν τελευταία ὀρκωμοσίαν του. Καιρὸς εἶναι νὰ ἡσυχάσω.

— . . .

Ἦσαν καιρὸς νὰ ἀφοσιωθῇ—ὀριστικὰ πλέον—τὴν γαλήνη τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Κούρασμένος τώρα ἀπ' ὅλα, αἰσθάνεται ζωηρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φῶρα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ περνᾷ περισσότερον καιρὸ μὲ βιβλικὴ μακαριότητα στὴν Ὑδρα.

Νοσταλγοῦσε γιὰ πιο πολὺ τῆς ἡσυχῆς ὥρες ποῦ περνοῦσε κάποτε τὰ καλοκαίρια στὸ πατρικὸ τοῦ σπῆτι ἐκεῖ στὸ ψηλὸ βράχο στὸ λιμάνι τῆς Ὑδρας—βράχο ποῦ μόλις τὸν ἀνέβηκα μοῦ θύμισε τὸ Κάπρι στὸν κόλπο τῆς Νεαπόλεως—τὸ νησὶ τῆς Κίρκης. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ ψηλὸ παράθυρο τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ θὰ ἀγνάντευε τὴν πάντα ἐκεῖ βαθυγάλανη θάλασσα καὶ ὁ νοῦς του θὰ ἔτρεχε σὲ κυματογέννητες θύμισες τοῦ περασμένου καιροῦ του, ζωντανεμένες σὰν ἀπὸ τραγοῦδι μὲ τὸ νερομουρμούρισμα κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Κυττάζοντας ἔξω ἀπὸ τὸ μικρὸ μαντρωμένο περιβολάκι τὰ ἀραδιασμένα τὰ ἱστορικὰ κανόνια τοῦ Μιαούλη μὲ τὸ στόμα πρὸς τὴν θάλασσα, θὰ θυμόταν μαζὺ μὲ τὶς προγονικὰς δόξας καὶ ἄλλες δόξας δικῆς του—μὲ τῆς ὁποῖες ἡ Ὑδρα συμπλήρωσε τῆς σελίδες τῆς ἱστορίας της.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐποθοῦσε πιο πολὺ τώρα. Νοσταλγοῦσε τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα μὲ τῆς ἀπλῆς κουβέντες τῶν Ὑδραίων ποὺ πάντα ἐδέχονταν καλόκαρδα, καὶ μιλοῦσε μαζὺ τους γιὰ τὰ τωρινὰ καὶ γιὰ τὰ περασμένα.

*
* *

Ἔτσι λοιπὸν στὰς 10 Δεκεμβρίου τοῦ 1929 ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης ὑποβάλλει στὸν Πρωθυπουργὸ Βενιζέλο τὴν παραίτησί του—τὴν ὀριστικὴν—ἀπ' τὸ Ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Πῶς ἔγινε ἡ παραίτησις καὶ τὶ ἐντύπωσιν ἔκαμε αὐτὴ στὸν πολιτικὸν κόσμον τῆς χώρας θὰ τὸ ἀναφέρω μὲ ὅσα σχετικὰ ἔγραφα ἡ Ἀθηναϊκὴς ἐφημερίδες τῆς 11 Δεκεμβρίου τοῦ ἑτοῦς ἐκείνου.

Ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης
κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Προεδρίας του

Κατὰ τὴν χθρσινὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς ὁ πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἀνήγγειλεν ἀπὸ χειρογράφου, ὡς ἐξῆς εἰς τὴν Βουλὴν, τὴν παραίτησιν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ναύαρχου Κουντουριώτη:

«Κύριοι βουλευταί, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν παραίτησιν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

»Ὁ ἔνδοξος ναύαρχος, ἐπικαλούμενος τὴν κλονισθεῖσαν ὑγείαν του, ἐπεδίωξεν ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ βάρους τῆς ἐξουσίας. Ὅτε πρὸ μηνῶν ἡ Ἑθνικὴ συνέλευσις ἐπρόκειτο νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὀριστικοῦ προέδρου, ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης ἠρνεῖτο ἐπιμόνως νὰ δεχθῇ ὅπως τεθῇ ἡ ὑποψηφιότης του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Μόνον εἰς τὴν πλείον τῆς κοινῆς γνώμης ἔστρεψε τέλος εἰς τοῦτο, ἀλλὰ μοῦ ἐδήλωσεν ἔκτοτε ὅτι ἡ παραμονὴ του ἔμελλε νὰ εἶναι πολὺ βραχεῖα.

»Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους εἶναι ἀτυχῶς ἀμετάκλητος, θεωρῶ καθήκον νὰ ἐκφράσω πρὸς αὐτὸν καὶ δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀδιάπτωτον ἐμπιστοσύνην, ἣτις τόσον διησυκόλυνε τὴν δύσκολον αὐτῆς ἀποστολήν. Ἡ συγκληθησομένη ἄλλοστε ἐθνικὴ συνέλευσις, εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ δεχθῇ νὰ τερματίσῃ τὰς ἐργασίας της πρὶν ἐκδηλώσῃ δι' εἰδικοῦ ψηφίσματος, τὰ ἐσθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἔνδοξον ναύαρχον, ὁ ὁποῖος, συνεχίζων τὰς οἰκογενειακάς του παραδόσεις ἐλάμπρυνε τὴν πολιτικὴν μας ἱστορίαν διὰ δύο κατὰ θάλασσαν νικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξησφάλισαν τὴν συμμαχικὴν νίκην κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, καὶ ὁ ὁποῖος καὶ ἐν εἰρήνῃ δὲν ἔπαυσε νὰ προσφέρει εἰς τὴν χώραν τὰς πλέον πολυτίμους ὑπηρεσίας.

«Ἀνεκοίνωσα ἤδη εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας τὴν παραίτησιν ταύτην, παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 43 τοῦ Συντάγματος, ἀναλάβῃ τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ παραιτηθέντος, μέχρις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Ἐκάλεσα συγχρόνως τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν κομμάτων, ὅπως συνεννοηθῶ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ καταλληλοτέρου χρόνου διὰ τὴν σύγκλησιν τῶν δύο νομοθετικῶν Σωμάτων πρὸς διενέργειαν τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐμεῖναμεν σύμφωνοι ὅπως ταῦτα συγκληθῶσι διὰ τὸ ἐρχόμενον Σάββατον.

Ἐν τῷ μεταξὺ θὰ συνεχισθῶσιν αἱ σήμερον ἀρξάμεναι μετ' αὐτῶν συνεννοήσεις ὅπως, εἰ δυνατόν ὑποδειχθῇ ἀπὸ κοινοῦ ὁ ὑποψήφιος διὰ τὸ ἀνώτατον τοῦτο ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἀξίωμα.

»Παρακαλῶ τὴν Βουλὴν, ὅπως θὰ παρακαλέσω αὐριον τὴν Γερουσίαν νὰ διακόψουν τὰς συνεδριάσεις των μέχρι ἐκλογῆς τοῦ νέου Προέδρου».

Ὁ κ. *Παπαναστασιου*.

Μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν πληροφορεῖται ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία τὴν ἀμετάσπρεπτον ἀπόφασιν τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτη ὅπως παραιτηθῇ ἀπὸ τοῦ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἰδίως συγκινοῦν τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν οἱ λόγοι ὑγείας, οἱ ὅποιοι προκαλοῦν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ κοινὴ εἶναι ἡ εὐχὴ ὅπως τάχιστα ἀποκατασταθῇ ἡ ὑγεία του.

«Συμμεριζόμεθα ἀπολύτως ὅσα εἶπεν ὁ ἀξιότιμος Πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως περὶ ἀπονομῆς φόρου τιμῆς πρὸς τὸν ναύαρχον Κουντουριώτην ἐκ μέρους τῆς Ἑθνικῆς συνελεύσεως, διότι ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης ἔχει ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Ὑπερήσπισε τὰ ἐθνικὰ δίκαια καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα. Ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωκε τὸ ὑπόδειγμα ἀπερίτου, ἀπλοῦ δημοκρατικοῦ Προέδρου. Διὰ τοῦτο εἴμεθα ἀπολύτως σύμφωνοι μὲ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως».

Ὁ κ. *Γ. Καφαντάρης*

«Εἶναι, κύριοι, εἰλικρινὴς καὶ ἡμῶν ἡ λύπη διὰ τὴν ἀμετάκλητον τοῦ ναυάρχου ἀπόφασιν τῆς παραιτήσεως ἐκ τοῦ Προεδρικοῦ ἀξιώματος. Ἡ παρουσία του εἰς τὴν προεδρίαν ἦτο ἐγγύησις ἐθνικῇ, καθ' ὅσον ἡ μορφὴ του ἔχει ἤδη ὑψωθῇ εἰς σύμβουλον ἐθνικόν, ἐγγύησις δὲ καὶ διὰ τὴν Δημοκρατίαν πρὸς τὴν ὁποίαν πατροπαράδοτον τρέφει πίστιν καὶ στοργήν. Καὶ ὄντως προσέδιδεν εἰς τὸ ἀνώτατον αὐτῆς ἀξίωμα τὴν αἵγλην τοῦ ἐνδόξου του ὀνόματος, καὶ τῆς ἰδικῆς του μεγάλης καὶ ἱστορικῆς προσωπικότητος.

Ἀποχωροῦντα τὸν ναύαρχον ἐκ τῆς προεδρίας τὸν παρακολουθοῦν αἱ εὐχαὶ πάντων ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας του καὶ μακροημερεύσεως του καὶ ἡ ἀμέριστος εὐλάβεια καὶ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑθνους.

Θὰ ὑποστηρίξωμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ προθυμίας πάσαν πρότασιν, ἡ ὁποία θὰ τεῖνῃ εἰς τὴν ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑθνους πρὸς τὸν δεδοξασμένον ναύαρχον. Πᾶσα τιμὴ ἀνήκει εἰς τὸν γόνον τῶν Κουντουριωτῶν καὶ ἔνδοξον νικητὴν τῆς Ἑλλης».

Ὁ κ. Κ. Ζαβιτσᾶνος

«Ἡ ἀναγγελία τῆς παραιτήσεως τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτου ἀπὸ τοῦ προεδρικοῦ τῆς Δημοκρατίας ἀξιώματος λυπεῖ ὁλόκληρον τὴν Βουλὴν ἀνεξαργτήτως κομματικῆς ἀποχρώσεως. Ἀναλογίζεται αὕτη μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας πλειστάκις πρόσέφερεν εἰς τὸ ἔθνος ἡ ἱστορικὴ φυσιογνωμία τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτου ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ὅτε τὸ ἔνδοξον ναυτικὸν μας ὑπὸ τὴν τετιμημένην αὐτοῦ ἀρχηγίαν ἐξησφάλισε τὴν νίκην δι' ὅλους τοὺς συμμάχους μας.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται ἡ λύπη, μεθ' ἧς ἡ Βουλὴ ἐπληροφορήθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ὅπως ἀποσυρθῇ πλέον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, εἰς ὃν ὀφείλει νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι τὸν παρακολουθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου».

Μεθ' ὃ κ. Πρωθυπουργὸς ἀνακοινοῖ, ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς θέλουσι ἐπαναληφθῇ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὡρα 5 καὶ 10' μ.μ. λύεται ἡ συνεδρίασις».

Τὸ ἱστορικὸν τῆς παραιτήσεως

«Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς προσοχῆς τοῦ λαοῦ πρὸς τὰ ζωτικὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τοῦ τόπου καὶ χωρὶς μάλιστα κανεῖς νὰ περιμένῃ ἐσκορπίσθη χθὲς τὴν μεσημβρίαν μία ἀπροσδόκητος ἐντελὼς ἐδησις :

»Ο Ναύαρχος παρητήθη!

Ἡ εἰδησις αὐτὴ δὲν εὗρε τοὺς δυσπίστους ἢ τοὺς ἀμφιβάλλοντας, διότι ἐνδομύχως κάθε πολίτης ἐνεθυμήθη ὅτι καὶ ἄλλοτε εἶχε γεννηθῇ παρόμοιον ζήτημα καὶ συνεπῶς, τὴν φορὰν αὐτὴν, τὸ πρῶγμα θὰ ἦτο ὀριστικὸν καὶ βέβαιον.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ σημειωθῇ εἶναι ὅτι τὸ γεγονὸς τῆς παραιτήσεως τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεποίησε γενικὴν κατὰπληξιν καὶ βαθυτάτην αἰσθησιν. Τὰ κυκλοφορήσαντα παραρτήματα τῶν ἐφημερίδων ἔγιναν ἀνάρπαστα, ἐνῶ εἰς τὰ κέντρα καὶ περισσότερον ὅλων εἰς τοῦ Ζαχαράτου, ὁ συγκεντρωμένος κόσμος ἤρχισε νὰ συζητῇ τὴν παραίτησιν, νὰ διερωτᾶται τοὺς λόγους καὶ μετὰ τινος ἀπορίας νὰ ζητῇ νὰ μαντεύσῃ τὸν πιθανὸν διάδοχον τοῦ κ. Κουντουριώτη. Ἡ ζωηρότης τῆς συζητήσεως διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

* * *

»Τὰ τῆς παραιτήσεως ἔχουν ὥς ἐξῆς:

Ἀπὸ μηνὸς περὶπου ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ναύαρχος Κουντουριώτης ἐξεδήλωσεν εἰς ἰδιωτικὰς συνομιλίας τὴν πρόθεσιν τοῦ ὅπως, λόγῳ τῆς κοπώσεως τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων του, παραιτηθῇ ἀπὸ τοῦ ἀξιώματός του. Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ὑπενθύμισεν, ὅτι τόσον κατὰ τὴν προηγουμένην παραίτησιν του πρὸ ἔτους σχεδόν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν του ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας, εἶχε δεχθῇ νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου μόνον κατόπιν ἐπανειλημμένων παρακλήσεων τόσον τῆς Κυβερνήσεως, ὅσον καὶ πολυαριθμῶν ὁμῶν βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν. Ἐτόνιζε δὲ ὅτι ἐδέχετο νὰ μείνῃ μόνον βραχὺ χρονικὸν διάστημα καὶ μὲ τὴν ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένην ἀπόφασιν νὰ παραιτηθῇ μετὰ ἐξάμηνον.

Τὴν πρόθεσιν τοῦ αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἀπέκρυψε καὶ ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον κατὰ τὰς τελευταίας συναντήσεις του μετ' αὐτοῦ, ἰδίως δὲ πρὸ τινῶν ἡμερῶν, ὅταν ὁ κ. Πρωθυπουργὸς τὸν ἐπεσκέφθη διὰ νὰ τὸν συγκαρῇ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης.

Πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης [·]προσεβλήθη ὑπὸ γρίπτης ἣ ὅποια ὅσον ἐλαφρὰ καὶ ἂν ἦτο τὸν ἐπηρέασε περισσότερον ὥπως παραιτηθῇ.

Ἡ ἐπιστολή

»Προχθὲς τὴν πρωτὴν ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του. Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πλοίαρχος κ. Φωκᾶς, ἐπέδωκε προχθὲς τὸ βράδυ εἰς τὸν κ. Βενιζέλον.

Ὡς ἐγνώσθη χθὲς ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης τονίζει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του εἰς βάρος τῆς προκεχωρημένης ἡλικίας του δὲν τῷ ἐπιτρέπει νὰ ἐξασκήσῃ ἄνευ κοπώσεως καὶ κλονισμοῦ τῆς ὑγείας του τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὑπενθυμίζει δὲ καὶ τὴν προηγουμένην δῆλωσίν του, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ ἦτο προσεφωρηνὴ μόνον ἢ ἐν τῷ προεδρικῷ οἴκῳ διαμονὴ του.

Ὡς ἐκ τούτου παρακαλεῖ τὸν κ. Πρωθυπουργὸν νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ σώματα τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ κ. Κουντουριώτης καταλήγων, ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ διατηρήσῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, συνεχίζων ἐπ' ἀγαθῷ τῶν συμφερόντων τῆς τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἀνόρθωσίν της.

Ὁ κ. Βενιζέλος παρὰ τῷ Ναυάρχῳ

»Τὴν πρωτὴν χθὲς ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος ἐπεσκέφθη τὸν κ. Κουντουριώτην εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ τοῦ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν θλίψιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὴν παραίτησίν του, παραίτησιν τὴν ὅποιαν ἀσφαλῶς θὰ συμμερισθῇ καὶ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Ὁ κ. Βενιζέλος προσέθηκεν ὅτι θ' ἀπετελεῖ πραγματικὴν ἀνακούφισιν διὰ τὴν ἑλληνικὴν κοινὴν γνώμην, ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐδέχετο νὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχων τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν χώραν.

Ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης ἐτόνισεν ὅτι αὐτὴν τὴν φορὰν ἢ ἀπόφασίς του εἶναι ἀνέκλητος καὶ προσέθηκεν ὅτι δὲν ὀφείλε-

ται πραγματικῶς αὕτη παρὰ μόνον εἰς τὴν κόπωσιν, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ἡλικία του.

Ἐπωφελήθη δὲ τῆς εὐκαιρίας ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης, διὰ νὰ τονίσῃ, ὅτι θὰ κρατήσῃ εὐχάριστον ἀνάμνησιν τῆς ἀπολύτου ἐγκαρδιότητος, ἡ ὁποία ἐξαρχηγήσῃ τὰς σχέσεις του μὲ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη, καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ κ. Βενιζέλος θὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπηρετῶν τὴν χώραν».

* *
*

Στῆς 10 Δεκεμβρίου 1929 ὁ Παῦλος Κουντουριώτης μὲ ὑπερφηάνεια στὴ σκέψι καὶ γαλήνη στὴν ψυχὴ γιὰ ὅσα προσέφερε στὴν πατρίδα ἔφευγε—γιὰ τελευταῖα φορὰ ἐπίσημα—ἀπὸ τὸ Κυβερνεῖο ὅπου τὸν διαδεχόταν—ἰσάξιός του πατριώτης μὲ μεγάλο καὶ αὐτὸς ὄνομα—ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης.

Τὸ ἐνάμισυ ἑκατομῦριο ποῦ ἦταν ἡ Προεδρική ἐπιχορήγησις τὸ ἀντήλασεν ὁ Κουντουριώτης τώρα μὲ τῆς 123 χιλιάδες δραχμὲς «τιμητικῇ» Σύνταξι τὴν τριμηνία! Τὸ Παλάτι τοῦ Κυβερνεῖου μὲ τὸ ἀπέριττο καὶ λίγο μελαγχολικὸ προγονικὸ του στὴν ὕδρα—γιὰ τὸ καλοκαίρι—καὶ τὸ κομπὸ καινούριο μικρὸ σπητάκι του στὴν ὁδὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἐκεῖ πλαίσιον Ἰλισσό.

Μιά συμπαθητικὴ περιγραφικὴ εἰκόνα μὲ λίγες γραμμὲς γιὰ τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγε ὁ Κουντουριώτης ἀπὸ τὸ Κυβερνεῖο μᾶς δίδει σὲ κάποια τότε ἐφημερίδα ὁ συνάδελφος καὶ λογοτεχνικὸς ἱστοριοδίφης Δ. Γατόπουλος ⁽¹⁾, αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς σὲ πολλὰ γεγονότα τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου.

(1) Ὁ Δ. Γατόπουλος, λόγῳ τῆς ἐμπιστευτικῆς θέσεώς του πλησίον εἰς προσωπικότητες τῶν ὑπάτων ἀξιωματῶν, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναδιφύσῃ καὶ πολύτιμα ἀρχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠρῴσθη σπουδαῖον ὕλικόν, σχετικὰ μὲ τὸ ὁποῖον ἔγραψε καὶ γράφει πολλὰ ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες—ἰδίως στὴν «Ἐστία», καὶ βιβλία.

«Λίγες στιγμές πρωτοῦ σημάνει ἡ μεσημβρία τῆς παρελθούσης Δευτέρας τὰ εὐζωνάκια τῆς Προεδρικῆς Φρουρᾶς παρετάχθησαν δίπλα εἰς τὴν μεγάλην ἐξώθυραν τοῦ Κυβερνείου. Ὁ Ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς παρήγγειλε.

—Προσοχητῇ

Ὁ Ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης μὲ τὴν ἡρεμον φυσιογνωμία του ἐξήρχετο κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἀπὸ τὸ Προεδρικὸν μέγαρον ὡς ἰδιώτης πλέον καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὸ σπῆτι του διὰ ν' ἀναπαυθῇ ἀφοῦ ἀπὸ τῆς παιδικῆς τρυ ἡλικίας, ἐπὶ μίαν ἐξηκονταετίαν περίπου ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα...

Ὁλίγας ὥρας βραδύτερον ἔλεγεν εἰς τὸν κ. Ζαῖμην.

—Εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς περιγράψω τὴν εὐχαρίστησίν μου διότι ἀποσύρομαι...»⁽¹⁾.

* *

Τὸ πρῶτο δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1934 μιὰ δυσάρεστη εἴδηση πού ἐδημοσιεύθη στῆς ἐφημερίδες ἐλύπησε τοὺς Ἑλληνας. «Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης παραθερίζων εἰς Ὑδραν ἀσθενῇ σοβαρῶς». Οἱ ἀπαισιόδοξοι ἐσκέφθησαν καὶ λίγο προληπτικά.

Ἐκεῖνες τῆς ἡμέρες (στῆς 3 Αὐγούστου) εἶχε πεθάνει ὁ Πρόεδρος τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας Στρατάρχης Χίνδεμπουργ.

—Μετὰστασις εἰς Κύριον τῶν γηραιῶν Προέδρων ; Εἶπαν μὲ κάποια κακὴ γιὰ τὸν ἑαυτό τους ἀνησυχία μερικοὶ ἀπὸ τὴ Γερουσία τοῦ Ζαχαράτου καὶ τῆς «Ἀθηναϊκῆς Λέσχης» Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν γῆρας εἶχε τότε νικήσει. Ὁ Κουντουριώτης εἶχε γλυτώσει ἀπὸ τὸν κίνδυνον, — ἂν καὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού δὲν ἐλογάριασε ποτὲ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου. Ἐκεῖνο—μου ἔλεγαν—πού τὸν ἐστενοχώρησε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια, ἦταν ἡ θεραπευτικὴ πειθαρχία στὴν ὁποία τὸν ὑπέβαλαν οἱ γιατροὶ του. Κάποια στιγμή πού πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούσῃ τοὺς γιατροὺς εἶπε μὲ φιλοσοφικὴ διάθεσι μὰ καὶ μὲ παράπονο.

(1) Ἡ Ἑλλάς εὐγνώμονοῦσα ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ καινούρια πολεμικά της «Παῦλος Κουντουριώτης».

«Οὐαί τοῖς ἡττημένοις»

Καὶ τὸ εἶπε αὐτὸς ποὺ δὲν ἡττήθη ποτέ. Μὲ τῆς τρεῖς αὐτὲς λέξεις ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ τῆς θυμήθηκε, νικημένος ὅμως τώρα ἀπὸ τὸ γῆρας, θὰ ἤθελε νὰ φανερώσῃ βέβαια πόσο εἶναι σκληρὸ νὰ ὑποτάσσεται σὲ ξένη συμβατική· θέλησιν ἐκεῖνος ποὺ θέλῃσι δική του εἶχε πάντα νὰ ἐπιβάλλεται σὲ ὅλους μὲ λόγια λίγα καὶ ἔργα μεγάλα καὶ ἡρωϊκὰ—ἄξια μιὰ μέρα νὰ γείνουν ἐποποιΐα καὶ θρῦλος.

Ἄλλὰ γιὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ δὲν ἔχω νὰ προσθέσω οὔτε ἄλλες βιογραφικὰς γραμμὰς, οὔτε κριτικὸν ἐπίλογον.

Ἡ αὔρες τοῦ Αἰγαίου θὰ ψιθυρίζουν πάντα ἓνα ἡρωϊκὸ τραγοῦδι στοὺς Ἑλλήνας ναυτίλους, ὅταν θὰ περνοῦν τὴν

«Ἀκτὴν περιρρέτου χθονὸς
Λήμνου—ἔνθα ναυβάτης
τοῦ πρὸς Ἴλιον στόλου...»

ἀνέμιζε κάποτε μὲ τὸ θρυλικὸ καράβι μας νικηφόρα ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Σημαῖα. Τὸ ἴδιο ὅπως ξυπνᾷ τῆς ἐρημιᾶς τὴν ἡσυχία ἡ ὑποβλητικὴ βοή ἀπὸ τὸν Τύμβον τῶν Μαραθωνομάχων !

Ἡ ἱστορία, μετὰ τοὺς θρύλους, θὰ ἔχῃ ἓνα ἰδιαίτερον κεφάλαιο μὲ ζωντανὰ παραδείγματα, γιὰ νὰ ἐξυψώσῃ τὸ ἐθνικὸ καὶ τὸ ἀτομικὸ φρόνημα ἐκείνων ποὺ θὰ τὴν διαβάξουν καὶ θέλουν νὰ μάθουν ὅσα δὲν λείει ἡ δυσκολοπίστευτὴ παράδουςις.

Καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς ἱστορίας θὰ ἔχῃ στὴν ἀρχήν του μὲ μεγάλα γράμματα τὸν τίτλον·

ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Λίγα,πολύ λίγα βιβλία είναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὸν τερπνὸν ἐπί-
 λογο,τὸν καταλυπτόμενον μὲ τὸν κατὰ συνθήκην ἐξεγνιστικὸν τίτλο
 «Τυπογραφικὰ λάθη». Ἄλλ' εἶναι πάντα λάθη μόνον τυπογραφικά;
 Ἡ μήπως εἶνε καὶ τῶν συγγραφέων, ἀπὸ κακογραφίας τῶν ἀδιά-
 βαστες καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ παραλήψεις καὶ τῶν διορ-
 θωτῶν παρανοήσεις καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ φορτώνονται οἱ τυπογράφοι;

Ὅπως δὴποτε τώρα στὸν ἐπίλογον αὐτὸν, ὃ ὁποῖος εἶναι τὸ
 μοιραῖον ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας, συγγραφέως, τυπογράφων
 καὶ ὑπαρκτοῦ ἢ ὄχι διωρθωτοῦ, καλεῖται νὰ συνεργασθῇ καὶ ὁ
 ἀναγνώστης καὶ διορθῶνοντας νὰ γράψῃ :

Σελίς 12 στίχ. 2 ἀντὶ Τριζωνίοισι γράφ. Τροιζηνίοισι

» 15 » 14 » Ρέοντος τοῦ Πραστοῦ γράφ.

Ρέοντος καὶ Πραστοῦ

» 22 » 20 » ὀχλοκρατικὸν γράφ. ὀχλοοκρατικὸν

» 22 » 33 » Γκίκια γράφ. Γκίικα Κουλούρα

» 39 » 16 » συμπτώματα γράφ. σημειώματα

» 39 » 17 » καμπάνες γράφ. καμπάνιες

» 41 » 9 » εἰρηνπόλεμο γράφ. εἰρηνοπόλεμο

» 78 » 1 » Νέος αἰώνας τὸν χαιρετᾷ γράφ. Νέος
 αἰώνας. Τὸν χαιρετᾷ....

» 82 » 28 » ἐτημασίες γράφ. ἐτοιμασίες

» 90 » VI 13 » Ἐλέγετο κήρυγμα γράφ. Ἐλεγε τὸ
 κήρυγμα

» 94 » 8 » Ὁρλάνδα γρά. «Ὁρλάνδο»

» 104 » 22 » κανονικῶς γράφ. κανονικῶς

» 127 » 1 καὶ 2 » ἐκστρατεύεται γράφ. ἐπιστρατεύεται

» 137	»	20	» κύρηξι γράφ. κήρυξι
» 158	»	1	» νὰ ἐφοδιάζονται γράφ. νὰ ἐφοδιάζονται
» 164	»	9	» κάθετε γράφ. κάθεται
» 164	»	19	» σκιολοῖ γράφ. σκυλλολοῖ
» 168	»	2	» ἐπαγρύπνησι γράφ. ἐπαγρύπνησι
» 177	»	17	» χρυπήση γραφ. χτυπήση
» 200	»	8	» παντιωτρόπως γράφ. παντοιοτρόπω
» 200	»	17	» παραδόξος γράφ. παραδόξως
» 200	»	17	» ιδιόρρυθμος γράφ. ιδιόρρυθμος
» 217	»	4	» γνωστο τοῦ Μοῦδρου γράφ. γνωστό του Μοῦδρου

Δὲν τελειώνουν ὅλα ἕως ἐδῶ. Ὁ προσεκτικός ἀναγνώστης ἐλπίζω ὅτι θὰ εὔρη καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θὰ τὰ διορθώσῃ μόνος του. Γι' αὐτό θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράσουμε τὰς εὐχαριστίας μας καὶ διὰ λογαριασμόν τῶν τυπογράφων.

Δ. Δ.

* Ἀθῆναι 30—1—35